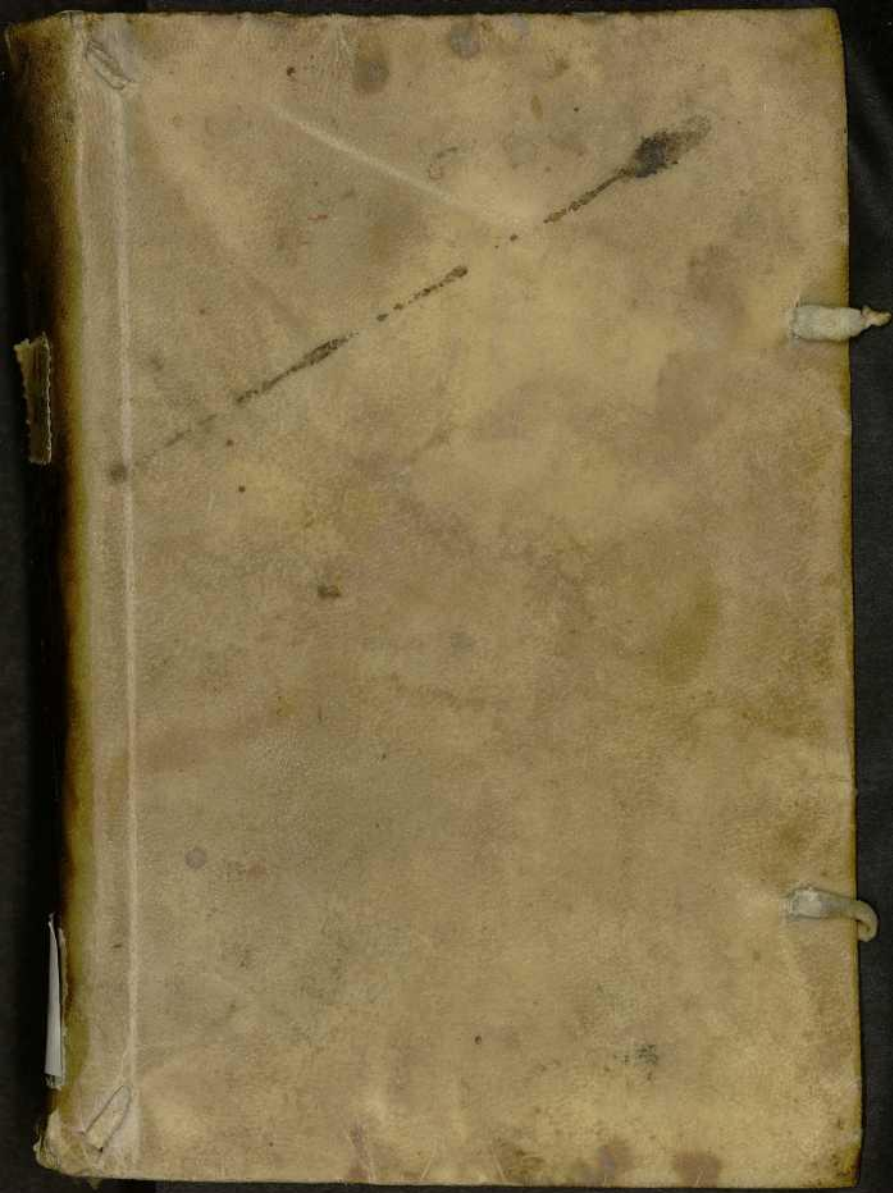
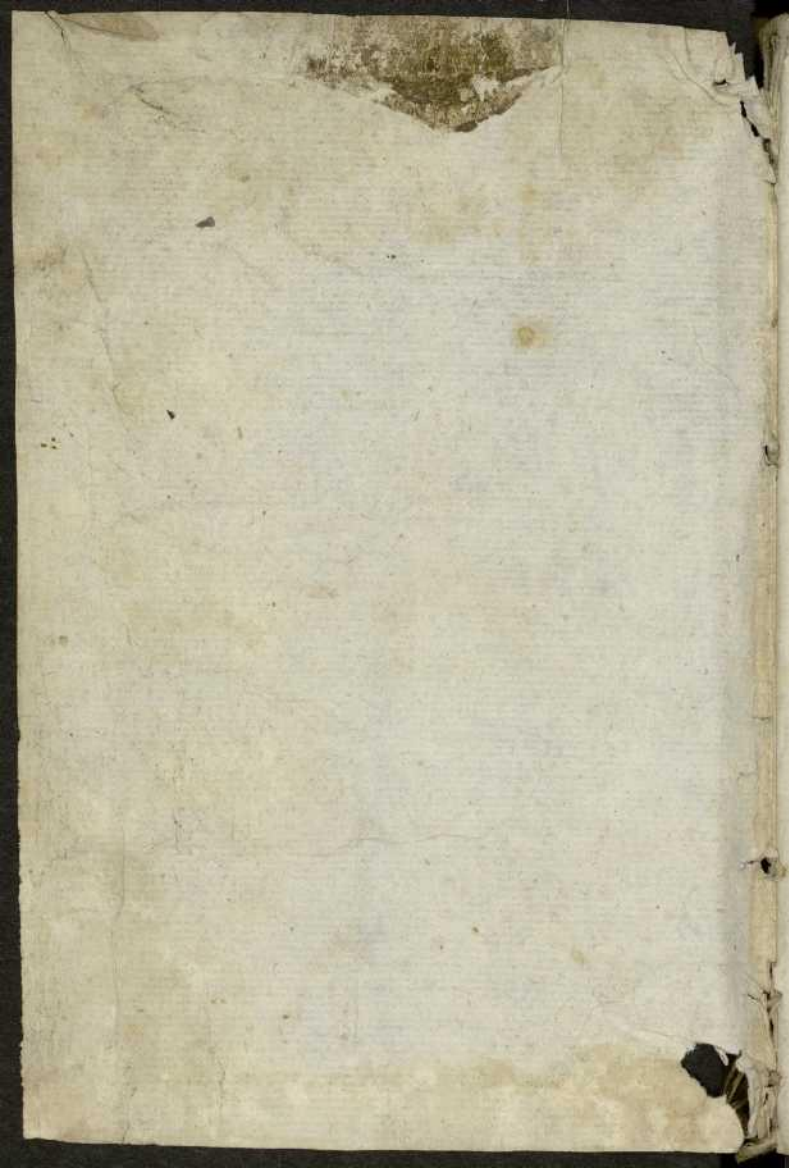

4916

46

203

VERITAS

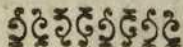
PRO MODESTIA.

OPVSCVLVM.

no Scilicet, tendens in veritatem sententiæ, vsque
modo amplexæ, roboratæq; in Ecclesia Ca-
tholica, vniuersaliter in re, pro modestia
colêda, & vanitate ornatus promiscui,
integri, vel scissurati, extirpanda; licet
vniuersalitas in voce obscuretur,
aliquibus extimantibus, Do-
ctores non vniuocos quos-
piam adesse.

A F R A T R E
IOANNE RICHELME
MINORVM,

*Betica almæ Prouinciæ minore, Sacræ Theologiæ
Lectore, & S. Inquisitionis Qualificatore,
elaboratum.*

NEAPOLI, Apud Carolum Porfile 1685.

Superiorum permissu.

LOANED BY THE
MILITARY

THE APOLLO BOOK CONCERNING THE

ILLVSTRISSIMO DOMINO

D. FRANCISCO NICOLAO

D E S Y L V A,

*S. Petri Comiti, Diui Iacobi Equiti, totiusq;
Seraphicæ S. P. N. Francisci Religio-
nis Apostolico Syndico, &c.*

Vm VERITATE, &
MODESTIA, cui aptius
VERITAS PRO MO-
DESTIA poterat con-
secrari, quam tibi, Co-
mes Illustrissime, qui VERITATEM
itâ colis, vt quidquid ad Deum, qui
SVMMA VERITAS est, non con-
ducit, mendacium arbitreris; MO-
DESTIAM autem itâ diligis, vt vndè

multi superbiunt (ex donis nempe
virtutis , naturæ , fortunæque quibus
polles) indè humanior, modestior in-
dè euadas . Hinc meritò , hinc veraci-
ter nobilis absque elatione, diues absq;
auaritia , absque præsumptione pru-
dens , absque affectatione pius , vnico
verbo, absque vlla iactantia verax, di-
gnusque præclaræ Syluæ Ramus à
cunctis acclamaris . Quod si talis à
VERITATE certa prædicaris, ab exi-
mia MODESTIA institueris, VERI-
TATEM pro MODESTIA cōcinnè
tibi dicari quis non videat ? Quid am-
plius ? VERITAS , si te S. Petri Illu-
strissimum Comitem dicit, VERITA-
TIS huius MODESTIA in vasallos
Protectorem , immo Patrem te prædi-
cat . Si VERITAS, Diui Iacobi Equi-
tem te professum declarat, VERITA-
TIS huius MODESTIA virtutum
gloriam

gladium ad debellanda vitia exercen-
tem te explicat. VERITAS , si te Mi-
noritanæ Religionis Generalem Syn-
dicum confitetur , VERITATIS hu-
ius MODESTIA Benefactorem , A-
micum, & vt ità dicam , filiorum Pa-
triarchæ Pauperum amantissimū Fra-
trem profitetur. Iure igitur VERITAS
PRO MODESTIA tuo debet No-
mini, Patrocinio , Auxilio consecrari,
maximè à Minorum minimo, quem si
VERITAS innumerabilium benefi-
ciorum tibi debitorem constituit, MO-
DESTIA tua, nè tuis longiorem texat
sermonem laudibus, tacere iubet. Va-
le , Illustrissime Comes , cuius debito
gratitudinis, stimuloque amoris, ac ge-
nij in veritate sum, & quamdiù vixero
semper ero.

Additissimus , & deuotissimus Servus
Frater Ioannes Richelme.

Ad Lectorem.

Primò quidem de Operis titulo Lectorem nostrum admonere opus erit; is quidem Veritas pro Modestia non est, ut videri possit nimis audacter usurpatus, & ut in quem aliquis offendat. Ea enim opinio vera apud nos dicitur, quam nos talem existimamus, ac non incongruis rationibus comprobamus, quidquid sit, an alius aliter sentiat. Et hoc melius, quam in hoc tractatu euinci nequit: quem proculdubio affirmare possumus, Veritati proprius accedere, utpotè valdè consonum primæ, ac Romane Ecclesiæ regulis, & præcipuè eiusdem Supremi, omniumque Ecclesiarum Antistitis regnantis D. N. Innocentiæ XI. cæterorumque insignium pietate, ac doctrinæ Prælatorum Constitutionibus. Ecce ergò piissimè Lector, omnia tractabilia in materia de ornatu, integro, vel scissurato, seu excollato præsentia. Scripturas Sacras, Canones, Iura, Glossas, Cœcilia vniuersalia, Prouincialia, Ediæta, Censuras, Reuelationes admissas ab Ecclesia. Sæctos eius Patres, & Doctores, Auctores antiquos, & modernos, rationes probantes, & argumenta soluta, includentia, nunquam tali labore, expressione, claritate, & legalita-

te distincta, examinata, coadunata, & uniuocata,
edita: auctoritatesque Doctorum, communiter la-
tas, multasque aliorum, nondum allegatas, in pro-
prijs ipsorum operibus reuistas, & ex visceribus co-
rundem doctrinae intelligentiam oriundam extra-
ctam, inuenies. Non mihi labor aui, sed tibi; non
intendens, aut praesumens, numerum librorum, aut
opinantium augere (ut latius in primò discursu
fatebor) non meum, sed tuum fixum, & pium faci-
litans iudicium; tribuens materialia desiderabi-
lia, ordinatè distributa, ut illud construas; & vi-
ses, secundum Deum, illis, quibus nituntur aliquot
Theologi, qui mortiferam malitiam actuum, circa
dictam materiam, discordes Auctores assignantes,
opinabilem credunt; & admissa, aut seclusa opi-
nionem, cum claritate possis tuam, aliasue animas,
ad veritatem, & securitatem manuducere. Et quā-
uis aliquoties in opusculo ad rationem deueniam,
non eo curauim propriam mentem aperire, sed te-
xtuum, vel Doctorum, amplius, & expressius, pon-
dus, & efficaciam prouocare, ut extensius, & abun-
dantiùs clarescat veritas; ideò ratio si adest, non
mea, sed illius, à quo deducta erit; meum autem
magis nihil fuit, quam legere, & tibi, tali methodo
tradere: quare licet non sit ponderosè, aut rectè il-
latum, quidquid ex me proferam, non ideò vitiat
intentum, & laborem, qui potius ad tuam illatio-
nem deseruit. Ex omnibus verò traditis, mihi tan-
tum infero, ornatum pretiosum, & nouitate simul
extraneum, vel excessiuum alicui, vel superfluum
cuiuslibet, & foemineam excollaturam, materia
parua seclusa, esse lethalem ubique, & precipuè in
Hispania, nullam etiam contrariam esse opinionem,

Auctōribus usque modo; quasi oppositis existima-
tis, eorumque doctrinis literaliter depromptis, bene
attentis, praesertim Caietano, qui Patronus oppositae
opinātum, refertur; & ideo eius doctrinam, cū An-
gelica, in omnibus attuli; quod melius ex dicendis
examinabis. Si autem ad conciones morales, mul-
tas occurrentes doctrinas (& passim de probabili-
tate, & usura, formalique transitu de veniali
peccato ad mortale) velis laborem, & zelum re-
ducere, & proximos ad Patriam conducere, copio-
sis auctoritatibus, & rationibus abundabis. Si de-
nique plures defectus materiales, seu formales ad-
notaueris, mihi faciliter tribue. Si autem quid uti-
le, Deo. Vale.

*Censura Adm. R. P. F. Didaci Moreno ExPro-
uincialis Provinciae Beticae Ordinis
Sancti Augustini.*

EX obedientia, quam libentissimè præstici,
tractatum istum legi, de ornatu integro;
l. scissurato, seu excollato, Auctore Reu. Adm.
P. Lectore Fratre Ioanne de Richelme, ex peril-
lustri Seraphica Familia, nunc in Conuentu Vr-
sonensi dignissimo Præsuli, in quo probat or-
natum pretiosum, & simul nouum; l. excessiuū
alicui; l. superfluum cuilibet, & fœmineam ex-
collaturam, materia parua seclusa, esse leth-
alem, & præcipuè in Hispaniam: & tota animi
attentione perlegi tam sapientissimum labo-
rem, in quo censoriæ virgulæ nihil; laudis autè,
& admirationis multa digna reperi: & cum
ex onere mihi imposito tenear, quid sentiam
pleniùs, ac planiùs aperire; laborabunt silentia,
nè modestiam Auctoris à me præcognitam of-
fendam, laudabo tamen illum, quia tam sancta
fatigatione, quæstionem acriter à multis exa-
gitatam religiosa pace in refutandis aduersa-
riorum opinionibus, efficaciam cum amicitia
componit: multa namque continet tractatus
iste, quæ antiqui clara voce non intonarunt,
multa namque, multa etiam, quæ recentiores
(nescio vtrum à casu; l. à consilio præterfu-
gère:) in illo namque solidam doctrinam Pa-
trum, & Doctorum, auctoritate munitam inue-
nio, & neruosis argumentorum momentis, va-

lidissimè comprobata, & stabilita reperio,
(quidquid clamitet iudicium contrarium) &
in illo nil deprehendisse testor Fidei Catholicæ
dissonum; ob quod non carpendus est Auctor,
sed laudandus, non rigidus Censor stimandus,
sed ad amussim veritatis indagator prædican-
dus, ut dicamus cum Eritio. *Ignotus esse non
potes, qui sic scribis, ut stylum, ita pectus tuum vi-
deo.* Ideò magna congratulatione ab omnibus
tractatus iste suscipi debet, siquidem commu-
nis utilitas in illo clarescit, & ad reformationē
adhuc in futurum valdè conducit, ut dicam
cum Gersonio: *Scriptor lucem sequitur, veritatem
tradit, & eam præsentibus, & futuris administrat;*
Utinam ita sit, ut ab Hispania nostra talis usus,
potius abusus extirpetur, & victoriam decan-
tet modestia, quantumvis ploret vanitas, & ma-
litia. Sic sentio in isto Conuentu Gaditano
S.P.N. Augustini, mense Decembri, die quinta-
decima anni millesimi sexcentissimi septuagesi-
mi octauo.

Mag. Fr. Didacus Morenus.

*Censura Adm. R. P. F. Ludouici à Ribera Ex Mi-
nistri Prouincialis Prouinciæ Beticæ Minorum
Observantium Lectoris Iubilati, &
Sancti Officij Qualificatoris.*

Commissum mihi de mandato Nostri Re-
uerendissimi Patris Fr. Marci à Zarzossa
Le-

Lectoris Iubilati, & Commissarij Generalis totius Ordinis Seraphici P. N. S. Francisci in hac Familia Cismontana, hoc tractatum inscriptum, *Veritas pro Modestia*, scriptumque per R. P. Fr. Ioannem Richelme in hac Minorum Prouincia Betica, sæpè Moralis Theologiæ Lectorem, Ex-Guardianum, & Qualificatorem Sancti Officij, perlegi, & tam iucunda approbatione, admiratione uè, prosecutus fui, ut crisim in panegyrim vertere cogitauerim: & quia vndique laudandum duxi, à quatuor suis causis commendare conabor.

A fine, qui non vanitas, aut nouitas, sed veritas est, imò veritas modestiæ coniuncta, ut tanta honestate pulchrior, totum hoc opus honestet, & nobilitet, uti ad finem expectat sententia Philosophum, & iuxta Euangelicum illud: *Si oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit.* Nec cuilibet materiæ, sed modestiæ vestiū fœderata, nam veritas nuda, his vitreis sæculis ingratissima est: præsertim circa muliebrem ornatum, qui, utpotè fictis, & fictionibus exorbitans, veritatis est inimicissimus. O quam dignum detestari à Ministris Christi! & quam congruum, dum circumcisionem, quam deberent cordibus, vestibus accomodant, illud Prophetæ auribus impudicarum inferere: *Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra!*

Ab efficiente, siuè Authore: nam æquum est, ut tractent fabrilia Fabri. Et quidem vix iste, non solum totus est in excolendo Theologiam
Mo-

Moralem ; verum inter alias virtutes , quibus mens eius religiosè ditiescit , modestia ità coruscat, *Vt nota sit omnibus hominibus*, ad Apostoli placitum.

A. forma similiter commendandus est hìc tractatus, quia methodo , ab argumentorum soliditate, & angustia, à distributione, & claritate speciosus forma non incongruè cognominari posset. Et nè incidat in foueam , quam facit, vel vitium, quod exulare cupit, incurrat; nō speciositatem formæ pictam, rethoricæ affectatam, & quasi foemineam, sed virilem, neruosam, & simplicem ostentat.

Nè demum à materia ! quæ Scripturarum, Patrum, Conciliorum, Doctorum, Reuelationum, atque totius eruditionis opportuna congeries est, cuncta desiderabilia huic edisserendę difficultati continens, vt pius Lector, quæ materialia diuersis libellis vagari nouerit, formalius , & abundantius in hoc vno libro fruatur. Cui illud Claudiani notum est : *Quæ singulos diuisa cernent collecta tenes*. Hinc sentio, posse, ac debere tradi communi luci, vt fidei consonum, moribus, & præcipuè honestati, valdè proficuum. Saluo, &c. Et in hoc Collegio S. Bonauenturæ, &c.

Frater Ludouicus de Ribera.

Fr. Marcus Zarzoffa Lector Iubilatus, Commissarius Generalis, & Seruus Seraphici Ordinis S.P.N. Francisci, in hac Familia Cismontana, &c. Dilecto nobis in Christo P. Fr. Ioanni Richelme Lectori Sacrae Theologiae, & Sanctae Inquisitionis Qualificatori, salutem.

CVM opus à te elaboratum, cuius titulus: *Veritas pro Modestia*. Theologi, quibus commissa est censura, recognouerint, typis dignum esse censuerint: hinc praesentium tenore, cum meritò salutaris obedientiae, facultatem tibi impertimur, vt praefatum opus, in modestiae defensionem, & fidelium temperantiam, praelo tradere possis, obseruatis in reliquo obseruandis. Datae in nostro Conuentu S. Francisci Hispalensi. die 20. Decembris. Anno Domini 1682.

*Fr. Marcus Zarzoffa
Commiss. Generalis.*

*De mandato Suae P. Reuerendiss.
Fr. Iosephus à Valverde
Secr. Generalis Ordinis.*

Licentia Ordinarij Neapolitani.

Dom. Canonicus Sanfelicius reuideat, & in scriptis referat. die 20. Iulij 1685.

Franciscus Verde Vic.Gen.Capit.

REVERENDISS. DOMINE.

Opus præfens, cui titulus, *Veritas pro Modestia*, ad arguendum, nimis adeò insolentis muliebris perniciæ luxum, tanquam pharetram expletissimam, germanæ, solidæq; doctrinæ iaculis exornatam, à Reu. P. Fr. Ioâne de Richelme Ord. Min. diserto calamo, doctioriq; stylo conscriptum, accuratè perlegi; & cum nil omninò Fidei Catholicæ, bonis moribus, probabilioriq; DD. sententiæ aduersari censeatur. Quinimmò SS. D. N. Innocentij XI. sit valdè consonum voluntati; Idcirco ad publicam legentium vtilitatem imprimendum duxi, si ita Dominationi Tuæ Reuerendiss. videbitur. Ex nostra Cathedrali Neapolitana. Pridiè Kalendas Octobris 1685.

Dominationis Tuæ Reuerendiss.

Addictissimus Seruus

*D. Antonius Sanfelicius S. Metrop. Eccles.
Neap. Canonicus Card. Librorum Censor.*

Stante suprascripta relatione, Imprimatur,
die 1. Octobris 1685.

Franciscus Verde Vic.Gen.Capit.

EC-

ECCELLENTISS. SIG.

CArlo Porfile publico Stampatore in questa Città di Napoli, supplicando espone à V.E. come intende di dare alle Stampe vn libro, intitolato *Veritas pro Modestia*, del Padre Fra Gio: de Richelme de' Minori Osseruanti di S. Francesco, per tanto supplica V. E. à restare seruita ordinare la reuisione di esso à chi parerà à V.E. vt Deus.

Reu. P. Fr. Io: à Cruce reuideat, & in scriptis referat.

Carrillo R. Soria R. Mioballus R.
Iacca R. Prouenzalis R.

Prouisum per S.E. Neap. die 24. Septembris
1685.

Mastellonus.

EXCELLENTISS. DOMINE.

IVssu Excellentiae Vestrae perlegi librum, cuius titulus: *Veritas pro Modestia*, ab Admodum Reu. P. Fr. Ioanne Richelme, Prouinciae Reg. Minorum Observantiae Beticae, Praedicator, Sacrae Theologiae Lectore, S. Inquisitionis Qualificatore conscriptum. Nihilque in eo Regia

giæ Iurisdictioni, & bonis moribus dissonum
inueni; Imò pro præsentis temporis luxu per-
necessarium: Imprimi posse (si Excellentie Ve-
stræ videbitur) reor, in hoc Conuentu Sanctæ
Luciæ de Monte, die 10. mensis Nouembris
1685.

Humillimus, & addictissimus Seruus
Fr. Ioannes à Cruce.

Visa retrospectiva relatione, Imprimatur, &
in publicatione seruetur Regia Pragma-
tica.

Carrillo R. Soria R. Miroballus R.
Iacca R. Prouenzalis R.

Prouisum per S. E. Neap. die 29. Octobris
1685.

Mastellonus.

VERITAS¹

PRO MODESTIA.

Ad quid Opus hoc?

SI voluntas conciperet, non otiosum ex mea modo partu timerem. Charitate adhuc, etsi non physicè, non improprie fecundari credo; non tamen quam debeo, in me præsumo: si ergo intellectui tantum fecunditas manet, & ab obiecto viso, obscurus, & cecutiens, parum meus attinget. Quid igitur agam? ponam lucernam gentium supra candelabrum huius operis, ut luceat mihi, & omnibus, qui in domo Dei sunt. Sic enim 1. Cor. 3. ait: *Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis; cum enim sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli, alius autem, ego Apollo? Nonne homines estis? quid*

VERITAS

igitur est Apollo? Quid verò Paulus? Mini-
stri eius, cui credidistis, & unicuique, sicut Do-
minus dedit; Ego plantavi, Apollo rigavit, sed
Deus incrementum dedit. Itaque, neque qui
plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui in-
crementum dat, Deus. Qui autem plantat, &
qui rigat, unum sunt. Vnusquisque autem pro-
priam mercedem accipiet, secundum suum la-
borem; Dei enim sumus adiutores; Dei agri-
cultura estis; Dei ædificatio estis, secundum
gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens Ar-
chitectus fundamentum posui: Alius autem
superædificat. Vnusquisque autem videat quo-
modo superædificet. Fundamentum enim aliud
nemo potest ponere, præter id quod positum
est, quod est Christus Iesus. Si quis autem su-
perædificat super fundamentum hoc, aurum,
argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, sti-
pulam, uniuscuiusque opus manifestum erit:
dies enim Domini declarabit, quia in igne reue-
labitur, & uniuscuiusque opus quale sit, ignis
probabit. Si cuius opus manserit, quod superæ-
dificavit, mercedem accipiet. Si cuius opus ar-
serit, detrimentum patietur, ipse autem saluus
erit, sicut tamen per ignem. Nescitis, quia
Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in
vobis? si quis autem Templum Dei violaverit,
disperdet illum Deus. Templum enim Dei sã-
ctum est, quod estis vos. Nemo se seducat: Si
quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæcu-
lo,

lo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapiencia enim huius Mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum. Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vana sunt. Nemo itaque gloriatur in hominibus.

2 Omnia scripsi, quia scopum operis tangunt, & ferè omnia mecum in præsenti-
 arum loquuntur. Ferè dixi, & non om-
 nia, quia nec sapiens esse videor, nec stul-
 tus fieri teneor, sed dùm alij ibi legunt,
 mihi specialia adnotabo. Primum, quia
 in pluribus opusculis, & quæstionibus, quæ
 vidi, datum est paruulis lac in materno, &
 vulgari stylo, circa ornatum honestum;
 iamque populis exactam notitiã alij de-
 derunt, in tantum, ut periculosum sit illis
 magis oculos aperire, dùm opinionis se-
 mæl apprehensæ, durante palio, se regunt.
 Solum ideo vtile esse infero ministrare,
 escam spiritualibus, & Magistris, lingua, &
 stylo illis notis, cum omni extensione, ex-
 pressionem, legalitate, & sinceritate; quibus
 cum facilius, claritate huius laboris, quæ
 non omnes sumpserunt, imò nec usque
 modo aliquis, ni fallor, omnia tractabilia
 in hac materia, & allegata, hinc inde vidē-
 tes, veritatem inquirere, & inuentam vlti-
 mare, & sine dubio determinare, ex com-
 muni consensu possint, ut in re tanti mo-

Responsio ad
 dubium, & in-
 ventum operis,
 quæ introdu-
 ctio (interue-
 nientibus no-
 ris ad intentis
 de probabili-
 tate, & quadam
 digressionem vti-
 li de usura) ex-
 tenditur usque
 ad num. 243

menti expedit. Item, nullum sequi particulariter Doctorum, nec in homine aliquo me gloriari, nam spiritualia non possunt bene carnaliter ministrari, & efficaci fructu; quia sequutio non parit unionem assensuum, dum suspicatur, sicut est non semel carnalis. Non enim moderni Pauli ero, vel Apollo, sed Christi, *Qui incrementum dat Deus*. Sic S. August. tom. 3. de Civit. Dei, cap. 3. in fin. incrementum fructus quærens dicebat: *Potius de rebus ipsis iudicare debemus, quam pro magno de hominibus quisquis senserit scire*. Item, omnes ædificantes maturè, & iuxta eorum contextum intelligere, antequam ab eis latiore, vel minus rectam viam proximis datam præsumam: *Dei enim sumus adiutores*. Undè in unico fundamento charitatis debemus uniuocari, & sic intelligi, iure possessionis bonæ fidei, & si diuersimodè quisque explicetur. *Quia fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus*. Item, vt legalius hoc fundamentum supponam, non Scripturam, iuxta particularium placitum, sed istorum placitum iuxta Scripturam, communibus Glossis, & Patribus expositam exhibeam. Constat enim in litera data, non omnes sapientes rectè superædificare super hoc fundamentum; præcipuè vbi datur *Zelus*,

Et contentio; cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli, alius autem ego Apollo. Sequitur, ut aliqui glorientur in hominibus. Quod si non ponunt aliud fundamentum, non saltem rectè superædificant. Pro quibus S. Aug. de gen. lib. 1. c. 18. tom. 3. dixit: Non pro sententia Diuinarum Scripturarum, sed pro nostra, ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum esse, quæ nostra est: Cum potius eam, quæ Scripturarum est, nostram esse velle debeamus.

3 Item, parum, vel nihil ex me proponere, defendere, seu satisfacere, sed ex Doctorum sensu transcripto, & illato, veritatem aliquandò inferre, dum illatio ad claritatem expediat, Textus, & Patris fundamento seruato. Dixit enim: *Nemo se seducat* (O magna sapientibus admonitio, quod seipsum seducere cōtingit, & supponitur: quid mirum, quod seducant alios! sed maius quid sequitur) *si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Qui autem stultus videtur, si sapiens fiat magis se seducet. Et etiam ex mea pauperrima pharetra, quamuis necessitas urgeat, proximum iaculare non audebo, cū potius ad eum sanandum, hoc opus dirigatur charitatis gratia; Vndè ipsum, quæ meum à præsumptione excusabitur. Legō enim, quod proximus, Dei ædificatio est,

non vtrumque, sed vt ipsius habitatio. Tēplum quidem Sanctum in quo habitat spiritus Dei: *Si quis autem Templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Sed ad quid sequitur: *Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat.* Nunquid sapiētis est violare Templum hoc, vel stulti ædificare? Nonnē longiūs est sapientia à violatione legis, quam stultitia? Et magis hoc vrget, cum de Scriptoribus sit sermo Apostoli. Sed ideò sine dubio è contrā euenit, & clarum manet in litera, quæ non de stulto, qui est, sed qui fit, loquitur, qui simul fit apud Deum sapiens scriptor, vt ipse Apostolus: *Sapiens Architectus*, ibi se nominat metaphoricè, quod idem est, ac Scriptor, qui sequenti cap. ait: *Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes, &c.* qui se fecit stultum propter Christum, & paruulum; fuit sapiens Architectus! Quia, iuxta illud Matt. 11. Deus reuelat paruulis, quod abscondit sapientibus, & prudentibus. Vis in timorem radicem? qui scribit vt paruulus, respicit attentius, & intētiūs fundamentum positum, nè licentia Magistrali erret, & Templum Dei violetur. Ecce initium timoris Domini. Ecce initium sapientiæ. Sed quæro, vt intentum operis incipiam, Apostolum sequens.

*Quomodo Scriptor ledat proximum,
vel hic alium absque intentione?*

4 **D**icit enim: *Vt sapiens Architectus fundamentum posui, alius autem superedificat. Vnusquisque autem videat quomodo superedificat. Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, &c. manifesta est distinctio inter hæc, aurum, argentum, lapides pretiosos, & hæc alia tria, ligna, fœnum, & stipulam. Vnde Scriptorum distinctio superedificantium supra fundamentum sacrum, versatur bene, vel male circa hæc materialia superposita. Omnia autem igne examinanda sunt, vbi omnium veritas clarescet. Siquidem aurum, argentum, & lapides pretiosi manebunt: Ligna, fœnum, & stipula non; vt patet in littera. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit; si cuius opus manserit, quod superedificauit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Clarius luxit Lyra ibi. Si cuius manserit, idest si edificauit doctrinam bonam, & stabilem, mercedem accipiet, euolando ad patriam. Si cuius opus arse-*

A 4

rit,

rit, eo quod est doctrina curiosa, vel dicto modo damnata (non loquitur de hæresi, vel huius specie, sed quid minus) detrimentum patietur, quia ad tempus, pœna sensus, & pœna damni punietur; tamen finaliter saluabitur. Et moraliter ipse, ibi: Si (fundamento fidei) superedificat peccata venialia, per lignum, fœnum, & stipulam signata, punietur in Purgatorio. Pie intellexit, sed non sic omnes. Ait verò Estius. Si cuius opus ab igne corruptum, & combustum fuerit, quomodo lignum, fœnum, stipula comburi solent ab igne, hoc est si malum, ac pœna dignum; ipse edificator detrimentum huius operis patietur, propter illud ab igne cruciandus. Nonnulli, inter quos Caietanus, illud detrimentum patietur, dictum putant de opere, non de operante; sed id minus rectè; non enim opus ipsum detrimentum patietur, sed prorsus consummetur. Ipse verò operans, damnum passurus est, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Chrysostomus, & eius sequaces, quia quamvis in igne gehennæ mittendus sit, nunquam tamen consummetur, sed semper in igne saluabitur, (quis nobis daret, ut solum opiniones, quæ ita manerent legeremus; vel illas saltem, quas post ipsum examen Scriptores confirmarent) totum dictum inuenies simul in Biblia max. apud Haye. ibi.

Operi Scripto-
rum manet pro-
batio ignea, si
manerit, &
Scriptor; si ar-
sesit, & ipse.

5 Si ergò monet Apostolus unumquem-
que

que videre, quomodo superædificat, nè Templum Dei violet, illumque Dominus ipse, propter hoc, disperdat, clarè consequitur, quod addens non bonam doctrinam violat ædificium, & lædit proximum, ob quod, opus, & operans comburentur in die Domini, nescio qua vtilitate præcapta. Sed quid sit de Scriptoribus formaliter, non est meum assumptum, ipsi debent scire. Attinet autem ad opus hoc, ortum exindè dubium. Nonnè Doctorem excusabit bona intentio? Benè declaratur in litera, quod non; non enim intentio probabitur. Sed *uniuscuiusque opus, quale sit ignis probabit*. Vndè non secundum intentionem iudicabitur, sed secundum opus: *Si cuius opus manserit (ait) mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur*. Et ratio perspicua est, quia Doctor, qui vt talis iudicatur, non sibi scribit, sed alijs, & ideò non intentione, sed litera occidit, vel viuificat; ipso consilio scandalizat, vel ædificat. Intètio autè nò legitur, nec scitur. Hęc enim cū Scriptore transit, & scriptum manet posteris, & semper influens. Vndè sicut intentio est impotens resuscitare, quem opus occidit, ità & excusare. Bona intentione, dixit S. Petrus, Matth. 16. *Absit à te Domine, nò erit tibi hoc. Qui cōuersus dixit Petro. Vade post me Satana, scandalum*

Qui sua doctrina lædit, non excusatur intentione.

Scriptor lædit scandalizans, id est prabens occasionem ruinae.

es mihi. Accidit ergò intentio, scandalizanti verbo, vel opere, vt patet in diffinitione scandalii, quam tradit Lyra in Matt. 18. *Scandalum aſtiuè dictum eſt dictum, vel factum, minus rectum, præbens occasionem ruine.* Quod etiam ſic deſinit Hugo ibi, & D. Thom. in Matt. 11. ſuper illud Phariſei audito hoc verbo, quam accepit à S. Hieron. vbi infrà ſ. ſeq. & eſt communis, vt affirmat Archiep. Tapia. tom. 2. lib. 3. q. 16. art. 1. n. 2. dicens: *Sic recipiunt à D. Thoma 2. 2. q. 43. n. 3. & communiter Theologi.*

6 Quæ diffinitio oritur ex conditione vitæ Chriſtianorum, qui ex fide, & lege, tenemur eſſe vnum ſpiritualiter; & aliter, idèſt volentes independentiam ſpiritualè à proximis, qui ſunt vnum Corpus in Chriſto, non poſſumus ſaluari. Vnde, ſicut implicat animam viuere temporaliter in hoc ſæculo, independentè à corpore, cui vnita eſt; ſic & viuere ſpiritualiter, independentè ab alijs animabus, quibus vnita ſupponitur. Ob quam dependentiam, de factis, & verbis externis, & publicis, iudicium non excuſatur, quatenus illis exemplo, vel conſilio, fuit proximus læſus, ſeu ſcandalizatus, cui accidit intentio, quæ nō patet; à qua, eo ipſo, abſtrahit ſcandalum, quod ſolum circa dictum, vel factum eſt, quod probat optimè D. Thom. in dicta

Definitio ſcandalii.

Implicat animam viuere ſpiritualiter, independentè ab alijs; ſicut temporaliter à corpore.

2.2.q.43.ar.1.de scandalo agens, & traditam diffinitionem, cum S. Hieron. amplectens, & defendens, ubi arguit esse diminutam, ex quo cogitationem non imbibit. Ad quod responderet §.1. *Quod cogitatio, vel concupiscentia mali latet in corde, unde non proponitur alteri, ut obex disponēs ad ruinam, & propter hoc non potest habere scandali rationem: ideo concedit scandalum actuum, præter intentionem agentis. ibi, art.3. §. respondeo.*

Scandalo dato
accidit inten-
tio.

7 Imò non tantum accidit scandalo actualis intentionis qualitas, sed & ipsius operis multoties, quia in tantum obligat zelus charitatis, & unionis Christianorum, quod si intentione, opere, verbo, aut consilio, aliàs sibi licitis, concipit quis proximum posse lædi, tenetur potens abstinere, donec ille à sua ignorantia, vel fragilitate sit liber; quod si non abstinenceatur, eadem læsione veniali, vel mortali, qua lædit, læditur.

Licetum, & honestum, propter scandalum omittendum, probatur.

8 Constat sufficienter ex Apostolo in littera posita: *Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit.* Ecce qualitas operis probatur. Sed nunquid ignis reuelabit curiositatem, latitudinem, audaciam, falsitatem, vel aliquam malitiam operis? Non dubito hoc futurum, sed Textus omittit; & adhuc, tale opus ardere, non omittit, cum operante.

Pœna scandaliz.

Vt quid igitur? ibi subditur: *Si quis autem Templum Dei violauerit disperdet illum Deus.* Propter damnum proximi, solum explicat, & ideò sufficit. Ergò examinabitur opus quale sit, non in se, quod omittitur, sed quale sit proximo, quod explicatur, & damnatur, quasi solum.

9 Sed clariùs ipse 1. Cor. 8. *Esca autem vos non commēdat Deo. Neque enim si manducauerimus, abundabimus, neque si non manducauerimus, deficiemus. Videte autem nè forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis; si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idolio recubentem, nonnè conscientia eius cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducaho carnes in æternum, nè fratrem meum scandalizem. Ecce opus licitum, quod liberè potest fieri ex se, respectu operantis, sua scientia, vel licentia; non tamen potest fieri respectu videntis; quia peribit infirmus. Et erit peccatum mortale, in Christum, & in fratrem; & grauius peccato Cain, quantum stimabilior est vita spiritualis ablata, quam corporalis. Audi igitur, si legalem sensum desideras*
Expositores.

10 Hæc concordans literas, & versiones in sua Bibl. max. ibi: *In Idolio locus est simulacrorum, aut mensa, in qua carnes sacræ proponebantur. Ædificabitur ad manducandum. Confirmabitur. Motus enim Doctoris, & perfectiores, contra conscientiam, licet erroneam, comedit Idolothyta. Lyra: Videte, vos scientes, ne forte licentia, qua cognoscitis Idolothyta esse licita ad manducandum, quantum est ex natura rei. Offendiculum fiat, idest offendere faciat infirmos, & ignorantes. Si quis simplex Christianus, conscientia infirma, idest ad manducandum prona ædificabitur, idest ad manducandum trahetur. Sic autem, idest tale peccatum, non est solum contra proximum, sed etiam contra Deum. Quapropter talis enim abstinencia, ad evitandum scandalum infirmorum, est meritoria, & etiam necessaria ad salutem, saltem quousque suadeantur infirmi, quod talis comestio non est illicita. Estius. Videte ne licentia vestra, intellige ius, seu fundamentum agendi quippiam, quam vulgò licentiam vocant, qua dicere poterant firmiores, se uti suo iure, ac libertate, quod scirent Idolum nihil esse, proinde nihil differre Idolothyta à cæteris cibis. Sed videte, inquit, idest caute ne potestate hac vestra, cum offendiculo fratrum infirmorum utamini. Ædificabitur certè nusquam alibi, quam hoc loco reperitur acceptum in malam partem. Peribit infirmus, quo putat edentem . . . rem illicitam facere.*

re . . . à salute excidet, in aeternum periturus, in tua scientia, qua dum tu male vteris, praestas illi peccandi occasionem. Notandum est, Apostolum in ijs, qui scientiam habentes, ex Idolothyto comedunt, non ob aliud culpare, quam quod fratres infirmos scandalizent. Sic autem peccantes, nam iniuria membrorum redundat in caput, quemadmodum benè locum hunc explicat Theophilaëtus . . . si vos . . . non moueat interitus fratrum, saltem moueat iniuria Christi. Peccatis in Christum, cuius illi membra sunt. Rursum, quia Christi fabricam, quam Christus suo sanguine construxit, suo malo exemplo destruunt. Non manducabo carnem. Gracè, carnes etiam caro piscium comprehenditur, ut patet ex hac eadem Epist. cap. 5. alia caro piscium. Si futurum est, ut me comedente carnes, frater meus scandalizetur, potius per omnem vitam carnibus abstinerebo, non solum immolatis, sed & alijs quibuscumque pecudum, ouium, piscium. Idem prosequitur.

II Illud simile Rom. 14. Noli propter escà destruere opus Dei, omnia quidem sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Quae quidem sententia perinde, ut ista huius loci significat. Quid Christianus ad euitandum fratris scandalum facere, vel omittere teneatur.

Qua-

Abstinencia
ab opere, non
habet tamen
durante scan-
dalo.

Quare si quis nunquam posset, sine scandalo fratris, comedere carnes, aut alium quemlibet cibū, deberet ille tota vita ab eo cibo abstinere! quamquam casus huiusmodi non facile eueniat. Cum enim intelligatur hæc doctrina hominis infirmi, non autem malitiosi, idest, ut Theologi loquuntur, de scandalo dato, non accepto; potest, qui infirmus est, sufficienter instrui, & doceri fratrem bene agere. Post quam sufficientem, & plenam instructionem, si adhuc in scandalo perseueret, non erit scandalum datum, sed acceptū, quia non idem ex infirmitate procedit, sed ex malitia, quale erat scandalum Phariseorum, Matt. 15. Idem adhuc prosequitur.

12 Hinc igitur responsio patet ad istam questionem, & similes, an Catholicus debeat potius emori fame, quam in Sacra Quadragesima carnes comedere, constitutus inter infideles, aut ab ipsis detentus, si nihil aliud in promptu sit, aut haberi possit, quod edat; aut si ad esum carniū urgeat valetudinis necessitas. Nam si qui, sine fidelis, sine infidelis, per infirmitatem, scandalum ex eius facto sint passuri, durante scandalo abstinendum est, etiam cum vitæ, & valetudinis periculo. Par ratio, si cederet eiusmodi comestio in detrimentum honoris Divini, ut Machab. 6. & 7. Porro locus hic Apostoli, totaque eius disputatio satis ostendit, quam graue sit peccatum scandali fraterni, id quod etiam declarant manifestius verba Christi, quibus

Abstinendum est ab opere licito, etiam cū vitæ, & valetudinis periculo, durante scandalo.

Nota, sequitur hinc ius gratiæ, & charitatis esse superius naturæ.

bus affirmat satius esse, ut suspensa ad collum mola asinaria, demergatur quis in profundum maris, quam ut scandalizet unum ex pusillis, *Matt. 8.* Hæc omnia Estius.

13 Tota verò hæc expositio literalis intentius, & extentius, vniformis cum Menochio, & Firino, inuenitur simul in Bibl. max. Sed S. Ioannis Chrysost. Glossam sequentem, non omitam, quæ adest in vulgata. Non dicit, siue iuste, siue iniuste, sed quomodocumque; & non dico, inquit, Idolothytum, quod & propter aliam causam prohibetur, sed & quod licet, & permittitur, si scandalizat, etiam ab illis abstinebo; neque una, aut altera die, sed toto vitæ tempore; Non enim manducabo, inquit, carnes in æternum. Et non, inquit, ne perdam fratrem, sed simpliciter, ut non scandalizem. Etenim vltimæ amentie est, quæ Christo pretiosissima sunt, & talia, ut eorum gratia, mortē obire non recusauerit, ita nos despiciatissime arbitrari, ut ab escis propterea nō abstineamus. Hæc autem, non ad illos tantum, sed ad nos tempus esset, ut dicerentur, qui proximi salutem despiciamus; & illa Satanae verba proferimus: Dicere enim quid mihi curandum est, si ille scandalizatur, & ille perijt? crudelitatis illius, & inhumanitatis est. Quæ verba adfunt etiam apud Cornel. à Lap. super eodem Textu (qui ex B. Basil. in Regulis breuior. regul. 64. in fine, tradit: Scandalum maius esse,

Satanae crudelitas est gratiā proximi despiciere, cui consonat dictum nū. & ex *Matt. 16.*

esse, in quo maior scientia, & addit: Quod Deus requireret, de manu eius sanguinem, sua causa peccantium) idem quod Estius sentit Hugo in Rom. 14.

Scandalum maius, ubi maior scientia.

14. Accommodo dicta ad tempus, & experientiam. Iure naturæ, & Diuino licitus, & honestus est usus matrimonij, & etiam debitus petenti ipso iure. Et adhuc, nescientibus alijs coniuges esse tales, non licet his, illis notantibus, talis usus. Datur ergo opus licitum ex genere, natura, & iure, debitumque, intentione non vitiatum, imò & bona; & tamen illicitum propter scandalum. Quo casu, magis potest virgeri, quam in casu Apostoli, quia illic, cessante ignorantia, potest operari coram alijs: sed hic, coram scientibus iam, opus esse licitum, adhuc non potest fieri, propter scandalum; quod proprius infirmorum est. Nec hoc intactum relinquit ipse Apostolus. Licet enim dixisset 1. Cor. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro.* Dixit etiam 1. Thessal. 4. *Scitis enim, quæ præcepta dedērim vobis, per Dominum Iesum. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere, in sanctificatione, & honore, &c. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum.* Interl. *Cuius præcepta sunt.* Et Haym. in Gloss. *Vt sciat. Ità ab*

Quod apud proximum honestum est, coram illo fieri non licet, propter scandalum.

illicitis abstinete, et nec licitis abutamini.
 Gloss. *Vas suum, idest uxorem.* Etiam *ly Vas suum*, intelligit de uxore Estius in Bibl. max. cum D. Thom. ex 70. & D. Aug. pluribus in locis, præsertim tom. 3. de nuptijs, lib. 1. & ibi contra Iulian. lib. 4. cap. 10. citaturque in Gloss. de bono viduitatis, cap. 10. & cap. 6. sic. *Quidquid ergo inter se coniugati immodestum, inuerecundum, sordidumque gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum.* Et cum detur immodestia, & vitium inter coniuges, maximè vsus ille coniugij coram testibus. Eritque non possidere *Vas suum in sanctificatione, & honore.* Quod dicitur ibi. *Voluntas, & præceptum Dei.* Ob quod idem August. de Ciuit. Dei, cap. 18. lib. 14. tom. 5. ait. *Quid concubitus coniugalibus, nonne ipse, quamquam sit licitus, & honestus, remotum ab arbitris cubile requirit? Sic enim hoc rectè factum, ad sui notitiam lucem aperit animorum, ut tamen refugiat oculorum.* Ità cum D. Thom. Tapia. tom. 2. lib. 3. qu. 16. art. 3. num. 3.

Nota. Honestas
 obseruata semper
 ab Adamo,
 in regèdo corpore,
 in omnibus
 gentibus,
 ex D. Aug.

15 Est tamen passim notandum ex ipso D. August. cap. antec. ibi. Hanc illationem apertè originari. Quod sicut vsus coniugij est ius naturæ, ut animalis; ità est ius naturæ, ut rationalis modestia, & honestas, in ipso vsus, & in omnibus irritantibus naturam; ut in nuditate carnis, adhuc

in nuptis, maxima cura ipse Sanctus adnotavit obseruatum semper ab Adamo, in omnibus gentibus. Quod licet alia ratio defuisset, sufficit, ut lex nature dicatur, adesse modestiam in corpore tegendo, & in actibus, qui ad libidinem referri possunt. Iam visum est, pro satisfactione quæsitæ, quomodo Scriptor lædat proximum, vel hic alium, absque intentione. Quia si suo verbo, vel facto alteruter præbet occasionem ruinæ, sit in intentione mala, vel bona, vel nulla, lædit. Et quia ipso scandalo violat Templum Dei, iudicabitur in Domini die, & detrimentum patietur. Sed pro huius complemento inquirō.

Ad quid iudicium, dum adest opinionis securitas?

16 **Q**Uod notabilius, & mirabilius videtur, in tota materia scandali, est compositio securitatis opinionis probabilis, cum iudicio Scriptoris, opinionis, & illam amplectentis. Constat enim ex dictis, iudicium operis futurum; merces, vel detrimentum superedificantis; & ædificatio, vel violatio Templi Dei, seu fratris. Aliter affirmat opinio multorum, quod probabilem opinionem sequens,

quens, securus in conscientia procedit; ipsam tamen probabilem talibus conditionibus compleri; & regulis talibus probabilis alias esse improbabilem. Huic verò improbabili aliquam securitatem, in practica nemo concedit. Ipsa autem probatio particularis, & iudicium probabilitatis illius, ut talis, cum exercitio regularum, quod ab aliquo ipsorum Doctorum, non leuiter, seu breuiter, vel firmiter fortè determinaretur, dum ab Ecclesia non decernitur, ab alio Doctore non profertur. Vel quia non vult in odiosis laborare; vel quia non audet; eo quod sequitur illicò excitari Scriptorem, qui illam opinionem protulit, & alios vtrinque; & indè zelū, & contentionem, quia alius est Pauli, & alius Apollo. Nec intentum concluditur; quia cuilibet alter suprà probabile iudicium non concedit, dum demonstratione non conuincitur; & probabilitatem intrinsicam, quam imbibi in ipsa tali opinione, simul defenditur, inamissibilem esse dicitur, & à nullo Doctore de improbabilitate posse conuinci, quod intrinsecè probabile est (hæc excusatio irreparabilis est, & vniuersale refugium omnis opinionis, quo improbabilitas, ut sic, meo videri, vaga manet apud nos, & solum apud Deum particularis iudicanda, & reuelanda; quia
non

non inuenio cur propositio A, probabilis intrinsecè inueniatur, & non B. Nec quomodò sic intrinsecè inueniatur, nisi fortè intrinsecum propositionis intueatur. Et tunc non probabilis, sed absolutè vera, vel falsa inueniretur. Ideò opinionem intrinsecè probabilem non attingo: quia omnis opinio est iudicium, & hoc propositio, & hæc vera, vel falsa intrinsecè; sed probabilitas, quæ affirmatur intrinseca, certa iudicatur, & ideò inamissibilis asseritur. Certa autem probabilitas, & certa veritas, vel falsitas, nō compatiuntur. Nec certitudo, cum formidine probabilitatis: ergò intrinsecè, vbi certa veritas, vel falsitas est, non potest esse certa probabilitas. Si autem incerta, iam non inamissibilis, nec intrinseca. Aliter cum duæ contradictoriæ, probabiliter verè dicantur, certum est aliquam esse falsam intrinsecè. Probatur autem vt vera; hæc probatio à falsitate non oritur, ergò nec ab intrinseco. Cur enim vera affirmatur? quia sic apparet, cui falsitas intrinseca non patet. Quod superficiale, & extrinsecum est. Et si saltem veritas oppositæ contradictoriæ pateret, non ambæ simul veræ probabiliter dicerentur: Ergò omnis probabilitas extrinseca est. Sed quia efficacia arguentis, ex debilitate contradicentis, firma solet ma-

Quomodò probabilitas intrinseca inuenitur, vbi non attingitur, quid sit intrinsecū, quod si intueretur, veritas potius, vel falsitas pateretur.

Cuius falsitas intrinseca est, non ab intrinseco oritur, quod vera probetur, vel probabilis sit.

nere, intrinsecè probabilis dicitur falsitas defensa; dum autem accedit ratio cōvincens, iam intrinsecam, & inamissibilem, fatetur non fuisse. Vndè etiam defensio probabilitatis intrinsecæ, extrinsecæ; amissibilis, & accidentalis est, quia sæpius abest. Hæc autem mea speculatio, in tantum æstimabitur, etiam apud me, in quantum dictis placeat. Ideò de amplioribus fundamentis non curo; & quia ad intentum æquè prodest sic esse, vel non esse.)

Opinionem non securam, seu improbabilem dari, omnes cōcedunt. An hæc, vel illa sit, non cōsequitur; Vndè, ut probabilis, & securam transiit, quæ non est?

17 Sic igitur contra dicta contradictio utraque inuicta, & probabilis manet probabilitas de probabilitate. Et in ipsa probabilitate speculativa, sæpius iacet sepulta vera improbabilitas, praxi libera. Quibus ergo relinquetur hæc probatio improbabilitatis? quibus applicatio regularum opinionis probabilis particularis, nè improbabilis, ut probabilis, & inde error, & pœna sequatur? legentibus, & communiter regentibus animas, quorum pauci Lectores, cæteri legentes sunt. Et quis de facto probabilitatem talis, vel talis opinionis speculatur, dato ingenio, & quæstione intellecta? dicat qui vidit. Experientia tamen docet, quod semel exorta opinio, vel regulariter sequitur, vel alia opinio illam sequi cogit, in favorem pœnitentis, dum ab alijs existimatur probabi-

bilis:& sic omnes in possessione probabilitatis manent,& in executione participant æquè illam securitatem concessam, probabilius. Et ratio huius assignatur. Quia cuius falsitas non demonstratur (licet fortè intrinsecus lateat) eius probabilitas non extinguitur. Vndè arguitur. Probabilitatem sequi, sufficit: quod sufficit securum est: ergò probabilitatem sequi, securum est. Et sic ego prosequor. Omnes opiniones sigillarim probabilitatem habent; sed probabilitatem sequi, securum est: ergò omnes opiniones sequi, securum est. Hoc benè sequitur. Quia licet improbabiles dari constet, & illas sequi, securum non sit, dum de tali, vel tali, improbabilem quamvis contradictam, non demonstratur esse, in possessione probabilitatis, & securitatis, inter omnes manet. Dico iterum. Quod securum est, nō punietur: sed quamlibet opinionem sequi, securum est; ergò quamlibet opinionem sequi, non punietur. Hinc vrget difficultas. Cur igitur qui securus supponitur, Doctorem sequens, *peribit*? cur etiam Scriptor *detrimendum patietur*? quid mali fecit, qui bona intentione, scilicet subleuandi proximum, probabiliter, suo sensu, consuluit? si intentione non lædit, nec opere lædit, eo quod illum sequens non peccauit, nisi ad sum-

munum materialitèr (quod non concedunt aliqui) ergò in nullo lædit: ergò à priori, & à posteriori, excusabilis manet vterq; Ad quid igitur sequenda est ignea probatio, & pœnæ passio?

8 Maius adhuc dubium præbet assertio illa recens, & docens inter opiniones probabiles, quæ benigniores sunt, non solùm æquè tutas esse, sed tutiores per accidens. Existimabam ego, quod si aliquis Scriptorum cum opere arderet, potiùs laxior (qui iam dicitur benignior, eo quod legem, quæ à ligando dicitur, modo, quo laxius liget proximum, interpretatur) quia constet, quod quælibet relaxatio à laxatione, & non à pressione ligaminis oritur. V.g. lucrum proueniens ex mutuo, vsura est, & peccatum mortale, cum obligatione restituendi, lege naturali, Diuina, & humana stabilitum, & ex fide credendum sic: contra quod nec vetustissima consuetudo, nec vniuersi multitudo præualet, sed potiùs auget delictum: vt infra n. 88. & tamen id ipsum, quod in se physicè, & realiter constituit vsuram, potest moraliter fieri licitè, & de facto fit, nobis videntibus, mutato solum tali modo, vel intentione, ita communiter, quod non datur persona, quæ in quolibet statu, vel euentu, non possit pactare, & exigere ipsum lucrum, & nō

leue, & omnibus æquale, pluribus capitibus, & rationibus. Vnde finis legis physicæ evanuit, quia ipse actus physicus prohibitus de facto fit communiter; & si non communiter toleretur. Et cū dicitur. Iam non datur usura: respondetur. Quid mali deficit in hoc? (sic respondit mihi quidam legis peritus). Utinam de omnibus peccatis idipsum foret. Si enim remedia possent dari, ut nemo contra sextum Decalogi peccaret, nullum esse inconueniens dicere, iam non datur peccatum fornicationis. Et verum est, dum nemo peccaret. Sed si remedia darentur, non ut mas, & femina soluta non coniungerentur, sed ut ipsa coniunctio peccatum non esset, vel diceretur; stante ipsa coniunctione, & prohibitione; inconueniens esset dicere, iam non datur tale peccatum. Quia ipse actus physicus, qui prohibetur, poneretur in re; licet nomen peccati tolleretur. Et idem sequitur de usura. Hæc igitur relaxatio (quæ talis apud multos est) resultat ex multitudine opinionum diuersarum arbitrantium hanc, vel illam viam excusandi omnem usuram, palliationem, & periculum illius; & cum tot sint arbitria, omnibus accidentibus facilem prouidēt exitum: non prementes, ut patet; ergo laxantes, taliter quod nullus casus urgeat, ut
usu-

vsurarius sit, qui positivè non vult esse; assumens, scilicet lucrum, quod omni intentione ablata, provenit ex mutuo realiter, præter casus ab Ecclesia iam examinatos.

Digressio qua
de usura, pro
exemplo alla-
ta, iuxta mo-
derniorem pra-
cticam, incon-
ueniens propo-
nitur.

§. 1. Vbi passim liceat mihi, pro fructu laboris, quo multum temporis consumpsi, in extensa speculatione, & accumulatione opinionum omnium in materia usuræ; in parva hac digressionem, circa practicam, moderniorem, inconueniens insinuare, quod etiam vidi multis Doctoribus repugnare. Cum ex mutuo nihil lucri provenire possit ex fide. Danda est necessariò alia causa in mutuante, ut medio mutuo, non tamen attento, lucretur. Nunquid inseparabilis poterit esse talis causa à mutuo, vel à mutuante, ut sic? minimè, quia iam esset uniuersalis, & perpetua, reddens inutile præceptum. Insuper quidquid inseparabile ab utroque est, iam nouit Dominus præcipiens: ideò necessariò supponitur talem causam sibi notam, exclusisse, qua non obstante, prohibuit: ergò accidentalis debet esse cuilibet contractui mutationis, ita quod nec semper, nec in omnibus detur. Vnde igitur oritur omnibus mutuantibus, ut æquale lucrum exigant? quæ species accidentis hæc est, quæ nunquam abest, sed semper adest, æquè graduata, & circumstantionata, in omnibus

casibus mutationis? ita res grauis hæc est, vt pro dictis, aliquas opiniones notatas à Doctoribus, vt parum tutas in fide, inuenies. Aliquos scio æquiuocari cum legibus Recopilationis, & similibus, quasi Rex, vel Pontifex posset legem condere, pactandi, & percipiendi lucrum pro mutuo, & hoc illum fecisse, rationaliter possit intelligi. Aliter videnti patebit, non dari legem, nisi priuatim taxatiuam, non præbens ius, vt taliter pactetur, vel tantum percipiatur; sed priuans, nè supra tantum exigatur, in casibus licitis, qui supponuntur, sicut, non esse omnes: ergò distinguenda est quantitas lucri, secundum illud accidens, vel causa, si detur, quæ in diuersis pactionibus, diuersas rationes præbeat. Quod intendit alia lex, quæ traditur Caroli V. priuatiua, & taxatiua lucri, & distinguens illud, pro mercatoribus, nobilibus, & plebeijs, vt aliquo modo cingeretur notabilis exorbitantia Ciuitatis in qua, existeret. Sed re vera his non obstantibus, accidit quod plures cuiuscunque status possint æqualiter regulari. Quia hæc materia abstrahit à charitate, & misericordia, & solum pertinet directe ad iustitiam: & sic causa illa, si detur, vel præbet iustitiam exigendi lucrum, vel nulla est; ideo accidit, quod æqualis causa omni-

modè, ex iustitia, in pluribus quibusvis detur. Et etiam in casu restitutionis (si hodiè talis res supponatur) accidit, quod æqualis præcipiatur pœnitentibus pluribus, eiusdem, vel diuèrsi status facienda.

Nota, quod in hac materia, non omnino quod prædicatur, defenditur: & non omne, quod in aure auditur, prædicatur super testâ.

§.2. Ex primò dictis oritur de facto in praxi communi (non verò ex communi doctrina) magna iniustitia. Cur enim, volens, audens, potens, & sciens; & nolens, vel timens, vel impotens, vel nesciens exponere substantiam suam ad periculum fortunæ, æquale lucrum exigent? Si primò conceditur quantum ex iustitia debetur, quia priuatur, pro subueniendo proximo, à sua sorte, & fortuna; qua iustitia, idem secundò? si causæ sunt oppositæ in sorte, quomodò præbent lucrum, seu effectum vniucum? Respondes fortè. Quod secundus non exigit ex iustitia ex omni parte, sed nec contra iustitiam, quod sufficit; quia mutuatariorum æquè valet, & succurrit denarius vtriusque mutuantis, & sic secundus non facit iniuriam, cui primus non minus peteret: accidit enim utilitati mutuatariorum, maior, vel minor ratio mutuantis, dum non maius est lucrum, nec minus mutuum. Iterum nulla iniuria potest fieri à secundo, dum accuratè informatus, quod in foro communiter currit, exigit.

§. 3. Multa possent obijci contra primā rationem; vna verò superat omne dictum, & dicendum. Præceptum priuatiuum ligat omnes, & singulos mutuantes: tribuitque ius mutuatario, vt lucrum inde non debeat. Si autem exigitur ab eo, quod nō debet, iniuria fit, quamuis pactaretur, quia violenter supponitur; cum sit contra ius naturale, & Diuinum, quo non potest priuari. Alias pactum fuit peccaminosum, ex parte alterius contrahentis, & sic nullū vtroque. Habens autem iustam causam extra mutuum sine iniuria exigit, quod illi eadem causa debetur. Non verò est causa iusta vtrique mutuanti, quod æquē succurrit; quod est idem, ac æquum mutuum facere; quia sicut in nullo, mutuum est lucratiuum, ita nec æquum, vel maius mutuum. Idem sequitur si secundus petit tantum, eo quod primus non minus petit; quia debetur primo, & non secundo. Ideò non accidit vtilitati mutuatarij, maior, vel minor mutuantis ratio exigendi; quia tantò minus soluet, quantò minor sit ratio illa; soluere autem minus, non est vtilitatis accidens, sed substantia. Si denique pro causa traditur, quod sic currit in foro; hoc malè intelligitur, quia nec consuetudo, nec multitudo, nec potestas creata, præbet ius exigendi, quod lege naturali, &

Diuina non debetur, idest determinatur non deberi, & non exigi. Ad quid igitur potest deseruire scire, quod in foro currit? Vt numerum lucri arbitretur mutuant, qui volebat, & poterat, ipso denario mutuo lucrari; cui ex communi euentu aliorum, potest, & solet in commercio lucrum possibile, congruenter regulari; sed nolenti, vel impotenti ad lucrandum, non est possibile lucrum, & sic non manet, vel non supponitur lucrum regulandum.

§.4. Et vt concludam. Huius regulatio-
nis arbitratio, si temperatè, & respectiue applicetur, bona est; si integra, & indistin-
ctè applicetur, dura, & non bona est. Quia
in commercio non potest fieri iudicium
de lucro possibili, nisi per actuale; & de
actuali, ad possibile, & futurum magna
est differentia. Siquidem semper interue-
nit periculum, & multotiès perditio, de
quo non potest fieri iudicium, sed de facto
lucro; quod si commensuretur cuilibet
mercatori, cum perdito, in alijs generi-
bus, principali, & periculo preuio æstima-
to, euidenter, ex communi consensu, resul-
taret talis quantitas lucri, quod excederet
illā, quæ hodiè pactatur pro lucro mutua-
tionis, vel alio nomine. Vndè idem lucrum
vel maius, quam acquisitum periculo, in-
genio, & labore suo, soluit mercator mu-
tuan-

tuanti securo, & tranquillo, sine voluntate, vel aptitudine ad lucrandum. Nonne tolerabilius foret, quod hic taliter constitutus, ex quantitate illa hodiè assignata, pro lucro, quæ communiter resultat ex bono exitu mercium, dimidiam peteret, aliā relinquens illi (licet mancipium esset, pro cibo, & veste) qui periculo, & labore facit augmentum? Sic etiam excusaretur lapsus multorum, qui hoc modo onerati, quotidie cum capitali, & redditibus cadunt: & qui omnia voluit, omnia perdit.

Si totum lu-
crat mutuaria-
rius mutuan-
ti, magis quam
mancipii ser-
uit.

§. 5. Sed dicta omnia opponi videntur; quia dimidium exigere sine causa, est idē quod velle ex mutuo id, quod non debetur; & sic iniuria; & sic peccatum, sicut petere totum. Fateor rationem esse urgentē, cui facilius satisfaceret, qui non solum dimidium, sed totum exigere, licitum esse inuenit. Sed inter legem, & utilitatem; inter proximitatem, & commercium, medium rationale possibile dari esse, iudico (hoc est quando mutuum non fit meræ charitatis motiuo, pro urgente necessitate, vel graui damno vitando; quia tunc quidquid debeat possibiliter fieri, seu de facto fiat, gratis debet fieri; sed ad commodius viuendum) ad quod multæ sunt opiniones, offerentes varias excusationes, & rationes. Etiamque, sicut motiuum non
est

Medium, sed
remediū, qua-
ritur, ut sine
peccato, salue-
tur lex, & uti-
litas Modesta-
ta.

est simplex charitas, sed mixtum ex charitate, & conuenientia, seu vtilitatis augmento, potest fieri non simplex mutuum, sed contractum mixtum ex mutuo, & societate, tali animo, vt charitati locus detur, & vtilitas diuidatur. Hoc sincero modo. Supponamus, quod in foro æstimatur lucrum possibile mercium. V.g. 10. pro 100. in anno. Petrus petit 100. nummos. Ioannes præbet 50. mutuos, & 50. pro lucro æstimato in foro, titulo societatis. Et ex utroque titulo fit mixtum æquiparans contrahentes; nam si mutuarius læditur in societate, affecurâs capitale, & lucrum, totum, quod possibile æstimatur, idest 5. pro 50. (licet possibile manet, suo ingenio crescere sibi) compensatur in mutuatione, in qua liberi manent illi, alij 5. pro 50. & sic contractum, qua mutuum, fit à mutuanti legaliter, & gratis; qua societas, nõ fit legaliter, vt vitur. Sed quid interest? cū de contractu societatis non sit lex naturalis, vel Diuina regulatina: ideo liberè potest mutari ad nutum contrahentium. Qua ratione, si clariùs vult agi, potest præbere 100. titulo societatis, si recipiens vult illicò diuidere lucrum æstimatum in foro, & assignare Ioanni 5. pro 100. securos, nõ ex quolibet negotio, sed ultra annum semel conferendos; vt in ratione reddenda

litigium præcaneatur: quod contractum, liberè, & etiam publicè potest fieri, quamvis petat Ioannes securitatem capitalis, & lucri, à Petro, cui totalis administratio, arbitratio, & dominium societatis manet singulariter, & excessus lucri, si fortè, suo ingenio, crescat sibi; cum sit liberum, societatem sic, vel sic disponere: nec est incògruum petere securitatem ab illo, qui solo ingenio sociatur, & nullum denarium exponit, saltem vt cautè procedat; cum non manet ligatus ad consilium petere, vel actiones patefacere.

§. 6. Modo digressionem conclusa, ad finem paragraphi 18. redeo. Vbi clarè, meo videri, ostenditur, quod à laxatione prouenit relaxatio. Ideò approximari libertati, periclitari iudicabam. Sed si laxior opinio, benignior dicitur; benignior, quæ tutior, nescio magis, quomodò Templum Dei (vt ait Apostolus) possit violari ab Scriptore, & cur aliquis, quæ talis, pati possit (cum de solis Catholicis sit sermo Apostoli) siquidem illi, qui præ alijs periclitari arbitrabantur, iam tutiores, benignioresque inueniuntur, multis Patribus, Sanctis, & Doctoribus præcedentibus; quia illis Ducibus, plures tutius, & facilius saluantur. Ideoque alijs opinionibus, meritò non attentis, imò & suspensis,

Finis digressionis, viuræ remedium præbens.

Si laxiores DD. benigniores dicti, securiores sunt; dū semper laxiores propagantur, in tantam securitatē deueniendum est, vt omnes exonerati saluentur, nulla lege fracta.

lis, pro communi vtilitate, solis his benignioribus vti, esset conueniens (& aliquando obligatio; idest quando electio tutioris opinionis obligat; quia licet per accidens, huius tutioris genus, exoneraret conscientiam) & has tutiores etiam reijcere, alijs benignioribus inuentis, & sic de cæteris, vsque dum omnes saluarentur, toto onere in ipsam benignitatem conuerso. Quod totum potius præmium, quam pœnam talibus Auctoribus præuenit. Et tandem de Scriptoribus Catholicis, super fundamentum Euangelicum ædificantibus, seu opinantibus audio. *Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit.* Et etiam. *Si quis autem Templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Vbi ergo securitas, & tutamen?

19 Hinc magis oritur confusio mihi, quam requies. Quia estò in probabilitate vt sic, securitas vt sic fundetur, & in tali probabilitate vagè, talis securitas; de tali probabilitate signata, non est talis securitas plerumque. Rursus, quæ securitatem offert cuilibet probabilitati, est alia probabilitas, quæ certitudine non constituitur, à cuius etiam securitate aliæ omnes dependent. Formidine igitur de possibilitate oppositi fuit ipsa propositio, quæ probabilis, & probabilioribus fundari con-

PRO MODESTIA. 35

consultuit, ut æquè tutis, sicut alia eiusdem gradus probabilitatis prolata; & quam in fieri habuit formidinem, seu dubietatem passiuam, nobis in facto esse cōseruat. Eadem ergo sequitur dubia, & secura: dubia in scientia; secura in conscientia: utinam saltem ipsa certa esset, à qua omnis aliarum securitas pendet: sed quia certa non est, nec ut talis traditur; imò alia opinione Doctorum multorum contradicetur eius vniuersalitas; ideò nihil certum vniuersale manet. Imò nec vniuersaliter securum; quia nullus negauit (his non obstantibus) opiniones improbabiles dari, illisque Doctores punibiliter, & hos sequētes, errare. Quod supponitur in dictis. Quia pro aliquibus scriptum est. *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur.* Et mirum quid esset, quod soli Scriptores possent errare circa legem, & animarum salutem, & etiam hæ eorum priuilegio gaudentes, absque periculo pœnæ.

20 Fateor, meum scopum non esse probabilitatem opinionis; bonum erit desideranti illius extensionem, ut videatur. Illustriſs. D. Ioann. Caram. Episc. Campanensis in suo Apologemate, cui adest Franciscus Verde, necnon Fr. Franciscus Bonæ Spei. Et è contra P. Ioann. de Cardenas, P. Antonius Cella Dei (quem dicunt Eli-

Recentiores DD. qui de probabilitate agunt; in quibus opinionū electio securior videatur.

zalde) cui adhærens, promptius laudabis, quam intelliges. Etiamque doctè, & si brevius, P. Matthæus de Moya, in principio operis. De opinione verò tali, scilicet an sit? Non autem qualis sit? Pars huius opusculi est, ut infra videbitur. Sed modo, ad eundem intentum progrediens, de illata certitudine incertitudinis probabilitatis, inferre, per transitum, ex dictis quæsiui, quod data existentia vnius opinionis, non statim sequitur, securam, & probabilem esse, sed potius sequitur, eam examinandam esse, nè in possibilem, & punibilem errorem incidat sequens; & postea ipsum, an tutior obliget, in re tali, consulere.

21 Quod idem ex textu proposito Apostoli sequitur. Scribere enim Doctores, ut coadiutores, superædificantes, super fundamentum ab ipso positum, non prohibet, sed supponit. Cognoscens verò, quod semel orta doctrina persæpè currit, qualis sit, & si virulenta ratio, absque damno illato impeditur, monet sic. *Vnusquisque autem videat quomodo superædificat.* Quia ipso reali actu potest multos maculare (quod subsequuta correctio, si fortè accedat, non tollit) ubi doctrinam probabilem, ad quam se extendit actiuitas humana, supponit. Ob quod ly *videat*. Examen præuium, petit. Et adhuc fallibilitatem cognoscens,

Data opinio-
ne, nō sequitur
probabilitas,
& securitas,
nec hoc ali-
quis contradi-
xit.

iudicium, mercedem, pœnam ve intimat, operis Doctoris, & illum sequentis. Quod si sequens, non semper, & in omnibus excusatur, videat etiam quomodò, quem, & quando sequitur, quod ambobus iudicandis obligat. Quo adest responsio quæsitæ.

22 Etiam ex textu consequitur eodem, alijsque Apostoli connexis, iam citatis, & expositis, quod scandalum datum, non excusat intentio; Ius agendi, periculum, vel honestas, seu bonitas intrinseca, aut extrinseca actus. Quia quidquid addas, dū agas, & scandalum pusillorum oriatur, actus debet omitti; quod Hugo in Glos. super Mat. 18. ad verba illa. *Vae homini illi, per quem scandalum venit.* Inquit moraliter. *Scandalum actuum est dictum, vel factum, &c.* (vt Lyra n. 5.) & prosequitur. *Nota ergò, quod cum scandalo actiuo, omninò nihil faciendum est; pro scandalo verò passiuo aliquandò bonum dimittendum est, aliquando non.* Id etiam D. Thom. 2. 2. q. 43. ar. 7. §. respò. deo sic. *Cum scandalum actiuum sit dictum, vel factum minus rectum, nihil est cum scandalo actiuo faciendum.*

Cum scandalo
actiuo nihil
faciendum.

23 His præuisis, desiderium in hoc opusculo, ad ornatus positiui, & negatiui moderationem tendit; quia communis vanitatis, & immodestię excessus, in tegendo, & detegendo corpore, à plerisque cordatis,

suspiciatur causa præsentis sæculi calamitatum: quod rationes plures infrà videntur efficaciter suadent. Et ideò charitatis gratia, vt vel in aliquo, licet minimo fortè deseruiam proximis, laborem non paucū, leuiori, quam possim calamo, ministrabo; nullam contradictionem, sed potiùs vniōnem intendens, Doctoribusque, & Magistris me, istumq; laborem exhibeam, vt nouum iudicium in re tanta, pro Hispana necessitate depromant. Et quia de ornatur agendum est penès virtutem, & vitium, priùs abstractiue requiram.

*An ornatus pretiosus sit indifferens,
moralitèr, & Theologicè;*

24 **O**rnatus, antiquitùs, strictiùs quam modo capiebatur. Vt colligitur ex Tertulliano de habitu mulieb. c. 4. aiente. *Cultum dicimus, quem Mundum muliebre vocant* (erat enim Mundus muliebris quædam aggregatio generica ornamentorum. Sic latè Tiraquell. de conub. l. 3.) *Ornatum, quem immundum muliebre conuenit dicere. Ille in auro, & argento, & gemmis, & vestibus deputatur; iste in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.* Postea aliter accipitur.

Vt

Vt Lyra in Gen. 1. v. 12. (quem vidi apud Hays ibi) de constituentibus ornatum, ait. *Non ea, quæ inseparabiliter adherent corporibus humanis, sed ea, quæ possunt apponi, & auferri, sicut vestes, farta, monilia, &c.* Quod totum positium est. Et sic hodiè à Doctoribus accipitur. Vbi non intrat excolatura, vulgò *Escotado*, quæ potius est carentia ornatus, quo caro ornatur; licet intra quæstionem ornatus, congruentius quam alibi, communiter tractetur. Est enim ornatio appetitus (quid aliud ornare potest caro nuda?) Et quia ornatus mulieris, viros ad lasciniam prouocat. Vt ait D. Thom. postea notandus; ideò in hoc vniuocantur. Qua lata, & communi acceptione hic capitur. Sed modo positiuè.

25 Et primò. Vt pretiosus, & moraliter. Quia ornatus moderatus, & vt physicus, supponitur connaturalis, & bonus. Nec intentio vtentis attenditur, de qua non iudicat Ecclesia: sed de facto ipso deliberato vtentis, quo potest proximo præbere scandalum, quod ab intentione (vt dictum manet) abstrahit. Supponit etiam interrogatio specificam indifferentiam dari. In quo conueniunt, & si diuersimodè probent. S. Hieron. ad August. Epist. 89. S. Gregor. Naz. orat. 3. aduersus Iul. Alex. Alenf. p. 3. q. 34. S. Bonau.

2.d.41.ar.1.q.3. S. Thom. 1. 2. q. 18. Scot. 2.
d. 7. q. 1. & d. 41. q. 1. Bazq. in 1. 2. q. 18. art.
9. qui vniuocè aiunt, indifferens specificū
actuabile esse in bonum, & malum. De in-
diuidui autem indifferentia, non sic om-
nes. Quibus præ actis.

Ornatus pre-
tiosus bonus.

26 Ad quæsitum affirmatiuè responde-
tur, & probatur. De facto datur contra-
ctus ad bonum ornatus pretiosus, in al-
tioribus, & illustribus personis Ecclesia-
sticis, & sæcularibus vtriusque sexus, Deo
cōsentiente, iure, & ratione. Ergo. Antece-
dens supponitur in Prouerb. 31. *Stragula-
tam vestem fecit sibi. Byssus, & purpura indu-
mentum eius. Nobilissimæ portis vir eius. Ha-
beturque ex Clem. 4. in 6. de priuil. c. vt A-
postolicæ. Et ex eorum maiortate, ac decore
maiori, ornatuum maioritas appareat dignita-
tis. Quod ratio naturalis suadeat. Quia
dato lapsu. Superioritas, & inferioritas, &
diuisio rerum conuenit naturæ, vt confer-
uetur pax; & quod superioritas sit sensi-
bilis, & distinctiua, vt sit nota. Homines
verò in se non distinguuntur; ergo extrin-
secè debent distinguī: nec potest distinguī
superioritas, vt venerāda, sicut decet, me-
lius quam ijs rebus, quæ hominibus vti-
liores, & estimabiliore sunt, atque precio-
sæ. Quod est intentum, vnius partis as-
serti.*

27 Ambasque partes ponit in actu S. August. lib. 3. de doctr. Christ. c. 12. rom. 3. & est textus, dist. 41. quisquis sic. *Quisquis sic utitur exterioribus rebus, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat; aut aliquid significat, aut flagitiosus est.* Primā partē exponit D. Thom. 2. 2. q. 169. ar. 1. §. ad 4. dicens. *Ad significandam excellentiam sui ministerij.* Et secundam partem addens. *Dum scilicet propter delicias, aut ostentationē talibus utitur.* Et non quomodocumque contrahit ornatum ad malum; quia flagitium, verbum est lethale. Itā vocab. Ecclesiast. verbo Flagitium. *Flagitiosus à flagitio, pecado muy grave, y feo.* Et in iure. Alex. Scot. vocab. vtriusque iuris, ait. *Flagitare, leg. 2. de priuil. deli. est instanter pudicitiam alterius attentare.* Et Pereyra in Elucidar. n. 137. *grave peccatum.* Et Nebrisenſis. *Pecado de luxuria.* Quæ species peccati est sensus S. Augustini, quia ibi ait. *In usu rerum abesse oportet libidinem, quæ non solum eorum, inter quos vivit consuetudine nequiter abutitur, sed etiam sæpè fines eius egressa.* Flagitiosissima eruptione manifestat. Estque præceptum Apostoli 1. Tim. 2. *Nec in veste pretiosa.* Quod aliquandò, & in aliquibus debet tenere. Quod est intentum. Et sufficit. Quia dari in pretioso ornatu, malum moraliter, & etiam peccatum multipliciter,

Ornatus pretiosus, malus,

Effectus orna-
tus.

ter, nemo negavit. Quale, vel quando sit, aut quomodo excusetur, est dubium. Et certum est pluriès esse malum, quam bonum. Quia. *Bonum ex integra causa; malum ex quocumque defectu.* Dixit D. Dionis. cap. 4. par. 4. inter medium, & fin. Ideò inquiri sigillatim non potest quælibet dabilis malitia, eo quod tot sint, vt ait S. Bern. Senens. ferm. 40. de vanis mul. tom. 2. scilicet. *Impudicitia, debilitas, tumiditas, fragilitas, insatiabilitas, turbulentia, malitia, falsitas, carnalitas, mordacitas, necessitas, leuitas, bestialitas, crudelitas, insensibilitas, seruitas.* Quarum quamlibet ordinatè probat ex Sacra Scriptura. Et S. Chrysost. pluriès tales effectus tradit. Vt in hom. 36. & 41. in Gen. sic. *A cultu externo innumera fiunt mala, & nondum dico animæ nocumenta, arrogantia, quæ extrinsecus nascitur, despectum proximi, fastum spiritus, animæ corruptionem, voluptatum illicitarum fomitem, & infinita mala, &c.* Quare de paucis, & notabilioribus hodiè, malitijs inquiram, extédens moralitatem ad Theologiam. Sed antea, pro dictis, est inconueniens hoc.

28 Si persona illustris, omni iure ornanda est pretiosè, sequitur, quod etiam si pauper sit, ex alienis possit ornari pretiosè. Est enim æquitas. Quia si alter habet ins ad tale denarium; hic ad tale ornatum.

Quo

Quo negato, efficacius potest dici ex Arist.

1. Ethyc. Bonum commune Diuinius est, & præferendum bono particulari: sed supponitur casus, & passim adest, quod Reipublicæ conuenit aliquem nobilem conseruari in suo decore, & auctoritate, quam ab incunabulis habuit; & aliàs conseruatio non compatitur cum restitutione alieni, ex euentu deterioris fortunæ: ergò potest ex alieno conseruari.

29 Respondeo, quod sequela vera esset, si dictum de nobilibus, absolutè concederetur; quod non intenditur. Ideò nec subsequens tenet, quia ius nobilis est ad ornatus pretiositatis suæ (ad distinctionem plebeij) non alienæ. Et ius illud præbet ratio naturæ, non natura ipsa, quæ superius ligat. Quia quod petit natura regulata, semper rationale, & absolutum est: quod petit ratio regulans, non semper naturale, & absolutum. Petit ratio pretiositatem, non absolutè, sed iustitia illæsa, & in aliquibus; nec naturaliter, quia natura abstrahit à pretiositate. Petit natura vestimentum, rationaliter, & absolutè. Petit nobilis pauper, quod necessarium est, cum natura, & ratione petit. Supra hoc neutro modo petit. Quod sequitur ex Scot. in 4. d. 15. q. 2. n. 35. ubi ait: *Si illud iniuste detentum à persona multum necessaria Reipublica,*
non

Nobilis non potest de alieno ornari pretiosè.

non sit sibi necessarium simpliciter, sed tantum ad saluandum suum statum solemnem; dico quod non licet alicui statum suum solemnem tenere de bonis alterius; nec tantum valet Reipublicæ istius status sollemnis, quem tenet per non restitutionem, quantum valet fidelitas eius, & iustitia communis. Et S. Ambr. ut habetur c. si cut, d. 47. *Quis enim tam iniustus, tam au-
dus, tam auarus, quàm qui multorum alimen-
ta, suum, non usum, sed abundantiam, & di-
uitias facit?* Et S. Bern. Senens. tom. 1. serm. 44. *Talis, non status, sed potius casus dicendus est.* Etiam illa verba, quibus prohibetur ornari, *Auro, aut margaritis, vel veste pre-
tiosa,* ad Timot. in fauorem temperantiæ prolata, in linea iustitiæ arctius ligant. Ad auctoritatem benè distinguit doctrina, Scoti.

Quid est pre-
tiosum?

30 Quod si quæras, ad quantum se extē-
dat in in Scriptura, vox pretiosū? Includit
gemmas, margaritas, aurum, argentum,
purpuram, crocum, byssum, vel byssinum,
& alia mollia, & holoserica; quia talia in-
ueniuntur adnotata expresse, vel pluriès,
iuxta diuersos sensus, ut pretiosa, vel ut ex-
cessiua, aut superflua, seu scandalosa, Esth.
8. Ezech. 27. Isai. 3. Ose. 2. Matth. 11. 1. Ti-
mot. 2. 1. Petri 3. Apoc. 18. & ex natura sua
ita sunt, quia metæ ostensionis, vel deli-
ciarum causa emuntur. Ideò pretiosa an-

conomastice, quia pretio notabili superfluitas comparatur. Non enim corpori est vtile, vel necessarium his vestibus uti, ideò super pretiosum est superfluum. Et si dubites quomodo possit esse præter malum morale, etiam Theologicè peccatum? Pro hoc, & dictorum, dicendorumque claritate maiori, arguo adhuc.

31 In ornatu non potest esse virtus, vel vitium: ergò nec peccatum. Probatur antecedens. Virtus omnis, vel intellectualis est, vel moralis: ornatus est materialis, & extrinsecus; habitus corporis, & non animæ: ergò. Aliàs Philosophus inter virtutes morales non tradit ornandi virtutē. Ergo. Respondetur (idem posset dici de verbis, & actibus corporis) distinguendo antecedens. A priori, concedo; à posteriori, nego. Sic distinguitur subsequens maior, cuius minor est vera. Ex quo sequitur non dari in ornatu formaliter virtus, & à priori, sed effectus virtutis, vel vitij laudabilis, vel punibilis in volente, cuius est regere extrema formali virtute. Sic sunt, quas tradit Philosophus, & non eorum effectus ordinatè. Ideò huic argumento, respondet sibi D. Thom. 2.2. q. 169. art. 1. satis in titulo (sicut etiam Astesanus de Ast. par. 1. lib. 2. tit. 54.) quod in ornatu multipliciter vitium contingit, ideò plu-

Quomodo sit
peccatum, in
habitu?

res virtutes necessarium est in eo exerceri.
Pro quo interrogo.

*Cui, vel quibus virtutibus ornatus
pertinet bonus?*

Ornatus, vt
bonus pertinet
ad modestiam.

32 **P**ertinet bonus ornatus ad modestiam, quæ ex Apostolo est fructus Spiritus Domini. Eo dicta, quia modum ponit, seu moderatur actus externos. Et hic est bonus ornatus, qui modestus. Ideo, licet aliæ virtutes apud Deum saluari possunt, & sufficit, hæc tamen non sufficit, nisi apud homines etiam. Vnde Apostolus Philipp. 4. præcipit. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Sic sentit D. Thom. nuper citat. Vbi de modestia agit, & simul tribuit (§. Sed contra. Ibi) discretionem ornatus honestati, cum D. Ambrosii. cuius verba tradit hæc. *Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex, non pretiosus, & albens ab intus vestimentis, sed communibus, vt honestati, vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitore.* Et sunt ex lib. 1. c. 16. post med. tom. 1. Est enim virtus, quæ decorat præsentiam, & comitatur modestiā, ideo nota etiam debet esse, vt videtur Sap. 7. *Et honestatem illius non abscondo.*

Hæc ad modestiam.

33 Quæ honestas, vel modestia, licet ver-
sa-

fari debeat circa externa; interna debet esse, & non fingi, quia quamuis hominibus sic sufficeret, non Deo; nec virtus esset, quæ fictio. Ideò honestas formalis ornatus pertinet etiam ad veritatem; non illa, qua aliquid dicitur verum; quæ nec est habitus, nec virtus; scilicet obiectiua, vel fundamentalis; sed illa, quæ veracem reddit vtem tali ornatu, & habitualiter perficit illum; quæ virtus practica est. Est etiam doctrina D. Thom. ibi. §. ad tertium (& Caiet. ibi) ex Philosopho, qui 4. Ethyc. c. 7. ponit veritatem versari circa facta, & dicta. Dixit etiam Tullius tom. 3. de offic. lib. 1. circa princip. §. triplex (de ornatu) *Verum, simplex, decorum, quod sit, id esse aptissimum.* Est certè onus inseparabilis rationaliter ab ornatu, conformitas induci, & indumentum, ut sæpissimè in sacra pagina docetur.

Etiā ad veritatem.

34 Gen. 3. *tunicas pelliceas.* Vbi omnes Glossæ, quas videas, conueniunt in hoc. *Quia mortales, ex mortalibus, 1. Timot. 2. Nō in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem, per bona opera, 1. Petri 3. Quarum non sit extrinsecus capilatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus. Semper voluit Deus vninocari interiorē,*
& ex-

& exteriorem hominem. Et ipsa natura. Quia non solum amictus, sed etiam passionibus externæ indicant cor. Eccli. 19. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis annunciant de illo.* Ideo depingens Scriptura pluriès (in locis nu. 30.) mulieres peccatrices, in earum ornamentis, peccatorum species explanat. Quæ veritas, ita indefectibilis supponitur à Patribus Ecclesiæ, ut dicat Beda, & B. Cypr. in Glos. super dicta B. Petri verba. *Fœmine serico, & purpura induta, Christum inducere nō possunt; auro, vel margaritis, aut monilibus ornata, ornamenta cordis, & corporis perdiderūt.* Et sunt verba ex lib. de habitu Virg. Et S. Chrysost. ubi num. 27. *Multa est mulierum mollities, & omne studium in cultu vestium, anima verò nulla est cura.* Incompatibiles supponunt spiritus, & corporis curas; & non minùs similes esse, externam saltem malam, & internam. Eo quod, ut ait Angelicus Doctor super dicta B. Pauli verba. *Exteriora opera hominis, sunt quasi quedam professio interioris hominis; sicut Religiosi ad hoc habent habitum, & Clerici similiter.* Unde ornatus pertinet ad veritatem.

Ornatus, quia honestus, vel modestus, pertinet ad temperantiam, per inclusionē; sicut ad veritatem.

35 Et quia honestas ornatus reducenda est ad superiorem virtutem ex quatuor cardinalibus; reducitur ex D. Thom. & D. Ambr. ad temperantiam, cuius, ait Astesanus,

nus, par. 1. lib. 2. tit. 41. Pars integralis est. Et modestia ad ipsam temperantiam reducitur: ex ipso D. Thom. 2. 2. qu. 160. & Tullio, & Macrobio, quos sequitur Astesanus ibi. Theophilus Rayn. tom. 4. lib. 6. sec. 2. c. 12. Angelus v. Modestia. Et Percyra in Elucidar. n. 1520. Et etiam ad veritatem, seu veracitatem reducitur ipsa modestia. Ex ipso Angel. Doctore ibi. q. 109. ar. 2. Arist. lib. 1. Mag. moral. c. 33. Astesanus ibi. tit. 6. Nec ipsa veritas inuenitur reducta in Auctoribus ad aliquam illarum, quatuor, seu inferior illis; sed distincta; & potius videtur transcendens, sicut charitas. Et scriptum est. *Omnes viæ tuæ veritas.*

36 Etiam ut honestus, pertinet ornatus ad iustitiam, quia honestas, pars essentialis iustitiæ est. Ut dicunt Angel. v. Ornatus, §. secundum quod; & Syluester eodem v. n. 3. & Arist. ubi nuper cit. lib. 2. c. 2. etiã iustitiæ modestiam tribuit. Dicens. *Non citrà æquitatem modestia.* Idque facile deducitur ex Sacra Scriptura. Prouerb. 22. *Finis modestiæ timor Domini.* Eccl. 1. *Timor Domini scientiæ religiositas. Religiositas custodiet, & iustificabit cor.* Rursus ibi. *Timor Domini expellit peccatum; nam qui sine timore est, nõ poterit iustificari.* Et optimè ad iustitiam, pertinet virtus, quæ circa bonum proximi exercetur, cauens nè lædatur alienis

Ornatus, ut honestus, pertinet ad iustitiam, vel ut modestus.

actibus. Iustitia enim est, quod proximus sit bonus proximo. Bonus autem erit, si utilis; utilisque, si honestus. Sic Plato apud Beyerlinck. v. Honestum. *Semper quod utile, simul etiam honestum est.* Omnis ergo cura de proximo, ad iustitiam reducenda est. De qua Philosoph. de moral. lib 5. c. 3. ait: *Iustitia sola ex omnibus virtutibus esse alienum bonum videtur, quia ad alterum spectat; agit enim ea, quæ ad alterum conducit, aut Principi, aut Reipublicæ. Pessimus igitur est, qui & secum, & cum alijs prauitate utitur; optimus autem, non qui secum, sed qui cum alijs virtutem exercet: quippe cum id difficile admodum sit. Itaque neque hæc iustitia pars virtutis est, sed integra virtus est; neque huic opposita iniustitia, pars vitij, sed integra est vitiositas.*

Ornatus, vt
honestus per-
tinet ad forti-
tudinem.

37 Etiam vt honestus, ornatus pertinet ad fortitudinem, quia semper non possunt obseruari desiderio, & actu media illius, si ne fortitudine, propter efficaciam inuitantis vanitatis, & exemplorum, quæ nunquam defunt. Et quamuis hoc directe ad temperantiam attineat; est virtus minus efficax, & constans, quam continuatio totius vite, contra continuam occasionem, & potestatem oculorum petit. Ex quo Psalm. timens ait. *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Nec sola extensio in ornatu, est vitium, sed etiam remissio; quia virtus con-

Etiam ad pen-
itentiam.

ficit

fit in medio. Ideò debet quis ornari se,
taliter ex D. Ambr. nu. 32. *Ut honestati, vel
necessitati nihil desit, nihil accedat nitori.* Ad
quod regulandum, prudentia adesse debet.
Quare Tullius vbi suprà, num. 33. ad exer-
citium honesti, & utilis ornatus, quatuor
virtutes petit. Cuius verba abbrevians
Episc. Peraldus de virtut. par. 3. tract. 1. c.
2. Et ego magis. Hoc valēt. *Honestas à qua-
tuor partibus manat, cogitationis, communita-
tis, magnanimitatis, & moderationis; quæ hac
serie pertinent ad prudentiam, iustitiam, forti-
tudinem, & temperantiam.*

38 Pertinet magis ornatus, vt honestus,
& modestus ad charitatem. Multiplici ra-
tione. Primò. Per rationem communem.
Est enim hæc vita omnium virtutum, sine
qua, vel mortua, vel nulla. Quod notum
est, esse, & provenire ex identitate charita-
tis, & gratiæ. Secundò. Ratione finis. Quia
omnes virtutes sunt præceptæ. *Finis autem
præcepti est charitas.* 1. Tim. 1. Tertiò. Quia
specialiter modestia ordinatur ad bonū,
& cauet malum proximi, quod non potest
actuari, vt oportet, sine charitate, qua per-
ficitur talis actus. Ex quibus Scot. 2 d. 37.
q. 1. §. ultimò, ait. *Virtutes supernaturales
perficiunt in ordine ad virtutem, quæ est chari-
tas, & illa ulterius in ordine ad finem superna-
turalem.* Et D. Thom. in expositione ad

Ornatus, vt
honestus, vel
modestus, ad
charitatem per-
tinet.

verba Apostoli; & memorans illud Matth. 22. *In his duobus præceptis vniversa lex pendet.* Inquit. *Omnia præcepta legis sunt de actibus virtutum, & per omnes actus virtutis ordinatur homo vnus ad alium. Virtutes autem Theologicae ultimū finem habent pro obiecto.* (& concludit) *Charitas vnit, ergo omnes ordinantur ad charitatem.* Sed præcipue veritas. Quia Deus charitas, & veritas est. 1. Ioann. 4. & Ioann. 14. & similiter iustitia, quia charitas iustitia est. Teste D. Aug. de natura, & grat. apud Pereyra in Elucid. n. 672. *Charitas inchoata, iustitia inchoata est: Charitas perfecta, perfecta iustitia est.*

Scandalum op-
ponitur mode-
stia, & chari-
tati;

39 Quocirca D. Thom. consequenter ad prædicta, & ad id, quod docet 2. 2. qu. 168. art. 1. §. Respondeo. (scilicet, quod dum de exterioribus agitur, non prouidetur rationalis absolute respectu sui, absque respectu aliorum) Licet concedat modestiam pertinere ad temperantiam, vt dictū est, vt pars illius (cuius partes docet ligare in Scriptura, sub præcepto Diuino, 2. 2. q. 170. art. 2.) tamen ipse ibi, & etiam ibi. qu. 43. art. 3. §. Sed contra, & §. Respondeo quoad effectus circa proximum. Docet respicere charitatem. Quo nihil clariū, & indubius, eisdem rationibus patet.

40 Rursus notum est, ornatum, vt honestum, & modestum, opponi scādalo. Quod

ex ornatu inhonesto, & immodesto euidē-
ter natum est oriri; & de facto ex se oritur
saltem pronocatio ad lasciuiam; omnibus
Patribus, & Doctoribus expressē consen-
tientibus, & sentientibus: cui oppositum
nec vidi, nec audiui; & itā certum est scā-
dalum opponi charitati, vt manifestum
est in textibus, & Glossis à nu. 9. vsque ad
13. Dixit enim Deus per Apostolum. *Pec-
cantes in fratres, & percutientes conscientiam
eorum infirmam, in Christum peccatis.* Quod
non potest esse sine læsione charitatis, qua
membra inter se, & cum capite vniuntur.
Euidens ergo manet, scandalum opponi
charitati, & modestiæ vnico actu: & per
oppositum, inseparabiliter exerceri mode-
stiam, & charitatem. Id est, non posse dari
modestiam formaliter, vt oportet, quin
indicet charitatem. Nec charitas, quin
includat modestiam in ipso actu ornandi.
Vndē reducibilitas dicta expressatur. Que
pro dicendis sufficit. Inquiram igitur.

*An ornatus pretiosus nouus, sit
lethalis?*

41 **D**ico. Pretiosus, vt notabilis sit.
Nouus, vt notabilior, & appetibili-
ior in Repub. & in quæstione gra-
nior.

uior. Quid dicam? Nihil minimè audeo. Dicat Deus, qui iudicaturus est. Dicat ille sapiens Architectus, qui posuit fundamentum. Superædificent Patres, & Doctores; postea ego si aliquid capiam, & proferre non erubescam, consequentiam indicabo. 1. Tim. 2. *Ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa.* Interl. *Quæ sit contra morem patriæ.* Lyra. *Quia sunt curiositatis, & incitant ad peccatum luxuriæ.* 1. Petri 3. *Quarum nõ sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* Estius super idipsum D. Pauli, apud Hays in Bib. max. *In summa docet Apostolus, mulieres Christianas moderato cultu corporis debere esse contentas; luxum autem, & sumptuosam superfluitatem in vestitu illis esse vitandam. Similis est 1. Petri 3. Vndè colligitur hoc præceptum non esse leue, nec cõtemnendum, quod duo Apostoli Principes, tam diligentèr inculcatum voluerunt.* Luc. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Fabianus Pap. XI. q. 3. c. *Qui omnip. Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apostolos, nec contra Prophetas, vel SS. PP. instituta, aliquid vllò modo agere cõsentit.* 42 D. Gregor. super Matt. c. 11. homil. 6. tom. 2. *Nemo ergò existimet in luxu, atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse; quia*

Datur præceptum, & nu. 58.
74-75.

Auðoritas Apostolorum.

Probatur peccatum.

quia si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: non in veste pretiosa. Pensate ergò, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit Pastor Ecclesiæ, & sœminas prohibere. Et hom. 40. in Euang. inter princip. & mediũ. Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarũ vestium, putant non esse peccatum: quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod Dives qui torquebatur apud inferos, bysso, & purpura indutus fuisset. Et D. Chrysostr. apud Hugo 1. Tim. 2. Vel veste pretiosa, ait. Si diuitiarũ coniecturas abstulit mulieribus Paulus; ut aurum, margaritas, &c. multò magis superueniẽtia epichimata. Si nuptis hoc prohibetur, vnde est paruum hoc peccatum? Sed vehementer magnum, sufficiens omnem laborem virginitatis ledere. Et infrà, n. 58. ex tom. 4. sup. Epist. ad Hæbr. c. 12. hom. 28. lit. F.

Etiam, & magis, quoad viros, ex pretiositate.

Peccatum non leue, sed vehementer magnũ,

43 S. Aug. lib. 3. confess. c. 8. tom. 1. Quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morũ diuersitate, vitanda sunt. Turpis est enim omnis pars, vniuerso suo non congruens. Cui iunge duas auctoritates ipsius, positas, & expositas nu. 27. Ex quo est apud S. August. hoc grauissimum peccatum, ex nouitate.

Probatur peccatum quoad nouitatem.

44 Et ex pretiositate, cum alijs Patribus sentit; de voto continent. Epist. 199. circa fin. tom. 2. Scriptum est quidem, mulieres esse

non debere in habitu ornato, aurique circumpositione, & in tortione crinium, & cætera huiusmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram formæ adhiberi solet, & meritò reprehensa sunt. Et ad Posid. epist. 73. to. 2. Nam verus ornatus, maximè Christianorum, & Christianarum, non tantum nullus fucus mendax; verum nec auri quidem, vestisque pompa, sed mores boni sunt. Sentiunt idem S. Hieron. S. Vincent. Ferr. & S. Anton. Quorum verba infra, nu. 74. & S. Ambr. n. 59. Consonat D. Bonavent. in Luc. cap. 16. §. 2. Peccatur autem in vestibus quadrupliciter. Primò. Propter pretiositatem, &c. vt infra, n. 52. vbi sequitur S. Gregor. & Beda, & accedit Doctor Angelicus, vt infra, n. 75.

Conclusio affirmatiua,

45 Modò ad quæsitum respondeo affirmatiuè, hac ratione. Quia violatio præcepti Diuini, in re graui, est lethalis. Sufficit. Iudico supposita probata esse. Primus, quod præceptum sit; ex textibus apparet. Sufficienter, & clarè expositis tot Patribus (Secundum postea n. 48.)

46 Probatur etiam ratione. Omnes DD. Ecclesiæ (non loquor tantum de ijs, quos vides apertè ostendere præceptum) expressis verbis (vt infra) circa ornatum, pretiosum cognoscunt, & concedunt dari peccatum graue: Sed dicit Apost. Rom. 7. *Peccatum non cognoui, nisi per legem. Ergò*

cognoscunt legem scriptam : sed puniendus est (ex Trident. sess. 4. §. Præterea) qui contra vnanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat. Ergo.

47 Probatum ex reuelatis à SS. Virgine Maria, B. Birgittæ (cuius reuelationes sunt approbatæ à Bonifacio IX. Martino V. Urbano VIII. Eugenio III. Concilio Constantiensi, & Basiliensi: ut in principio earundem libri ex grauius Auctoribus ostenditur) lib. 8. c. 57. *Mater Dei... Propter tria peccata, plaga venit super Regnū. Scilicet propter superbiam, incontinentiam, & cupiditatem. Et ideo Deus placari potest per tria... Primum est. Quod omnes assument veram humilitatem in vestibus, habendo vestes moderatas... Nec scissuras, vel fissuras vestium dispendiosas, & vanas, & inutiles, quia talia displicent Deo... Mulieres etiam deponant vestes ostentationis, quas propter superbiam, & vanam gloriam assumpserunt, quia Diabolus dictauit, &c. Ecce de Cælo declaratum, ornatum pretiosum, esse peccatum, & vitium: sed non esset peccatum talis actus, nec Regnum pro illo lueret pœnas, si non esset lex: ergo datur: quod est primum suppositum asserti.*

Reuelatio S.
Birgittæ.

48 Secundum. Quod præceptum sit Diuinum, quis dubitabit; & etiam positum, quod

quod Spiritu Sancto dictante, in sacra pagina traditur nobis ab Ecclesia observandum: in qua Scriptura audimus Dominum Iesum Christum? vt sup. n. 41. ex Luc. 10. & infra ex D. Thom. n. 75. & ex Trid. n. 94.

49 Tertium. Quod assertum sit de re graui, clarum videtur. Quia est de re pretiosa, & noua, publica, & scandalosa. Quelibet enim seorsim est ita grauis; vt de pretiositate sola affirmant PP. dicti, esse materiam grauis peccati. Et dictum præceptum 1. Tim. 2. dum loquitur absolutè de pretiositate; potius intelligi debet in casu nouitatis, vt intellexit S. Ansel. sup. n. 41. cuius est interlinealis. Et S. August. num. 43. & 27. ex nouitatis sola causa, graue peccatum esse affirmat. Et Regina Cœli loquens cum B. Birgitta, vbi nuper n. 47. prosequitur.

Nota S. seq. infra.

Deponant vestes ostentationis, quas propter superbiam, & vanam gloriam assumpserunt; quia Diabolus distauit mulieribus contemnentibus mores Patriæ antiquos, & laudabiles, quandam nouam abusionem, & ornamenta indecentia in capitibus, & pedibus, & reliquis membris, ad prouocandum luxuriam, & irritandum Deum. (Vbi aliquis Doctor, & Magister priuatim scribens (vt fertur) in fauorem mulierum, cum excollatura hodiè in Hispania incedentiū; supponit nō esse verba SS. Deiparæ, dum illa excollatura vtuntur ex consuetu-

Et non con-
ua.

dine, de qua (ait) non loquitur Domina nostra.

50 Dico autem ego. Si consequentia magni viri est; integram reuelationem non legit, quæ bipartita manet hic. Ex qua constat, quod ornatus ille, quem damnat Deipara, est vnum ex tribus peccatis, propter quæ plaga venit super Regnum. Dicere verò, quod Deus puniat Regnum, propter peccata singularia, & priuata aliquorum particularium, gratis erit, & nemo dicet, vel concipiet; aliàs verba ipsa contradicunt, si de particularibus intelligantur; quia non tria, sed plura, & fortè maiora, quam ibi notantur, essent in toto Regno: communia ergò tria peccata erāt, & consequenter communis ornatus ille, & consuetus; sed cur dicit. *Quandam nouam abusionem?* Quomodò fuit noua, si consueti? Quia nunquam virtus præscribit, nec peccati consuetudo supponitur. Ideò abusio semper est noua. Literalis ergò sensus est. Noua in illa ætate, consueti in illo Regno. Patet in litera: non dicit de tali nouitate, qua. *Quisquis sic vtitur exterioribus rebus, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur excedat.* Quam etiam dānauit S. August. sup. n. 27. sed de alia peiore, quia assueti. *Quia Diabolus distauit mulieribus (non huic, vel illi) contemnentibus*

bus mores Patriæ suæ (non illos, ait, pro tunc consuetos, sed inquit) *antiquos, & laudabiles.* Consequenter denique non dicit. Hæc vel illa mulier deponat, sed *mulieres deponant.* Quod si remedium commune à tali depositione pendebat, & peccatum esset aliquarum, illas exprimeret, ut monerentur, & remedium reuelatum esset efficax, sicut in alijs eiusdem reuelationibus videtur. Sed quia non distinguit, nec nos distinguere debemus. Ità clarus est sensus ille literalis; quod omnes Senes Hispani, de isto Regno idemmet dicunt, & plorant sine reuelatione. Regnum ergò nullum excusabile fuit, quia consueta fuit malitia; imò omnia Regna quæ consumpta sunt, propter aliquam malitiam communem, & consuetam perierunt. Hoc claritatis gratia notavi, ut non intelligatur, quod malum à nullo Patrum toleratum, & à tot Sanctis repressum, à Regina Cœli permittitur, quia consuetum; quin potius eo ipso damnatur ab ipsa.)

§ 1. Hanc nouitatem transcendentem nouit, & minatus est Dominus per Soph. 1. aiens. *Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina. Ecce vestem communem, & particularem, quia est peregrina, & datur in multitudine; quis neget, quod illa communis sit apud homines, & peregrina apud*

apud dicentem Dominum?

52 Probatur assertum ratione. Primò. Circa ipsum vtentem. Quia vnio pretiositatis, & nouitatis est inexcusabilis à superbia, & vanagloria; vel alium malum finem indicat regulariter, & nullum bonum; & etiam pessimum effectum causat; quia illa pretiositate superflua carent pauperes (superflua dixi, quia pretiositas introducta, non semper est superflua; sed noua, qua talis, semper) quod cum pœna lethali damnatum est in Scriptura; vt cum D. Gregor. & Beda notauit S. Bonauent. super c. 16. Lucæ, §. secundò, sic. *Et induebatur purpura, & bysso. Habebat autem hic vestimenta pulchra, & pretiosa, ad vanam gloriam. Vndè Gregorius. Nemo vestimenta pretiosa, nisi ad gloriam querit, vt honorabilior ceteris habeatur, & hoc quidem est reprehensibile, & peccatum. Propter quod Ecclesiastic. 11. in vestitu ne gloriaberis vnquam, nec in die honoris tui extollaris. Peccatur autem in vestibus quadrupliciter. Primò propter pretiositatem. Vndè Beda. Si cultus pretiosarum vestium culpa non esset; sermo Dei non tam vigilanter exprimeret, quod diues purpura, & bysso indutus, apud inferos irremediabiliter torqueretur. Valdè autem absurdum est, putridum cadauer pretiositate ornari, vndè possent multi pauperes sustentari. Vbi addita nouitate, nullus ma-*
nec

net color præseruatius; sed hoc peccatum lethali pœna punitur, ergo est lethale.

53 Secundò probatur quoad proximū. Quia vnio pretiositatis, & nouitatis est valdè inductiua ad imitandum, & appetendum (cuius introductio in Rempubli- cam non est in manu inuentoris; exemplū ex se prouocatiuum est ad imitationem, maximè infirmis, quod sufficit ad graue, & publicum scādalum, & ad ruinam proximorum. Vt dixit Domina nostra Beatæ Birgittæ, c. 52. lib. 6. *Loquitur Deipara. Qui talia superba, & pomposa faciunt, & alijs dant occasionem imitandi illa, similes sunt aspersorio, quod impositum liquore ardenti, omnes comburit, quos aspergit*). Et data introductio- ne, veterāt citiūs vestes Ciuium; recentes, & præciosæ, quasi inutiles vilescunt; quo nobiles depauperantur, diuites extollun- tur, & pauperes perduntur: sequitur ergo quasi infinitum malum numericè in facul- tate, & conscientia multorum, qua conse- quentia (vtinam incertior, & nunquam experta esset) debet commensurari ante- cedens, in quo imbibitur. Vndè qui præ- bet occasionem spiritualis, & temporalis ruinæ plurium (dum vnus sufficeret) ne- quit excusari ab scandalo publico, & con- sequenter à Diuina sententia. Matth. 18. 6. *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis,*

istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vae homini illi, per quem scandalum venit. Quæ probatio visibilis est, & sufficit.

§4 Sed quia hæc probatio scandali (quæ multipliciter in sacra pagina repetitur) totum opusculum transcendit; opus est ut hic maneat communibus Glossis expressa, & quantum valeant verba dicta. Ideo expositio sequitur.

De Scandalo Expositio.

Scandalizauerit. *Glos. ibi. Et si generaliter dicatur contra omnes, tamen hic specialiter contra Apostolos. Mola asinaria. Secundum ritum dicitur Prouincia, ubi ista pœna est maiorum criminum. (id sentiunt D. Hieron. & D. Gregor. in Glos. super Marcum 9. de mola asinaria) Expedit ei. Quia multò utiliùs est innoxium gravissima pœna vitam finire, quam ledendo fratrem, mereri mortem perpetuam. Expende notabilem sententiam. Expedit. Ante scandalum, vnus, mors pessima, potiùs quam æterna postea. Et quid veriùs? Sed potiùs est pœna temporalis, & eterna; quam annuncians alio sensu prosequitur. Vel per molam asi-*

Exponitur prohibitio scandal.

Nota. Hæc Glosa magis sequitur literã Marci 9. cuius sensus apertius est ille.

nariam, secularis vitæ circuitus, & labor exprimitur. Per profundum maris, extrema damnatio. *Lyra* ibi. Scandalum actiue dictum, est dictum, vel factum, &c. (vt sup. n. 5. & 22. A quo multa de scandalo lege) quod est rectè contra charitatem. Beda in *Glos. super Marc. 9.* vbi idem est textus. *In quantum sine peccato possumus vitare proximorum scandalum, debemus.*

De caudati indumenti damnatione antiqua,

55 Et antequam assertum deferam, est notandum, quod in præsentiarum incipit quædam superfluitas noua, quæ potius ab inferis resurgit (suppono manicatam, seu chirodatam, vulgò *Mangotes*, esse perniciosum excessum), vbi antiquitus damnata, peribit; Scilicet cauda vestium muliebriū. Et hæc est omnimodè nouitas, & pretiosa superfluitas, scandalosa, nullo colore tolerabilis; acerrimè reprobata à S. Ambrosio super *Luc. c. 7. §.* *Sed quid existis in desert.* A S. Chrysost. super *1. Timot. 2. hom. 8. lit. D. tom. 4.* à S. Thom. 2. 2. q. 169. §. *Respondeo.* Cum Philosopho ibi. à S. Bernard. Senens. tom. 1. serm. 47. art. 2. per totum. à S. Antonino par. 2. tit. 4. c. 5. §. 3. à S. Carolo, cū suo Concilio quinto, vbi *De immoderatis sumpt.* n. 2. sic prohibet. *Parochi singuli studium adhibeant, vt omnem luxum, cincinnorū ornatus, in aures (quod signum Diaboli S. Augustinus nominat) fucum, & vestes, in primis,*
quas

quas caudatas dicunt, Parochiæ suæ mulieres omninò deponant. De quo latius infra num. 162.

56 Necnon in Concil. Salzburgenfi, titulo de prohibito, & illicito vestitu mulierum dicitur. *Quod dolenter referimus, mulieres habitu induuntur, satis inhonesto, utputa candam ad modum aspidis.* Vide latius infra n. 158. quod si obdormientibus superioribus, aspidis cauda crescit, colorabitur nomine spurix consuetudinis, cuius tyranno imperio sufficit pro ratione voluntas, & difficiliter scindetur. Propter quod videant Pastores illud Ezech. c. 34. vers. 6. & 10. (& infra, n. 139.) & quod relatum de insuetis modo, pro consuetis dictum fuit tunc. Quodque omne superfluum, ornatus cauda est. Et idem de manicatis debet intelligi. Quod etiam de hominibus notauit S. Ambr. ubi num. anteced. & pro notabili sufficit.

57 Contra dictum assertum non est formaliter modò, nec vnquam fuit, quæ appareat in Auctoribus antiquis, vel modernis, aliqua contradictio, seu opinio. Quia nullus negat ornatum pretiosum posse esse peccatum multoties, & præcipue ex adinventione. Et si pauci Auctores (quos supra tres non inueni) excusant nouitatē à mortali, vel pretiositatem; de ambabus

simul nullus loquitur. Ab scandalo etiam abstrahunt; de præcepto non discutiunt: & ideò locis Scripturæ, Glossis, & Patribus non respondent. Et cum hæc omnia influant in dictum assertum, non opponuntur. Adhuc tamen in sequentibus, non intacta manebunt eorum dicta. Iterum ergo interrogo.

*Ornatus pretiosus excedens statum
utentis, vel superfluous, neuterq;
leuiter, erit ne peccatum
mortale?*

58 **H**ic dubio accidit nouitas materiei, vel formæ, de qua dictum manet. Duplex responsum quaerit. De pretioso excessu relato ad utentem; & de pretiosa superfluitate, absolute, seu sine relatione. Et quia de mortali quaerit, leuitatem omittit, & supponit venialem esse. Ante primam determinationem suppono dari præceptum prohibens ornatum pretiosum, ut talem, sicut in tota præcedenti quaestione videtur. Et amplius est audiendus S. Chrysost. qui, hom. 28. in Epist. ad Hæbr. cap. 12. tom. 4. *In Ecclesia* (ait) *verò ita ornatam procedere valdè ridi-*

culum....Cur ergò ingrederis ò mulier, nisi velut repugnans Paulo, & ostendens quomodo etiam si millies hoc dicat, tu minùs aduertis? An ingrederis veluti, volens nos Doctores redarguere, eo quod vane ista loquamur? Dic enim mihi, si quisquam Paganus, vel infidelis, audiat cum legitur locus iste, in quo hæc Beatus præcipit Paulus, quid de nobis existimet? Nonnè ridebit? Nonnè Christianorum Religionem, deceptionem, & seductionem esse indicabit?

Iterum probatur præceptum.

59 Et S. Ambros. in 1. Tim. 2. super ly. Similiter & mulieres, ait: Humili habitu mulieres orare debere, habitus enim superbus nec impetrat, nec recta de se facit credere. Consequitur, quod vult, ut gloriosa videatur, nihil consequutura à Deo, nisi maculam; quantò enim hominibus splendida videtur, tantò magis despicitur à Deo. Et est partim in Glor. ibi. Et S. Asterius hom. 1. de Diuite, & Lazaro, to. 13. Bibliot. PP. Sic Si prætereà Tinctorem ingenti mercede conducis, ut purpuram venatus maritimam, eius animalculi sanguine vestem inficiat, id verò hominis est immodicè lasciuiuentis. Qui rebus creatis abutatur, nec habeat ubi pecuniam superfluentem effundat. Eoque, non immeritò talis ab Euangelio vapulat, ac reprehenditur tanquam mollis, & effeminatus, cultumque, & ornamenta miserarum puellarum mutuatus. Ipsique Paulo, & Diuinis vocibus, non dictis, sed factis aduersantes.

60 Quibus illa duo præcepta, scilicet, quod Christus in damnatione diuitis supponit; & quod ambo Principes Apostol. tradiderunt, contra pretiosam materiam ornatus, non dubia manent (vide alia duo præcepta, num. 72.) si autem hac pretiositate utitur quis aliquandò ex rationabili causa, non erit peccatum, nec contra præceptum, ut dictum manet, §. 26. sed causa rationalis nō supponit excessum prescriptitatis, respectu status personæ utētis, quin potius specialiter ipse excessus prohibetur (non enim stat causa rationabilis, & excessus, cum nullus excessus sit rationabilis; & sic vel modesta proportio, cæteris paribus, excessum supplet, vel hoc semel dato, & pretioso, non datur excusatio) ut notauit cum S. Gregor. S. Thom. infra, nu. 65. Et Firinus cum S. Basil. num. 70. & S. Antonin. par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 3. exponens ly Apostoli. *Vel veste pretiosa*. Sic. *Idest excessiua suis status*. Est enim talis excessus circumstantia aggrauans, non excusans. Si ergò datur præceptum negatiuum talis rei, ut visum est, potius ut excessiua est. Ex quo securè proferam.

(*)

Prima Conclusio ad quesitum.

61 **O**Rnatus pretiosus excedens non leuiter statum vtentis, ipsum lethali-
ter lædit. Probatur. Quia viola-
tio legis Diuinæ, in re graui, est mortalis.
Hæc est talis. Quod probatur, scilicet res
grauis (præceptum ex dictis supponitur.)
Primò. Quia in hac materia, vel nulla est
dabilis grauis, vel est hæc. Quod nulla sit
dabilis, nec aliquis dixit, nec potest ad-
mitti; quia dabile est peccatum graue, pœ-
na æterna punibile, vt cum omnibus DD.
Ecclesiæ comprobatum est; aliàs implicat
præceptum circa nullam materiam gra-
uem; sufficit saltem, quod præcepto pro-
hibita sit, vt grauis sit. Ergò dabilis est
materia grauis excessiue pretiositatis, in
qua peccatum graue sit. Quod talis sit
hæc, vel nulla. Probatur, quia nulla est ma-
ior. Ergò vel hæc est, vel nulla; vel si aliquæ
grauēs concedantur, hæc est vna. Proba-
tur, quod nulla sit maior, ex verbis ipsis
conclusionis. Quia pretiositas, ex se, ma-
teria grauis est; excessus grauis est, quia
supponitur non leuis; quod ergò totum
resultabit, grauius, quam ex materia, &
forma graui? Nulla ergò maior in præ-

Prima respon-
sio ad dubium.

sēti materia est. Quod si Auctoritatibus SS. tot, & maiora mala probari quæras. Sup. à num. 27. & infra legens, facile, & copiosè poteris.

Non excusatur
consuetudine.

62 Probatur secundo negatiuè. Quia nulla excusatio, vel color dabilis est, vt tale peccatum diminuatur. Primò. Quia consuetudo excusatiua aliquo modo orandi dabilis est; sed taliter æquandi nulla vnquam fuit, nec supponitur, nisi abusus; semper enim intelligitur vsus pretiosus, cæteris paribus, vt rationalis sit; aliàs, cōmunis dementia esset. Aliter. Quia cum hæc differentia relatiua, idest pretiositas respectu vtentis excessiua, peccatum mortale constituat, ex dictis, & dicendis; non est dabilis consuetudo de peccato. Cap. ult. de præscript. *Cum generaliter sit omni constitutioni, atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato, non potest obseruari.*

Graue inconueniens, quod omnes in excessu æquatur.

63 Probatur tertio ab effectu. Quia sequeretur æqualitas in externis, & nulla distinctio personarum, nec ordo, quem vult Deus in omnibus creatis, in Angelis, & Beatis. Psal. 44. v. 10. & Antiph. ult. omniū SS. in Astris, & Stellis. 1. Cor. 15. v. 40. & in Corpore mystico. Rom. 12. v. 4. sic in mortali corpore Reipublicæ. Aliàs vt in externis esset licita æqualitas, oporteret prius col-

tollere diuisionem rerum, & Ius humanū. S. August. cap. quo iure, d. 8. & peccatum originis. Scot. 4. d. 15. q. 2. concl. 1. dum non sumus ubi non est meum, ac tuum. S. Chrysost. propter quod S. Basil. in Regul. breu. interrog. 210. vt citat Cornel. à Lap. in ipso cap. Apost. 1. Tim. 2. *Alia enim vestis* (inquit) *conuenit laboranti, alia quiescenti, alia ministranti, alia Hero, alia Militi, alia Cui, &c.*

64 Audi ex hoc plangere S. Hieron. ad Demetriadem, Epist. 73. in fin. tom. 1. *Digna res risu, imò planctu, incedentibus Dominis, ancilla virgo procedit ornatior, vt pro nimia consuetudine quam incomptam videris, Dominam suspiceris.* Et ibi etiam ostenditur pretiositas maior, quæ est temporis cōsumptio. Sic. *Hæc illis per dies singulos cura. Colorare faciem, suspendere ex auribus patri- monia, brachia ornare monilibus, ac latera.* Nec solum Sancti tantum malum reprobarunt, & peiora consequentia. Propertius lib. Eleg. sensit, quod in vestibis alimenta posterorum ferantur. *Matrona incedit, census induta nepotum.* Senec. de benefic. lib. 7. pudorem desiderat in vestibis, vel vtilitatem. *Video sericas vestes, si vestes vocande sint, in quibus nihil est, quo defendi, aut membra, aut corpus, aut denique pudor possit.* Solinus in Polyhist. cap. 58. magis luxu-

Ecce temporis
consumptio, &
damna sequens
tia.

riam, quam vestem prospexit. *Hoc illud est sericum, in usum publicum, damno severitatis admissum, & quo ostendere potius corpora, quã vestire, primo fœminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido.* Sed noster Bernardin. de Bustis, Apostolicus, & Doctissimus vir. in Rosario, serm. 28. par. 5. §. quanto, to. 2. in excessu præsentis, professionem Christianam, cum S. Cypriano, violatam agnoscens ait. *Tales enim mulieres excedentes status sui gradum in ornamentis, faciunt cõtra confessionem, quam fecerunt in Baptismo, in quo renunciarunt Diabolo, & pompis eius. Et ideò earum infœlicem conditionem declarat B. Cyprianus. Dicens. Fœminæ serico, & purpura indutæ, &c. vt num. 34.*

Probatur ex
superbia.

65 Probatur quarto (præter dictos effectus) ex consequuta superbia, quæ potius causa est. Quia, vt B. ait Bonauent. sup. 52. cum B. Greg. & Beda. Vel D. Thom. 2. 2. q. 169. ar. 1. transcribens ipsum Greg. *Nemo vestimenta præcipua, scilicet excedentia proprium statum, nisi ad inanem gloriam, querit, vt honorab. &c. Ibi. Quod opponitur voluntati Diuinæ expressè, vt notauit B. Bonauent. ibi. ex Ecclesiastic. 11. In vestitu nè glorieris unquam.* Ex quo Sacrosancta Synodus 21. q. 4. c. 1. ratione communi fidelibus manifestat (videant ibi Clerici sibi magis) hanc veritatem, quasi

regulam tradens. Sic. *Omne quippè, quod nō propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum Magnus ait Basilius; quia qui molli- bus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Cuius damnationem prædixit Dominus per So- phon. c. i. illis verbis, quæ Apostolicus Missionarius Philipp. Diez in summa Præ- dicantium, verb. Ornatus. Cum Clement. Alexandr. ex ipsius lib. 2. Pedagogi, c. 12. tradit ad idem comprobandum. Sic. *Visi- tabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina: Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen, in die illa: qui complēt domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo. Sed & argentum eorum, & aurum eorum, non poterit liberare eos in die iræ Domini.*

66 Probatur quintò ex duplici scanda- lo. Primum est præbere occasionem suo malo exemplo, cæteris Conciuiibus eiusdē status, & gradus ad id faciendum, cum ne- mo inferior illo iudicabitur; & aliqui sē- tientes, aliqui complacentes, illi ex elatio- ne, hi ex appetitu, omnes de facto æquan- tur, quod publica experientia docet. Et etiam quod sæpissimè, & vt in plurimum damnata conscientia, plurimis vigilijs, la- boribus, inedijs, vsuris, & inopia filiorum, facilitateque fœminarum, atque Virginiū, tot sumptus conseruari possunt. Audi me-
lius

Probatur ex
scandalo in-
sumptibus.

liūs S. Bernard. Senenf. ferm. 44. tom. i. *Ex tali nempè extimatione, qua quisque se reputat nobiliorem, & digniorem alijs, se & filios in pompis extollit, vt in talibus nullus sit terminus, nullus finis, nisi quem expendendi impossibilitas ipsa cogit. Imò quod dementius est, quidem pro se, & uxore sua, & filijs, pretiosis vestimentis adornandis, in suæ dispendium ultimum domus, mutuo denarios accipiunt ad usuram. Et D. Hieron. quem tradit Bernardin. de Bultis vbi sup. num. 64. In tantū excrescit ornamentorum pompa, vt necesse sit magnas dotes filiabus dare, ob quam causam, illi, qui plures habent, si nubunt vnā, aliæ in domo remanent vsque quo senescant; vel non propter Deum, sed quasi vi moniales fiant. Taceo flagitia, quæ ex his sequuntur. De quibus inquit Hieronymus ad Eustachium. Pudet dicere, quot quotidie Virgines ruant. Quātas de suo gremio perdat Mater Ecclesia. Propter hoc cōparauit SS. Virgo hoc exemplum. Aspersorio, quod omnes comburit, quos aspergit. Sup. num. 53. Si autem, ipsa Domina nostra teste, plures, ad minūs scandalizans comburit; propter vnum potest damnari vtens: dicente Domino. Qui autem scandalizauerit vnum, &c. Sup. num. 53. quæ est prima ratio scandali.*

Et ex scandalo
veneres,

67 Secundum scandalum est prouocatio ad lasciuiam, quod, licet de hominibus
par

par sit ratio, ac de fœminis, cum hæ fortiores non sint ad sentiendum, quamuis tardiores ad demonstrandum, tamen quia sexus pronior ad corporaliter complacendum, eo quod non armis, vel literis, sed pulchritudine famosior, potentior, laudabilior, & appetibilior contingit esse (ex quo taliter student in hac arte, vt dicat Clemens Alexandrin. lib.3. Pedagog. c.2. *Nimum sui ornandi studium, maius esse vitiũ, quam ebrietatem.* Sic Tiraquell. l.3. connub. num.7.) eaque passionali cura, notabilior resultat, ex quo de ipsis specialiter oritur præcedens, & magis præsens scandalum: Et ideò de illis accuratiùs loquuntur Scriptura, & PP. in hoc, sicut & nos hìc. Et non potest negari, hoc scandalum resultare ex ornatu mulierum, ex attestationibus Diuinis, in quibus fundatur D. Thom. vbi nuper nu.65. sed ar.2. §. Respondeo. Dicens. *Muliebris cultus viros ad lasciuiam pronocat. Secundum illud Prou. 7. Ecce mulier occurrit illi, ornata meretricio, præparata ad capiendum animas. Vbi laqueus meretricis illius demonstratur in ornatu.*

68 In concordantia huius capturæ aliter citat S. Anton. Paduan. ser.3. in Passione, §. vlt. dicens. *Habent duo vitia. Alterum est ornamentum, quo frequenter furantur animas Deo. Mulier (ait Sapiens) pretiosam*
ani-

animam viri capit. Quod prospiciens Apostolus precipit auelli talem curam, & abusum captiosum, vt prouocatio artificialis consummatur, & potiùs respectum, quam audaciam influant. Sic. *Cum verecundia, & sobrietate ornantes se.* Tot mala hoc præceptum prouidet.

Ornatus nuptiarum corporalis, vel intrinsecus, vel nullus, sed spiritalis uebetur.

69 Sed quia mulieribus vxoratis ornatû permittit hic B. Paulus. Quomodò intelligatur, aperit sic. B. Petr. 1. Epist. 3. *Similiter & mulieres. Considerantes in timore castam conuersationem vestram, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuplex.* Hoc est, quia timore prouocationis castè cum alijs conuersentur, extrinsecè non ornentur, quoniam intrinsecè suis viris sufficit. Et potiùs nec materialiter hoc concessisse, sed ornari interius virtutibus, cum modestia spiritus apud Deum. Cum solum talibus diuitijs est ille spiritus, in huius conspectu locuplex: quod maritis meliùs est. Sic apparet connexius principium, cum fine. *Quarum non sit extrinsecus vestimentorum cultus, sed qui absconditus, &c.* Sic intellexerunt SS. PP. & DD. multi, sed videamus communes Glossas.

70 *Æcumen. apud Hæye. ibi. Quorum* cultus non sit exterius, qui situs est implicatura capillorum, & additione auri, aut palliori *m. amictu.* Lyra. ibi. Non sit extrinsecus capillatura apparens videntibus, quia hoc est ad pro- uocationem innocentie. Estius ibi. Docet quo præcipue cultu, & ornatu mulieres se viris suis commẽdare debeant, videlicet interiore potius, quam exteriori, qui in sumptu, & splendore vestium consistit, ac viris plerumque dispen- diosus, & grauius est. Simile præceptum extat apud Paulum 1. Timot. 2. Vocabulum cultus. Græcè mundus. Ad tria præcedentia referri de- bet, hoc modo. Quorum cultus non sit extrin- secus. Menoch. ibi. Idem explicat Firinus ibi. ait. Solum immodicum cultum repræben- dit S. Petrus, & qui statum superat. Vt S. Ba- sil. docet in Isaia 3. Vbi Propheta vanitatibus illis enumerandis multos versus impendit. Ti- raquellus verò multa alphabeta (quæ potes videre vbi citatur sup. n. 67.) Vt & Cypria- nus, Clemens Alexandr. & Gregor. Naz. Sed verus, & genuinus mulierum cultus consistere debet in ornando interno homine, qui abscondi- tus est. Et his etiam verbis prosequitur præ- sens textus.

71 In tantum ornatus muliebris no- cius est, vt etiam nuptis, corporalis pro- hibetur, vel saltem intrinsecum permit- tant Apostoli. Sed ad quid quærimus cõ- mu-

munem probationem, dum nullus vnquā negauit muliebrem cultum prouocare viros ad libidem? ipse est labor huius sæculi, quia sic despicitur hæc materia, omnibus confitentibus, quasi omnes negarent. Concedunt omnes ex communi ornatu, communem, & naturalem prouocationē; accedit excessus, iām ferè communis, in pretiositate, quo fit ipsa duplex prouocatio, voluntaria, & culpabilis: indè oritur periculum, indè scandalum publicum, in nulla ætate maius; & adhuc omnibus confitentibus, & videntibus, totum dictum manet, & dicendum, sub tutela apprehensa opinionis, delictum minorantis; ideo textus, auctoritates, & rationes accumulare opus est, quasi omnes negarent.

Ornatus di-
ctus, quibus
præceptis op-
ponitur.

Pro præcepto
modestia. Vide
num. 32.

72 Et concluditur hæc prima probatio. Quia non solum ex dictis, in ornatu pretioso excedente statum vtentis violantur tria illa præcepta dicta num. 59. & seq. sed alia duo. Vnum ex Philipp. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Et aliud magnum, quod querit, & non inuenit Tertull. de cultu, c. 2. inquires. *Expingamus nos, vt alteri pereant. Vbi est ergo. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum?* Et ne dicas ipsum loqui, quando pictura illa, seu multicolor cultus intentione fit. *Vt alteri pereant.* Quasi solum tunc esset hoc malum proximo, & ali-

aliter non esset, vt sic etiam præceptum amoueas; ipse prosequitur ibi. *Nolite vestra curare, sed alterius, nulla enim enuntiatio Spiritus Sancti ad præsentem tantum materiã, & non ad omnem utilitatis occasionem dirigi, & suscipi potest.* Attende ad sententiam. Qui utilitatem alterius debuit curare, non solum non malam, sed quam non habuit intentionem bonam, & prouidentiam debuit habere; quamuis suam temporalem postponeret ad utilitatem spiritualem proximi. Quia illa enūciatio Spiritus Sancti, de dilectione, non in tali occasione ad libitum, sed in omni occasione debet esse, utilis proximo, in cuius fauorem fuit prolata: nec aliter intelligi potest. Magna verba Doctoris! quod si actus esset utilis proximo, vt decebat, per consequens esset honestus. Quod etiam agnouit Plato, apud Beyerlinck. verb. Honestum. *Semper quod utile, simul etiam honestum est.* Sed quia non honestus, non potest esse utilis, posita quacunque intentione, vel ablata: ergo est contra charitatem, licet non haberet intentionem lædendi, quando vrgebat præceptum amandi. Præterea absque auctoritate, indubitatum est, multoties probatum etiam, quod scandalum opponitur charitati, & abstrahit ab intentione: Ergo sine ista mala, semel orto scandalo, violatur hoc

hoc præceptum. Sed est in re graui, ex dictis; ergò est mortale peccatum. Transeo ad secundam partem dubij.

Secunda Conclusio ad quæsitum -

Secunda respõ.
sio ad dubium.

73 **O**Rnatus pretiosus, vt superfluous, seclusa paruitate, est actus lethalis. Hoc assertum intelligo probatum omnibus vijs, quibus antecedens, quia in se ipsis conuertibilia sunt. Omnis enim excessus est superfluous. Et omnis superfluitas est excessiua. Differunt adhuc, non in se, sed vt hic asseruntur, in eo quod illud asseritur relatiuè, scilicet respectu vtentis, & hoc asseritur absolute. In quo supposito vniuersalius est, saltim accidentaliter, quantitatiuè. Quia in aliquo non est pretiositas substãtialiter excessiua, vel superflua; potest tamen esse superflua in quantitate. Dato igitur excessu, vel superfluitate in pretiositate, eisdem principijs opponuntur, & eadem sequuntur mala; vnde sicut hic currunt probationes ibi dictæ, ita ibi hic dicendæ.

D. Hieron. trahit præceptum, circa ornatum.

74 Probat igitur hoc assertum D. Hieronym. ad Celantiam Epist. 14. post med. tom. 1. tradens dicta verba Apostolorum, vt præcepta, non tãtum solutis, sed & nuptis.

eis. Sic. B. Petrus, ut ostendat quibus ornamentis, etiam viris subiecta femina decorari debeant, ait. Quorum non sit extrinsecus capillatura, &c. (n. 69.) hæc autem præcipiens, non eas iubet, squalore, sordibus, & horrentibus pannorum assumentis tegi; sed immoderato cultui, & nimis exquisito interdicit ornatui: simplicem commēdat ornatum, atque habitum; de quo & Vas electionis ait. Similiter autem & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate. Et S. Vincent. Ferr. Dominica 4. post oct. Epiph. in fin. ante notabil. ait. Decimus de omnibus mulieribus vanis, & pōpōsis, quæ licet fuerunt castæ, & honestæ, ex illis tamen pīctūvis, & vanis ornamentis, damnabuntur. Est enim hic, decimus fasciculus damnatorum in sua moralitate. Et S. Antonin. par. 2. tit. 4. c. 5. §. 8. ornatum superfluum, & excessivum, mortale determinat.

Ex damnatione, inferitur peccatum, ex peccato, lex.

75 Similiter S. Thom. (qui etiam in 2. 2. q. 169. art. 1. in sua conclusione, probat cū alijs PP. latē, dari in ornatu superfluo multiplex vitium, ex varietate intentionis, & finis. Addens ibi. Etiam si non sit aliqua inordinatio ex parte finis. Cuius ratio est. Quia per se opponitur virtutibus humilitatis, per se sufficientiæ, & simplicitatis, ut sentit Andronicus. Pertinetque ad iactantiam, ex Philos. 4. Ethyc. c. 7.) ibi. ar. 2. §. primò. arguens ait. Videtur, quod orna-

Supponit D.
Thom. circa
ornatum, legē
Diuinam,

tus mulierum non sit sine peccato mortali. Omne enim quod est contra præceptum Diuinæ legis, est peccatum mortale. Sed ornatus mulierū est contra præceptum Diuinæ legis. Dicitur enim 1. Petri 3. quarum, scilicet mulierum, sit non extrinsecus, &c. Et respondens §. ad primum, explicās illum textum, cum alio, ait. Non autem prohibet mulieres coniugatas ornari, ut placeant viris. Vndē Apostolus 1. ad Tim. 2. dicit. Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate, ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa: per quod datur intelligi, quod sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluous, & inuerecundus, & impudicus. Estque sua conclusio. ibi. Excusans nuptas, ut viris suis placeant: & de solutis intentione ornatis, ut prouocent ad lasciuiam, quod Mortaliter peccant. Si autem ex quadam leuitate, vel etiam ex quadam vanitate propter iactantiam quandam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale: & eadem ratio quantum ad hoc est de viris. Vndē, quod. Non semper sit peccatum mortale. Suppositum est iam num. 58. cum leuis materia non debet negari. Ideo, si leuitas in vanitate, vel iactantia, vel aliter. Est quandoque veniale.

Quid lex prohibeat, tradit, nuptis.

Et quod solutæ mortaliter peccant, sed non semper.

Hi vniuocantur, cum D. Thom.

76 Ipsius terminis Doctoris Angel. resoluit Tiraquell. in 3. l. connub. num. 40. hanc quæ-

quæstionem de ornatu, & dicit. *Esse omnium ferme Theologorum, cum D. Thom. abimet. Et eius Præceptor Alex. Alens. in summ. par. 2. q. 151. membr. 3. & par. 4. qu. 48. membr. 9. & Astes. lib. 2. tit. 54. vers. Vtrum ornatus. Angel. Clau. v. Ornatus. Bapt. Salicius eodem verb. Anton. Flor. par. 2. tit. 4. c. 6. § 7. Mart. de Magistr. de temperantia. Vbi de virginitate. qu. 6. Dionys. Carthus. Dominica 2. Advent. serm. 4. Buxt. Rosar. 2. serm. 20. par. 3. c. 3. & adhuc ipse Tiraquell. n. seq. plures DD. refert.*

77 Probatur modò conclusio ratione. Violatio legis Diuinæ in re graui, est mortalis. Hæc est talis: ergò. Suppositum maioris, scilicet præceptum prohibens ornatum, vt pretiosum, manet clarum (præter nuper dicta) à num. 41. & vt excessiuum. à num. 58. & vt superfluum, à nu. 74. Minor potest indicari sufficienter probata, in num. 61. (obseruatis dictis n. 73.) & n. 62. & 65. & specialiter in n. 66. Et quia in Hispania faciliior, & efficacior probatio est experientia; vt hanc specialem rationem proferam, aliqua præmittam.

78 Bobadilla Polit. lib. 2. c. 17. n. 149. cap. 102. ait, *Es la mayor necesidad, que ay en el siglo presente el remedio desto, por traer a la mugeres de los Oficiales, lo que traxan las Reynas en dias festinos: por lo qual, ellas, sus maridos, y padres pierden bonras, y bazien-*

Quot mala Hispaniæ trahit excessus, & superfluitas ornatus. De quo n. 81. 120. 259. 261.

das: lo qual detesta, y su remedio encarga, el Maestro Abila, Epistolar-spirituale. fol. 136. pag. 2. In cuius confirmatione tradit ius vetus, & nouum, & multos DD. ibi. Et Mariana lamentans mutationem Hispanorū, & damnum graue inferens, lib. 1. de rebus Hispaniæ, c. 6. ait. Nostra tamen ætate emolliuntur, labefactanturque vires enervati, & peregrinis moribus deprauati, tam obsequio Principum, & licentia lasciuiantis plebis corrupti. Nec libidini, nec sumptibus, nec vestium pretio modum faciunt. Vnde quasi ex summo voluente se fortuna, graues calamitates prudentibus videntur imminere.

79 Hi non scripserunt modò, & illa exorbitantia, constat experientia, non esse minor, sed maior in viris, & in fœminis; quia non solum seniores, sed quinquagenarij cognouerunt minùs intemperatos cultus. Et quare de nostro tempore id, & magis non dicetur, quam illi scripserunt, & D. Hieron. & D. Bernardin. Senens. vt sup. n. 66. ? Et cur non est timendum omne malum consequi ex his antecedentibus, quod de facto multotiès, notorijs exemplis euenit communiter, & particulariter. Vt tradit Beyerlinck. in Theatro Vitæ Humane, lit. O. verb. Ornamenta. sub titulo. *Mollities à Deo punita.* Et sicut exēplis, ita verbis suis reuelauit Deus pluries suis

fuis Seruis. Et B. Birgittæ. *Extravag. c. 75.* ubi dicitur. *Christus iratus propter vanam-gloriam ornatus cuiusdam damnandam, recto iudicio affirmat, sed miserebitur si satisfaciat, & modum satisfaciendi sic. In vestibulis suis nõ sit unum filum, in quo deprehendatur superbia, sed solummodò sit ad utilitatem.* Et lib. 7. cap. 16. dicitur. *Filius Dei loquitur. Hac Ciuitas est Gomorra, ardens igne luxuriæ, & superfluitatis, & ambitionis, idèd ruent structura eius, & desolabitur. Ecce quomodo timenda est illatio Marianæ; est enim à Deo reuelata similis calamitas, & damnatio in indiuiduo, in Ciuitate, & in Regno.* Sup. nu. 47.

80 Adde, quod nemo Hispanus potest ex ignorantia excusari, quia de hac re communiter est admonitum, per tot Missionarios Religionum, libros, & opuscula, quæ ad omnia vsque oppida attigerunt. Nec ex defectu legum civilium; quia in leg. connub. dicitur. *Fœminæ maritis, aut præsentibus, aut futuris modeste se ornato. Formosæque utcumque poterunt, citra fucum efficiunt. Viri negligentius, & quantum satis ad munditiem, & dignitatem, ex more Regionis tuendam, cultui corporis student.* Suntq; leges plures Hispanæ priuatiuæ, quæ citantur in noua pragmatica Regia, promulgata anno 1674. Hi nolunt obedire. Propter quod S. Bernardin. Senens. tom. 2. serm. 47. de va-

Notum est tale delictum Hispanis, & contra leges iuris; (quarum transgressio peccatum est.) de Regni vsque ad præsens tñpus. n. 191.

nis mulier. c. 1. §. quinta iniquitas. ait. Septima iniquitas, dicitur. Transgressio Sanctorum, & iustarum legum. Solent enim iusta Dominia, providere per leges, ac statuta, nè tanta vanitatum, ac superfluarum expensarum, in suis patrijs abusio inualeſcat: intelligentes, quia non solum in offensionem, & in detrimentum animarum, verum etiam, quod ex causis multis, in graue dispendium veniat Ciuitatum, & Patriarum; Unde, qui tantarum Sanctorum constitutionum fuerit transgressor, & fractor, secundum Alexandrum de Aleſ. in 3. & secundum D. Thom. 2. 2. qu. 96. mortaliter peccat. 9. dist. c. quicumque; cum huiusmodi leges vim habeant à lege aeterna, à qua deriuantur. Sicut ipsa met sapientia Dei. Prou. 8. ait. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ideo ait S. August. c. Imperatores. d. 8. Quicumque ergò legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Ideo non excusat videre, quod Principes, & Iudices vident illico post promulgationem, oppositum. & tacent. Ratio est, quod hoc non est malum, quia prohibetur, sed prohibetur, quia malum, ex quo non potest iudicari hoc esse licitum, dum tacent, nec ipsos consentire tacendo, non enim licet cōsentire; sed quod non possunt magis; saltemque satisfacere volunt suo muneri, præcipien-

Non excusat
tollerantia Iu-
dicum, nec sup-
ponitur volun-
taria.

piendo eis, qui obedire tenentur. Vide n.
87. & 101.

81 Modò probatur sic. Quod grauiter bono communi lædit temporaliter, & spiritualiter, non potest fieri sine graui peccato, siuè ab vno, siuè à multis; sed ita pretiositas superflua in ornatu: ergò. Maior est ratio illata ex Constitutione Generali totius Seraph. Familiæ, in Cap. Gener. Romæ statuta, sic finiens. *Determinat totum Capitulum, ut nullus Fratrum presumat absolvere à supradictis, non affirmando, quod sit mortale, sed quia ita ordiatum est inter nos, pro bono communi totius Christianæ Religionis.* Quam Constitutionem latius videbis infra, nu. 166. cuius fundamentum est de vanitatibus ornatus; in quo licet non affirmetur aliquid esse peccatum mortale; sufficit bono communi lædere, ut absolutio denegetur: ergò sentit tota hæc Religio, quod quamuis aliquis actus in se, non dicatur mortalis, tamen ex læsione boni communis taliter aggrauatur; quod non posse esse absolutionis capacem censetur, ad quod aliam causam non est præcisum tribuere. Et ideo absolutè ab illa priuari iussum fuit. Patet hæc intentio decreti, verbis antecedentibus. Ibi. *Nec per hoc affirmari iuè, & firmiter tenemus, hoc semper esse mortale peccatum; Sed quod hoc expedit tota*

*Sufficit, ut op-
ponatur bono
communi, ut
absolutio pro-
hibeatur. De
quo n. 262.*

Christiana Religioni. Sed semper iubetur nō absoluerē; ergō licet aliquandō non sit mortale ex se; adhūc, quia bono communi Religionis expedit illius abstinentia, & regulatio; semper indicatur incapax absolutionis; quod nunquam de peccato veniali posset dici. Quæ ratio est transcendens, & efficax; quia passim inuenitur, non solum quod est specie malum, sed indifferens; vel aliquandō bonum in se, quia accidentaliter lædit bono communi, redditur pessimum, etiam accidentaliter. Et præcipuè dum læsio sit spiritualis. Vnde sequitur maior.

82 Minor, experientia debet concedi, qua patet, quod pretiosa superfluitas lædit temporaliter, & spiritualiter bono cōmuni. Superest dictum à Bobadilla, cum Magistro Auila, & Mariana, n. 78. pro temporali. Superest expressum à D. Hieron. & D. Bernardino, n. 66. pro spirituali. Super sunt exemplaria, reuelationes, & leges, n. 79. & seq. Quæ hanc læsionem supponunt, & probant. Quia tota Hispania est testis, & auctoritas huius veritatis, & probatio sensibilis, & ita generalis; quod licet aliquandō pretiosa superfluitas venialis esset, propter hanc publicam, & grauem læsionem semper manet mortalis; & si in aliquo, quauis causa particulari, permissi-

bi.

bilis posset esse; propter damnum commune deberet abstineri. ergò.

Arguitur contra hucusq; dicta.

83 **D**ices adhuc ultimum. Vbi Respublica iam læsa est, nemo lædit sequens usum communem. Et aliàs nullus particularis tenetur illam reformare; nec volens poterit: ergò ad summum non vrget dictum, nisi contra tales nouitates introducentes. De quibus solis intelligi, ratio est, illud de absolute ne-ganda. Ex quibus rationibus, prima propositio negatur. Quæ patet falsa, eo quod læsio Reipublicæ non est effectus permanens, nec physicus; sed moralis, & dependens à causa, in suo esse, & conseruari, sicut actus à sua voluntate: implicat igitur hodiè læsam esse, si nemo hodiè lædit actualiter: Vndè secunda propositio distinguitur. Nullus particularis tenetur Rempublicam reformare; nec volens poterit: Totaliter, totum est verum; partialiter, falsum. Ratio clara, & vera est. Quia talis læsio Reipublicæ non est in corpore separato ab ipsis membris lædentibus, & ideò læsis; ideò ipsa membra conseruant actiue læsionem, & ipsa læsio conseruatur passi-

Arguitur primo.

Nota omnia argumenta, quæ in Doctoribus, & opusculis publicis, & priuatis legas, hic inuenies. Et magis.

passiue in membris : ergò quilibet particularis tenetur propter læsionem actiuā, & passiuam, idest proximi, & sui ipsius, nō cooperari in læsione corporis, & membrorum : Et potissimum, suam partialem læsionem passiuam curare : Quod est reformare Rempublicam partialiter, sua abstinentia . Et oppositum graue peccatum, iam propter fratres . *Sic autem peccantes in fratres, in Christum peccatis.* Sup. nu. 9. ex 1. Cor. 8. *Cuius illi membra sunt.* Estius n. 10. Iam propter se. Quia illa læsione qua quis lædit, læditur.

Quilibet particularis tenetur quantum est in se, damnum publicum vitare.

84 Et confirmatur . Quia si nullus particularis teneretur partialiter reformare Rempublicam, grauitè læsam; nullus absolute teneretur, nec Regens, vel Caput. Probat sequela. Quia læsio Reipublicæ, vel in particularibus est, vel nulla est : Sicut læsio corporis, vel in membris est, vel nulla est. Sed ex eo, quod nullus particularis teneatur, sequitur, quod in nullo est talis læsio, vel culpa (implicat enim aliquem habere culpam, & non teneri ad illam vitandam) ergò nulla est in Republica culpa, & sic non manet quid Caput teneatur reformare : At hoc est implicatio, quia Respublica supponitur læsa; & ex hoc sequitur non læsa: ergò. Præterea. Diceret aliquis, quod nullus rixantium te-

netur ad temperiem, eo quod multos manentes in rixa, vnus temperare non potest? Vel quod nullus latronum, quorum, multos à furto non potest vnus diuertere, tenetur abstinere? potiùs diceret oppositum; Quia graue damnum obligat grauitè ad remedium. Et quid est remedium damni à multis procedentis? quòd singuli abstineant, & sic omnes: ergò omnes tenentur: Non omnes vna potentia, & actu; igitur quilibet sua potentia, & actu particulari. Nisi fortè quis velit dare actus communis voluntatis, quem omnes qui simul tenentur; simul etiam, & semel possint, & debeant elicere.

85 Etiam ob temeritatem tenetur specialiter quilibet Ciuis, videns notoriam, læsionem Reipublicæ, se temperare. Propter rationem, quam in præsentì materia offert B. Cyprianus de habitu Virg. relatus à Philipp. Diaz in summ. Prædicantiũ. verb. Ornatus in fin. Sic. *Quis non inexcusetur, quod alijs fuerit exitio? Quis id appetat, & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit, & telo? Nunc quanta ignorantia viri est animi, quanta dementia id velle, quod & nocuerit semper, & noceat, & putare quod indè non pereas, vnde alios perisse cognoscis. Nec enim Deus purpureas, aut coccinas onefecit; aut herbarum succis, aut conchilijs tinge-*

Esset temeritas, quod omnibus nocet, in se quis non vitare,

re, & colorare lanas docuit. *Quod Diabolus adinuenit.*

Arguitur secū-
dō excusās. Ra-
tione multitu-
dinis, & consue-
tudinis.

86 Quod si aliter dixeris, quod totum Regnum, vel Ciuitas non debet sic proferri damnatum, quia videtur temeritas, innumeras conscientias iudicio humano damnare: nec est prudens zelus, timore, & terrore phantastico animas perturbare; nec Sapiens; quia ipsa Diuina Sapientia Prou. 30. ait. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* Nec verum est quodlibet malum semper esse graue, dum commune, & publicum est. Vt constat c. *denique, d. 4.* vbi B. Greg. dictis Sapientiaē verbis vtens, ratione consuetudinis decreuit malum, non paruum, cum venia permittere. Quasi determinans veniale esse, quod non consuetum esset mortiferum. Et c. *sanē de tempore ordin.* Ratione multitudinis, & consuetudinis, contra Sacros Canones Alex. III. crimen dimisit. Idque inferitur ex cap. *non potest. 23. q. 4. & cap. vt constitueretur. d. 50. ex D. August.* Et circa presentem materiam de ornatu vano, & pretioso, dixit Doctor grauis, de quibusdam rigorosē opinantibus, cum Psalmista. *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.*

87 Respondetur eadem serie, per ascensum tale dictum legi. Doctorem non nego esse grauem, & ideo dixit accommo-

da-

datiue; quia verba illa sensum ipsius nuntiabant, non Psalmistæ, quem non allegauit pro se, nec tale velle posset. Cum prius probare deberet, quod illi (quos tacite supponit oppositos, sed auctoritate, ad minus æquales) tales erant, quod *Non est timor Dei ante oculos eorum*. Et quod *Dei non inuocauerunt*. Vt sic sequeretur. *Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor*. Vt in Psal. 13. 5. & 52. 6. Vndè dictum non vrget, quia non dictum pro ratione, sed casu. Ad allegationem Canonum respondetur, quod iisdem pœna temporalis, & exterior dimittitur, & delictum publicum toleratur ratione multitudinis, ut videnti patebit. Qua venia, consuetudo relinquatur ibi, propter maius malum vitandum. Peccatum autem minimè decernitur euelli, vel minui. Sic resoluit Glosa super ipsū cap. denique. Hoc ipsum dubium, aiens. *Cōsuetudo excusat à pœna temporalis, sed non à gehennali*. Et infrà (licet notet, propter duo cap. vltima dicta D. Augustini, ratione scandali, scismatis, & multitudinis, sustinenda esse crimina, dicto sensu, adhuc) finit sic. *Hodie non toleratur. ut extra. de vita, & honest. Cler. à crapula*. Vbi Innoc. III. cōsuetudinem non tolerat, sed cōtra, pœnam constituit. Et Couarruu. in c. *quamuis. de pactis in 6. par. 1. de periurio, n. 25. §. Quidem.*
tom.

Multitudo, vel cōsuetudo potius aggrauat, ubi præceptum Diuinum opponitur.

tom. I. inquit. Quod si aliquid verè illicitum sit, ac legi Divinae, vel naturali contrarium, profectò consuetudo, utcumque sit longi temporis, minimè excusat à pœna temporali, & exteriori.

88 Quod probatur ex eodem Alex. III. in Concil. Turon. c. non satis. de simon. dicente. Nec sub obtentu cuiusq; consuetudinis, reatum suum quis tueatur, quia diuturnitas temporis non diminuit peccata sed auget. Et S. August. c. multi 2. q. 1. ait. Non ergò, quos moneamus agere pœnitentiam, querant sibi comites ad supplicium, nè gaudeant. quia plures inuenerint: non enim propterea minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt. Et Concil. Later. cap. Quia in omnibus. de usuris. Multitudinè nò excusat, sed damnat pœna temporali, & spiritali. Vbi Glos. Propterea, quia multi sunt, non excusantur, etiam si omnes homines essent usurarij. Et cap. Inter dilectos. de excess. Prælat. prava consuetudo, qua excusatio palliatur, nuncupatur corruptela. Vbi notat Glos. Nemo auctoritate, vel consuetudine debet usurpare delinquendi licentiam, quia propter hoc magis punitur. Vide etiam 24. q. 1. scisma. & 22. q. 7. flagitia. & d. 25. unum orarium. §. Crimen.

89 Propterea verum est, quod contra præceptum Divinum, multitudo, vel consuetudo non prævalet Regni, vel Mundi.

Sic

Sic in Adamo, Noë, Loth, & Iona visum est. Et in hac Mundi misericordiosa etate, non ita visum est; sed ferè inter Catholicos ruinæ, & calamitates communes in Hispania sunt expertæ. Et B. Francisco reuelatum, Deum velle iaculare Mundum. Et plura Regna perdere propter vanitatem ornatus, à B. Birgitta fuit preuisum. Sicut relatum est num. 47. & infra n. 146. Quod autem datur præceptum Diuinum, negatiuum circa pretiositatem superfluâ ornatus, cum omnibus Doctoribus Ecclesiæ probatum est. Nec vsque modo est aliquis Doctor, qui neget, in ornatu posse dari peccatum mortale, quod præcisè per legem cognoscunt. Vndè totum initium argumenti, ex pietate vulgariter dictum, quæ crudelis est, non vrget. Quia si hæc veritas est in toto Regno, de toto dicenda est. Non vt puniatur, sicut potest esse, illa pietate dulci præualecente; sed vt saluetur, hac amara veritate credita; Regnū autem dicitur totum, sumptum ly totum politicè, non methaphysicè: quia totum, constat non sic præuaticatum esse. Si verò esset, iam non esset. Præterea, illis hæc non est mecum: videantur Scripturæ, Sacri Canonēs, Glossæ, PP. DD. Ecclesiæ, & Reuelationes ex dictis, & dicendis; si verè, si legaliter, si ad intentum traduntur; & cum illis

Nullus Doctor negat in ornatu posse dari peccatum mortale. Vndè præceptum non negant.

illis exerceatur illa pietas, quæ solo privato dictamine solet opponi.

Arguitur tertio.

90 Arguitur tertio ex n. 26. & 28. Ornatus pretiosus, non solum est indifferens, sed bonus in altioribus personis: ut quid ergo superfluitas in illis, ex proprijs, mortalis erit? hæc enim, ad summum, augmentum est pretiositatis; sed pretiositas illis bona est: ergo augmentum boni non potest esse malum. Cur igitur absolutè damnatur? Respondetur, quod bonitas pretiositatis non est simpliciter, & absolutè, sed relativè, quia dignitatis, vel honoris specialis pro signo concessa est. Ut ibi dicitur ex S. August. aut aliquid significat, &c. & ex S. Thom. n. 97. & S. Bonavent. ubi sup. n. 32. ait: *Excusatur autem hoc ratione dignitatis personæ, ratione significantiæ, & ratione cautela.* Ad quod multiplex signum non est congruum, nec ordinatum, nec facile dari. Quia quod sufficit, aliquid significat; quod superest nihil, nisi vanitatē, & superbiam; quod inaniter in nullius obsequio consumptum, potuit pauperibus favere: quod damnatum est in Diuite, bylso, & purpura induto, Lazaro exuriente. Et aliter, ut nu. 65. & cum semper pauperes habeamus nobiscum, & nudos, quibus aliqui à fortiori tenentur in extremis subvenire, quibus relinquetur illud, quod

quod Deus præcepit? Luc. 11. *Quod superest, date eleemosynam.* Et Ezech. 18. 7. & Isaia 58. 7. clamantis. *Frangere exuriienti panem tuum, cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris?* Vndè ius aliquod acquirit exuriens super bona potentium. De illo verò qui vsurpat, dicitur Eccl. 3. 4. *Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Vndè dare eleemosynam de superfluo, est in præcepto, vt dicit D. Thom. 2. 2. q. 3. 2. ar. 5. & defectum, vel omissio, peccatum mortale damnandum, vt patet. Mat. 25. 43. *Exuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Nudus erā, & nõ cooperuistis me.* Qui igitur tenerentur, aut quibuscum loqueretur; si cõsummentes pretiosas superfluitates excusarentur, illas conuertere in remedium egenorum? profectò quamuis ex iustitia non deberent Principes sudorem pauperibus (vt communius est) ex hoc arcto præcepto charitatis sequeretur illud Diui Bernardi apud Bernardin. de Bustis in Rosar. tom. 2. serm. 28. par. 3. §. *Ex prædic. Clamant (ait) nudi, clamant famelici: nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis.* Et S. Ambros. c. sicut d. 47. in fin. *Nudorum indumentum est, quod tu recludis.* Et Theophilaët. in glos. 1. Timoth. 2. 9. *Quæ pauperum lachrymis es*

amicta. Quod semper tendit in ignem. Vt
Iſaia 9. 5. Vestimentum mixtum sanguine,
erit in combustionem. Et S. Bonauentur. vbi
nuper, proſequitur. Peccatur in veſtibus
quadrupliciter. Secundo propter ſuperabun-
dantiam. Iac. 5. Veſtimēta veſtra à tineis come-
ſta ſunt. Sequitur. Theſauriſtaſtis vobis iram
in nouiſſimis diebus. Et hoc propter iniuriam
pauperum. Hieronymus. Aliena rapere con-
uincitur, qui temporalia ultra neceſſitatem ha-
bere comprobatur. Vndè licet Gloſſa Eſtj
apud Haye ſuper 1. Tim. 2. 9. excuſet illu-
ſtriores in pretioſis, ob illud Proverb. 31.
ſup. n. 26. etiam ait ibi. Si modus ſeruetur, &
vanitas excludatur. Et Tertull. de cultu, c. 9.
Si quas ratio compellit, ita pompaticas progredi,
temperare ſaltem curate. Quomodo enim
paupertatem, quam Chriſtiani proſitemur, im-
plere poterimus? Ex quibus, propter ſuper-
biam, & duplicem ſcandalum, vt num. 66.
propter fractionem virtutum, vt à n. 32. &
75. & præcipuè charitatis, & præceptorum
dictorum, talis pretioſa ſuperfluitas dam-
nabilis eſt. Vbi etiam aggrauat damnum
commune, præcipuè in Hiſpania notabi-
liſſimum inter illuſtriores, ex ſcandalo ip-
ſiſmet orto, & alijs notis conſequentijs.

Arguitur quar-
to.

91 Si dicas. Quod quando aliquid non
 eſt per ſe malum; eius exceſſus qualiſcum-
 que, non eſt niſi peccatum veniale; ſed or-

na-

natus conceditur indifferens, adhuc pretiosus: ergo eius excessus, quamvis includat nouitatem, vel superfluitatem, quæ intra speciem ornatus pretiosi cadunt, non potest esse mortale. Responderetur primo, negando maiorem: quia comedere, bibere, & loqui, non est per se malum, & est indifferens quodlibet; & tamen non potest negari, quod in cuiuslibet excessu, possit dari mortale. Quod si hoc per accidens sequi dixeris, vel extrinsecè, quia interuenit præceptum, vel scandalum, seu aliud, quod accidit actionibus comedendi, bibendi, & loquendi: idem dico de ornatu, cum D. Thom. 2. 2. q. 169. in conclusione primi articuli, dicente. *Respondeo dicendum, quod in ipsis rebus exterioribus, quibus homo utitur, non est aliquod vitium, sed ex parte hominis, qui immoderatè utitur eis.* Vbi prosequitur multiplex modus abutendi cultum. Et quamvis maior omitteretur, concessa minore; consequentia illa negaretur ex suppositione præcepti, cuius materia prohibita, potest esse in actu mortalis.

92 Ad quod dices. Hæc est contradictio, quia concessum est à nobis, ornatum pretiosum esse indifferentem, & modo dicimus, eius materiam, in qua includitur ipsa pretiositas, quæ supponitur, eo ipso indifferens, esse prohibitam; ex quo sequi-

Arguitur quind.
tò.

tur non esse indifferentem; quod est oppositum. Respondetur, quod concessum est, esse indifferentem vt sic. Ideò potest contrahi ad bonum: vt patet in dictis locis Scripturę, num. 26. & in vestibus, Pontificibus, & Regibus, licitis; sed contractus ad malum, est prohibitus, & non indifferens: vt quando excedit statum personę, non leuiter; similiter superfluous, & nouus.

93 Dices adhuc. Quod non potest intelligi, dari præceptum de ornatu: quia hoc debet esse commune omni Mundo: sed de ornatu non potest dari regula communis toto Mundo, quia in quolibet Regno est differens, sicut in se indifferens: quod clare explicat D. Thom. 2.2.q.170. art.1. in fine. Sic ad tertium dicendum. *Quod præcepta Decalogi, vt supra dictum est, sunt quedam vniuersalia Diuinę legis principia, vnde oportet ea esse communia. Non poterunt autem aliqua præcepta communia affirmatiua, de temperantia dari, quia vsus eius variatur secundum diuersa tempora, sicut Augustinus dicit in libro de bono coniugali; & secundum diuersas hominum leges, & consuetudines. Ergo. Ad quod.*

94 Dicitur primo. Quod præceptum de facto datur. Quod satis probatum est. Et de actu ad potentiam tener consequentia. Contra hanc rationem nulla vrget; &
con-

contra verba Apostolorum nullus vsus, vel consuetudo: quod ponitur inconueniens. Ut ex S. Isidoro c. vsus. d. 11. vsus auctoritati cedat. *Præuū vsū lex, & ratio vincat.* & c. seq. & c. consuetudinis ibi. Et Leo Papa c. hoc ibi. ait. *Hoc vestra indicimus charitati, ut Apostolicis institutis nullo ulterius recedatur excessu, quia inultum post hoc esse non poterit, si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas. Quod de Sedis Apost. auctoritate posset dicere ipse Pontifex cum Tridentino sess. 4. De illis, quæ ipsius Christi ore, ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos vsque perueniunt.*

Præceptum Apostolorum à Deo venit,

95 Dicitur secundo. Quod S. Thom. respondet, ut petijt argumentum: non posse dari illa præcepta affirmatiua; sed negatiua non dixit, nec potuit dicere; quia in ipsis præceptis Decalogi ponuntur quintum, sextum, & nonum, in fauorem temperantiæ; & alia, quæ non ponuntur ibi in eius fauorem, & aliarum virtutum, quæ partes illius sunt; ponuntur in Sacra Scriptura. Propter quod ipse Sanctus in ambobus articulis, quos de temperantia, & illius partibus efformat ibi, contra argumenta obuiantia, quod in præceptis Decalogi non prouidentur aliqua, quæ ibi

proponuntur, ad temperantiam, & eius partes pertinentia, ait. *In contrarium est autoritas Scripturæ.* Et in titulo conclusionis secundi articuli, ait. *Conueniens fuit, ut non solum temperantiæ præcepta hominibus darentur, sed etiam de illi annexis virtutibus.* Quo declaratur sensus articuli. Et quod præceptum illud 1. Tim. 2. in fauorem modestiæ, quæ est pars temperantiæ, agnouisset ipse S. Doctor. iam visum est n. 75.

Arguitur septi-
mò.

An sine mala
intentione pec-
cetur?

96 Aliter dices. Ex dictis cū D. Thom. n. 91. In rebus exterioribus nō est vitium, sed ex parte vrentis, & ex se patet: ergò sola intentio facit ornatum malum, qualiscumque ille sit. Et hoc nemo contradicit, quia cum mala intentione, non solum pretiosè, sed pauperi imè indutus, potest peccare mortaliter; quod ornatus accidit; & alijs se ornantibus alia intentione, non nocet: Ergò in his non potest esse peccatum. Probatum hoc. Quia in ipsis rebus physicis non est peccatū; nec in illis vrentibus intentione, quæ supponitur non mala: igitur nec in actu externo, nec interno vrentis est peccatum. Comprobatur: Quia consequenter ipse Angelicus Doctor in tota quæstione ornatus, nullam inordinationem assignat, nisi præuijs intentione, vel affectu inordinato vrentis: ergò.

97 Respōdetur, quod taliter est certum,
quod

quod in ornatu physico non est vitium;
 quod nec mala intentio potest illum face-
 re malum: Ipse autem actus ornandi tali-
 ter, malus est; nec absolutè, sed quia pro-
 hibitus: Sicut caro, bona physicè est, sed
 actus comedendi illam in die Veneris, ma-
 lus est, quia prohibitus, & in quo prohi-
 bitus est: & sicut ipse, qualibet intentione,
 vel nulla, malus est: Sic in vrente ornatus
 prohibitus. Et si Doctor Angelicus sem-
 per ab intentione inordinationem pende-
 re supponit; est quia in sua, & in omni re-
 cta doctrina, talis intentio vel est, vel sup-
 ponitur. Quia homo non mouetur ab ex-
 trinseco. *Ad imperium* (ait 2.2.q.168.ar.1.
 in conclus.) *enim rationis, exteriora membra*
mouentur, unde manifestum est, quod circa ho-
rum motuum ordinationem, virtus moralis cō-
sistit. Et s. seq. *Ad primum ergò dicendum,*
quod motus exteriores, sunt quedam signa in-
terioris dispositionis, secundum illud Eccl. 19.
Amictus corporis, & risus dentium, & gressus
hominis, enunciant de illo. Et Ambrosi-
us in primo de officijs, quod habitus mentis,
in corporis statu cernitur, & quod vox quedam
animi, est corporis motus. Undè malus orna-
 tus taliter connexus est cum mala inten-
 tione (vel è contra bonus), quod ex ipso
 ornatu supponitur à fortiori similis intē-
 tio, licet actualis non sit, vel sit fortè con-

Intentio simi-
 lis ornatui, vel
 expressa est, vel
 tacita.

traria, simulatione, vel arte, excusationis causa, quæ non valet (nisi actus ipse violentus sit) vt S. Cyprian. de habitu Virg. & in Glos. super illud 1. Petri 33. ait. *Excusari non potes, quasi mente casta sis, & pudica; redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus.* Vide nu. 33. & 34. & 5. & 6. & 176. & 240. ex D. Thom. & Fer. 4. Ciner. lect. 2. ex D. August. Ex quibus, non dubiè firmatur, quod intentio talis est, vel supponitur, tacita, vel expressa, actualis, vel habitualis, sicut foris apparet ornatus.

Intentio implicita reducitur ad explicitam, sit bona, vel mala.

98 Illa autem intentio tacita, seu implicita, eiusdem speciei est cum explicita, in eadem doctrina, vt notat Caiet. in 2. 2. qu. 43. § In eisdem. dicens. *Implicitum ad eandem spectat speciem, ad quam spectat explicitum.* Cum quo Bonac. in tom. 2. d. 2. qu. 4. punct. 2. §. vnica n. 12. id tenet, & Sanch. to. 3. Decalog. c. 6. n. 8. Et ideò tale peccatum est intentione implicita, quale foret explicita. Quod si est scandalizans; distinguit Angelicus Doctor, eadem quæstione, in per se, & per accidens; idest cum intentione, & præter intentionem: quæ membra ad idem reducit in ratione scandalizandi. Sicut Caiet. ibi. §. antecedenti ait. *Et vult Auctor, quod per se causare peccatum alterius; distinguitur in per se, & per accidens scandalizare: Ità quod omnis scandalizans, siue per se, siue*

Scandalizans per se, & per accidens, quod dat per se occasionem,

*siue per accidens, dat per se occasionem peccatis
& in hoc non distinguitur scandalizans per ac-
cidens, & per se.*

99 Sed ex eadem doctrina Angelica di-
ces. Quod ipse Doctor 2.2. q. 169. ar. 2. §.
ad primum. Sequens Glossam in 1. Petri
3. non fert hoc esse præceptum commune,
sed tantum prohibitio cuiusdam delicti
nuptiarum, in eodem tempore accidentis.

Arguitur oſta-
uo.
Quod præcep-
tum Apost. Pe-
tri de ornatu,
non sit commu-
ne.

*In quo etiam (ait) casu loquitur Cyprianus.
Quod in §. antecedenti probat cum D. Au-
gust. Sic. Vnde Augustinus dicit in Epistola
ad Posidium. Nolo ut de ornamentis auri, vel
vestis præproperam habeas in prohibendo sen-
tentiam, nisi in eis, qui neque coniugati sunt,
neque coniugari cupientes, cogitare debent quo-
modo placeant Deo. Illi autem cogitant quæ
sunt Mundi, quomodo placeant, vel viri uxori-
bus, vel mulieres maritis. Nisi quod capillos
nudare fœminas, quas etiam caput velare Apo-
stolus iubet, nec maritatus decet. (& proſe-
quitur D. Thomas) In quo tamen casu, pos-
sent aliquæ à peccato excusari, quando hoc non
fieret ex aliqua vanitate, sed propter contra-
riam consuetudinem; quamuis talis consuetudo
non sit laudabilis. Vbi habes, quod præcep-
tum fuit in tali casu, & non vniuersale,
aliàs non permetteret S. Augustinus orna-
ri auro; & cum hoc sit in ornatu pretio-
sius, & multorum statui excedens, & super-
fluum,*

fluum; hoc totum manet permissum; & sic non potest esse mortale, cum non sit contra legem. Etiam habes, quod adhuc prohibitum, potest ex consuetudine excusari, licet talis consuetudo non sit laudabilis.

100 Respondetur ad primum. Quod S. Thomas clarè, & expressè aperit suam mentem, ipsis loco, & verbis primo citatis. Quia prosequitur. *Loquitur Cyprianus; non autem prohibet, &c. sup. n. 75. ubi cum vno Apostolo, alium intelligens, ait. Per quod datur intelligi, quod sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur. (quid ergò prohibetur?) sed superfluous, & inuerecundus, & impudicus.* Hoc idem est, quod in toto hoc opusculo laboratur. Nec verba Glossæ iubent oppositum intentum; quia nec traditionem insinuat, in qua fundetur expositio, nec aliquid ex propria mēte determinat. Sic enim dicta Glossa incipit, ibi. *Videtur, quod (sic finit) hoc fieri prohibet.* Et est ratio huius inusitatæ ambiguitatis, quia casus ille in textu nullum habet fundamentum. Sed omnes aliæ Glossæ, sicut & S. Cypriani ibi (cuius verba partim manent nu. 34.) clarè, & neruose fauent nostrum assertum.

101 S. autem Augustinus certè ibi tolerat oppositum suis voluntati, & sensui; respondens ad Posidium Episc. cuius subdi-

ti erant indomiti, superstitiosi, & partim Donatistæ. Vt in Epistola patet, quæ incipit. *Magis quid agas cum eis, qui obtemperare nolunt, cogitandum est; quam quemadmodum eis ostendas non licere, quod faciunt (& finit) moneantur interim miseri, ut si obtemperare nolunt præceptis salubrioribus, saltem sacrilegia sua non defendant, nè maiori se scelere implicent: quid autem cum eis agendum sit, &c.* Ideò non dicit, quod permittat, sed quod non acceleratè condemnet. Nolo tamen de ornamentis auri, vel vestis, præproperam habearis in prohibendo sententiam. Et postea loquendo de nuptis apud maritos, ibi. ait.

Quibus solis permittendæ sunt fæminæ ornari, secundum veniam, non secundum imperium. Nam verus ornatus maximè Christianorum, & Christianarum, non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem, vestisq; pompa, &c. Hic aperit suum sensum (& alibi, vt n. 43.) & sentit, quod taliter ornari, quamuis sit solis maritis, est peccatum veniale: quia non utcumque permittendæ sunt, sed secundum veniam; eo quod prohibitus est ornatus immodestus. Vt dixit sup. n. 43. Et quod in expressa mente ipsius Doctoris tantum valeat ly *Secundum veniam, non secundum imperium*. Patet ex ipso Enchyrid. c. 78. tom. 3. vbi loquens de verbis Apostoli 1. Cor. 7. 5. ait. *Quod putari posset non esse*

esse peccatum, misceri scilicet coniugi, non filiorum procreandorum causa; nisi addidisset. Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Quis autem iam esse peccatum, neget; cum dari veniam facientibus, Apostolica auctoritate fateatur? Unde apparet, quod contra suam voluntatem, propter maius malum vitandum, consuluit sustinere. Et de ipso dictum est num. 87. & 88. & notandum infra n. 121.

102 Ad ultimum argumenti, dicitur. Quod D. Thom. non vult pro qualibet consuetudine excusare actum prauum. Sed ad verba S. Augustini ultima, scilicet; *Quas etiam caput velare Apostolus iubet.* (addit) *In quo tamen casu, &c.* Quod si hoc extendere velis ad similem casum; erit ad aliam consuetudinem non laudabilem; non ad vituperabilem; quia de non bona, ad malam non sequitur illatio. Et cur in hoc casu ampliat S. Thomas dictum Apostoli, & S. Augustini? Audi Angelum de Clauasio v. Ornatus §. 3. dicentem. Glos. super illud 1. Cor. 11. *Mulier velatum habere debet caput.* Dicit, quod aliquæ excusantur à peccato, quando hoc non faciunt ex vanitate, sed propter contrariam consuetudinem, & hoc tenet; quod cum hoc de se non sit impudicum, excusat consuetudo. Et hoc sequitur S. Thomas ubi supra, id est 2. 2. q. 169. ar. 2. sic ibi citatur. (Et sic

fic in verbis pro præfenti argumento allatis in illa Glossa, fundatur ipse Doctor Angelicus.) Sed illa Glossa ab Angelo tradita, ablata est ab ordinaria, in nouissimis, quæ accuratiùs sunt excusæ. Vt in Antuerpiensi ann. 1634. quam vidi; & potiùs sunt aliæ oppositæ, sicut est modo dicta Augustini ad Posid. & alia Sedul. & Primas. quæ dicit. *Mulieres, eorum in templo capite ad Ecclesias veniebant, gloriantes in crinibus*; quod non solum inonestum erat, sed etiam concupiscentiæ fomenta præstabat videtibus. Et interl. causam prohibitionis esse, ait. *Nè Sacerdotes intuentes eius faciem, irriterentur ad libidinem*. Et idem Lyra ibi. super *ly Propter Angelos*, quos Sacerdotes intelligunt. Clariùs adest sensus Eccl. 9. *Auerte faciem tuam à muliere compta*. Vide Genes. 34. Reg. 2. c. 11. Mat. 5. 28.

103 Sed magis vrget textus ipse (vt intactum non maneat.) *Nam si non velatur mulier, tondeatur; si verè turpe est mulieri tonderi, aut declauari; velet caput suum.* (& inflat ex natura) *vos ipsi iudicate. Decet mulierem non velatam orare Deum? nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem, si comam nutrit, ignominia est illi.* (Glossa) *Coma est gloria mulieris, quia naturaliter eam habet pro velamine; coma enim indicium velaminis est, vt naturæ voluntas addatur; & ideo vir non est na-*

Præceptum de velando capite feminatum probatur.

Ignominia viri est comam nutrire.

Quid de co-
matibus Hispa-
nis?

turaliter comatus, quia non est velandus; & lex prohibet virum esse comatum. Et Lyra ibi. Per hoc enim reputatur mollis, & effeminatus. Unde Poeta. Sint proci à nobis iuvenes, vi femine compti. Quid dicemus de Hispanis, se longissimis mortuorum capillaturis ornantibus; & alij viventis emunt, quasi Absalonis capillos, pondere publico. Et quis contradiceret? Ecce iam qui his mollibus vtuntur, in domibus Regum sunt. Mulier verò (textus) si comam nutriat, gloria est illi; quoniam capilli pro velamine dati sunt illi. (vrget adhuc ex consuetudine Ecclesiæ, & addit præceptum). Si quis autem videtur contumacius esse, nos talem consuetudinem (Lyra ibi. quod orent capite non velato) non habemus, neque Ecclesia Dei. Hoc autem præcipio, non laudans, &c. Interl. ibi. Sed vituperans. Gloss. ibi. Non deferentis solertia requiratur, sed præcipientis auctoritas attendatur. Et hoc est primū, quod prohibet S. Petr. 1. Epist. 3. quarum non sit extrinsecus capillatura. Unde clarum manet, hoc non esse leue præceptum, & ideo semper est obseruatum, etiam apud hæreticos; & ob id non posset tolerari consuetudo opposita. Sicut non potuit tolerare S. Basil. serm. de ebrietate, & luxu. In princip. aiens. Mulieres Christi iugum à suis cervicibus excutientes, capita honestis operta velaminibus, impudice relegendes, Deum,

Deum, & eius Angelos despiciētes, ad marium aspectus impudentes, luxui tamen vacauerūt, vestium sumptus ante oculos nostros traxerūt. Hac itaque quomodo tacebo? Ex quo non dubito, quod Doctor Angelicus, nisi fundatus in Glos. illa, quę hodię ablata est, aliquas non excusaret ex consuetudine contraria, nec Angelus de Clau. quod potiùs notandum est ad vltimam posteriorem quæstionem. Sed Diabolus, qui non dormit, iam introducit illustriores scēminas pompaticę, & partim nudas, sine velo incedere: Superiores autem earum omnes vident, & tacent. Quibus ergo relinquitur loqui?

104 Ex quibus contra argumentum resultat, sēsum D. Thomę esse, nuptas posse ornari decenter tantum, non superflue, ex impedimento præcepti. Quod etiam est mens D. Augustini (in cuius sententia) si aliquod excessum vanitatis addatur, etiam apud maritos solos; est peccatum veniale. De quo vide suprā. à n. 69. & audi Tertull. de cultu, c. 4. & est Glosa. super 1. Petri 3. *Vos solis maritis vestris placere debetis, in tantum autem placebitis eis, in quantum alteris placere non curaueritis. Et c. 9. Si ergo uxores quoque ipsos, sic habendas demonstrat, tanquam non habeantur, propter angustias temporum; quid de vanis his instrumentis earum?*

Et

Et S. Chryſoſt. tom. 4. in Epist. ad Coloss. c. 4. homil. 10. circa fin. *Magnum quidem in se ipſo malum, est studium illud ornandi, etiã si nullum aliud malum ex eo nasceretur, sed liceret tulò, & citrà periculum habere, ad vanã enim gloriam, & faustum imbuit. Quid enim ornaris dic quaſo? ut viro placeas? igitur domi hoc facias. Hic verò in contrarium fit. Si enim proprio placere vis viro, alijs nè cura ut placeas. Si enim alijs placere vis, non potes placere tuo. Oportebat enim, forum ingredientem, aut ad Ecclesiam procedentem, cunctum deponere ornatum: præterea verò, non placere velis viro, undè placent scorta: Filiolam habes, vide nè damni quicquam capiat. Solent enim filiola mores imitare maternos, & c. vltimum, quod dicit, sufficit ut primum sit efficacissimum.*

Arguitur nono
Quod solum
cōtra charita-
tem, datur mor-
tale.

Nota. Quod
hoc argumen-
tum videtur
Caietani ver-
bis positum nu-
209 sed debent
regulari alijs
ipsius positum,
num. 115. Sic
quod nō datur
mortale, non
læsā charitate.
Ut in n. 108 &
seq.

105 Est aliud argumentum tactum à quibusdam Doctōribus. Ad peccatum, mortale exigitur, quod sit contra charitatem, & non sufficit ut sit contra aliquam virtutem; Sed superfluum, vel excessus ornatus, non est contra Deum, ut ex se patet, nec contra proximum; cum non sit ad dānum alterius, sed ad propriam vanitatem. Nec contra se ipsum; quoniam in nullo ledit se ipsum, nisi fortè in fama; ut si haberetur ut stultus, vanus, &c. quæ levis læsio supponitur: & aliās (addit alius Doctōr) qui-

quilibet particularis est Dominus suæ famæ: ergò nec in vilo excessu, vel superfluitate lædit charitatem; & sic nunquam potest esse peccatum mortale.

106 Maiorem illam nunquam intellexi, ut sonat. Quia constat violationem præcepti Diuini esse peccatum mortale; & quod præter præceptum charitatis, datur præceptum fidei; Marc. ult. 16. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et spei. Roman. 8. 24. *Spe salui facti sumus.* Et humilitatis. Matth. 18. *Qui non humiliauerit se, non intrabit in Regnum Cælorum.* Et in Decalogo sunt præcepta iustitiæ, veritatis, & obedientiæ. Plurium etiam virtutum. 1. Corint. 6. 9. Galat. 5. 19. quarum cuiusvis grauis violatio est vnum numero peccatum mortale. Ergò sufficit quod sit contra aliquam virtutem, quæ non est charitas.

107 Et aliàs grauis violatio septimi præcepti Decalogi, quod est de iustitiâ, nec est peccatum mortale per se, nec auget illorum numerum; & consequenter nõ petit de necessitate salutis restitutionem; contra illud iuris, ex S. Augustino. *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Quod manifestum est, quia de furto non mortali non resultat restitutio sub mortali, & ideo fur debet absolui, & remitti pec-

catum, absque restitutione faciēda. Quod si restitutio tenet sub mortali, hoc peccatum iam supponitur mortale, & est contra iustitiam in omni doctrina; & in omni doctrina, in creatis, iustitia non est charitas formaliter, nec realiter: ergo non solum contra charitatem datur peccatum mortale.

Replea.

108 Sed contra dices. Non potest adimpleri aliquod præceptum, non adimpleta charitate, nec frangi, non fracta. Probatur, quia inuiolato fine præcepti, manet inuiolatum præceptum; sicut violato, violatum. Sed 1. Tim. 1. dicitur. *Finis præcepti est charitas*, igitur violatio, seu adimpletio cuiuslibet præcepti à charitate, provenit. Et roboratur, quia sola charitas est identificata cum gratia, & ideo sola inter virtutes charitas, & peccatum mortale sunt incompatibilia: ergo si peccatum non sit contra charitatem, licet sit contra aliam virtutem, non supponitur mortale, quia non expellit gratiam. Ad quod dicitur, quod non adimpleta, id est non attenta charitate, potest adimpleri aliud præceptum. Nam charitatis præceptum positivum est, & non ad semper obligat. Ideo non est necesse, quod illud quod ex præcepto fit; ex charitate, vel per modum charitatis fiat. Ut notavit S. Thom.

Respondetur.

2.2.qu.44.ar.1. §.ad primum. (sequitur)
Ergò dicendum, quod modus dilectionis non
cadit sub illis præceptis, quæ dantur de alijs acti-
bus virtutum, quia sub hoc præcepto. Honora
patrem tuum, non cadit, quod hoc ex charitate
fiat: cadit tamen actus dilectionis sub præceptis
specialibus. Et 1.2.qu.100.art.10. §.ad pri-
imum, ait. Non dixit, si vis ad vitam ingredi,
serua unum mandatum, sed serua omnia man-
data. Et cum ista sint duo præcepta affirmati-
ua, non obligantia ad semper, possunt pro di-
uersis temporibus obligare. Et ita potest con-
tingere, quod aliquis implens præceptum de
honoratione parentum, non tunc transgredia-
tur præceptum de omissione modi charitatis.
Nec vera est rigorosè prima propositio
replix, quoad secundam partem; quia
potest frangi aliquod præceptum, non
fractio formaliter præcepto charitatis, li-
cet charitas ex consequuto deficiat. Eo
quod mortuus Deo, non potest manere in
dilectione. Sic etiam S.Thom.2.2.q.24.ar.
12.& ideò deficit charitas, quia præceptū
aliud mortaliter fractum fuit, & trāsgres-
sio expulit gratiam; vel quia aliàs, ipso
actu formaliter fuit fractum speciale præ-
ceptum charitatis. Vt dixit S.Thom. Qui
honorat parentes, tenetur ex charitate honora-
re; non ex vi huius præcepti, quod est. Honora
parentes, sed ex vi huius præcepti. Diliges

Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo præcepta affirmatiua, &c. Ut nuper hoc §. ex quo sequitur, quod observatio aliorum præceptorum est necessaria ad vitam æternam. Nec intelligitur benè simpliciter. Finis præcepti est charitas. (quia sequitur ibi) de corde puro, & de conscientia bona, & fide non ficta. Sine quibus non sufficit, si supponatur vera charitas, quia non est adæquatus finis, sine alijs virtutibus, quibus comitatur. Ut dictum est cum D. Thoma, & Scoto nu. 38. & ad præsens intentum, & textum docuit ipse Angelicus Doctor 2. 2. q. 44. art. 1. §. Respondeo. Omnes enim virtutes, de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur, vel ad purificandum cor à turbinibus passionum, vel saltem ad habendum bonam conscientiam, vel rectam fidem. Et hæc tria requiruntur ad diligendum Deum. Ad corroborationem replicæ conceditur identitas charitatis, & gratiæ, & sequens propositio absolute, & de potentia ordinata, propter causalem. Et negatur consequentia. Quia cōpatibilitas virtutis infusæ. v.g. Fidei, cum mortali, non arguit, quod contra fidem directè non possit dari peccatum mortale; nam cum tali peccato non compatitur ipsa fides, sed cum peccato opposito alteri virtuti; & tunc non vivat, sed mortua. Vnde apparet, quod

quod singulæ virtutes respiciunt peccata mortalia specie diuersa, à quibus excluduntur; siquidem per peccatum contra charitatem, non excluditur fides absolute, sed per peccatum contra ipsam fidem; & cum exclusio fidei sit mortalis, sequitur etiam, quod peccatum contra fidem sit mortale, expulsiuum charitatis, & gratiæ: non verò expellens gratiam propter charitatem, sed charitatem propter gratiam; quia peccatum illud non opponitur formaliter charitati, & gratiæ; sed fidei, & gratiæ, quàm expellit cum charitate, propter identitatem.

109 Ideò maiorem illam, quæ fundat argumentum, sic absque dubio intellexit arguens; ad peccatum mortale non sufficit, quod sit contra aliquam virtutem solam, idest, si per consequens non lædat charitatem: sed ornatus nullus est contra Deum, vel proximum, vel eo vtemem; hoc est secundum se. Vt intelliguntur arguentes, & debent intelligere. Et sic sunt veræ maior, & minor. Quia nullus ornatus taliter est malus, quod aliquando non sit excusabilis, saltem à mortali (dum positius sit; idest ornatus regens, non deregens, qui ornatus non est, sed carentia ornatus.) ex quibus non sequitur consequentia argumenti. (Et omitto illud famæ, vt directius

An licitè pos-
sit quis suam
famam contem-
nere?

procedam. Licet verum sit, quod læsio fa-
mæ alienæ non dimittitur sine restitutio-
ne. Vt probat Scot. 4. d. 15. qu. 4. §. Contra.
Et quod ex ordine charitatis, magis de-
bet quis diligere suam, quam alienam, &
plus famam, quam diuitias. Ex Prouer. 2.
Melius est nomen bonum, quam diuitia multæ.
Etiamque prodigalitas peccatum est, vt
probat S. Thom. 2. 2. q. 119. ar. 2. infer mo-
dò, si Domino suarum diuitiarum non li-
cet despectiosè illas perdere, vbi charitas
etiam læditur; quid de fama?

Ornatus quan-
tū ad effectus,
pertinet ad cha-
ritatem Dei, &
proximi.

110 Dixit enim ad intentum D. Thom.
2. 2. q. 170. art. 2. §. Respondeo, dicendum.
*Quod virtutes temperantiæ annexæ, duplici-
ter considerari possunt: Vno modo secundum se:
alio modo secundum suos effectus. Secundum
se quidem, non habent directam habitudinem
ad dilectionem Dei, vel proximi, sed magis re-
spiciunt quandam moderationem eorum, quæ
ad ipsum hominem pertinent. Quantum autē
ad effectus suos, possunt respicere dilectionem
Dei, vel proximi; & secundum hoc, aliqua
præcepta in Decalogo ponuntur pertinentia ad
prohibendum effectus vitiorum oppositorum
temperantiæ partibus. Sed ornatus pertinet
ad modestiam, ex illius quæst. antecedenti.
Et hæc est pars temperantiæ, ex eiusdem
quæst. 155. art. 3. ergò secundum effectus
suos potest ornatus ad charitatem Dei, &
pro-*

proximi pertinere. Hi autem effectus sunt facta externa, quibus potest quis scandalizari, quamuis non esset actus malus in se, sed apparenter, vel habens speciem mali, ut sæpè dictum est, & etiam ait D. Hieronym. super Matth. 15. ut tradit D. Thom. ibi. q. 43. art. 1. §. Sed. Quando legimus. Quicumq; scandalizauerit. Hoc intelligimus qui dicto, vel facto occasionem ruinæ dederit. Scandalum autem specialiter charitati opponitur. ibi. art. 3. §. Sed contra. Speciali virtuti, speciale peccatum opponitur. Sed scandalum opponitur speciali virtuti, scilicet charitati. Dicitur enim Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas.

III Et Caietan. in summa v. Scādalum. Scanddum (hoc est dictum, vel factum minus rectum, occasionem spiritualis ruinæ præbens) peccatum est, quia charitati (qua spirituale bonum proximi amare ita debemus, ut non in periculum ruinæ ponamus) opponitur. Committitur autem dupliciter: vel per se, hoc est ex intentione, ut alter peccet; & sic est speciale peccatum, & est mortale vel per accidens: hoc est non ex intentione, ut alter peccet. Et hoc duobus modis fit. Aut committendo aliquid, quod habet speciem mali; & sic etiam est speciale peccatum, quia ad scandalum speciem hoc peccatum reducitur. Aut committendo ali-

quod verè malum. Sed primo modo non est ad qualitatem actus in se spectandum, (qui sola apparentia mali in illo ponitur) sed ad periculum ruinæ alienæ. Si enim ex actu meo, habente mali speciem, audio à fide dignis, igno-antes, aut infirmos scandalizari (hoc est, disjungi ad ruinam peccati mortalis), abstinere deo, donec informentur, & clarificentur de bonitate, & qualitate operis; ita quod peccarem mortaliter, non curando de pusillorum ruina. Vide-te (inquit Christus, de hac materia loquens), ne contemnatis unum ex his pusillis. Et hoc de actu scandalo intellige. (quam doctrinam consultò dilataui, ut melius ipsum Docto-rem infra intelligatur consonum cum D. Thoma, qui ubi nuper ar. 2. §. Ad secundū. Dicendum (ait) quod scandalum actuum po- test inueniri separatim ab alijs peccatis. Vt puta cum aliquis proximum scandalizat. facio, quod de se non est peccatum, sed habet speciem mali. Et ibi. art. 4. §. Respondeo. Scandalum actuum si sit per accidens (idest præter intē- tionem scandalizandi) quandoque est pec- catum mortale; siue quando committit actum peccati mortalis, siue quando contemnit salutē proximi; ut si pro ea conseruanda, non præter- mittit aliquis facere, quod sibi libuit.) Si enim ex ornatus effectibus potest proue- nire scandalum, & de facto provenit, quia datur ornatus meretricius. Prou. 7. Vnde

Scandalum op-
ponitur chari-
tati, & ornatus
scandalizans,
secundum effe-
ctum.

fateretur D.Thom. sup. n. 67. quod *Muliebris cultus, viros ad lasciviam prouocat. Et eodem loco, quod Eadem ratio quantum ad hoc est de viris. Et scandalum lædit charitatem, cum intentione, vel sine illa; cum actu malo, vel non malo. Ergo est contra proximum, & contra Deum. Quia Peccantes in fratres, in Christo peccatis. 1. Cor. 8. & quia plura dicta præcepta frangit, & sic est etiã contra ipsum vtentem ipso ornatu?*

112 Et hæc de argumentis, quæ sic sola ratione inuenio, & sic sine auctoritate, additis rationibus, trado. Omittendo alia, quæ specialiter ad ornatum mulierum pertinent, in sequenti quæstione videnda. Et in omnibus sequutus fui Doctorem Angelicum, vt videatur, quod non legali formalitate aliqui volunt in oppositum dictis, illum esse patronum; cuius nulla auctoritas, in pro, vel in contra, circa hanc materiam notabilis, est omissa. Et Card. Caietani dicta, qui benignior videtur, & vt talis primus citatur, si accuratè legas, & cum cæteris ipsius doctrinã componas, non oppositum inuenies. Et sic probor, quod sicut D.Thomas.

S. Thomas in
nullo facit op-
positum dictis

(*)

Nullibi opponitur Caietanus.

Caietanum, pro-
batur in nullo
opponi.

113 **I**Pse Cardinalis super quæstionem
ornatus, quæ est D. Thomæ in
2.2.q.169. ait. §. Ad obiectionem autem
in oppositum; quod huiusmodi excessus,
cum nouitate, præsertim est contra dile-
ctionem proximi (& excusat, ex eo quod
hoc fit præter intentionem, se ornantis, &
ideò ait.) *Nullus actus contra charitatem*
proximi fit per se loquendo. Grauitèr tamen
peccant primi vtentes nouitatibus, occasionali-
ter damnosis proximo, præferentes suæ vanita-
tis affectum, proximorum necessitati. Quia ta-
men excusare se possunt, dicendo, non imitetur
nos, qui non potest, qui non vult: faciat unus-
quisque sumptus iuxta suas facultates, & non
sit stultus. Idèd nec contra charitatem, nec con-
tra iustitiam, actus iste est. Valde tamen repræ-
hensibilis propter multas deformitates, & gra-
ues, quas habet, dum & consuetudo violatur, &
occafio damni datur, & inanis gloria, ac stulti-
tia, non sine scandalo committitur.

114 Ecce loquitur de excessibus, & no-
uitatibus, quæ, per se loquendo, & præter in-
tentionem scandalizandi, certum est non
opponi charitati, vel iustitiæ; & adhuc.
Grauitèr peccant primi vtentes. Quare? quia
sua

sua inanis gloria, & stultitia non sine scandalo committitur: Scilicet dantes occasionem, damnosam proximo. Valdè reprehensibilis; propter multas deformitates, & graves quas habet. Quod si per se non opponitur charitati, opponitur per accidens; eo quod scandalum illud est per accidens, quia, præter intentionem, & non per se, sed per se opponitur *Inanis gloria, ac stultitia*, prudentiæ, & temperantiæ, quæ virtus (sicut nuper. n. 110. dixit D. Thomas) secundum se non respicit dilectionem Dei, vel proximi, sed secundum suos effectus; ideo etiam ex opposito resultat scandalum per accidens. Quid ergo interest, quod formaliter, & à priori neget peccatum mortale, dum illud concedit à posteriori?

115 Quod clariùs explicat ipse Caietanus, & suum sensum, totam quæstionem claudens, & modificans. s. Ad quintum. Sic. Et scias, quod hæc omnia supra dicta, ut toties expressum est, intelliguntur de ornatu, secundum se. Propter iactantiam autem, aut superbiam, aut alium malum finem, iudicate illum iuxta peccatum, quod ex illo malo sine committitur. Nam si iactantia illa est venialis, ornatus erit venialis; & si mortalis, erit mortalis. Et propterea in litera dicitur, quod propter iactantiam ornatus, non semper est mortale peccatum. Et simile est de superbia, & alijs

alijs finibus malis . Et hic est quæstionis suæ finis . Hic limitat , & modificat quidquid in quæstione dixit . Cum autem præter Multas deformitates , & graues , quas habet ; hic , vel ille ornatus , scandalum oriri concedat . Iam iudicandum aliter tradit ornatum , iuxta scandalum datum , vel Iuxta peccatum , quod ex illo malo sine (multiplici) committitur . Quod si scandalū oritur præter intentionem . Non minus est , dum ipse dixit cum D.Thom.n.98. quod Omnis scandalizans , sine per se , sine per accidens , dat per se occasionem peccati . Et ibi , quod Implicitū ad eandem spectat speciem , ad quam spectat explicitum . Quod clarius dixit , nu. 111. quod scandalum actiuum per accidens . Hoc est nō ex intentione , est speciale peccatum , quia ad scandalū speciem hoc peccatum reducitur . Ergo quamuis deficiat intentio mali finis , implicita est , quæ ad explicitam reducitur . Sicut actiuum per accidens reducitur ad per se . Et hoc quamuis malitia facti sit in pretiositate , excessu , superfluitate , vel nouitate . Vel non sic formaliter , vel positiuè malitia , sed apparentia , vel species mali , quia ibi dixit , quod tunc Non est ad qualitatem actus in se spectandum (quia sola apparentia mali in illo ponitur) sed ad periculum ruinae alienæ .

116 Quid etiam obstat , quod in eadem quæ-

quæstione ornatus, dicat, hos actus non pertinere ad charitatem, ideò non esse peccata mortalia? dum finit. *Omnia, ut toties expressum est, intelliguntur de ornatu, secundum se.* Ut n. anteced. verissimum est, quod secundum se pertinent ad modestiam, temperantiæ partem, & non ad charitatem directè. (& ideò si ex alio capite attingerent scandalum; non opponerentur charitati, nec attingerent mortem: Quia peccatum mortale, non completur sine læsione charitatis, licet non inde semper resultet duplex. ut n. 108. At dato mortali; charitatem lædere, per se, vel per accidens, necesse est.) Sed ibi concedit multiplex peccatum mortale, & etiam scandalum oriri solere ex ornatu: igitur licet secundum se ad charitatem non pertineat, per accidens pertinere concedit. Nihil etiam obest, quod ultimo s. quæstionis dicat, quod mulieri non debet imputari culpa alterius, quia Cum unumquodque secundum propriam causam indicandum sit, & non secundum occasionem; propria autem causa sit voluntas concupiscentis viri; mulier autem se ornans vanè, nec per se, nec per accidens volens se concupisci; nō causa, sed occasio tantum sit ruina alterius: non est mulieri imputandus casus viri concupiscentis: & quamvis det mulier operam rei illicitæ; ex eius tamen opere non causatur ruina alterius,

rius, sed ex mala voluntate virorum; & propterea euentus iste remotus, & non intentus, non est ei imputandus. (vbi sequitur finis quaestionis, positus n. anteced.)

117 Hic respondet ad argumentum, quod proponit vanitatem leuem, & peccatum veniale expressè, absque intentione, & non supponitur maior excessus ornatus, vel notitia aliorum periculi; & responsio est legitima de scādalo passiuo, & accepto, quod supponitur à fortiori, ex vi verborum. Dicit enim, quod peccatum mortale in videntibus causatur *Ex mala voluntate virorum*. Igitur non est scandalū pusillorum, quorum voluntas supponitur hominis infirmi, non malitiosi. Vt dixit Glos. nu. 11. & sic est in argumento, quia prouocationi veniali, non correspondet ruina mortalis regulariter, sine malitia ruentis, quæ de facto, & expressè supponitur in argumento. Ergò non ex occasione data, quia non fuit sufficiens regulariter, sed accepta, perierunt. Vnde non est imputanda eorum ruina mulieri in iudicio, in quo consequenter, de se sola rationem debet dare: & sic non secundum occasionem, quæ relatiua est, & occasio leuis non refertur ad ruinam mortalem, absque notitia præuia infirmitatis ruentis; sed secundum causam absolutam, idest voluntatem, qua

qua illum, & alios actus sibi elicit.

118 Et quod hæc sit mens ipsius Docto-
ris, clarum est. Quia ipse dixit de scandalo
actiuo, præter intentionem malam, vel in
se non malam. n. 11. *Non est ad qualitatem
actus in se spectandum, sed ad periculum ruine
alienæ.* Hic autem de facto spectat ad qua-
litatem actus, & non ad ruinam alienam:
ergò non loquitur de scandalo actiuo, vel
dato, sed accepto. Item S. Thom. 2. 2. q. 43.
§. Ad quartum, dicit. *Dictum, vel factum
alterius, potest esse dupliciter alteri causa pec-
candi* (licet hanc causam imperfectam esse
explicet §. anteced. ibi.) & Caietanus ibi.
§. Secundum, & alijs verbis positus, nu. 98.
occasionem scandali actiui per se, vel per
accidens, quod est præter intentionem, di-
cit *Causare peccatum alterius.* (quia influit
moraliter in voluntatem non paratam, sed
renitentem debiliter.) Ergo hic non de
eodem scandalo tractat, in quo ipsa occa-
sio, quam petit definitio scandali actiui, ab
ipso tradita, est causa; dum mulierem ex-
cusans; non per occasionem, sed per cau-
sam, rationem reddendam esse affirmat. Si
igitur scandalum actiuum formaliter cõ-
sistit in occasione (ex sua definitione. n. 11)
tributa per se, vel per accidens, & ibi. De
ipsamet occasione ait. *Peccarem mortaliter
non curando de proximorum ruina; non po-
test*

test de eodem scandalo loqui hic, vbi rationem non reddendam esse de occasione tenet. De peccato enim mortali non potuit iudicare, non deberi rationem reddi; Igitur nullo modo in sua doctrina opponitur huicque dictis. Quia ornatum absolute, & secundum se, malum esse non dicimus; imò nec semper pretiosum esse, malum; vel quando malum excludere semper lenitatem, seu paruitatem. Sed extrema illius, quæ accidentia sunt, mala esse non potest negari, nec vsque hodie inueni Doctorem, qui negaret, multa peccata, & scandala sæpè oriri ex abusi ornatus excessibus. Et ideò, si cuiuslibet doctrina, licet opposita appareat, secù vniuocetur; totam suprà traditam, & infrà, quoad substantiam confirmabit. Sed inter mala, quæ dicta manent, de factis orta ex ornatus exorbitantia, aliqua notabilia finem præbeant quæstioni, quæ tacta non sunt.

119 Primum, quod non parcè sentiendum, est oppositio ornatum corporis, & animæ. Hoc est vitæ vanæ, & mysticæ. Sic Chrysost. tom. 1. hom. 37. circa finem. *Hoc enim studium in ornando corpore, internam indicat deformitatem, & huius delitia, illius manifestam faciunt famem; & huius vestium sumptus, illius indicat nuditatem: impossibile enim est, aliquam agere curam animæ, & tanti face.*

Qui de ornato vano, de virtutibus non curat; nec spiritali ascensum capit.

facere corporis pulchritudinem, & ornatum. Sicut & impossibile in externo illo cultu tantoperè occupatum, illius agere curam. Quomodo enim posset anima talis, aliquid vtile contemplari, vel in cogitationem spirituales venire, que semel terrenis ita dedita capit esse, & huius, ut ita dicam, trahitur; & nunquam renuere potest, & obstipa innumeris peccatorum sarcinis, seipsam grauat. Nam quot inde nascantur mala, non possum nunc sermone complecti, sed satis est, ut relinquam conscientie coram, qui in ijs occupati, quantas inde quotidianas molestias experiuntur. Et B. Hermes, quem B. Bernardinus Senens. ad hoc intentum tradit. com. 1. serm. 44. art. 1. c. 3. Exteriorum (ait) superfluitas, interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta, mollitiem animæ indicant; non tantum quaeretur corporis cultus, nisi neglecta esset mens inculta virtutibus. Quod B. August. bene indicat in Fer. 4. Cinerum. lect. 2. Et cum hoc ad oculum experiatur, & non sit vitium transiens, sed vitalitium; maxime tenentur Doctores Catholici, imitantes Doctores Ecclesiae, hoc obstaculum calamis destruere; ne per totam vitam, animæ priuentur spiritualibus incrementis; & eo ipso nunquam vires acquirunt, ut maioribus malis resistent. Cum autem ornatum vanum spernunt, iam ipsi à Mundo spreti, annis onerati, & ad poeni-

tendum imbecilles, nunquam Deo meliorantur.

Vanitatem ornatus sequitur generationis diminutio,

120 S. Bernardin. Senens. qui maxima cura vanas superfluitates destruere concupivit, inter innumera mala ab illis causata, ponit diminutionem generationis, atens. Nam multi propter maximas expensas, quas in uxoribus requirit vanitatum abusus, uxores vel non capiunt, vel tardius suscipiunt. Parentes, qui non valent immensas dotes tradere filiabus; in domo steriles, non propter Deū retinent illas, & unam, vel duas formosiores, cum dotibus maximis nuptui, reliquas Monasterio tradunt. Ex his omnibus manifestè apparet, quod cessat generatio filiorum, sed utinam hoc modo cessaret; solutis iuuenibus, atque viris, nec propter dictas causas coniugio copulatis non solum puellæ, sed nec relinquitur vidua, neque nupta, quin vexetur molestiis. Quid inde sequatur transeo: Vnum superest, quod pauci filij manifestè apparent. Hæc in sec. m. 46. art. 3. c. 2. tom. 1. & cap. seq. probat admirandis de causis, diminutionem magnam diuitiarum in Patrijs. Et cap. seq. probat cum specialibus, & clavis sacra Scripturæ locis flagella, quæ Patriæ patiuntur, propter superfluas vanitates, inquit. Tria sunt flagella, quibus Dominus castigat huiusmodi peccatores, scilicet bella, pestilentia, & famines. Quid autem

Et diuitiarum in Patrijs.

Et Dei flagella, bella, pestilentia, & famines.

tem dicant ambo de parentibus, de maritis, de Prælatibus, de Iudicibus, de consulentibus, adiuuantibus latere, vel officio, & comitibus, eorumque peccatis, latissimū est, ibi potest videri; sed his visis, & prædictis, crudelitatem iudicarem exercere cū proximo, & mecum, si meum laborem, ad illius excusationem, in his vanitatibus conuerterem. Primò, quia modum nescirem, nisi Scripturam, Ius, Glossas, Doctores, Patres, & cognitos zelatores legis, quasi audaciter paruipendens, vana subtilitate cōfusus, friuola facilitate verterem. Secundò, quia fructus expectabilis nullus esset, nisi horum permanentia, & augmentum; & quid in eo offerrem Deo, Ecclesie, & proximo? Tertiò, quia quod sic magna severitate, in bonum proximi, tanta munitus auctoritate profero, posset conuerti in peccatum consequentiæ, ex quo, innumera graua super me sequerentur; & nulla excusatione, dum negarem prædicta grauissima mala, ex dictis excessibus sequuta, à maximis testibus Ecclesiæ testata, à Deo prohibita, & reuelata, & aliàs oculis meis, & omnium præsentia; Vnde in principiū operis reuersus, si quis altior intellectus aliter attingat, & faciat; meus paruulus, nec doctus, nec sapiens, nec super ædificans, sed narrans, non valet minus innixus ex-

pectare diem illum Domini, in quo. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Vbi audio. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Et quod pro sapientis, & docentis scientia (in qua aliquando periit infirmus, pro quo Christus mortuus est) dicitur. Nescitis, quia Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem Templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Ego autem non inueni Sanctum, vel Patrem Ecclesiæ (quod & multi affirmant) quem possem via illa periculosa sequi; (suppono enim securam, quam illi omnes eligunt, & certam) imò nec recentiorum Scriptorem, qui circa prædicta asserta, scrutatus, de tali iudicio non videatur securus; quia omnes diuersimodè, fauorabiles iudico. Ut in sequenti quæstione, quæ inter vanitates, de vaniori quærit, probare intelligo. Est igitur.*

Vtrum Scollatura, Hispane, Escotado, mortalis sit?

121 **H**OC est seclusa paruitate; de quo iudicari potest, quod non sit mortalis quæcumque scollatura, quia de hoc non est præceptum in Scriptura. Cui obijci in simili casu prouidens

dens S. Paul. 1. Cor. 11. dixit. *Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Hoc autem precipio, &c.* (cuius Glossas suprā. n. 103.) verè noluit respondere formaliter, & cur? dicunt Sedul. & Primat. in Glossa ibi. *Præuenit illos, nè quis diceret, ubi hoc scriptum est? vel alijs argumentis huic rationi resisterent, ac si liceret. Nos dicimus, quæ nobis honesta videbantur, & iusta. Si quis autem nolens acquiescere veritati, quærit quid respondeat, sciat se responsione indignum, qui magis contendere paratus est, quam doceri. Et certè sic suspicari posset de illo, qui quæreret pro qualibet ad libitum contingenti dementia vitiosa per sæcula, expressa nominatim prohibitio illius, quæ in tempore legum non apparebat, taliter quod, non data tali expressione, liceat quidquid sit. Ut sentit S. August. ad Posidium. Epist. 73. tom. 2. Quis autem possit speciales nefariarum superstitionum prohibitiones in Scripturis inuenire, cum generaliter Apostolus dicat. Nolo vos fieri socios Dæmoniorum (1. Corinth. 10.) quæ enim consonantia Christi, & Belial? nisi fortè quia Belial nominauit, & generalem societatem Dæmoniorum prohibuit, licet Christianos sacrificare Neptuno, quia nihil proprium de Neptuno vetitum legimus. Moneamur interim, &c. n. 101. qua doctri-*

Vide Glossas
pro præcepto.

Probatio generalis prohibitionis, sufficit ut omne inclusum prohibitum dicatur.

na sufficit generalis prohibitio, vt omne sub ea inclusum debeat indicari prohibitum. Vide ad hoc S. Chrysost. n. 155.

Potius carnē,
quam capillos
nudare, prohi-
betur.

122 Et quidem cum de nuditate sit sermo, sufficienter expressa est mens Apostolorum, dum prohibent tanta cura. *Capillos nudare feminas* (vt in terminis S. Augustini loquar. nu. 99. quorum præceptum visum est. n. 103.) quia implicat, Apostolos nudare capillos nolle, & carnem nudare permittere, vel omittere. Quæ ratio ita efficax est, vt Illustriss. D. Franciscus de Gamboa, Archiep. Syracusanus, in sui muneris zelo expertus, & in tot Vniuersitatibus decoratus, in suo edicto (de quo infra. n. 163.) ex præcepto operiendi caput, grauius præceptum operiendi pectus, & aliam carnem intulit; quam inter aliàs vrgentiores, causam, excommunicandi excollaturam portantes, ad Ecclesiam, adnotauit. Et Angelus nu. 102. non tenuit vt impudicum in se nudare capillos, & nudare pectus sic, cum alijs tenuit nu. 176. & hoc ex naturali differentia in prouocando, quia omnia in natura, & arte sunt media, finis verò concupiscentiæ est caro.

123 Ideò non solum sequitur hæc prohibitio nudationis, ex illa Regula 84. in 6. *Cum quid vna via prohibetur, ad id alia via non debet admitti.* Et Reg. 39. *Cum quid*

proq

prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo. Sed sequitur maior, & efficacior prohibitio, ex mente Legislatorum, si cōuertatur illa Regula 53. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. Sic ergo, cui non licet quod est minus, nō licet utique quod est plus. Ergo cui prohibetur minus, magis prohibetur plus. Oppositorum eadem est ratio. Ex quo mens Apostoli contra excollaturam clarescit. Prohibet enim capillos nudare, nè videntes prouocentur, ut à nu. 102. probatum est. Prouocatio autem in communi, licet non sit intentione ad lasciuiam, sed ad inanem gloriam saltem, & eius imitatio inuida, prohibita ab ipso est. Galat. 5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Sed nudatio capillorum, non est grauis prouocatio, & ideo Angelicus Doctor illam cum Glosa, voluit excusare, cum quibus Angelus, ut videbis. n. 99. & 102. muliebris autem cultus, dicit Sanctus ipse. Viros ad lasciuiam prouocat. n. 67. & quod prohibitus sit nuptis inuerecundus, & impudicus. Fatetur. n. 75. & ideo ornantes se ex quadam vanitate, peccare mortaliter sentit. ibi. Licet nō semper. Excollaturam denique non potuit Angelus excusare. Ut n. 168. infrà. quia impudica; qui excusauit cum S. Thoma nudationem

Magis plus, cui minus, prohibetur.

capillorum, quia non impudicam. Et adhuc in dictis numeris probatum est præceptum prohibitionis nudationis capillorum; ergo magis prohibita erit excolatura, siquidem ex sua natura est magis pronocativa.

124 Probatur hic excessus, & illa illatio, ex ipsa natura. Quia Apostolus probat ibi, ipsam naturam docere nos, caput fœminæ operiendum esse ante Deum. Sic. *Vos ipsi indicat. Decet mulierem non velatam orare Deum? nec ipsa natura docet vos.* Sed sicut natura docet, iam caput mulieris opertum est capillis, & adhuc docet natura velatam orare Deum? numquid natura docet velare arte seipsam, & ipsum naturale velamen, quia præcipit hoc fieri? cur igitur? quia ipsi capilli incitant ad libidinem videntes (vt expositum manet. n. 102.) hoc etiam docet natura, vt animalis, & quod arte ipsa natura veletur, vt rationalis. Videatur ipsa origo naturæ. Genes. 3. *Cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.* Interl. Brachas. Lyra. *Pudendorum velamen.* Ecce quomodo docuit natura. Sufficit nè hoc naturæ? non. quia sequitur. *Et cum audissent vocem Domini Dei. Abscondit se Adam, & uxor eius.* Cur abscondit se? dicat ipse. *Vocem tuam audiui in Paradiso, &*

Natura docet
carnem tegere,
magis quàm ca-
pit fœminam.

timui, eo quod nudus essem, & abscondi me. S. Chrysost. tom. 1. serm. de pœnit. Quia nudus sum, & erubui. S. August. in Genes. lib. 11. c. 34. Quod enim iam ipsos pudebat erga se ipsos, unde sibi succinctoria fecerunt, multò vehementius ab illo, etiam sic succincti, videri verebantur, qui tanquam familiari temperamento, ad eos videndos, per creaturam visibilem, velut humanos oculos afferebat.

125 Pudendis iam tectis, adhuc nudi se agnoscentes absconderunt: ergo qui propter nuditatis erubescenciam se abscondebant, de aliorum membrorum nuditate erubescabant. Et ut August. Ab illo etiam sic succincti videri verebantur, quia velut humanos oculos afferebat. Natura igitur docuit, ut animalis, concupiscentiæ prouocationem omnia membra transcendere. Et ut rationalis, arte velare naturam, & cortice occultare, etiam coram Deo, dum eo præsentem, humanos oculos testes ipsi nudi suspicabant: ergo omnis caro naturali ratione est oculis velanda. Quod si hoc negetur, necesse est assignare, qua ratione, vel reuelatione, vel consilio hoc fecerunt primi parentes, ut non rationi naturali tribuatur.

126 Nec solum ab ipsis Protoplastis detectio membrorum, indecens nuditas supponitur, & nuncupatur, quia sequitur Deum

Deus, & natura carnem operis docent.

dicere. *Quis enim indicauit tibi, quod nudus esses, &c.* (nemo potuit assignari, præter naturam ipsam rationalem, & lapsam) & sequitur: *Fecit quoque Dominus Deus Adæ, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Glossa. *Quibus totum corpus induit.* Lyra. *Quia indigebat tegumento.* Barcephas Episcopus de Paradiso, in Bibliot. PP. tom. 1. paulò antè fin. *Nuditatem, seu libidinis illecebram* (supple Deus) *putauit tegendam.* Ergò Deo, & natura docente, verbo, & opere, non solum pudenda, quæ iam tecta supponebantur, sed totum corpus illud, quod forma tunicæ non tegitur, tanquam verendum, & ad libidinem irritans, operiendum est post lapsum.

Naturæ lex
probat,ur,

127 Ex quibus sequitur primò. Hoc, quod ratio naturalis rudis, esse vtile, salutare, & honestum toti naturæ docet, legem naturalem esse. Vt habetur c. consuetudo. d. 1. *Si ratione lex constat, lex erit omne iam, quod ratione constiterit, quod disciplinæ congruat, quod saluti proficiat.* Et c. ius natur. ibi. *Ius naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur.* Et §. iuris inst. de iust. & iure. *Iuris præcepta sunt hæc. Honestè viuere. Alterum non ledere. Ius suum cuique tribuere.* Ex quo nil deficit, totum adest, ut demonstratio illa rationis, lex naturalis sit, & fateatur,

128 Secundò. Quod sit lex Diuina positiua. Quia Deus non induit illos propter speciale periculum, quod inter coniuges non imminet: Non propter particulare scandalum; Soli enim erant: Nec per se fecit casu, quod ipsi induendi possent facere. Ergò (vt congruentius, & rectius intelligatur) fecit propter ipsam naturam rationabiliter indigentem, cuius conditio, & conseruatio, conuersatioque honesta, & utilis hoc ipsum, ratione petebat, vt probatum est: & per se fecit, vt ipsa actio Auctoris pro lege haberetur, & per malitiam nō immutaretur. Nec aliquid opponi facile est. Quia nihil dictauit Spiritus Sanctus, Deum per se fecisse, quod utile, commune, perpetuum, & naturale non sit; & sic obseruandum. Nec obstat quod verbaliter non præcepisset quod fecit; quia, idem est ipsum hoc fecisse, ipsumque reuelare hoc fecisse, ac ipsum nos hoc continuare, & obseruare velle, positiuè demonstrare. Patet in alio facto, sine verbo. *Adduxit eā ad Adam.* Parentes nostros se coniungere potuisse, notum est. Per se autem illos Deus coniunxit, & sic posteris ipsum fecisse reuelauit. Ex quo non potest negari quod lex Diuina fuit factum illud. Nec aliam rationem inseparationis assignauit Christus Dom. Matth. 19. nisi quia

Et lex Diuina
positiua.

Deus

Deus fecit. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Per duritiam verò hominum, ut eos non perderet, aliquando per Moysen aliud permisit. *Quoniam Moyses (ait ibi.) ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras.* Sed antea, & postea noluit. Nec aliqua disparitas inuenitur, nisi fortè, quod illos coniunxit in exordio naturæ; & illos induit post lapsum. Sed hoc, quia illud in omni statu erat præcisum, istud post lapsum solum, ante verò superfluum. At quia illud semper petijt nature animalitas, hoc autem ex lapsu nature rationalitas; vtrumque quando fuit, naturale fuit, & ideò factum ab Auctore ipsius naturæ. Sequitur æquè dicendum. Quod Deus texit, homo non detegat. Aliàs si hoc negetur, & aliter diceret quis, nudare pudenda graue peccatum esse: hoc ego etiam negarem. Quæ igitur lex prohibens assignaretur in contra? Nonnè naturalis, quæ vniucè vnica ab omnibus traditur? & quomodo probant? quia primi Parentes illa texerunt naturali, & primo impulsu. Sed illicò quærerem, cur factum Patris lapsi pro lege admittis, & factum Dei renuis? ego verò potiùs probarem, non rei, sed Legislatoris lege, & pudenda, & reliqua membra operienda esse; non quia reus fecit, sed quia Deus.

129 Tertiò. Quod hoc præceptum grauius est, quam de muliere velanda; quia licet natura doceat mulierem velare caput in publico; hoc non docet, vt merè lapsa est; quia sic sufficeret illi naturale velamen capillorum: (indueret namque Dominus, si oporteret, illius caput, sicut in ambobus induit, quod necessũ fuit: ideo nec Deus, nec natura tale tunc indicauit) sed docet, quia deterior facta est, & in suis nouis moribus experitur, quod iam non solum facies, sed & ipsum velamen allicit, & ideo arte velandum esse docet naturæ ratio, maiori infirmitati, maius remedium prouidens. Quod si dicas. Quod natura solum docet velare capillis; Apostolus docet velare capillos. Dico, quod natura, non attendita ratione, docet primum; ratio, non attendita natura, docet secundum. Et exemplo naturæ inuitat Apostolus rationem, ad maiorem prouidentiam, dicens. *Vos ipsi iudicate.* Et si rationi naturæ hoc non vis concedere, concedo tecum rationi Apostolorum prohibentium; quæ superior est. Concede igitur mecum literam ipsam, quod Deus hoc non docuit in principio, sed postea per Apostolos: ergò nouum, fuit inconueniens, non in Deo: igitur in homine: non virtus; ergò vitium fuit nouum, vel maius: ergò nudatio carnis, à prin-

Probatur lex
positiua in no-
uo Testamen-
to, ex præcepto
Apostolorum.

principio pronisa, minùs vitium requirit, ut noceat, quam nudatio capillorum, quæ nonnisi ex malitiæ augmento fuit prohibita. Et vndè hoc, nisi quia illa peior, nisi quia efficacior, nisi quia proximior fini? Sicut enim qui vult benè, vel malè; priùs vult finem, quam media: ità priùs, vel faciliùs immediata, quam mediata. Sequitur ergò dictum à n. 123. (quamuis non probaretur prohibitio nudationis pectoris à Deo immediatè), ex mente Apostolorum magis prohibetur in prohibitione nudationis capillorum, quam hæc. Quia cui prohibetur minùs, magis prohibetur plus.

Omnis prohibitio ornatus cuiuslibet, potius est nuditatis; ut ad libidinem mouet. Ut videas n. 27. ex S. August. & S. Bernardin. & Chrysost. & n. 41. ex Lyra. 74. ex S. Vincent. & Antonin. n. 75. & 67. ex S. Thoma.

130 Quartò sequitur ex huius s. rationibus, & citatis regulis, quod omnes prohibitiones textu, auctoritate, vel ratione firmatæ sup pro qualibet malitia ornatus, ut iste ad libidinem prouocat, efficacius probant cōtra apertionem pectoris; nam peior ornatus ornat, idest operit; & qui plus, minùs prouocat, quam ipsa caro: quia nullus appetitus sistit in ornatu, sed in fine; finis autem est caro: carnis verò quid immediatiùs quam ipsa? Quid ergò ad attingendum finem præcipitij periculosius, quam immediatiùs?

131 Sequitur etiam non esse præceptum de relectu, quia cum induere totum corpus

Non est præceptum de relectu

pus

pus ab ipso Deo originem trahat; non res leuis potest iudicari. Maxime incongruū est, totum Deum, Iudicem, iratum, sententiam tanti ponderis proferentem, fuisse immediatè ad leuia progressurum, & circa reos ipsos exercenda, suspicari; sicut nec Protoplasti, & posterì suspicati fuerūt, vt in obseruantia subsequuta per tot sæcula apparet; taliter, quod in Deuteron. c. 25. 10. lege Diuina puniebatur frater nolens accipere sibi vxorem fratris sui defuncti, nuditate vnus pedis, vbi ait ipse Deus. *Et vocabitur nomen illius in Israel, domus discalceati.* Ibiq; notant Lyra, & Haye. Ità quod istud vituperium transibat ad posterios ipsius. Et per Iaiam corrigens Dominus mulieres superbas, & vanas, adhuc tales supponit à capite ad pedes cooperatas. Ait enim c. 3. *Auferet Dominus ornamentum calceamentorum..... Et monilia.... Et palliola..... Et sindones.* Vbi Haye cum Gloss. *Monilia sic dicta, quia omnia ornamenta mulierum adinuenta sunt ad aliquid monendum. V.g. ornamentum capitis monet verecundiam; ornamentum pectoris castimoniam. Nunc autem monile restringitur ad ornamentum pectoris, quod monet castitatem. Palliola, quibus humeri teguntur, & pectus (S. H. eron. tom. 5. super id. Quibus humeri, & pectora teguntur). Sindones, subtilia velamina, quæ*
cir-

In Sacra Scriptura non supponitur viliū nuditatis aliquando extitisse.

circa collum, & super caput portant. In nouo autem Testamento posset intelligi ex illo Apostoli 1. Tim. 2. Aut auro, aut margaritis. Supponere in mulieribus aliquem abusu torquis, sed nulla expositio tale intelligit, itaut margaritæ circumdarent collum super nudum pectus. Potius verò Lyra ibi ait. Margaritis fixis auro, vel argento, vel in vestibus cōsutis, circa collum, & manus. Quod est oppositum.

132 Nec in tota sacra pagina (vt opinor) supponitur aliquando fuisse vitium nuditatis, quod non parua speculatione exquisui; si autem adesset, à D. Augustino inuentum esset, qui (vt tetigi num. 15.) ab Adamo verecundiam naturalem in indumento, abhorrentem quamuis nuditatem, probauit vniuersaliter. Ex quibus fortius lex Diuina, & naturalis conuincitur cum obseruantia, & consuetudine, ab origine taliter extensa. Quod verò certè inuenio expressè in Scriptura, est quod nudatio humeri fœminei, seu aliud extremum corporis, supponitur in mente Diuina dictante, vt turpis, ignominiosa, fornicaria, & dānanda. Ait enim Isai. 47. *Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum. Interl. discooperi. vt mulier videaris. reuel. libidini victoriam.*

Inuenitur tamen nuditatem humerum, & extremorum, membrorum, esse apud Deū impudicam, & turpem.

vum. Lyra. Denud. quia ornamenti ablatio, est quæ turpitudinis denudatio. Haye. Nuditas humeri respiciebat tum ignominiam, tum etiã ut nudo humero exciperet verbera. Sic Menoch. & Tirin. ibi apud Haye, & Hugo. Discooperi reuel. ut prouocentur ad libidinem. Reuelab. ignom. idest turpitude corporis tui. Item Ezech. 23. Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam, & recessit anima mea ab ea. Quod benè intelliget quis audiens S. Chrylost. apud Patrem Ortigas, in fine opusculi, de quo nu. 184. dicentem. Completum est à te peccatũ, etiam si non per coitum, per aspectum. Est hæc quædam fornicationis species. Quomodo non potes esse adultera; cum opere tuo, per hunc habitum meretricium, adulterium committatur. Illius insania tuum est peccatum, quæ te ad adulteros præparasti.

133 Ideò licet talis abusus non attingeret tempus Apostolorum, prouisa fuit veltis mulieris ex tunc tali forma, vt semper corruptela illa interdicta maneret. Dixit namque D. Petrus 1. Epist. c. 3. *Similiter & mulieres, & c. Considerantes in timore conuersationem vestram; quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus. Quomodo poterit viuaci-*

Scollatura sequitur prohibita à S. Petro.

ras subtilior hinc introducere scollaturam
permiffibilem? quia vel capiendum est,
ita ut nullus prætiosus, vel curiosus cultus
appareat, ut expositum fuit nu. 70. vel sal-
tē ita ut castus, & modestus, & quietus sit,
ut consonet cum interiore homine, qui ta-
lis iure supponitur. Quis verò dixit, aut
dicere potest, scollaturam honestam, & ca-
stam esse? ergo hinc prohibita est.

134 Quod clariùs S. Paulus 1. Timoth. 2.

Et à S. Paulo.

*In quo (idest in Christo) positus sum ego
Prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non
mentior). Doctor Gentium in fide, & veritate;
Volo ergo (munus, & potestatem præpo-
nit, ut præcipiat) viros orare in omni loco, le-
uantes puras manus, sine ira, & disceptatione.
(Hoc maximè intererat Ecclesiæ, contra
traditionem Iudeorum, ut ait Estius apud
Haye ibi. In omn. loc. nè quis putaret publi-
cas orationes fieri non debere extra Synagogas
Iudaicas, aut certè fieri oportere, vno tantum,
& certo loco Ciuitatis; nam Tempia Christia-
ni nondum habebant. Et quod sequitur de
elevatione manuum in textus, hypocrisim
Pharisæorum damnans; minùs curat de
actu elevationis, quam quod puræ sint. Ut
S. Hieronymus in Glos. Pur. man. à cede,
& sanguine, omni que opere malo. Sic etiam S.
August. S. Ambros. Estius apud Haye ibi.
Undè patet nō leuem rem præcepisse). S.*

mi-

militer & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se. Sed constet scollaturam non esse verecundam, & sobriam; imò nec ornatum esse, sed huius carentia: ergò mulier per illam in omnibus deniat à præcepto. Quia præcipit ornari, quod opponitur nuditati, & hæc etià opponitur sobrietati, & verecundiæ.

135 Et quamvis litera clara sit, ut certius capiatur sensus, sic versiones intelligunt. *In habitu casto, cum pudicitia.* Alia. *In habitu modesto.* Alia. *Stola ornata pudore, & castitate.* Alia. *In habitu ordinato.* Et Hay omnes tradens, & concordans cum vulgata (& sic Theophilact. ibi.) *Casto, Græcè. Ornatum modestum, aut moderatum significat. Stola, Græcè, habitum longiorem, unde quaque tegentem.* Prosequitur Estius. *Honestum, & moderatum, & qui decet mulieribus; nam qui decet, id demum ornat. cum verecund. & sobriet.* Hoc loco congruit pudicitiam, seu castimoniam intelligi, quemadmodum post Chrysostomum, sentit Æcumenius. In excolatura verò hoc præceptum frangitur, in qua aufertur Ornamentum pectoris, castimoniam specialiter significans. Ut Hugo dixit n. 131. quæ etiam non præbet habitum longiorem, unde quaque tegentem, quæ etiam non ornat, quia non decet, quia non castus, non pudicus, non pudoratus, non

Cum expostionibus probatur præceptum S. Pauli.

ordinatus, non modestus est. Vt Deus per Prophetam dixit. n. 132. Vnde colligitur hoc præceptum non esse leue, nec contemnendum, quod duo Apostoli Principes, tam diligenter inculcatum voluerunt. Glosa Estij nu. 41. & Magalianus Iesuita, in opere Hierarch. super 1. Timoth. 2. vers. 9. allatis pro se SS. Cypr. Hieronym. Greg. Nazianz. & Nyss. Chrysost. & Tertull. s. 32. ait. Manifestum est ex dictis quid de fæminarum ornatu Patres sentiant. Omnes enim quos retulimus, & quos consultò prætermisimus, doctrinam Apostoli, velut cælestem canonem, ad quem mulierum externus cultus conformandus sit, magnificiunt. Vult enim Apostolus, ut mulieres in habitu ornato, puris manibus, in omni loco orent: habitus Græcè est, quæ vox longiorem vestem adsignificat, corpus vndequaue tegentem. Nec verò iubet Apostolus, ut mulier tota squaleat, sed illius cultum, simplici constare vult munditie, accedente verecundiæ, & sobrietatis ornamento; ablegato auro, & veste margaritis, alijsque intersita lenocinijs. Sic omnes intelligentias huius textus inuenies. Vbi in generali prohibitionem clarissimè vides prouisâ, & vetitâ excollaturâ. Quod sufficit S. Augustino nu. 121. quod si adhuc excollaturæ prohibitionem nominatim petas, dicet tibi ipse ibi. Fortè, quia tegere castè, & pudicè nominauit, & generalem prohibitionem

nem impudicitiae protulit : licet Christianas nudas incedere ; quia nihil proprium de nuditate vetitum legimus . Argumenti vis æqua est , quia utrumque est præceptum Apostoli .

136 Non posset utique mulieribus , ut Christianis saltem , licitum esse , etiam absque speciali præcepto , propter professionem illam Christianorum , quam S. Chrysost. apud Magalian. n. anteced. ibi notauit sic . *Quomodo igitur hanc vanitatem deridebis ? Vocis illius recorderis , quam dum sacris institueris , emisisti . Abrenuncie tibi Sathana , & pompæ tuæ , & cultui tuo .* Sed hoc præceptum ad id etiam tendit , ut Christianus verax sit ; notatumque manet nu. 33. & 34. ex doctrina D. Thom. & totum concludit S. Basil. in Regula c. 12. inquit . *Non similiter enim turpe est in quolibet alio , si inhonestè quid agat , sicut in ijs , qui vitam sobriam , etiã in ipso habitu profitentur ... Deinde & Apostolus ... de mulieribus dicit . In habitu ordinato eas esse debere . Ordinatus autem habitus esse dicitur is , qui secundum propositum , ac professionem eius , aptus intelligitur .* Ad quod tradit B. Cyprian. nu. 64. & vide S. Hieronym. n. 141. & S. August. n. 43.

Mulier , ut Christianæ , opponitur excolatura ,

Etiã ut veraci ,

137 Si vis textum expressum contra excollaturam adhuc . Audi Isai. 58. 7. *Cum videris nudum operi eum , & carnem tuam ne*

Textum expressum contra nuditatem ,

despexeris. Iam non potest negari, quod operire carnem proximi nolle, despiciere est. Hic est literalis sensus, & glossarum. Despiciere autem prohibetur. Quare? Quia caro tua est. Et quomodo tua? Specificè. Ergo carnem tuam indiuiduè, quia magis tua est, minus potes despiciere. Si autem, carni tuæ ius melius nolis concedere, ius alterius saltem non potes negare: At carnem alterius, eo iure quo aliquo modo tua est, debes operiendo non despiciere: ergo saltem iure alterius, illi omnino tuæ idipsum debes. Sed fortè dices. Nuditas indigentia, & voluntatis non est idem. Concedo. Quia illa non est culpabilis, sed sensibilis, & aliquando meritoria: hæc imputabilis, & punibilis; & ideo si nuditatē inculpabilem præcipit Deus operire, quid de culpabili? & si tibi de alio præcipit, quid tibi de te? Rursus. Quando tibi de alio præcipit, supponit illum non posse se operire, quod si ille potest, tibi non præcipit, quia superfluum est, vnde prius præcipit illi, & cuilibet potenti se operire. Providentiam autem nota, ut observetur præceptum, quod ad te dirigitur in casu impotentia alterius, ut nunquam nuditati remedium deficiat, quia semper aliquis potens debet operire.

138 Adhuc sensum textus non præcinguas,

gas taliter, quod ly *Carnem tuam*, de sola carne alterius nudi sit intelligendum, quia non est ratio cur tuam carnem audiens, de aliena tantum, & non de propria intelligas: communis autem explicatio de aliena loquitur, non supponens talem demeritiam, quod propriam aliquis despiciat denudando (vt probatum est num. 131.) sed hoc dato, sic debes intelligere recte, & iuste textum. *Cum videris nudum operi eum* (ex charitate, & misericordia.) & *carnem tuam ne despexeris*. Hoc est deregendo, qui alienam cogeris operire, quod sine despectione non potest fieri, tum tuæ carnis, tum præcepti; quia textus loquitur cum potente impotentem operire, in fauorem carnis nudæ, & etiam videntium, ne prouocentur: qui autem alium, se etiã potest; quod si se nō operit, sed potius detegit; iam præceptum non appetiat, nec carnem suam, quam elementis tradit, & appetendam publicè exponit; quod si apud homines appetitum videtur, apud Deum despectio est.

139 Hæc autem, licet voluntaria nuditas, seu indigentia virtutis est, quam potius operiri præcipitur, vt dictum est. Vnde cum dicitur. *Cum videris nudum* (ait Interl. fide, & virtutibus, & operibus) *operi eum*. (verbo, exemplo) & *carnem tuam ne despe-*

xeris (*considerans te ipsum, ne & tu tenteris*)
 Hæc Gloss. illa. Quod ad nuditatem voluntariam referendum est, qua maximè proximus potest tentari; & in despectionem vtriusque carnis cedit. Vbi cauere debes ne in pœna tu tenteris; in quo sensu loquitur textus directè cum nudo quolibet, circa seipsum; cum Patribus circa domesticos; cum Prælatiis circa subditos, quorum est nolentem corrigere, & regulare; ne pro alienis peccatis ipsi luant. Quod timebat David, Psal. 15. dicens. *Et ab alienis parce seruo tuo.* Vbi Lyra. apud Haye. *Delictum enim alterius transit ad aliquem, propter suam negligentiam, quando negligit eum corrigere, loco, & tempore, quo debet; & hoc correctione fraterna, quantum ad Prælatos, de quibus erat David.* Alios proximos non tantum ligat, sed ad possibile exercitium correctionis fraternæ, verbo, & charitatis exemplo: hoc est, quod in bonis aliud videat, ne illorum consortio, excusare nuditatem prætendat malus.

Excellatur
 est mortalis,
 quia impudica.
 Sic Religio
 Seraphica au.
 206

140 Sequitur etiam, excollaturam prohibitam esse sub mortali, ex eo quod impudica est. Et ideò mulier per eam in æternum damnanda. Dixit enim Apost. 1. Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria. Qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

tur. Interl. *Non dixit omnia, quia etiam singula Regnum Dei tollunt.* Sed cum quatuor distincti actus expressi, ad rem veneream pertineant; impudicitia pertinet specialiter ad externos. Vt Lyra ibi. *Impudicitia, quantum ad exteriorem inhonestatem, in aspectu, egressu, tactu, & huiusmodi.* Hæc autem inhonestas opposita est honestati, quæ est pars temperantiæ integralis, seu temperantia partialiter. Ex D. Thom. 2. 2. q. 145. ar. 4. quæ exteriora, & cultum moderatur, per modestiam, ipsius partem potentialem, in eadem doctrina. Vndè ornatus per immodestiam, & inhonestatem lædit pudicitiam, quæ in externis versatur, & ornatus redditur impudicus. Vndè Prou. 7. dicitur. *Mulier in ornatu meretricio.* Et D. Hieronym. apud Peraldo Episcop. summ. virtutum. tom. 2. de superbia. c. 14. §. Vltimo potest. ait. *Aut loquendum nobis est, ut vestiti sumus, aut vestiendum, ut loquimur.* Lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudiciã. Sanctusq; Cyprian. dicit n. 97. *Cultus improbus, & impudicus ornatus.* Hanc impudicitiam inuenit in ornatu S. Thom. n. 100. S. Bernard. Senens. nu. 27. & S. Aug. in eo supponit libidinem. n. eodem.

141 Ideò dum ornatus aliquis datur impudicus; potiùs qui totam carnem non operit, quia hic est peior. Vt nu. 130. & in

Scriptu-

Excollatura
prouocat per se
ad libidinem.

Scriptura, turpis, & prouocatiuus ad libidinem n. 132. quod fatetur Caietanus, distinguens ornatus qui prouocant per accidens, ab excollatura quæ prouocat secundum se. in D. Thom. 2. 2. qu. 169. art. 2. ubi ait. *Ornatus aliquis secundum se dicitur prouocatiuus ad lasciuiam; ut cum ostendunt totum pectus mulieres, & viri formam pudendorum. Constat autem, quod prouocare ad lasciuiam, est actus ex suo genere mortalis. Idem sentit Lessius infra n. 127. quem excessum malitiæ, ratione demonstrat Tertull. de cultu. c. 2. sic. Si omnis gloria vana, & stuporata, quanto magis, quæ in carne? & S. Antonin. par. 2. tit. 4. c. 5. §. 1. Ipse (ait) ornatus mulieris ultra vitium immodestiae, est prouocatiuus ad lasciuiam, quoad aspicientes, ex eo quia adijcit ad apparentiam pulchritudinis, quæ quanto maior est, tanto plus allicit, & excitat concupiscentiam hominis. Unde ipsa caro adiuta, & pulchrior, prouocat ex se, ornatus verò per accidens, iuuans. Ideo inter ornatus peior erit, qui impudicitiam includit, quod ulterius patet. Ephes. 4. *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae.* Impudicus enim erit, qui magis prouocat; & hic qui carnem demonstrat. Quæ ratione Angelus, Buss. Rosella, infra tradendi, excollaturam esse mortalem determinant, quia impudicam. Et etiam S. An-*

toninus infrà. Valdè turpem, & impudicam illam concedit. Si enim impudicitia includit, Apostolo testante, à Regno Dei excluditur. Quo supposito, quis negauit esse peccatum mortale? Si enim suppositi probatio nondum placet, negari saltem, non potest dari ornatum mulieris meretricium, qui inhonestus, turpis, & impudicus supponitur, & assignandum restat qualis sit proprius, quam peccus aperiens, vel qui peior sit, à nemine adhuc assignatus. Constat enim in dicto nu. 132. detractionem aliquam in muliere, esse turpem, ignominiosam, & fornicariam. In Hispania etiam clarè intelligitur, ornatum sic decollatum, esse meretricium: quia in Regio Consilio, quando de illo factum fuit iudicium, solis meretricibus publicis fuit permissum. Vt infrà n. 191.

Excollatura est meretricia.

142 Aliud præceptum clarè frangit excollatura, scilicet Philipp. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Quæ positiua est; alias non posset esse nota. Et ideo exterior, & apparens. Nemo autem dixit, nec dicet, quod excollatura sit modesta positiuè, imò nec abstrahens. Quia omnes conueniunt in hoc, quod sit prouocatiua ad libidinem. Vt videbitur infrà.

Prohibita, quia immodesta. Quod de modestia detur præceptum inuenies n. 95. & 190.

143 Et illud maximum præceptum in lege lædatur. Hoc est. *Diliges proximum tuum*

Nota loca pro
scandalo, & §.
seq & infrà. n.
240.

Nihil faciendū
cum scandalo.

tuum sicut te ipsum. Ut nu. 72. Contra quod agit, quæ tali nudatione scandalizat. Et quia de scandalo sufficienter actum est à n. 5. vsq; ad 15. & 22. 54. 66. 98. quicquid de hoc quæri potest, ibi adest; & hic magis facit, quam in alijs quæstionibus. Ideo propter scandalum debet non fieri indu-mentum excollatum, quia cum scandalo, ex communi consensu. Nihil est faciendum n. 22. quod si quis non dimittit opus, pec- cat contra charitatem. Sic D. Thom. 2. 2. q. 43. ar. 2. §. Respondeo. Scandalum actiū semper est peccatum in eo qui scandalizat, quia vel ipsum opus quod facit, est peccatum, vel etiam si habeat speciem peccati, dimittendum est semper, propter proximi charitatem, ex qua unusquisque tenetur salutem proximi provide- re. Et sic qui non dimittit, contra charitatem agit.

144 Hæc auctoritas, non solum quia tanti Doctoris, sed etiam quia fundata in communi diffinitione scandali, ab omni- bus est recepta, in eo etiam, quod non so- lum peccatum, sed etiam species peccati est dimittenda. (sic enim ipse explicat ly dictum, vel factum minus rectum) ibi. art. 1. §. ad 2. *Minus rectum non dicitur hoc, quod aliquo alio superatur in rectitudine, sed quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia est secundum se malum, sicut peccatum;*
vel

Quid sit in-
scādalo, minus
rectum, omittē-
dum?

vel quia habet speciem mali. Et non est multum stricta explicatio; quia minus rectum non absolute videtur excludere omnem rectitudinem; ideo aliquando non solum illud in quo deficit rectitudo, sed quod rectum est, dimitti debet, quia propter scandalum est minus rectum, quod magis alias rectum esset facere. Vt n. 12. Ideo cum rectum fecisset S. Petrus, reprehensibilis fuit apud S. Paulum. Galat. 2. quia minus rectum fecit. Scilicet, cum præcisum fuit scandalizare infirmos; minus rectum fuit scandalizare plures, quam pauciores. Sic Hugo ibi. *Queritur de Petro, quia videbatur esse perplexus: in hoc enim, quod non comedit carnes suillas, scandalizavit Gentiles, sed si comedisset, scandalizasset Iudeos. solut. scandalum plurimorum præponendum est scandalo paucorum; unde rectius fecisset, si comedisset, quia ibi erant plures Gentiles, quam Iudæi.)* Ergo licet excollatura non concedatur peccatum, vel quid malum; sufficit habere in se speciem peccati, vel mali (siquidem omnes concedunt irritare naturam, & ideo qui minus malè sentit, dicit, quod illam introducere est peccatum mortale.) Vt admitti absque dubio debeat.

145 Et ne dicas, quod iam introducta, hoc non sequitur, quia non sequitur ita efficax pronocatio, siquidem ex assues-

ctio-

Quamvis ad occasionem non sequatur ruina, peccatum est.

Etione homines non prouocantur : Ad quod dicitur , quod licet hoc esset verum, & vnus homo pro omnibus , vel pro alio affirmare pollet (de quo infra) dixit D. Thom. vbi nuper n. 143. *Potest tamen esse scandalum actiuum , sine peccato alterius , qui scandalizatur. Sicut supra dictum est. (hoc est in art. 1. §. ad 4. ibi.) Quandoque verò est scandalum actiuum , sine passiuo , puta cum aliquis inducit verbo, vel facto ad peccandum, & ille non consentit. Si enim . Scandalum actiuum semper est peccatum . Et datur Scandalum actiuum sine peccato alterius . Accidēs est , quod hoc sequatur . Sufficit ergò ad peccatum alicuius, quod suo facto minùs recto præbeat occasionem ruine, cadat, vel non alter. Quia scandalum non intrat ruina occasionis , sed occasione ruinæ . Sic S. Chrysost. apud Hugonem, super dictum Apostoli . Aut veste pretiosa (ait) fœmina, quæ se ornat , vt videatur , poculis venenum porrexit , & si nullus inuentus sit qui biberit, magna tyrannis est huius vitij . Et ne etiam dicas, pro dictis D. Thomæ, quod inducere ad peccandum, iam supponit intentionem, & scandalum actiuum per se , de quo nemo dubitat esse mortale, propter intentionem. Est in contra . Quia sæpè visum est supra , intentionem esse extrinsecam scandalo, sine qua datur actiuum per accidens,*

Quamuis sine intentione, sufficit occasio nem præbere, ad peccatum.

dens, quod reducitur ad per se. Sicut implicitum ad explicitum. Præcipue nu. 97. 98. 115. & quod ad hoc ut scandalum per accidens sit peccatum mortale, nõ requiritur, quod quis intendat scandalizare, ut in tali scandalo supponitur, quod datur, quando pro salute proximi *Conseruanda non prætermittit aliquis facere, quod sibi libuerit.* Ex D. Thom. num. 111. Vnde non restat via, qua excusetur ex collatura ab scandalo, & fractione præcepti dilectionis.

146 Videatur igitur damnatio huius nuditatis, ut vidit S. Birgitta lib. 6. c. 52. in duabus fœminis, quæ æternaliter cruciabantur; quarum vnius delictum ostenditur his verbis. *Pectus verò apertum erat..... totum collum extra nudum.* Sed pœna exprimitur sic. *Collum verò, & pectus, quasi in duro prælo cum longis stimulis positum.* Et ne suspicetur, hoc vitium damnatum fuisse, quia non habuit excusationem consuetudinis. Audiatur alia reuelatio ibi. lib. 7. c. 16. sic. *Filius Dei loquitur. Hæc Ciuitas est Gomorra ardens igne luxurie, & superfluitatis, & ambitione; idè ruent structura eius, & desolabitur...* de Regina Cypri *Filius Dei loquitur... quod deponat consuetudinem pudorosa mulierum in strictis vestibus, & ostentior mamillarum, & vñtionibus, & pluribus vanitatibus, quia omninò sunt Deo odiosa.*

Reuelatio S.
Birgittæ.

Reuelatio à
Tertulliano re-
lata.

147 Etiam reuelauit Deus tempore
Tertulliani (ipso attestante, de velandis
Virginibus. c. vltim.) punitionem non
solū pectoris nuditatis, sed ceruicis, quod
minus est etiam in hac vita. Sic. *Nobis Do-
minus, etiam reuelationibus, velaminis spatia
metatus est. Nam cui sorori nostræ Angelus in
sognis, cernices (quasi applaudens) verberans:
elegantibus inquit, ceruices, & meritò nuda. Bo-
num est vsque ad lumbos, à capite veleris, ne
& tibi ista cernicum libertas non profuit. Nec
solū ostentio carnis scemineæ, sed & pe-
dis calceati est turpis apud Deum, & ita
obscœna infernè, sicut supernè. Ut ipse Ie-
sus B. Enrico de Sufon reuelauit (vbi assi-
gnatur à P. Ortigas infrà. n. 184.) Sic. *Vide
quam turpiter, quam obscœnè, modo in virorū
omnium aspectu ingrediatur. Si scorta olim
tām nuda incessissent; honestæ mulieres ex ani-
mo erubuissent. En ut supernè, & infernè tām
dissolutæ, ac nude incedunt, ut meritò possint, in
virorum omnium oculis pudore, intra se se affi-
ci, &c.**

Alia B. Enrico
de Sufon.

Alie Reuela-
tiones.

148 Multa exempla reuelationibus fir-
mata de damnatis mulieribus, propter ostē-
tionem pectoris, adesse testificatur Pater Or-
tigas ibi alleg. 1. §. vltim. & vnum inue-
nies in Speculo exemplorum. verbo. Vesti-
mentum. exemp. 8. & alia visa sunt in ope-
ribus antiquis, & modernis, de hac mate-

ria impressis, propter vanitatem ornatus, cui ut vanior, & lascivior tribuitur excollatura, & non pauca tradit Beyerlinck. verb. Ornamenta, & titulo ornatus molities, à Deo punita. Quibus fundatus, conclusionem nondum assertam, proferam.

Responsio ad Dubium.

149 **E**Xcollatura, ut his temporibus est Conclusio.
in usu, siue æqualiter circumdet

infra humeros, siue magis aperiat pectus, quam scapulas, siue minus; semper est peccatum mortale, in quacumque muliere, cuiuscumque status, & attenta quacumque consuetudine, præcipue in Hispania. Dico semper, & in quacumque muliere. Quia non datur dignitas, vel gradus femineus, cui pro signo, vel honore, vel alia aliqua causa, vel honestate, possit competere, vel utile esse, carnem delicatam, accuratam, & appetibilem ostendere. Imò indecentior, & incompatibilior cum sua dignitate est talis ostentio; quia sicut longiores à consequentia appetitus volunt supponi, longiores ab occasione debent se poni. Et dico semper. Quia in præsentī abusu non supponitur parua materia, quæ dabilis est, nisi alia forma scissuretur ve-

Non possunt
excipi Nobiles

stis, vt humeros superet, & collo circulariter approximetur. Quod non potest fieri forma vsa, (vt iam multæ fœminæ volentes vestem modificare, experierunt) siquidem non habet thorax vndè teneatur circa radicem colli, nisi labatur, quamuis illic possit attingere: Vndè nec potest tegere humeros: quod sufficit vt parua non dicatur ostentio.

Quæ sit parua
materia?

150 Pro quo, Diana cum Alberto de Albert. dixit, vt infra n. 181. vnus tantum digiti excollaturæ, paruam materiam posse iudicari. Qui non potuit congruenter magis se extēdere, ex recepto, & communi modo philosophandi Doctorum, qui volentes, in quantitatis discretæ materiæ, assignare paruam, in ieiunio, v.g. ad plutimum se extendunt vsque ad duas vncias, quam ponunt quartam partem collationis, sed hæc collatio, quia ex iuris litera non supponitur, etiam regulatur ab aliquibus, pro quarta parte cœnæ ordinariæ, vel prandij ab alijs. Et cuius sit, non vt totum, sed vt totius regulatur quarta pars; cuius materiæ, vsque ad octo vncias assignant regulariter, & cœna est totum; collatio quarta pars cœnæ; & parua materia quarta pars collationis. Quod videri potest apud Villal. to. 1. tract. 23. dis. 7. n. 4. Machad. to. 1. lib. 2. par. 4. tract. 3. doc.

6.n.3.& doc.7.nu.2. Dian. in summ.verb.
 Ieiunium,n.5.& 68.Vndè parua materia
 philosophatur sextadecima pars totius.
 In Diuino Officio, tertia pars vnius horæ
 diurnæ, quæ pars septima totius est, &
 ideò pars vigesima prima totius est; Et Parua materia
 duas horas laboris ad summum, in die fe-
 sto, quæ pars duodecima diei est. Ideò vel
 aliquam harum regulationum, vel similè
 sequens, non potuit Pater Albert. de Al-
 bertis nu. 181. suprà vnum digitum affi-
 gnare in excollatura, pro parte parua de-
 tecta, respectu totius pectoris; quia si duos
 digitos saltim diceret, & hæc pars duode-
 cima dicatur, quæ minor est inter dictas;
 supponeret in pectore 24. digitos, qui non
 sunt habiles: nec philosophandum est re-
 spectu totius corporis, quia iam detegere
 mamillas, parua materia esset: & quia to-
 tius nuditas est summa; summa nuditas
 rationaliter, dimidij corporis est.

151 Et dixi. Cuiuscumque status; quia
 de nuptis, quibus aliqua extensio videtur
 inter reliquas, conuenire, iam visum est n.
 69.70.74.80.& à n.99.ad 104. quid liceat,
 & quomodo; quarum directè cultum cō-
 cedunt, & limitant Apostoli, ipsis loquen-
 tes. Vna enim vni nubetur, non omnibus.
 Vni igitur placere, & soli, conceditur; car-
 nem ergò cuius est, detegat soli; & cui li-

Nullus status
 excusat.

cet appetere, & ideo aspicere; liceat ostendere. Alijs autē reuelauit Spiritus Sanctus. Eccl. 9. periculum aspiciendi. Sic. *Speciem mulieris alienae multi admirati, reprobī facti sunt.* Ideo non solum carnem, sed nec capillos nudare permittit Apostolus. Et S. August. dixit. *Nec maritatus decet.* Ibi enim aspectus periclitatur, vbi appetitus specialiter prohibetur in nono Decalogi. Et cur ostendere licebit, quod visum nocet? Cur licebit ostendere, cui monetur non videre id quod appeti non licet?

Minus in Hispania.

Hic probat experientia communis.

152 Dixi præcipuè in Hispania, quia hic abusus, licet vbilibet malus sit, præcipuè vbi nullo fine est tolerabilis, seu nihil peius excusat. Est enim propter efficaciam prouocationis impudicus, fornicarius, meretricius, vt ex Scriptura infertur, & in Hispania accipitur, sicut dictum est nu. 5. 140. & seq. in quo Regno iudicatum fuit tolerari non debere lupanar, quia peius vitium non viger. Quod magis expertum est, postquam fuit vbiicumque ablatum; quia plures sunt meretrices, quæ inde non parcè aluntur, & ornantur. Et non solum quæ se concedunt, & ostendunt; sed quæ se abscondunt, & tegunt, nunquam securæ iudicantur. In quo, & in alijs, quæ videntur facilius sunt, quam loquenda, manifesta est propentio naturalis Hispanorum,
de

de quibus nunquam, vel rarissimò audimus contra naturam aliquid: & minùs his temporibus. Cur enim prouocare illos licebit? & fœmina quæ hoc non vult, ad quid delegitur? nulla pœna erit illi, quod regi præcipiatur. Si autem pœna sit, quia vult prouocare tacitè, vel expressè; imponenda est, quia iusta; & aliàs patet non esse ad quid toleretur, præcipuè in Hispania. Modò probatur conclusio, in eo quod sit peccatum mortale, contra ius naturale, & Diuinum.

153 Violatur vtrumque. Vt ostensum, multipliciter manet, in re intrinsecè, & substantialiter mala, dum publica supponitur. Est enim impudica, & meretricia; non vni, sed innumeris ex se damnosa; qua violatur honestas, modestia, pudicitia, charitas; & ideò est prohibita à Deo in conditione naturæ, omnis nuditas, iam ipsius naturæ instinctu, iam ipsius Dei factò, iam verbo in viroque Testamento; præcipiens prohibendo; minans damnando; prouidens reuelâdo per Prophetas, & per Sanctos Ecclesiæ: propter quod non datur dignitas, vel status fœminæ; nec intentio, seu occasio excusans; & solùm levis materia, seu venialis dabilis est, vt nudatio aliqua à mortali deuiet; quæ de factò non datur, vt videmus. Quæ omnia, & singula

distinctè manent probata à principio huius quæstionis, antequam hic affirmata, cum locis vtriusque paginæ sacratæ, suis Glossis, versionibus, & Sāctorum Patrum dictis, intellectis; aliorumque reuelationibus renouatis.

*Probatur auctoritate Patrum
Conclusio.*

154 **P**robatur etiam auctoritate, & sensu Patrum Ecclesiæ multorum, quibus peccatum mortale in excolatura infertur. S. Hieron. ad Demetriadē circa finem, tom. 1. ait. *Fuge lasciuiam puellarum, quæ ornant capita, crines à fronte demittunt, cutem poliunt.... illa amabilis, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicum, non pectus, vel colla denudat, nec pallio reuoluto cernicem aperit.... dubita an loquar, sed velim, nolim, quia crebrò fit, dicendum est.* In istis actibus lasciuiam supponit, quam fugere aliam mulierem docet: & quid viris diceret? & S. August. qui dixit n. 99. de nudatione capillorum, *nec maritatus decet.* Infer, quid de carne diceret? & Tertullianus qui dixit de cultu, c. 2. *Iam non tantū conficta, & elaborata libidinis suggestum recusandum à vobis sciatis, sed etiam naturalis*
spe-

S. Hieronym.

S. August.

Tertull. & nu.
147.

*speciositatis obliterandum dissimulatione, & incuria, ut proinde oculorum incurfibus mole-
stum. Quod rationibus, ut suis probat, & vel. Virginis (apud Patrem Ortigas in opuscul. alleg. fol. 13.) Vela caput si mater es, propter filium; si filia, propter patrem; si soror, propter fratres. Quid sentiret de nudatione pectoris, nisi quod dixit nu. 147. S. Anton. de Pad. in serm. feriæ 5. hebdom. 3. §. Nota. Nō solum pectora, sed guttura discooperita, inhonestati tribuit. Sic. Discooperiunt se inhonestè ostendendo guttura, pedes, manus.*

S. Anton. de Pad.

155 S. Chrylost. tom. 4. in Epist. ad Timothy. 1. c. 2. hom. 8. *Hæc enim (ait) omnia uno verbo signavit, cum diceret: in habitu ornato, & cum verecundia ornare se. Ista quippè, & à verecundia remotissima sunt, & plena dedecoris, turpitudinisque censetur... Si his quæ sub viro sunt, quæ in delitijs viuunt, quæ diuitijs circumfluunt, interdicit; quanto magis eis, quæ virginitatem professæ sunt?quid.... à fronte velum, facie candidius suspendis, ac deum pallium imponis: ut sub nigro colore facies candidior videatur, & gratior? quid item de collo, quod nunc quidem operitur, nunc autè de industria denudatur?... Quibus longè magis, quam auri monilibus, intuentes capi solent?... non minimum istud peccatum est, sed magnū prorsus, ut quidem ipsum Deum irritare ad iracundiam possit.*

S. Chrylost.

S. Basiliius quē
apud Aluarez,
tradit Caram.
Episc. infrā, in
Epist. ad lit. C.
S. ult.

S. Greg. Naz.

S. Antonin.

Vfus malus nō
excusat, quia
debet non se-
qui.

156 S. Basiliius. *Mundus est quidam mulie-
bris, & ipse demissus, & in pectus descendens,
laxatis, & mollibus catenulis propendens, qui
omnibus sit perspicuus, necesse prorsus est, ut
quæ circa pectus sunt particulae, indecore denu-
dentur.* Sic Sanctus apud Aluarez, (de quo
infrā n. seq.) S. Gregor. Nazianz. tom. 7. de
orna. mulier. apud Ortigas. opusculo di-
cto. fol. 25. leuissimum, seu clarum vela-
men, vel similem vestem renuens, ait. *Per
tenuissimam ē lino, perlucidam, simulque perspi-
cuam vestem, & occultam, dum sublucent, plus
placent, &c.* S. Antonin. vbi sup. n. 141. s. 3.
quæstionaliter posita sententia S. August.
scilicet. *Quisquis sic utitur, &c.* ut n. 27. ait.
*Et hoc intelligendum est, quando propriè sunt
mores, id est actus morigerati, ea quæ frequentā-
tur communiter ab hominibus talis loci. Nam
abusiones non debet quis imitari, sed ut dicit
Isidorus. Præuū vsum lex, & ratio vincat.
Sic enim de vfu patriæ est, ut mulieres defe-
rant vestes, versus collum, scissas, & apertas,
vsque ad ostentationem pectoris, & mamilla-
rum; Valdè turpis, & impudicus est talis vsum,
& ideo non seruandus. ibi. Arbitrio boni vi-
ri remittit iudicium grauitatis peccati
huius. Regulam generalem se fatetur ne-
scire, nec reperisse, quis illam dedisset, s.
Tamen 8. excessum in superfluitate, vel
prouocatione ornatus, mortalem tradit;
sup-*

supponens ipsum excessum esse contra morem Patriæ, qui eo quod mos sequibilis est; si verò turpis, & impudicus, iam non mos, nec sequibilis, ex eius data doctrina. Et de dicto usu, seu excollatura non sequibili, nil ampliùs exprimit. Nec quod semel dixit. *Valdè turpis, & impudicus est.* Potuit ampliùs in leuitate collocare. Pugnans enim impudicitia valdè turpis, & levis. Sensit igitur Sanctus ibi. (licet arbitriù docti viri nolisset regulare) quod dixit, & fecit. De quo ait Sur. tom. 3. in vit. apud Ortigas in dict. opusc. alleg. 2. §. 3. quod *Fœminas, hoc petulantiori habitu, non ferebat, veluti illicitum Diaboli, in Templis.* Vide S. Vinc. Ferr. §. 74.

157 S. Bernardin. de Sen. tom. 13. serm. 13. §. Sextum, dixit. *Auerte faciem tuam à muliere compta, nè circumspicias speciem alienam; propter speciem mulieris multi perierunt.* Eccl. 9. *Et per hoc reprehendendi sunt patres, & fratres, qui existentes in domibus, portant diploides, & habent iuenculas in domo: putas nè isti, quod sunt lapides: similiter & mulieres, quæ habent pectora nudata. O insensate Munde, quot fatuitates aspicio! permittunt enim viri, uxores, quas amant, præbere occasionem illis, tanquam meretrices adamari.* Prov. 7. *Ecce occurrit ei mulier ornatu meretricio præparata ad capiendas animas.* Et tom. 1. ser. 44. ait.

S. Bernardin.
Sen.

art. 3. c. 1. *Prospice collum, & considera ibi diuersarum vanitatum varietates... scapulę quoque ac meretricia vbera... pectus rinulis lasciuis, &c.* Clemens Alexandr. lib. 2. de Pedagog. c. 2. sicut vidi in quadam Epist. Dom. Caramuel. Episc. manuscripta ad D. Marcum Brauo, Cordubens. fideliter transcripta. ad lit. B. s. At vbi agitur. ait. *Nullo autem modo permittendam est mulicribus, vt appareant, aliquid corporis denudantes, nè ambo prolabantur: hi quidem, vt qui ad videndum exientur; illę verò, vt quę indè virorum intuitum abtrahant.* Et Alex. Alef. citatus à P. Ortigas dict. opusc. fol. 43. *Hic ornatus feminarum, vel est mortalis culpa, vel nunquam est sine mortali.* Vide n. 253.

Clem. Alex.

Epist. Caram.
Episc. de hac
materia.

Alex. Alef.

Tria Concilia
prohibentia,

158 Talem igitur timorem, & horrorem concepere Patres Ecclesię contra has, & similes vanitates ornatus; quod ensem euaginauerunt pluries, in Concilijs, & Statutis illas damnando poena excommunicationis: Ex quibus aliquot dicam. In tribus Concilijs, Clouesouiens. Mediolanens. Salzburgens. prohibentur hæ vanitates, teste F. Iosepho de Villalua Minorita, Antorchas spirit. 4. c. 3. §. antepenult. non tradit verba. Sed aliqua vltimi Concilij, quia particularia, referam. In Biblioth. Concilior. titul. de prohibito, & illicito vestitu mulierum, c. cum in partem. Vnde quod do-
len-

lenter referimus, multorum quærelis ſumus ex-
citati, ac etiam in parte noſtris proprijs percepimus oculis, quod in nonnullis Prouinciæ partibus, mulieres habitu induuntur ſatis inhoneſto, ut puta caudam ad modum aſpidis, ac alijs ornatum exquisitiſſimum... Conſiderantes ideòq; quod ex his, & conſimilibus vanitatibus, ſcandala, oblocutiones, & detractiões, quæ in cordibus ſimpliciũ generantur. Ac nihilominus ꝑ hoc patrimonialia exhauriuntur; furta, rapinæ, & alia innumera peccata, & demum ſpectacula luxuriam prouocantia, in domibus, plateis, & Eccleſiis, alijsque locis, damnabiliter proueniũt. Nos igitur volentes, ſicut tenemur his periculis occurrere, ſacro approbante Concilio, ſub excommunicationis ſententia, & obteſtatione Diuini iudicij, vniuerſos, & ſingulos laicos noſtræ Prouinciæ, per viſcera Ieſu Chriſti obſecramus, ac rogamus, & nihilominus diſtrictè præcipiendo mandamus, ut uxores ſuas, & filias, & alias mulieres, in ſua patria, ſeu familiari poteſtate exiſtentes, faciant honeſtè incedere, prohibentes, ne nimiam in veſtibus, & alijs mulierum ornamentis ſuperfluitatem habeant. Eiſdem etiam mulieribus, ſub excommunicationis ſententia præcipimus, ut in hoc, maritorũ ſuorum obtemperent mandatis. Quod ſi ſecũs faciant; noſtris ſuffraganeis, & alijs Eccleſiaſticis viris noſtræ Diœceſis, & Prouinciæ, curæ animarum præexiſtentibus, præcipimus, rebel-
les

les mulieres communionem priuare, ac eas alijs Ecclesiasticis supponere censuris. Vniuersis etiam secularibus potestatibus, sub eiusdem distictionis pœna iniungimus, vt ad corroborationem, & executionem huius necessarij statuti, faciant statuta pœnalia, quibus hæc sanctionem faciant exactissimè obseruare.

Nuditas picta
prohibita.

159 Nunquid inter spectacula luxuriam prouocantia, in domibus, plateis, & Ecclesijs. Excollaturam, si tunc erat, vel esset in usu, excluderet? minimè: quia non solum naturalem, & viuam, sed etiam pictam nuditatem, eo quod taliter prouocatiuam, prohibuit Tridentinum sess. 25. §. Illud verò. Quod motu proprio Urb. VIII. Constit. 163. Cherub. tom. 4. cum censuris zelauit. Prophanas picturas vetuit; Sanctorumque nudas in Italia exponere interdixit. Vt S. Laurentij, seu Stephani; nè pulchritudine Martiris puellarum fragilitas abuteretur. Vt sic adnotauit Episc. Caram. in vit. Fr. Domin. de Ruzola, lib. 6. c. 9. apud Ortigas dictum. alleg. 2. §. 3. & Concil. Mediol. de Imagin. & prophan. n. 3. 26. 27. cū S. Carolo, id prohibuit, dicens num. 26. Et quoniam Christianorum hominum mentes facile corrumpuntur peccandi libidine inflammate, ob rerum turpiū, atque obscenarum imagines. Ideo illas effingi vetitum est Constantinopolitana Synodi canone. Itaque curet Episcopus,

ut quicumque laici homines, id generis imagines habeant, eas abijciant, vel planè deleant. Adest hoc decretum, cum alijs eiusdem Concilij, confirmatum per Pium V. die 6. Iunij ann. 1566. & eius Bulla in fine libri, qui sex Concilia Mediol. continet.

160 Quod si de carne picta, natura non est secura, cuius metu Concilia illam à pupillis iubet amouere; quid de carne naturali, semper accurata, & delicata sentirent? Quid mirum etiam quod S. Antonin. Archiep. Florent. sup. nu. 156. non ferret in Templis scēminas nudato pectore adesse. Cuius Ciuitatis Præco Diuinus Simon Casinensis exclamauit, tantum vitium corripiens (ut P. Ortigas alleg. 1. §. 1. damnans, & referens, ait. *Frè este Autor vno delos mas doctos, y zelosos de su siglo, aquien Tritermio llama scientia, sanctitate, & spiritu prophetico illustratum. de Scriptor. Ecclesiæ. Dice pues en su proclamacion à su Ciudad. Famine tuæ, Magistræ perditionis natis existunt, tegenda detegunt, & non prodenda, produnt, collum, gulam, pectus, humeros, mamillas, pedes, procaci audacia. Exurge, exurge igitur Florentia, corrige tuarum scēminarum hanc improbam vanitatem, &c. quia nisi debite corrigaris in his: hæc damna, quæ pateris, tibi dico, initia esse maiorum, itaut relinquareis deserta, veluti Ciuitas, quæ vastitati hostili crudeliter denasclatur.*

S. Antonin. in gressum Ecclesiæ prohibuit, propter excolaturam.

161 Quid mirum etiam, quod S. Carolus mulieres, talibus vanitatibus incedentes, ab ingressu Ecclesiæ interdiceret; cuius quinti Cōcilij, ex sex dictis n. 160. ait Canon. n. 2. *Parochi singuli... studium adhibeant, ut omnem luxum, & cincinnorum ornatus, in aures, quod signum Diaboli S. Augustinus nominat, (& hoc in sæpè dicta Epist. ad Posidium) fucum, & vestes, in primis, quas caudatas dicunt, Parochiæ suæ mulieres omninò deponant. Qua in re persuadenda, argumentorum vim, rationumque momenta sibi comparent. Cum ex S. Ambr. P. N. illarum luxum graviter exagitantis, libris; tum ex S. Chrysostomi, aliorumque Patrum monimentis, in primisque ex homilia, quam eodem genere gravissimā, vir doctissimus Iacobus Vitriacus, S. R. E. Card. olim habuit. Hoc autem omne, usque adedò ab Ecclesia vetitum esse, ille ipse affirmat; ut si caudatæ ad Ecclesiam accederent, sacra communia interdicerentur. Hæc Sanctus, & Concilium ibi. tit. de immoderatis sumptu, luxu, &c. Non verò dices, quod excolatura toleraretur, ubi fucus, in aures, & caudatæ vestes prohibentur.*

162 Quem sequuti sunt alij Episcopi, ut Cassinensis, & Perusinus. Quibus Alexād. VII. in Bulla, die 3. Septembr. ann. 1656. expedita, loquens, commendat, quod omni instantia curent hoc incendium lasciviæ

vix extinguere. vt infrà n. 186. P. Oitigas, etiam Syracusanus Archiep. in suo edicto, quod autenticū seruo, profert verba hæc.

163 D. Fr. Francisco de Gamboa por la gracia de Dios, y dela Sede Apostolica Arzobispo de Zaragoza, &c. por quanto à nuestro oficio Pastoral hà encomendado el Señor el preuenir las causas delos daños, y calamidades, que padecē las obejas, q̄ nos encargò. Y como claramēte parece, que los pecados delos pueblos, son los que llaman los castigos, que aora se padecen de guerras tan vezinas, esterilidad, enfermedades, y otros accidentes. que segun lo que se vee, y hà sucedido otras vezes, se experimenta, que vna delas ocasiones delos vicios, y pecados, que reynan vniuersalmente, procede dela demasiada inmodestia del vestido en las mugeres, pues es ocasion de prouocar à muchos, aun en las Iglesias, en sus oficios, y al receuir los Santos Sacramentos, y porque à nuestra vigilancia està encomendado su culto Diuino como expressamente el Santo Concilio de Trēto en la sess. 21. cap 8. quacumque in Diœcesi ad Dei cultum spectant, &c. principalmente en la recepcion, y administracion delos Sacramentos, y no hà bastado auerselo auisado, y mandado algunos años à en sermones, platicas, y missions, escritos, y otras diligencias muy de veras, y que segun los mandatos delos Principes delos Apostoles S. Pedro, y S. Pablo entren, y assistan en la Iglesia con toda honestidad, y decencia,

Edictum Syracusanum, ann. 1671.

Alium Edictū Gad icentē, iust ann. 1679. vide n. 194.

cubiertas, aun las cabezas, y el cuello, quanto mas las carnes, que descubren en los ombros, cerbiz, pecho, y espaldas; y viendo pues que de esto, ni nuestro mandato, ni lo que los Santos Canones, y Doctores tienen dicho en freno este intolerable abuso; valiendonos segunda vez del mayor remedio, que usaron los Prelados de Italia, en ocasion semejante, como S. Carlos Borromeo en Milan, el Casinense en Florencia, y el Perusino en su Ciudad, quando vieron, que este licencioso trage se iba introduciendo en sus Diocesis, con cuyo exemplo nos exortò, y mandò nuestro muy S. P. Alex. VII. en sus letras Apostolicas dadas à 30 de Sept. de 1656. à todos los Prelados pusieramos eficaz remedio, como consta largamente delas alegaciones, que en vno y otro derecho sobre este punto nos han hecho Theologos, y letrados, entre los quales aora mandamos publicar, e imprimir con este Edicto una de muy graues y releuantes motiuos, la qual auemos consultado con personas doctas, graues de ciencia y conciencia, y de primera suposicion en letras, y virtud, cuya aprobacion se lee en ella mesma por tato, en aquellas mejores via, modo, y forma, que de derecho, vel aliàs hazerlo podemos, y debemos renouando, y estendiendo el mandato por nos hecho, y publicado, en 15. de Sept. 1668. del tenor siguiente, cuyo contenido se repite. Mandamos en virtud de santa obediencia, y pena de excomunicacion mayor, trina Canonica en de-

Et hoc exemplo Episcoporum S. Caroli, Casinensi. & Perusi.

Ex literis Alex. VII.

Idest opusculū P. Ortigas sapē dictis tunc Edictum in lucem, titul. allegaciones dela modestia.

brecho premisa, lata sententia, ipso facto incur-
renda, que ninguna muger, de qualquier esta-
do, ò condicion que sea, pasados treinta dias,
desde el dela publicacion de este nuestro Edi-
cto, entre en las Iglesias desta Ciudad, y de
nuestro Arzobispado, con esse trage indecen-
te, que descubra parte alguna delos ombros,
espalda, pecho, ocerbiz, declarando como de-
claramos, que han de llevar, vestidos con de-
cencia, y proporcion, ajustados al cuello, y que
no cumplan llevando mantos, y iendo ala
Iglesia cubiertos los dichos escotes, con lien-
zos, ò balonas. Otro si paraque esto se execute
mandamos à los Plebanos Rectores, Vica-
rios, y qualesquiera curas de almas, y à todos
los Confesores, que ay, y aurà en nuestra Dio-
cesi, seculares, y Regulares, y à todos los de-
mas Ecclesiasticos, que no cõfiessem, absueluan,
den la comunion, ni assistan à los matrimo-
nio, ni admitan para Madrinas dellos, ni de-
los Bautismos à ninguna muger, de qualquier
estado, calidad, ò cõdicion, que sea, que passa-
dos dichos treinta dias dela publicacion de
este nuestro Edicto, llevar el trage indecente,
que hemos dicho arriba, pena de excomunica-
cion maior lata sententia ipso facto incurrẽ-
da; y debaxo delas mismas censuras manda-
mos à dichas mugeres, que passado el dicho
termino no lleguen con el referido trage à cõ-
fesarfe, ni à comulgar, ni à celebrar el Santo
Sacramento del matrimonio, ni à ser Madri-
nas en el del Baptismo, pues la materia es

grauissima, y tal la irreuerencia delos Santos Sacramentos, en que como estamos obligados à obiar todas las demas indecencias que pueden suceder, assi lo debemos hazer en esta que es de tan mal exemplo, y escãdalo; con aperceuimiento, que contra los transgressores deste mādato procederemos à agraçacion, y publicacion de dichas censuras, y otras penas segun derecho, y à quitar à los Confesores las licencias de confesar en nuestro Arzobispado, pues se nos hà de pedir estrecha cuenta, y atribuirse à nuestra omision sino atajamos semejantes abusos, como tenemos obligacion. Yten, porque se nos hà hecho relacion que algunos Cōfesores, y Padres de almas dicen, aconsejan, y afirman, que se pueden llevar en nuestro Arzobispado escotes, y que estas censuras son ad terrorem, y que no hà sido, ni es nuestra mente el grabar assi las conciencias, mandamos à todos los Presbiteros, assi seculares, como regulares, de qualquier estado, o condicion, que sean, sopena de suspension, y priuacion dela licencia de confesar en nuestra Diocesi, que no digan, aconsejen, ni afirmen à persona alguna, que pueden llevar semejantes escotes, contra nuestra voluntad tan explicada, y manifesta, en el tenor delas presentes. Yten debajo delas mismas penas mandamos à todas, y qualesquiera personas, de qualquier estado, o condicion, que sean, que supieren, o oyeren decir, o en qualquiera manera tubieren noticia, de que

que algun Confesor, Padre de almas, despues de la publicacion delas presentes, dice aconseja, ò afirma, que dichos escotes se pueden licuar en el presente Arzobispado, nos lo manifieste, y reuele, paraque podamos executar dicha pena de suspension, y priuacion de licencia de confesar, contra el tal Confesor, y proceder a lo demas, que ubiere lugar en derecho. Tien amonestamos alas mugeres por el cargo de sus conciencias, y descargo dela nuestra, que en todo tiempo, y lugar, aun fuera delas Iglesias, se ajusten ala modestia del vestido, y euiten trage tan indecente, y profano, y que tanto prouoca la justa indignacion del Señor, paraque nos castigue, con las calamidades, que padecemos, pidiendoles con S. Paciano Obispo de nuestros Reynos, que tengan lastima de su Patria, que se ve oprimida de tales castigos. pues en ello ofenden graueamente à Su Diuina Magestad, &c. (sequitur commendatio executionis ad Præsidentes, & Magistratus. Et specialis prouidentia publicationis, cum exacto examine obseruantia.) Dat. en Zaragoza à 6. de Sept. de 1671. años. Fr. Francisco Arzobispo de Zaragoza por mandado, &c.

Affertur S. Patianus.

Nota. Quod in omnis adest. Que la mayor parte, ò casi todos los DD. las condenan à culpa mortal.

164 Idemet postea executioni mādauit Archiepiscopus Compostellanus, qui etiā ad iustificationem determinationis similis, fundamenta, & rationes à Doctōribus audiuit, ex quibus librum typis, suis ex-

Id fuit sequutus Episc. Compostell. anno 1673.

Opus P. Tirso.
titul. *respuesta*
Theologica. In
quo cum Au-
gore. DD. Lū-
bier, Segouia,
Fernández, Na-
uarrete, Lay-
nes, nullum
Sanctum, vel
reuelationem,
opposito fa-
uer, affirmant.

penlis dedit. ann. 1673. ex labore, vt com-
muniter aiunt, P. Tirso Iesuite, approba-
tumque ibi à quatuor Magistris. Scilicet
Fr. Raymundo Lumbier Carmel. Fr. Lau-
rentio de Segouia August. P. Fernandez
Iesuita, & Doct. Nauarrete, qui ex propria
mente, Hispanis terminis, fatentur de ex-
collaturis mulierum, esse periculosissimas,
& damnosissimas: Et quod non inuenitur
S. Pater, qui de illis loquēs permittat: Nec
reuelatio aliqua in contrarium: (idemque
de excessu ornatus): & ideo sua Illustrissi-
ma Dominatio talia prohibere debet....
censuris, &c. etiamque Confessores, fœ-
minas non absoluerè taliter incedentes,
determinare. Vide ibi. §. 28. & §. 4. vbi P.
Laynes Iesuita etiam dicit se nullum San-
ctum, talibus fauentem inuenisse.

Et Episc. Pala-
fox.

165 Indico non minùs fecisse in sua
Dioecesi Episcop. D. Ioannem Palafox, qui
apud Ortigas circa fin. opusc. fol. 46. ait.
Mucho temo, que manifestar las espaldas tan
descubiertas en esta vida, es ofrecerlas desnudadas à los azotes fierissimos de los Demonios en la otra. Quod reuelatum ostendit Tertull.
n. 147. Est tamen benignior Episcop. Ca-
ramuel, qui Epist. dicta nu. 157. ex consue-
tudine desiderat excusari fœminas à mor-
tali. Sed ità cautè, quod in nota ad lit. B.
cum Andrea Viêtorello, & Sà, tenet quod.

Et Episc. Ca-
ram.

Si Patriæ more non obstante, adhuc maneat periculum, nemo habitu scandaloso utentes feminas excusabit à peccato mortali. De cuius sensu latius infra n. 253.

166 Tot rationibus, quæ ex prædictis præcesserunt, mota mea Seraphica Religio in Cap. Generali, in Ordine 45. Romæ ann. 1506. in Chronologia Ordin. sic statuens decrevit. Item cum pluries fuerit reclamatum in Capitulo Generali de Confessorum absolutionibus circa mulierum curiositatem, superfluitatem, & vanitatem, in earum ornatis: quidam asserentes, quod absolui possint; quidam verò negantes; & multa fuerint ab utraque parte adducta. Totum Capitulum Generale determinat, quod nullus deinceps Prædicator, & Confessor, aut Frater cuiuscumque gradus, & conditionis existat, audeat eas absolvere ab infrascriptis casibus, sub pœna priuationis audiendi confessiones mulierum, quam ipso facto incurrant: qui quidem casus sunt isti. Primò, quod mulieres, quæ incedunt ostendentes mammillas coram aliquibus, absolui non possint. Secundò, quod mulieres, quæ se fucant adulterinis coloribus, absolui non possint. Tertiò, quod mulieres, quæ utuntur alienis capillis, non possint absolui, nisi quando utuntur ad cooperiendum earum nuditatem. Nec per hoc intelligimus ceteras Vanitates mulierum, & fatuitates approbare: sed quod pro nunc in istis casibus, ne-

Capit. Gener.
Seraphicum
Romæ anno
1506.

Excollatura
non absoluen-
da.

Et fucus.

Et capillatura
aliena.

mo absolueret, sub pœna prædicta, audeat. Nec per hoc affirmatiue, & firmiter tenemus, hoc semper esse mortale peccatum: sed quod hoc expedit toti Christianæ Religioni, & nostræ Familiæ: & etiam quia omnia ista prætendunt impudicitiam, & inhonestatem, quam nos tenemur exprobare, & damnare. Et nè oriatur inter Fratres deturbatio, dicendo est mortale, non est mortale; ordinat, & determinat totum Capitulum, ut nullus Fratrum præsumat absolvere à supradictis; non affirmando, quod sit mortale, vel non sit mortale; sed quia ita ordinatum est inter nos, pro bono communi totius Christianæ Religionis. Ex quo a posteriori clarè inferitur, licet in determinatione peccati, ut mortalis, suum sensum mea Religio tacuisset, quod adhuc illud supponit sæpè adesse; non tamen hoc semper esse mortale peccatum, firmiter tenet. Quod sufficere iudicauit, ut communiter absolutio negetur; quia communiter impudicitiam, & inhonestatem inuoluit. Sed interroga. Quod semper mortale nõ affirmatur, cur semper non absolui iubetur? Causa particularis est. Pro bono communi totius Christianæ Religionis. Debet ergo membrum respicere corpus; quod si huic nocivum est, quod aliquando membro non est, debet abstineri semper. Quæ ratio fundatur in scandalo, quia præbet proximis occasio-

Pro bono communi, vide nu. 252.

sionem ruinæ, cum specie mali, idest impudicitæ; quod ex dictis sufficit ad mortale non absoluendum, nisi corrigatur: & hoc semper, quia levis potest esse, vt actus talis; sed vt occasio talis imitandi, vel prouocandi, nunquam: & ideò semper mortale nō affirmans, semper absolui prohibet. Quod conuenit cum D. Thom. num. 75. & eius Commentatore Cardin. n. 98. & à nu. 111. vt videtur §. seq.

167 Etiam Religio grauissima Prædicatorum; seu Thomistica, quæ extensior est, Schola, concors supponitur. Quia ipse Angelic. Præceptor. 1. 2. q. 18. ar. 9. concludens. ait. *Quem vis humanum actum, in indiuiduo consideratum, necesse est bonum, vel malum esse.* Et in dicta quæstione de cultu sup. nu. 67. dicit esse speciale hoc in cultu muliebri, viros ad lasciuiam prouocare. Et ideò nu. 75. adhuc coniugatis fatetur prohibitum esse ornatum superfluum, & inuerecundum, & impudicum: licitum, tamen solum, sobrium, & moderatum. ex Apostolis, vt prouocatio temperetur. Et de vano illarum ornatu nu. 75. ait. *Non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Vnde si de actibus indiuiduis huius vsus excollaturæ specificè loqueretur (quod suo tempore non vrgebat;) necesse est concessisse esse malos, (vt ex eadem

Doctrina Angelica, concors est cum Seraphica. Et omnib. assertis huius Operis fauet consequenter.

doctrina facillimè intulit Episc. Caram. in dicta Epist. n. 157. §. Penultimo ante notas peccatum veniale) & saltim, sicut de vanis dixisse: *Non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Ergò concordat cum Seraphica doctrina tradita. Vbi pro Angelica duo notanda sunt.

Notabile primum ad intelligentiam doctrinæ D. Thomæ.

168 Vnum est iàm tactum n. 102. & 103. circa verba ipsius S. Doctoris. Data n. 99. scilicet. *Illi autem cogitant quæ sunt Mundi, quomodo placeant, vel viri uxoribus, vel mulieres maritis; nisi quod capillos nudare fœminas, quas etiam caput velare Apostolus iubet, nec maritatus decet.* (ex S. August. & prosequitur S. Thom.) *In quo tamen casu possent aliquæ à peccato excusari, quando hoc non fieret ex aliqua vanitate, sed propter contrariam consuetudinem, quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.* Quæ verba sunt eadem, quæ ex Glosa dat Angelus de Clau. n. 102. quæ iàm non adsunt in vulgata, ut dictum est ibi. Et etiam probatum, quam malè tribuitur ipsius menti talis illatio, ex illis verbis. *In quo tamen casu, &c.* ergò in omni casu, idest data tali consuetudine: Ergò data quacumque; & etiam de excollaturis, possent excusari. Iàm verò negatur suppositum, quod corruptela possit gaudere fauoribus, vel nomine cōsuetudinis, ut de excollatura dixit S. Antonin. nu. 156.

Sine veritate tribuitur Divo Thomæ toleratio excollaturæ illatiue.

& citò idem de Angelo de Clauas. tradetur. Iam quia de non laudabili, ad vituperabile; de non bono, ad malum, non sequitur illatio. Et minùs hodiè, quia Glossa ablata est, qua Sanctus tolerauit. Nec tunc dictus Angelus (qui cum Glossa, & Sancto Doctore id tolerauit, quia nudare capillos, *Cum hoc de se non sit impudicus, excusat consuetudo. Vt dicto nu. 102. latius dixit.*) Rationem inuenit, vt idem de excolatura proferret; sed oppositum, in eodem loco, aliens. *Similiter continet impudicitiam, quod mulieres taliter vestimenta aperiant, quod pectus, & mammillas ostendant; vnde tales nò audeo excusari à mortali.... nec valet, quod sic est consuetum. Quia corruptela est, l. quod non ratione, ff. de leg. quæ potiùs auget peccatum, c. fin. de consuetud.* Hinc oritur intentum, notæ. Quia nescio quis in opusculo manuscripto Hispanicè, Patronum arripuit Angelicum Doctorem in fauorem excolaturæ; tradens verba dicta ipsius, tacensq; ly *In quo tamen casu.* Et transcribens sequentia. *Quamuis talis consuetudo non sit laudabilis. Ad cuius illationem, satis manet dictum.*

169 Alterum notandum est. Quod in eodem articulo agit Sanctus de ornatu, sed non vt honestus est, vel impudicus; seu qualis sit hic, vel ille; sed vt nociuus for-

ma-

S. Thomas in quaestione ornatus, inadéquatè quærit, & respondet; (vide §. 102.) supponens dictum in quaestione scâdali. Sic intelligi debet Doctor qui vis, intentionè in ornatu quærens.

maliter est ornando; & sic peccatum quærit in isto, non in proximo vidente; ideo non de scandalo, sed de intentione distinguendo, determinat. Ut patet in litera. Ratio notandi est, quod ornās se, mera intentione potest lædi, quidquid sit de ornatu; & mero ornatu potest lædere, quidquid sit de intentione: qua distinctione intelligendus debet esse ipse Sanctus, & alius Doctor, qui intentionem se ornantis quærit; quia tunc non de læsione curat videntis, sed ornantis; & quidquid de illo dicat, nō resoluit adequatè, dum ipsius ornatus nō determinat malitiam, vel bonitatem apparentem; quia dum de exterioribus agitur, non prouidetur rationalis respectu sui absolutè, absque respectu aliorum, ut docet ipse S. Doctor ibi. q. 168. ar. 1. §. Respond. quod nunquam intactum relinquunt DD. sed alibi inquirunt, & determinant. Sicut ipse D. Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. 2. & 3. ubi de scandalo agit. Et ad propositum ar. 1. definitionem traditam nu. 5. probans cum S. Hieronym. idest. *Dictum, vel factum, &c.* Arguit etiam esse diminutam, quia cogitationem non imbibit; & respondet §. 1. verba quæ videas n. 6. & nu. 240. traditque ideo scandalum actiuum, præter intentionem agentis (de quo ipse Sanctus, & Caietan. 98. 110. & seq.) Ecce quod

quod in quæstione ornatus intentionem quærit, & in quæstione scandali, intentionem omittit; cum fateatur nu. 111. ornatum scandalizare, seu prouocare proximum: ergò in quæstione ornatus, non de scandalo ornatus quærit, seu de proximo; Sed de ipso ornando, quia de scandalo iam egit alia quæstione.

170 Vnde passim aliud notabile sequitur. Silicet, quod pudicitia ornatus minus vrget ornando respectu suæ conscientia, cui sola intentione satisfacit, quam respectu aliarum. Quia sic non solum opus malum, sed habens speciem mali debet vi charitatis vitare. Vt dixit vtrūque S. Thom. n. 143. & seq. & abstrahens à malitia actus externi, sufficit in executione postponere salutem proximi ad suam appetentiam, vt peccet mortaliter, secundum ipsum Sanctum nu. 111. (qua doctrina faciliter probatur, quod fœminæ admonitæ per salutis proximorum zelatores, & adhuc renitentes, sine intentione lædendi, peccent mortaliter.) quod de ornatu in quæstione scandali sequitur potius, quam in propria. Et est ratio, quia vt ornatus pertinet ad modestiam, quæ in eadem doctrina, est temperantiæ pars. Et licet illius partes, doceat Sanctus ipse, ligare auctoritate Scripturæ n. 95. tamen ip-

Tertium notabile ad eandem doctrinam.

semet nu. 110. circa effectus illarum, tenet respicere charitatem, cui opponitur ornatus scandalum: quæ virtus candidior, & maior omnium, finisque legis est. Ideo ornatus, ut immoderatio ornâdo est, mitius ligat, quam ut scandalum aliorum. Quod est intentum ad intelligentiam doctrinæ Thomisticæ.

Societas Iesu
in eadem do-
ctrina sociatur
Angelicæ, &
Seraphicæ.

171 Non minus (si alia Religio desideratur) de veneranda Societate Iesu, & eius stabilita doctrina, potest interri, sequi peccatum mortale in excollatura. Eo quod in re venerea, quantumvis minimam delectationem deliberatam quæsitam, vel admissam, tenet esse mortiferam, tota ista Religio; oppositumque, nec probabile, nec tolerabile esse, ex præcepto P. Generalis Claudij Aquavivæ, Romæ 24. Aprilis ann. 1612. (ut Diana, ex Trimarcho, & Tanne-ro p. 5. tr. 5. ref. 5. citat) sub pœna excommunicationis, & alijs grauib. Contra subditos aliter opinantes, vel consulentes. Quod renouatum fuit in Congreg. Gener. 9. in decreto 24. Sic tradunt communiter Iesuitæ. Rebellus, Lessius, Filiucius, Layman, Busembau, Vasques, Sanchez retractatus; explicantque benignè Castropal. Mendo. & Tamburrinus, quorum, & aliorum loca inuenies apud Patrem Moya. tr. 6. miscell. disp. 2. q. 2. §. 3. & ad intentum
sup.

suppono communem sensum; quod ostentio pectoris in muliere, ex se naturaliter prouocat ad lasciuiam. Quod præter dictas auctoritates, & dicendas, verum est adhuc in sententia benigniorum, inter quos primus adducitur ab omnibus Caietanus, qui nu. 141. hoc idem fatetur. Et ideo ait Diana par. 10. tract. 12. res. 30. §. Nota. *Quod stando in opinione Caietani, & aliorum DD. (scilicet Armillæ, Nouar. Sanch. Filiuc. Graffij, Lefsiij, Azor. Trullench. quos antea citat, §. Non desunt.) peccarent mortaliter mulieres, si incederent nudato pectore, ubi non adest mos. Quod non auderent dicere, si ex se non esset quid prouocatum.*

Excollatura naturaliter prouocat.

172 Taliterque hoc sentiunt etiam communiter, (quod adhuc assueta excollatura) mitiores DD. eandem prouocationem ad libidinem ab illa oriri concedunt. Audi Caietanum, loco citato, idest in D. Thom. 2.2.q. 149. ar. 2. §. Ad objectionem autem de ornatu. *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, nè crederet; quoniam conditio ista, quæ est esse prouocatum ad lasciuiam, regulanda sic est, nè animi iuuenum mollescant.* (Nota vt in n. 141. quod de excollatura in proprijs terminis loquitur. Et quod immediatè ante dictum ait. *Constat autem, quod prouocare ad lasciuiam est actus*

Etiam consuetudine.

actus ex suo genere mortalis.) Idem cum illo sentiunt, & movent Syluest. v. Ornat. n. 3. §. Tertiò. Azor. par. 2. l. 12. cap. 18. §. Et quaest. 13. Nauarr. c. 13. nu. 19. Diana par. 11. tract. 4. res. 32. §. Ante illum. Herinex. tom. 3. disp. 2. nu. 113. & §. seq. affert leges Belgicas, contra hunc abusum. Episc. Caram. in dicta Epist. §. Nec inde inferas, & in fine. Vbi tradit legem Venetam. Et §. ad literam D. S. Caroli excommunicationem, & legem municipalem Mediolanensem. Vide illum n. 165. & infra n. 253. Lessius etiam lib. 4. dub. 14. nu. 112. ait. *Secus est in nudando pectore, ut Caietanus. Graue tamen peccatum esset, huiusmodi morem introducere, ubi non est consuetum. Insolita enim magis movent. Et res ipsa merito ob periculum, etiam ubi est recepta, tanquam illicitum libidinis, esset abroganda, ut DD. movent.* (Benè ex periculo manente, illicitum libidinis intulit, quod imbibit prouocationem, & hæc peccatum mortale, non obstante consuetudine. Ex Caram. dicto nu. 165. & Caiet. nuper. eo quod *Prouocare ad lasciniam est actus ex suo genere mortalis.*)

Hoc tradit
Syluester pro
regula genera-
li infra num.
278.

173 Suppono ultimo. Quod scandalum sumit suam grauitatem ab occasione quæ præbet, ruinæ spiritualis alterius. Ut ait Castropal. de temperant. disp. 3. punct. 8. n. 9. & Bonac. tom. 2. d. 2. q. 4. punct. 2. §. vni-

co.nu.11. quæ occasio constituit formaliter, & saluat speciem scandali, secundum huius traditam communem diffinitionem, & abstrahit ab intentione ex dictis cum D.Thoma. Et satis n.169. qui ideo concedit in dicta quæst.43. quæ est in 2.2. & præcipuè ar.3. §.Respond. scandalum actiui mortale, præter intentionem. Vbi Caiet. §. Ad hoc dicitur. Peccatum sic commissum reducit ad speciem scandali solum, quia malitia alterius peccati caret; Ad cuius constitutionem, non data intentione, sufficit occasio, & cōsequenter huius gravitas, prout tendit in maiorem, vel minorem ruinam proximi, tribuit gravitatem similem scandalo. Ex quo deducitur sic intentum.

174 Occasio ruinæ mortalis, est mortalis; sed occasio libidinis est mortalis ruinæ: ergo occasio libidinis est mortalis. Maior est certa de occasione data absque ignorantia mali, cuius speciem habet occasio; (aliàs si occasionem præbere ad mortale, non esset mortale; nullum scādalum esset damnandum; quod est contra Euangelium:) quod omne, ex dictis, & suppositis datur in excollatura; quæ ex se est occasio data, & mala. Quia etsi Caietanus, Nanarrus, Lessius, Layman excusent à mortali (verba sunt Castropal. vbi nu. præced.)

fa-

Argumentum
ex dictis pro
doctrina Socie-
tatis Iesu.

*fœminam ex consuetudine; excusare nequeunt
 introducere (antea dixit nuda pectora, vel te-
 nuiter testa) tunc, quia introducit rem ex se
 periculosam, &c. Nec excusare volunt, quia
 Lessius n. 172. idem dixit. Azor. p. 1. l. 12.
 c. 18. §. Et quæst. 13. de eodem, omnes in
 hoc convenire, & idem Layman to. 1. l. 1.
 tr. 3. c. 13. n. 4. aiunt. Et quia ex se mala est,
 seu prouocatiua, adhuc consuetam mo-
 nent extirpare ipsi; quia Idē in quantum idē
 semper natum est facere idem. Arist. 2. de ge-
 nerat. text. 56. quod etiam recipitur sic.
 Idem manens idem, &c. (magis vrget do-
 ctрина relata à nu. 7. 12. & 14. qua ab actu
 indifferente, & aliquando bono, & hone-
 sto in se; propter talem occasionem, res-
 pectu pusillorum est abstinendum. Quod se-
 quitur Diana cum alijs, quos tradit in-
 summ. verb. Scandalum, §. 22. ex quo se-
 quitur, vt dictum manet, n. 22. quod cum
 tali scandalo nihil est faciendum). Si ergo
 omnes, consuetam ex collaturam extirpari
 docent; illam illicitam, & prouocatiuam,
 adhuc cognoscunt: vera est maior, de ex-
 collatura experta: quod si malum ad quod
 prouocat, est libido (vt supponitur) apud
 quos nullus actus libidinosus est venialis;
 semper prouocat ad mortale: & vera est
 minor. Consequentia tenet; & totum meo
 videri sequitur ex doctrina Iesuitarum,
 sci-*

scilicet quod excollatura, nec consueta sit venialis, eo quod prouocat ad rem veneream, cuius minima delectatio, si sequatur, est mortalis.

175 Quam illationem probat mens, & factum Dianæ, qui in re venerea aliquantulum mitis fuit: quod maturius retractauit. Vt videtur in summa v. Luxuria, Hispanè, & Latine, §. 3. & consequenter cum de excollatura mitius sentiret, id postea retractauit in par. 10. tr. 12. ref. 30. & apertius par. 11. tr. 4. resol. 32. §. Ex dictis. Dices tamen vice versa, quod pari argumento debent Minoritæ non concedere paruum materiam in re venerea, qui ex Constitutione posita nu. 166. graue peccatum in excollatura supponente, non absoluerunt mulieres cum illa incedentes. Cur ergo Emanuel Roderic. Villalob. & Portell. paruitatem illam concesserunt? Cur saltem illam sententiam non mutarunt? Ad quod dico primò, quod non tenet paritas; quia Minorita nullus paruitatem esse possibilem in excollatura negat, nec ipsa Constitutio aliud supponit. Secundò nego suppositum, de tribus illis DD. vt infra n. 197. satisfiet.

Argumentum
ab opposito,
contra Minoritarum doctrinam. Cuius solutio infra.

(*)

N

Pro-

*Probatur Conclusio auctoritate
Doctorum.*

176 **S**unt etiam DD. multi, qui acriter talem nuditatem damnant expressè, præter Sanctos n. 154. politos. Angelus de Clauas. (in cuius summæ commento, Additionator citat Alexand. Aléf. pro hac sententiâ. v. Ornatus. §. 2. lit. G. quæ etiam citat Ortigas, illiusq; verba. Alleg. vltima. §. Luego. Apud S. Bernardin. to. 1. ferm. 46. vt sup. n. 157.) verb. Ornatus. §. 3. ait. *Secundum, quod requiritur in ornatu est honestas, nihil enim inhonestum potest esse licitum, unde sicut sine iustitia nemo ingreditur Regnum Dei, ita sine honestate, quæ est vna de partibus eius essentialibus, l. iustitia. §. iuris præcepta. ff. de iustitia, & iure. Et propterea Paulus ad Galat. 5. Ponit impudicitiam, vñ de excludentibus à Regno Dei ... similiter continet impudicitiam, quod mulieres, &c. n. 168.* Ipseque Additionator dictus, vt hæc impudicitia, ex ipso facto damnetur, nec aliqua excusetur intentione, citat D. Tho. in Paul. ad Timot. dicentem. *Ornatus enim provocat, non intentio. Et Lactantium 3. dist. c. 5. Nihil interest, quod animo facias, quod fecisse, vitiosum est, quia facta cernuntur, animus non videtur.*

Angelus
Alex. Alenf,

Nulla intentio
nec excusatur;

177 Buft. in Rosar. tom. 2. serm. 28. par. Buft.
3. §. Secundò, ait. *Talis ornatus meretricius est rete Diaboli, ad capiendas animas, & ideo summè est detestandus, tanquam omninò illicitus, propter inhonestatem; nihil enim inhonestum potest esse licitum, cum honestas sit una de tribus partibus principalibus iustitiæ. ff. de iust. & iur. l. iustitia. §. Iuris præcep. ideo unum de excludentibus à Regno Cælorum est impudicitia, ut refert Paul. ad Gal. 5. ille ergò habitus est inhonestus, per quem mulieres ostendunt humeros, seu pectora, qui est habitus meretricius. Unde Eccles. 19. dicitur. Amictus corporis, incessus hominis, & risus dentium, annuntiant de illo. Hieronymus ad Matrem, & Filiolam. Palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros. Et ad Furiam, & c. & ad Demetriadem. Illa sit tibi pulchra, & c. n. 154.*

178 Rosella v. Ornatus, n. 13. Secundum, Rosella.
quod requiritur in ornatu, est honestas. Nihil enim inhonestum, & c. (quasi Angelus, & Buft.) directè autem ille habitus habet inhonestatem, quando mulieres taliter vestimenta portant, quod pectus, & mamillas totaliter ostendunt; tales dico peccare mortaliter, quia sunt occasio efficax ad ruinam virorum.

179 Syluester verb. Ornatus, n. 79. Septimò Syluester.
quæro quid de his, qui deferunt habitum inhonestum, sicut mulieres ostentantes pectora, & c. (ecce quod iam inhonestum supponit)

Regulam ci-
rat, & præter
illam, iudicio
Confessoris ca-
sum relinquit.

nit) dico quod omiſſa intentione, loquendo de
facto ipſo, (Nota, & diſce intentionem
omittere) ſtante conſuetudine, licet non lauda-
bili, non poteſt dari regula generalis, niſi quæ de
occaſione peccati datur ſuprà. Occaſio. Sed totū
relinquitur iudicio Confessoris, qui in talibus,
quantum licitè poteſt, reſtringat. Melius ipſū
intelliges ipſo. Dixit enim num. 3. Secundò
quæro, quando ornatus ſit ſine peccato? Et di-
co. Quando erit ſecundum medium virtutis. Ad
quod multa requiruntur. Primò, quod in ſe ſit
ſobrius, non ſuperfluus; ad quod indicandum
debet homo uti conſuetudine virtuoſorum, &
conſilio bonorum. (Et quid includit ſobrius?
audi) Ad primum autem, ſcilicet ſobrietatem,
requiritur primò, quod ſit honeſtus, cum hone-
ſtas ſit pars iuſtitie. Ergò cum hic habitus
ſit apud ipſum inhoneſtus, & ſine conſue-
tudine virtuoſorum, & conſilio bonorum;
non eſt ſine peccato. Et quale peccatum?
exprime ex regula generali, quam citat
verb. Occaſio. ibi enim ait. Intelligo, quod
occaſio aſtina peccati mortalis, ſit peccatum
mortale, tripliciter... Secundò, quando ſine cau-
ſa quis dat occaſionem, quia eſt contra charita-
tem. Secùs ſi ex cauſa, ut ſi mulier ſe ornet ſo-
briè, ſecundum morè patrie. Sobrium ſuppo-
nit morem, ut cauſa ſit. Ergò ſi nō ſobriè,
ſed inhoneſtè ſe ornet, ſine cauſa eſt. Et ſic
peccatum mortale, ex eiſdem doctrina,
eſt offendere peccata.

180 Sà. Aphorism. ver. Ornatus, ait. *Fœ- minā pectus nudum gestare, sine mala intentione, quidam negant esse mortale: Ego difficile talem absoluerem.* Ad quod Moure par. 4. c. 8. §. 3. ad liter. F. n. 3. Respondeo (manet ibi interrogatum. An sint in habituali peccato scandaliz?) *Mibi valde probatur opinio affirmans, quam religiose satis defendit Sà. Verb. Ornatus.*

181 Diana par. 10. traët. 12. ref. 30. citās Angelum, Rosella, vbi sup. Pisanella verb. Ornatus, nu. 3. D. Antonin. in summ. par. 2. tit. 4. c. 5. §. 3. qui sentiunt (dicens) incedentes nudato pectore, peccare mortaliter ait. *Sed ego olim contrarium docui, quando iuxta morem Religionis, &c.* Et sic Caeteranus, Armilla (idest fumus) Nauarrus, Sanchez de matrim. tom. 3. lib. 9. disp. 46. nu. 26. Filliuc. tom. 2. traët. 30. c. 10. num. 220. Graffius in decis. lib. 2. c. 76. nu. 2. Lessius, Azor. par. 2. lib. 12. c. 18. qu. 13. Tullench. in Decal. to. 1. lib. 1. c. 6. dub. 5. nu. 21. Verū his non obstantibus, doctus, & eruditus P. Albertus de Albertis ex Societate Iesu in Paradoxa moralia, de ornatu mulierum, disp. 2. c. 1. per totum. *Latissime conatur probare primam sententiam, nempe mulieres nudato pectore incedētes, peccare mortaliter. Qui etiam putat Principes laicos, & Episcopos, sub peccato mortali teneri talem consuetudinem*

Diana, & tradit Pisanella.

Albertus de Albert. peccatū mortale in excollatura docet. contrarium improbable, & Principes, & Episcopos sub mortali, talem consuetudinem extirpare censet.

extirpare, & tales fœminas esse à Sacra Syna-
 xi repellendas; & sententiam supradictorum
 Auctorum, qui liberant huiusmodi mulieres à
 peccato mortali, ex more patriæ; probabilem,
 ex principio saltem extrinseco, non vult ad-
 mittere. Et in fauorem P. Alberti ego hic ad-
 ducam auctoritatem inclyti Doctoris Sorbonici
 Andreae Duballij. in 2.2. D. Thom. tract. de
 charitate, q. 19. ar. 5. ubi sic ait (de ornatu) vel
 est moderatus. statui conueniens, &c. Et hunc
 non tenetur mulier deponere. Vel est immode-
 ratus, & immodestus, ut quando mulier nudato
 pectore incedit. Et hic ornatus est ab ijs depo-
 nendus, quia probabiliter constat ipsis mulieri-
 bus, aliquos, ex earum in tali statu aspectu, co-
 gitationes, & desideria obscœna, & nociua con-
 cepturos; & certè talis ornatus non est opus in-
 differens, sed re ipsa malum. Et de iure virgi-
 nis ad nuptias, respondeo: Virginem illam
 propterea non debere uti habitu immodesto, si-
 quidem pro viro sibi quærendo, multa mala
 committeret... Caietanus autem, & Nauarrus
 putant hunc ornatum insolentem, esse tantum
 peccatum veniale, ratione excessus pugnantis
 contra virtutem modestiæ, non autem ratione
 scandali; quia ex tali ornatu non magis causa-
 tur ruina proximi, quam ex pulchritudine na-
 turali, quæ omitti, & deponi nequit. Igitur si-
 cut ruina proximi spiritualis oritur tantum
 per accidens ex illa pulchritudine, sic etiam ex
 illo

Andreas Du-
 bal.

illo ornatu superfluo: ex quo concludunt al. qui;
mulierem ita superflue ornatam, & potissimum
nudantem pectus, & si nolit eum deponere, pos-
se nihilominus absolui in confessione. Quod ta-
men ego nollem; siquidem mulieres ita super-
flue ornatæ, sunt infallibiliter in laqueum, &
ruinam multorum; præsertim verò, cum ad hunc
ornatum excessum, nullum ius habeant, neque il-
lis onus aliquod imponitur, si eisdem dicatur, ad
ruinam proximi præcauendam, eo uti non posse;
sed solum eo qui est earum statui conueniens.
Hucusque Duuallius, sententiam P. Alberti
sequens. Nota tamen (prosequitur Diana)
quod stando in sententia P. Alberti, in hac in-
suetæ pectoris feminei nuditate, dari posse leui-
tatem materiæ, ut si qua mulier infra radicem
colli, pectus crassitie unius tantum digiti ape-
riat, non putarim eam mortaliter delinquere.
Ratio est, quia talis nuditas non videtur per se
esse notabilis, quæ ad libidinem notabiliter in-
citet, & huiusmodi ferè est ea, ut vulgò appel-
latur scollatura. Nihilominus à Confessarijs,
& à concionatoribus, alijsque animarum Pa-
tribus, & Religiosis omnibus strenua opera dā-
da est, ut huiusmodi quoque scollatura penitus
tollatur, quia aliquid contagio vanitatis paula-
tim serpit, & ab uno digito scollaturæ ad duos,
hinc ad tres, & ultra facile proceditur, & peri-
culum ingens est, nè de veniali scollatura in le-
tiferam incidatur. Addit etiam huiusmodi scol-

Insueta ait;
quia Romæ
vbi scripsit, non
est conueta:
traditque ma-
teriæ leuem,

laturam posse per accidens notabilem euadere; nam si immodicus ornatus aliàs, nec dum notabiliter ad libidinem prouocabat, fieri potest, ut addita scollatura, iam notabiliter ad libidinem prouocet. Hæc Albertus ubi suprà. Nota tamen quod stando in opinione Caietani, & aliorum DD. peccarent mortaliter mulieres, si incederent nudato pectore, ubi non adest mos. Et Romæ non adesse, ubi scripsit, affirmat, quia maior pars, quæ constituit morem, non eo utitur.

182 Ipse quoque Diana par. 11. tract. 4. resol. 32. postquam citauit Albert. de Albert. Marchan, Bricchium, Nouarium, Roccaful, Caietanum, Nauarr. Graff. Bonacin. Layman, Filliuc. Baldell. dicens, de tali consuetudine. Omnes clamant, nullo pacto introducendam de nouo. Imò multi docent extinguendam esse. ait. Vnde si talis consuetudo praua alicubi fuerit introducta, putat Ioannes Maria de Castillento in Theologia morali Seraph. tom. 1. ver. Consuetudo. diffic. 22. quod Superiores tam Ecclesiastici tenentur sub peccato mortali suppressere, & extirpare; quod varijs rationibus confirmat. Et ex eodem Castillento diffic. 24. ait. Parnitatem materie in hoc more sæminarum..... Posse dari, mihi certum est.... Sanè poterit dari modus notabiliter obscænus, & efficaciter prouocatiuus ad Venerem, & minus obscænus, & leuiter excitatiuus

Romæ est in
vsu excollatu-
ra, ait Diana.

Castillento.

Tenentur Superiores vtriusq; fori, sub mortali extirpare excollaturam consuetam.

rius ad libidinem: Mos ergo notabiliter obscenus, & prouocatiuus ad peccatum, est sanè illatum, quæ uera prostituit, usque ad medietatem, ut totum pectus appareat. Hic enim modus, & potè omninò inhonestus, & meretricius, &c. possunt à mortali excusari, ab ignorantia inuincibili, & vera simplicitate... statim verò, ac... moneantur, talem modum esse... mortaliter peccaminosum, quia valdè prouocatiuus ad libidinem; tenentur talem vestiendi modum deponere, & uera, & pectus, aliquo honesto uelamine, non tamen trasparente, contegere. Aliter se mortalis peccati reas cognouerint, eternis pœnis infelicitè puniendas. Huiusque Castillento. Quæ omnia magis cõfirmantur, ut superius dixi, à P. Albert. de Albert. & à P. Petro Marchan. à me alibi adductis. Et ut mens ipsius Dianæ breuius, & clariùs videatur. Dicit in summ. verb. Aspectus, §. 5. Mulieres quæ publicè incedunt cum parte pectoris, & mamillarum nudata, non sunt à Confessarijs absoluenda. Vide n. 188.

Marchancius
cuius uerba infra n. 188.

183 Adest liber *Respuesta Theologica* nūcupatus, in lucem editus, dicto n. 164. expensis, & mandato Archiepiscop. Compostellani, ann. 1673. ex labore, ut dicitur, & scio sic esse, P. Tirso, cuius approbatio, ex eiusdem Præsulis commissione, quatuor Doctoribus supradictis facta, specialis eorundem sententia dicta manet, cui

Tirso.

Lumbier
Segouia.
Fernandez.
Nauarrete.

fa-

Laynes.

fauet P. Laynes. ibi etiam citatus in opere de ornatu, & fuce, q. 15. casu 12. apud Albert. pag. 380. vbi probat Apostolum 1. Timoth. 2. loqui præcipuè, in eodemque opere. Scilicet *Respuesta Theol.* §. 28. ex P. Hieronym. de Zafran. Iesu ita in comment. in David. digress. 1. disp. 3. c. 7. §. 1. pag. 429. dicitur. *Hoc ornatu incedere, licet omnis fucus abfistat, & malus animus alios incendendi, peccatum semper est. Et si de ornatu loquamur, in quo nudum pectus exponatur (ut plerique probabilius putant) etiam leibale.*

Zafran.

De Lessio ait,
aliter scriptum
in Hispania.

Lopez.
Salmeron.
Et infra §.
seq.
Raynaudus.

De Lessio autem ait, quod aliter scriptum sit in Hispania. Tradunt in Patrocinium huius tractatus, inter alios dictos, duo Iesuitæ, scilicet P. Hieronym. Lopez in Concone de escorado. ibi. §. 59. & P. Salmeron tom. 15. disp. 9. in c. 2. ad Timoth. 2. ibi. §. 4. (quibus adde Theophil. Raynaudem. tom. 4. lib. 6. sec. 2. c. 8. nu. 160. dicentem. *Corporis nudatio indecora, aduersans castitati.*

Ortigas,

184 Adde etiam P. Ortigas Missionariū in appendice. *Alegaciones dela modestia.* Quod opus, ut ex facultate Prouincialis, de speciali commissione sui Generalis, videtur in calce editum ann. 1671. nullam excusationem, vel leuitatem admittit in scollaturis. Qui sententiam Simonis Casinens. tradit, ut sup. n. 161. & §. *Es la otra.* fol. 17. ait. *El P. Nicolas Causino Confesor del*

Simon Casin.
Causinus.

del Rey Christianiss. en muchas partes de su Corte santa lo condena, y amenaza, con varias, y eficaces razones. Y aora en el tom. 3. impreso el año de 1667. en Madrid, dice en la ses. 8. fol. 102. no contentas con este aparato inuentan muchos modos de descubrir la garganta, y ombros, reprobados de Dios; vergonzosos al sexo; ofensiuos à la naturaleza; y escandalosos à la decencia ciuil, y politica. Affert etiam pro sua sententia cum Episcopo Palafox, vt sup. nu. 165. Magistrum Fr. Thom. Ramon. lib. 1. quem scripsit. *Delos trages profanos.* Et seipsum citat in alio lib. *Llama eterna.* Et in alijs octo. Et P. Henticum Engelgrauē, de quo ait ibi. *Vno de los mas eruditos, y zelosos Predicadores de nuestro tiempo, en el tom. 5. de sus Emblemas Euangelicas, en la dela Ascension, s. 1. dice assi. Por el pecho, y corazon auuerto de Iesu Christo os pido, por la razon, por la modestia, y decencia, que pide el Christianissimo, que professais, donzellas, Matronas, que lleuais descubierta, tanta parte de vuestra ceruiz, y pechos, como fuelles infernales, para auinar el lasciuo incendio, que cubriéndolas con el vestido decente, de jeis de llenar de empacho, y verguenza, à los ojos modestos; y à los torpes, de las lasciuas llamas, en que con esse trage meretricio; los abraisais, y cōsumis, &c.*

185 Et s. seq. qui incipit. *El P. Fr. Raymundo Carronio (prosequitur) es de la Religion*

Ramon

Engelgrauē

Carronio

gion Seraphica; en su Apostolato, ò instruccion de Misiones, que sacò en Roma el año de 1659. à vista del Pontifice. Siente que pecan gravissimamente. Porque, como dice Hieron. Epist. 9. esse traxe es para venderse de suyo. *Vt vendibilis pereant.* Y à la objecion, de que lo hacen con buena intencion. Responderem, hìc, & nunc, *illicitam nulla intentione purgari.* Alioquin liceret fornicari, bona intentione sanitatis: ieiunium violare amore consortij. *Hec intentio non est nisi vanitatis hìc, &c.* Quibus consideratis, nescio quomodo tales, in continua viuentes iniustitia, propter occasionem, quam liberè dant, concupiscentiæ propriæ, & alienæ, absolui possint, &c. Et ex cícato Salmeron, cótra excusantes maritatas dicit ibi, *Inuentus in habitum feminarum, indecorè nudantiù pectus, ipsas, quod id agerent; viros, quod pateretur, cum acriter castigasset, decem ex primarijs Matronis, vestitum decentiorem, qui collo tenuus, nihil intectum relinqueret, sumpserunt, &c.* Et paulò antè ibi. *Y hà sido ardid del Demonio, que desnuden mas las espaldas, que el pecho, porque la verguenza natural al sexo, de los propios ojos, no enfrene el atreuimiento. Ni los maridos pueden mandar, ni gustar, dice S. August. Epist. ad Editiam, que sus mugeres salgan por las calles tan desnudas, y si son tan cobardes, y necios, que lo toleran, participan de la culpa, &c.*

Nulla intentione purgatur res illicita.

Nota rationem peccati.

186 Et §. seq. Y á emos dicho, enseña S. Tho-
mas 2. 2. qu. 169. art. 2. ad 2. Bauadilla cum
alijs lib. 2. polit. c. 7. nu. 149. & 150. que á los
Iueces ordinarios Ecclesiasticos se les dá la au-
toridad para oponerse á estos excessos, prohibiē-
dolos con censuras, como lo hizo S. Carlos Bor-
romeo en Milan. El Obispo Isidoro Clario
estendiò la excomunicacion á los Oficiales, y sa-
stres, y Alex. VII. en la Bula de 3. de Sept. de
1656. ordena al Obispo Perusino, y á los demas
Ecclesiasticos, que con todas instancias procuren
atajar este incendio de lasciuia. La otra razon
con que obliga el Casinense á prohibir este abu-
so con mandatos, estatutos, y censuras, es el te-
mor del castigo, que el Señor amenaza á las que
delinquen, y á las Republicas, y Puestos, que
callando mandan, que se execute, segun reglas
del derecho. In cuius manu est, ut prohibeat,
inbet agi, si non prohibet admitti, de Saluiano.
Potestas, quæ prohibere ptest, si taceat inbere
videtur. Illa error, cui non resistitur, approba-
tur de inocenc. Illa de S. Gregor. Cum mala
corrigi loquendo possunt, silentium consensum
esse pertimescant. 1. Past. c. 4. pues si. Facientes,
& consentientes eadem pœna puniuntur, &c.
Et fol. 19. §. Pues los Predicadores. Enume-
rat Prædicatores, qui scientia, & auctori-
tate, ut DD. citari meruerunt. Ut Santi
Llan, Nicol. Baptista. Sorcibas. Lumbier, qui
etiam hoc vitium publicè, & sæpissimè
damnarunt.

Quid de Præ-
latis consen-
tientibus.

Predicadores
famosi dam-
nes hoc vitium

Carrancio.

187 Etiam Auctores graues Iurisperi-
 tos enumerat. Ex quorum primò, fol. 2.
 §. 2. D. Alonso Carrancio, en la Rogacion,
 ò alegacion à Philip. IV. el año de 1636.
 §. 4. ait. *Acordò el Demonio de introducir en*
España vna nouissima dissolucion, y animoso
desenfado, en las que viuen mas, y mas al vso,
dando muestra desembarazada, y sin velo algu-
no de su garganta, y parte de los pechos, insolente
licencia, opuesta de manifesto, y sin rebozo à
la debida honestidad, modestia, y recato Chri-
stiano. Et ex ipso prosequente §. Es la otra,
fol. 16. ait cum S. Cypriano lib. de bono
pudicitia. Que si lleuan este trage indecente,
por agradar à los hombres, aunque no tengan
intento de perder la castidad, pecan, y à mas de
los mas Theologos, que cita con S. Thom. 2. 2.
q. 169. art. 6. ad 2. de los Interpretes de ambos
derechos dize, ay muchos, que son deste senti-
miento, y en particular, todos los que comenta-
ron el cap. Fucare. de consecr. dist. 5. Abb. in c.
1. ne Clerici, vel Monac. nu. 1. Cassan. in Cata-
log. gloria mundi, par. 2. consider. 32. Tiraq. in
l. 3. connub. à princip. Gullielm. Bened. in cap.
Raynuntius, verb. Cuidam Petro, tradidit à n.
32. Neuizz. in Sylua nuptiali, lib. 2. n. 86. &c.
donde bien prueba, que à los Iuezes ordinarios
Ecclesiasticos, les es dado el oponerse à estos ex-
cessos, y prohibirlos con censuras, y el gran
Iuriconsulto D. Iuan de Solorzano, y Perey-

DD. Theolo-
 gi, & Interpre-
 tes vtriusque
 iuris,

Cassan.
 Tiraquell.
 Gullielm.
 Raynunt.
 Neuizz.

Solorzano,

ra ... del Consejo Supremo de Castilla, llan a à este trage infernal, en que se exponen à vista tanta parte del pecho, ombros, y espaldas. puerta del publico ò carniceria publica, donde se venden en tablas pechos . y espaldas . Entre otras son sus palabras esta, Emblema 35. nu. vlt. fol. 70. *Quod maximè in foeminarum vestibulis dolendum, & deplorandum est, quæ iam tam manifestis hiatibus, vberum, & scapularum carnes prostituunt, ut macelli ianuam censeas, aut certò prostibuli. Sed hæc his, qui clauum Reipublicæ tenent, iudicanda, & emendanda relinquo, qui ignorare non possunt, &c.* D. Luis de Vlloa en su libro, año de 1659. haze una inuestiua contra los Ministros dela Iglesia. Diz. en doles, quanto mejor se logrará esse zelo ardiente contra la dissolucion. y escianda . delas mugeres, que aun en las Iglesia llenan las espaldas, y ombros à vista, tan esentos, y ascitados, como las caras, y mexillas.

Vlloa.

188 Et post pauca, traditis verbis P. Alberti cum Diana, vt nu. 181. hæc ex Marcancio depromit. Est ex natura sua peccatū mortale, vti his vestibus incitatinis. Tunc autem scollatura est incitativa libidinis, quando nuditas aliqua magna apparet, vt est videre in illis, quæ pectus apertum gerunt, etiam mammillas ex parte discoopertas. Y dà la razón Caicetano. Quia hoc est iam preparatorium ad libidinem. Que leuantar el vestido para descubrir

Marcancij verba.

brir sus carnes à la execucion, no es tanto como cortarlo del todo, in 2.2.q.169.ar.2. & hæc ex Diana. Ex dictis patet me respōdisse his diebus interrogatus de hoc casu. An mulieres, &c. (vt sup. n.182.) essent à Confessarijs absoluendæ; & negativè respondi. Ac præter Albertum de Albert. & Petrum Marcancium adductos suprà. Adduxi Bricchium in Promptuario Conf. par.2.cap.23. & alios, cum Rocaful. Hæc ex Diana affert, apud quem sup.nu.182. legi Bricchium. An sint duo, vel ex errore literæ, vnus, non assero.

Bricchium.
Rocaful.

189 Et quadam curiositate relinquam hunc Auctorem, qui §. *De cuyas*, fol. 12. ait. Quando en la primitiva Iglesia se les ponía à los hombres el pan consagrado en la palma de la mano descubierta, à las mugeres se les obligaba à cubrirla con vn lienzo, que llamaban Dominical, porque no se les viesse, ni la palma de la mano desnuda. Ità Theophil. Raynaud. lib.8.de Mart.al darles la Extrema Vncion, se omite la vncion de la tabla del pecho, por la decencia. Ità Ritual. in præp. Y se permitirá, que con las carnes, à vista de medio cuerpo desnudo lleguen à receuir el SS.Sacramento? Hæc P.Ortigas in opere citato in Ediçto Syracusano suprà transcripto.

Marcellin. de
Pite.
Petrarcha,

190 Fr.Marcellinus de Pise to.2. Encyclopediæ fer.5. Dominicæ Passion. §. Præstat (prosequitur sic). Iterum audire Petrar-

trarcham (quem antea citauit Dial. 20. de remedijs vtrius; & dat hæc illius verba.) *Est locus, vt defleam, vtque execrer ludibria hæc habituum externorum, quos vobis ab extremis Mundi finibus, furibunda præsens atas intulit. Sed Dij, hominesque, malè oderint has belluas humana effigie, ferino animo, barbarico habitu, compto fæmineam ad mollitiem capillo, moribus ad prinam duritiem horridis, atque incultis, hinc obscæna corporum impudicè detegentes, &c. (Et Marcell.) Quidnam, ô Petrarcha adiecisses, si aui huius fæminas aspexisses, meretricio habitu.... Quibus aculeis confixisses illam earum ementitam castitatem, quam ore profitentur solo cum cætera sint Veneris? Hodie sanè excidit effatû Musonij, qui vestibibus, vt clypeo vtendum dixit; scilicet ad tutamen contra temporis iniurias. Etenim præcipua fæminarum cura est in vestibibus non defendi, sed lædere oculos hominum obuiorum. Non est eis animus tegi, sed nudari, supremo humero aperto, & in fomitem luxuriæ finibus explicatis.*

191 Scripsit quoddâ opusculum, (quod cum alijs eiusdem ingenij nuper reduxit ad librum, quidam deuotus in capite nominatus, sua cura, & expensis; adhibitis opusculis, approbationibus, & licentijs. Quem *Exortacion à la vida espiritual* nūcupauit in titulo) Fr. Iosephus Gauarri, hūc

Gauarri.

abusum esse mortalem probans, per totū. Primo. Rationibus. a n. 4. negās in Hispania esse consuetudinem, (cuius suppositione, aliqui a mortali excollaturam videntur excusare); quia consuetudo petit consensum Principis; sed Regium Consilium prohibuit illam, lib. 7. Recopil. tit. 12. dicens. *jubones escotados ninguna muger los pueda traer, sino las que publicamente ganan con sus cuerpos.* Item. Quia consuetudo debet esse ad maius bonum Reipublicæ. Et quia illa est corruptela, quæ communiter prouocat homines ad peccandum per occasionem, vel dispositionem, quod totum de excollatura verificatur. Quam doctrinam textibus, & auctoritatibus ornat: Sacram Scripturam, vtrumque Ius, Reuelationes, Sanctos Patres, & Commentatores copiose accumulatur, vt etiam probet quod non excusat intentio indifferens, vel etiā bona, seu ignorantia; aut esse maritatam, vel dubiam de talis actus malitia; seu faueri opinione; eo quod improbabilem esse, pluribus rationibus, & aliquibus Auctoribus, defendit. Et, vel etiā dato quod veniale non excederet; committuntur plura venialia vno actu; & ratione periculi, contemptus, scandali, vel fragilitatis, & ex onere multiplicium venialium, facillimè transitus fieret in mortale. Et præter anti-
qua

Ex Reali Decreto in Hispania, excollatura solum meretricibus permittitur.

qua exempla Episcoporum Sanctornm; qui pœna excommunicationis talem abusum extinxerunt; citat quatuor Episcopos, qui moti illis exēplis, & literis Apost. Alex. VII. in Hispania, receptionem Sacramentorum, & ingressum Ecclesię, sub eadem etiam pœna prohibuerunt rebellibus fœminis; quæ, Flauio brigæ, vulgò *Vilbao*, Regio Senatui Vallisoletano, per Procuratorem occurrerunt, patrociniū quærentes, quasi vim patientes; vbi nullā fuisse, determinatum fuit; illasque obedire teneri. Alia plura, & notabilia allegat, cū modernioribus Auctioribus, qui integris libris eandem sententiam defendunt; cum nullus sit, qui hætenus innotescat, qui oppositum ex professo, integro opere, vel opusculo, seu saltem quæstione extensa, elucidaret, & ponderi fundamentotum huius sententię satisfaceret. Quæ omnia videnda apud illum sunt.

Mulieribus in Senatu Regio, recursus negatur, contra excommunicationem pro excolatura,

192 Alius etiam Minorita Missionarius modernior. Fr. Joseph de Villalua. Matrīci edidit morale opus, cuius titulus. *Antorcha espiritual*. Qui Antorcha 4. c. 3. licet laconicē, complectitur copiosē rationem, auctoritatem, & textum, & omnia appetibilia in defensionem honestatis, & in contradictionem excollaturæ, quam inducere probat in damnationem æternam: op-

Villalua;

posita fundamenta diluens.

Ignotus.

193 Fuit etiam quidā Doctor ignotus, Hispanus, qui pro zelo. ann. 1674. omnibus Prælatiſ misit Epistolam quandam, omnia vitia communiora corrigentem; & contra excollaturam incipiēs, per fucum, & vanum ornatum, in perditionem fœminas ire in ipsa probat auctoritatibus, textibus, rationibus, & exemplis.

194 Est etiam alius notus, qui circa finē eiusdem anni aliam priuatam Epistolam scripsit Illustris. Episcopo Gaditano. Cui manifestum fuit, Deum esse actualiter maximē indignatum ob huiusmodi corruptelas, & specialiter ob scollaturam mulierum; sibi que insinuatam, chartam illam mittendam fore eidem Præsuli, ut remedium tanti mali quæreret; (quam ipsemet mihi ostendit): in qua recordatū est, quod idem monitum, & reuelatum fuit S. Birgitaræ, sicut ibi refertur. (ob quod, optimum desiderium executionis mihi aperuit ipse Præsul, & simul vidēdi exactum hoc opus, de quo notitiam habebat.) Cui verò attestanti, benè noto, debet qua dignus est fides præberi; quia capax est; quod sufficit, (& non oportet subiectum laudare,) præsertim dum nil mirum, nouum, inauditum, seu archanum fuisset loquutus.

Non autem potuit per illustris Præsul,

tunc

tunc Gaditanus, ob ascensum sibi statim
 occurrentem, desiderium illud implere;
 potuit tandem, & voluit Diuina Maiestas
 suum opus perficere: & succedente Illu-
 strissimo Episcopo D.D. Ioanne de Isla,
 (in cuius manu hoc opusculū expletū, diū
 permansit, & de cuius ordine fuit diutius
 reuifum): re maturè, & paulatim visa,
 controuersa, & comprehensa; suo edi-
 cto, & censura, scæminea pectora tegere,
 oraque reluctantia tacere, consequutus
 fuit. Quo tempore, scilicet circa finem an-
 ni 1678. D. Doctor D. Iosephus Garces,
 primariæ Cathedræ Bononiensis olim
 moderator, in Vrbe Mentosana, vulgò
Iaen, vbi tunc aderat dictus. P. Ganarri
 chartam impressit, & Prælatiſ distribuit;
 cuius argumentum, exactissimè, & erudi-
 tissimè ornatum, & probatum, non solum
 Theologicè, sed vrgentiùs in vtroque Iure,
 vtpotè suæ facultate, non est hic necessariū
 explanare; est enim idipsum, quod infrà à
 n. 259. pōderatū inuenies; quod ego, inter
 alia huius operis iām absoluti eidē, parti-
 cipauerā. Cuius efficacia cognita, vt bre-
 uiùs, clariùs, & doctiùs intimaretur, & ex-
 tenderetur; vulgari lingua, quatuorque
 philutis discursum finiuit, & remisit.

Episc. Gadie.
 editum, & cē-
 sura, cōtra ex-
 collaturam.

Doctor Ioseph
 Garces.

Item Romano idiomate opusculum in-
 ueni, ante huius impressionē, Romæ ann.
 1673. in lucem editum, per Vener. P. Ioan-

P. Ioann. Leo-
 nardus.

nem Leonardum, Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei Fundatorem. titulo. *Del vano ornamento delle Donne.* Vbi doctrina mirabili, scëminarum studium in capillis, auro, & pretiositate reprobatur; præceptum de capite velando probatur; maritatas, vel diuites non excusat, diuersimodè. Sequentia peccata maxima, & innumera infert, & pessimum esse nouitatem ornatus: cum Scriptura, Patribus (nō ad literam) reuelationibus, & exemplis satisfacit: rationes oppositas eneruat; refertque de quodam Philosopho Gentili Pythagora: taliter scëminas prophanas ad modestiam reduxisse, quod *Mulieres, Pythagoræ integritate, vitæque seueritate adductæ, aureas vestes, ornamentaque lasciuiora in Templo Iunonis consecrarunt.* Et ex Tertull. in Apol. Quod antiquitūs solū licebat sponsandæ annulus, sed ferreus; aureus verò altissimæ Dominæ. Et ex S. Clem. Alex. Ped. l. 2. c. 10. Quod Licurgus Rex Lacedæmoniorum legem instituit, quod pretiosæ, & vanæ vestes solis meretricibus licerent. Et ex Aristot. 2. Æthyc. c. 1. Eum scriptum non inuenisse, quod scëminæ vterentur alijs vestibus, quam lex Ciuitatis permittebat. De Platone autem 8. & 9. de leg. Quod extraneos non admittebat intra Ciuitatem, nè aliquem nouum ornatum

in-

introducerent. Et ex Herodoto. Quod Barbaristitæ, talium nouitatum introdu-
ctores occidebant. Alia quæque, vel dicta
non expressa, non exprimo, nè repetatur.

Quidam Cle-
ricus Regula-
ris.

Item. Eodem idiomate vidi posterius
opus. Sic superscriptum. *Remedio per curare
la vanità femminile*. Romæ solenniter ap-
probatum, & impressum ann. 1680. Au-
ctore quodam Clerico Regulari, suppres-
so nomine, quamuis noto; quod iussu (vt
dicitur) SS. D. N. Innoc. XI. Neap. ex typis
modò reproducur: cuius vigilantia Pa-
storitia, notata fol. 1. (sic deinceps citabi-
tur in dicta impressione) fœminæ Ro-
manæ modestiores, idest omninò coo-
pertæ videntur. Et fol. 87. ait. *Vicarius
Christi, Pater omnium fidelium, notorium fecit,
medys omnibus Prædicatoribus fœminas Ro-
manas, tali modo incedendi abuentes, (idest
brachia, vel scapulam, seu pectus nudantes), suæ
voluntati contraire: ordinans, post duas, vel
tres monitiones, à Confessarijs esse, ex suo Sa-
cro Tribunali expellendas; qui aliter facien-
tes, suspensione facultatis audiendi confessiones
puniendi essent.* (Quo decreto in dies ite-
rato, & super ipso, dubijs occurrentibus,
Sua Sanctitas declarationem expediuit, vt
infra dicam); & decreta politica circa
rem affert, fol. 200. pro Romanis Constit.
52. SS. D. N. Sixti V. ex Bullario, & à fol.

209. Decretum Venetū 14. Ianuarij 1648. & Genuense duplex 28. Nou. 1675. & 29. Iulij 1680. & Lucēſia. duo 22. Octob. 1643. & 7. Ianuar. 1676. in quibus pro reformatione ſcēminarum, & prouidentia modiſtiæ, ornatum muliebre, per totum, & partes, intus, & foris, à capite ad pedes; diſtincto, & meſurato diuerſo illarum ſtatu, minutiffima expreſſione, Virginibus, Sponſis, Maritatis, viduis, pauperibus, diuitibus; auro, & argento, vero, vel falſo excluſo, ſimplicitate expreſſa, regulatum, fuiſſe aſſeritur; Sub pœnis non leuibus in pecunia, & carcere, perditis etiam veſtibus; à maritis, patribus, fratribus, vel cōſanguineis, ſeū ab effectibus ipſarum, ab omni viro independentium, ſoluendis, auctis in reincidentia; ſine appellatione, vel iudicio, alijsque aſſignatis, contrā omnes officiales tales veſtes componētes, vel nouitates introducentes. (Suppono tamen non indiſtinctas in ſingulis decretis, eſſe regulas, prouidentias, & pœnas, ſed in ſubſtantia pancum differre.) Et pro nuditate præcipuè, Bullam SS. D. N. Alexād. VII. die 30. Sept. 1656. expeditam refert, fol. 150. & quod omnibus Prælatiſ, ad exemplum S. Caroli, & aliorum Epiſcoporum, efficax remedium expediendum, pro ſcēminea excollatura extirpada, fuiſſe

ibi exortatum : quam Bullam ex Auctore operis *Respuesta Theologica* . Et Fratre Petro à Iesu, Franciscano, (cuius opus sæpius pro se tradit,) extraxit; cum quinque Episcopis, nominatim , qui tunc nouiter in Hispania, sub pœna excommunicationis maioris (ipso facto , vnus ; & extensa ad Confessarios absoluentes , alius) prohibuerunt excollaturam: fol. 152. & fol. 116. Concilium Mospeliense, Narbonensis Pro- uinciæ. ann. 1195. excessum ornatus muliebris taxans. Et Salzburgense , sub Martin. V. ann. 1420. c. 34. (suprà expressum) & Turonense, fol. 121. sub Greg. XIII. ann. 1583. can. 15. Sic. *Cum nos doceat Apostolus, mulierem non velato capite orantem, deturpare caput suum. ... minimèque deceat eas tortos habere crines, & pectus suum nudare... nisi velatis capitibus, & pectore, potissimum in Ecclesia incedere prohibemus . Indignum est enim mulieres Christianas , quas decet cum verecundia, & sobrietate ornatas, pietatem per opera bona profiteri; meretricio more, in tortis crinibus, nudatis capitibus, & pectore, se, velut nundinarias populo exponere .* Et à fol. 123. circa idem. Concilium Provinciale S. Caroli. Secundum, tertium, quartum, & quintum, (quod suprà), & de actibus Ecclesiæ Milan. sub eodem S. Carolo decretum , par. 3. & par. 4. sic (conformiter ad præcedentia, di-

Fr. Petrus à Iesu.

dicta). *Mulieres non sumptuosas, non caudatis vestibus, non crinibus inaniter intortis, non fuco, aut pigmentis vultu illito, non pectore nudo, aut tenui velo obtecto, sed ita vestito, ut nè præter faciem quidquam nudum cernatur; velo denso, benè semper super faciem demisso. Et sub qua obligatione, vel pœna, in præmissis Cõcilijs loquatur Sanctus; videtur in secundò citato capit. Monita. dicens. Alioquin Sacris Canonibus, & decretis Conciliorum satisfacere non censeantur; quinimò Parochi, & alij qui debent, in eas, postquam generatim monita erunt, interdicto, & alijs pœnis ad præscriptum agant. Et fol. 138. & seq. ex Synodo Romana, diuersa loca exprimit, omnem immodestiam, vanitatem, duplicitem, aurum, vel prouocationem in ornatu muliebri, istius partibus distinctis, & regulatis, reprobantia; & ad sacra suscipienda, taliter fœminas cooperire volentia, quod Sacramentum, non Ministrum, videant. Et in summa, quod non admittantur ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ non modesto, inaurato, vel duplici habitu accedant. Et fol. 141. sic refert, ex eadem Synodo. Similiter Patres familias, nisi promittant suos subditos emendaturos; & monitione præmissa, satisfactioneque non manifesta, absolutio illis suspendatur: quod similiter faciant Confessores cum illis, qui superfluitate*

ornatus mortaliter peccant. Et quia hoc accidit
 sæpe, culpa, & negligentia Confessariorum; ex-
 plicabuntur distinctè casus, in quibus ex super-
 fluitate quis mortaliter peccat. Primum est or-
 nari ex fine peccati mortalis. Secundum, quan-
 do sequitur transgressio præcepti Dei, vel Ec-
 clesie. Tertium, quando in ornatu magis con-
 sumitur, quam vires propriæ attingunt: unde
 oriuntur lucra, & commercia illicita, non fieri
 debitas eleemosynas; non satisfieri legatis, aut
 alijs debitis; aut differuntur mercedes operario-
 rum; seu debita augentur, quæ tempore suo non
 poterunt satisfieri; vel filie in conuenienti eta-
 te non possunt inde sponsari. Et quia quasi im-
 possibile est, quod ille taliter expendens, non co-
 gnoscat, aut possit, aut debeat cognoscere, quod
 inde sequuntur, vel sequentur talia peccata; in-
 dicandum est vniuersaliter, ipsum in peccato
 mortali persistere, dum ex iudicio faciendo, Con-
 fessori aliter non constet. Peccauit etiam morta-
 liter in modo ornatus, licet suprâ suam facul-
 tatem non sit; dum hîc sit ex se inductius ad
 lasciuiam, vel communiter vt talis extimetur;
 & quamuis ita non sit; intelligit, vel probabili-
 ter dubitat, quod occasione illius ornandi modi,
 qui à personis sui status probis non est in vsu,
 aliquis particularis mouetur ad amorem inho-
 nestum, seu in tali peccato est; & adhuc perse-
 nerans, nullam, vel paucam curam spiritualis
 salutis proximi habet. Hæc ille, ex Synodo

ad literam, patrio stylo; sed hic Latine fideliter traductus, pro Hispanis. Necnon, ad rem tradit, fol. 147. decreta Cōcilij Bitoric, sub Gregor. XIII. ann. 1584. c. de Laicis, can. 6. & fol. 154. cum duobus Auditoribus supradictis iuvantibus, pergit ad probandum peccatum mortale, in ornatu inhonesto, ex ipsis decretis Conciliorum, & Prælatorum, & sententijs Patrum Ecclesiæ, cuius Doctores, & alios, PP. refert, fol. 156. & expressius D. Thomam, & Dionysium Carthus. in dec. vitæ nobil. art. 14. Sic. *Sancti Patres, & gloriosi, Illustrissimique Doctores, contra ornatum superfluum, & exquisitum, & curiosum, superfluumq; vestitum tam rigorosè non scriberent, nisi in eis mortale culpam existere non indicarent; venialia quippe peccata talem condemnationem non promerentur.* Et P. Didacum Laynes Societatis Iesu Generalem, in Conc. Tridēt. Theologum Pontificium, in tract. de ornatu, & fūco mulierum, qu. 15. c. 12. dicentem. *Innumeri Sancti, & Doctores, & antiqui Patres huiusmodi abusum taxant, & igne eterno dignum existimāt: qui tam multi sunt, ut ob prolixitatem vitandam, eorum sententias nō retulerim.* Et fol. 162. P. Albertum de Albert. disp. 1. c. 7. §. 1. extensio-rem testem. Sic. *Ex cunctis Doctoribus de hac materia scribentibus, quoscunque, tum domi nostræ, tum foris diligēter*

ter quasiui, quos nācisci potui, nec segniter per-
uolutaui; nullum prorsus, qui huic præcisè du-
bio: *An ornatus fæmineus, notabiliter ad Venc-
rem alliciens, sit mortalis?* Directè respondens,
id negare, atque à tām graui delicto eximere
audeat. Et pauca notabilia verba S. Aug.
fol. 90. *Habitus impudicus corporis, nuntius
est adulterini cordis.* Et S. Ambros. fol. 319.
Mulier ornata, domus est omnium Dæmoniorū.
Quibus fundatus, ait ipse, fol. 15. suo nati-
uo eloquio, clariori stylo prolato, quod
ideò sic trado. *Affermo solamente col senti-
mento vniuersale di tutti i Santi Padri, e Sacri
Teologi (io parlo de i veri Teologi, non de i
Teologastri, Maestri della Catedra di pestilen-
za, i quali non hanno studiato la Morale Chri-
stiana, se non sù gl'abusi, e sù le licenze, che
corrono alla giornata, conformando le loro opi-
nioni, non alla dottrina dell' Euangelio, e de'
Santi Padri, ma al gusto corrotto della gente)*
*affermo, dico, che il modo di vestire, il quale in
molte se vede, con colli, spalle, petti, e braccia
scoperte, non può in maniera alcuna scusarsi dal
peccato mortale.* Et duobus argumentis in
contra, sibi non benè visis (iām suprā al-
latis) auctoritatibus expressis, Auctore
autem, non benè tacito, satisfacit acriter
à fol. 181. *Pro se autem tradit ex Theolo-
gis Dianam retractatum, fol. 194. & ex-
pressis verbis Caietanum, Nauatrum,*
Graf-

Grassium, Lessium, Azorium, & Thom. Sanchez. Ad quorum auctoritates addit reuelationum, & damnationis exemplorū copiam; sed, præter dicta, nihil magis ad hoc opusculum, ratione, textu, vel auctoritate. Modo declarationem promissam SS. D. N. Innoc. XI. exhibeā, quæ sequitur.

Dichiaratione di Nostro Signore.

IL peccato di seno, e braccia scoperte, auanti l'ultima riserua, si può assoluere da tutti li Confessori approuati, purchè la Donna si presenti al Confessore emendata, e prometta emendatione ancora per l'auuenire. Il peccato commesso doppo l'ultima notificatione, per la prima volta, all' Eminentissimi Signori Cardinali Vic. e ProVic. e per altre volte à Sua Santità medesima. L'emendatione è, essere il seno coperto, fino al collo, con robba non affatto trasparente, e le braccia fino à polsi, Hoc est.

Declaratio Domini Nostri.

Peccatum detegendi sinum, & brachia, ante terminum, seu citationem ultimam, potest absolueri quilibet Confessor approbatus, dum mulier se presentet Confessori emendatā;

Pro-

Promittatque, se de cetero emendaturam. Peccatum commissum post ultimam notificationē, pro prima vice, reservatur Eminentiss. Dom. Card. Vic. & Pro Vic. pro secunda verò, suamet Sanctitati. Emendatio est, tegere sinum usque ad collum, cum veste non rara, & brachia usque ad pulsum. Per quod clarè inferes, quid de excollatura sentiat zelus tanti Pastoris, alijs remedium docentis, quod lucratur Romæ, & sæpè suprà modestiam ornatus vigilantis. Ex cuius viux vocis oraculo promulgatum fuit edictum ab Eminentiss. Card. Carpineo Vicario Urbis. Dat. die 17. Martij ann. 1683. Sopra la modestia del vestire. De alijs decretis circa modestiam faciens mentionem; & specialiter providens, quod pauperes virgines, quæ cum locorum piorum subsidijs, honesto nuptui tradendæ forent, vestibus tantū laneis induerentur; sicuti etiam similiter nuptui traditæ, ut nec alia indumenta ferrent, quam lanea, alijs omnibus pretiosis interdictis sub pœna priuationis dotaliū largitionum, tam virginibus, quàm viris, quorum vxores, aliter, quam laneis indutæ viderentur, & ipso facto deuoluendarū; ad eosdem pios locos, vndè ortum duxere. Neque ad hoc tantū Supremi ReCTORis zelus deflexit: Quinimò ad tale facinus extirpandum, paternis haud monitionibus

bus parcens, librum edendum, ac diuulgandum iussit. Cuius titulus. *Il rimedio per curare la vanità femminile*, Et vt quandoque lenioribus duriora coniungeret; ultra iam positam reservationem pro secunda vice; etiam Suae Sanctitati speciali edicto, non solum in virtute sanctæ obedientiæ Romanis mulieribus, quæ vsque ad collū tectæ non forent, earumque Confessarijs, eas absoluerè præsumentibus, ipsum districte præcepit; sed etiam vetuit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Vndè & pariter eius mens patuit apertissime cum aliarum Ecclesiarum, Prælati, vt id ipsum pro suis locis decernerent, epistolas suæ viuz vocis oraculo auctoritas mittendas curauit; vt inter cæteros Eminētissimo Domino Innico Cardinali Caracciolo, Archiepiscopo Neapolitano felic. record. quarum literarum nouissimarum sub die 26. Maij anno 1684. proximè lapsi tenor hîc erat; Vt scilicet in sua Ciuitate, ac Diœcesi Neapolitana expressè præciperet in virtute sanctæ obedientiæ, sub pœna suspensionis à sacris ministerijs, alijsque arbitrarijs puniti-
bus, Sacerdotibus, & Confessarijs, tum Sæcularibus, tum Regularibus cuiuscumque Ordinis instituti, ac Religionis, etiam specialem requirentis mentionem, præstitæ
ad

ad id à Sua Sanctitate tributa ; qui mulieres ad pœnitentiæ, & SS. Eucharistię Sacramenta accedentes cum pectore, humerisq; nudatis, vel etiam velo transparenti coopertis, absoluerent, vel ad communionem admitterent: Quod omne dictus Eminentissimus Præful, & qua suo integro muneri, exemplarisque vitæ religiositate decens fuerat, doctissima, ac feruentissima, sanctione declarauit sub die 22. Iunij 1684. Ex quibus omnibus manifestissime patet, quantum hoc totum opusculum roborer toties euulgata auctoritas Summi Vniuersalis Ecclesię Pontificis Innocentij XI. nostrique pijssimi Patris, cupientis, vt omnes orbis terrarum Antislites, ad Romanę Ecclesię, cæterarum Magistrę normam sua municipalia Iura disponerent.

Iuuat etiam Regis nostri Catholici noua, & præsens Pragmatica circa moderationem ornatus, & pretiositatis temperatiam; quibus medijs facilius consequatur finis aliarum legum, circa eandem materiam, suorum prædecessorum, ab ipso Carolo Secundo confirmatarum, & extensarum. ann. 1674. in alia Pragmatica. dicente. *Por quanto las leyes primera, y segunda, titulo 12. lib. 7. dela Recopilacion, &c. està dada forma, de como se han de vsar, y traer los vestidos, y trages, por hombres, y mugeres,*

mandamos se guarden las dichas leyes. Et cum in eodem titulo, & libro prohibeatur ex-collatura fœminarum, solumque publicis scortis permittatur, vt sup. nu. 191. (quæ permissio visa fuit efficacior prohibitio, si verecundia adesset:) nullius præscriptionis, vel consuetudinis manet excusatio in utroque Iure.

Quod si totum hoc, non nouam, sed veterē trahit originem à natura, Scriptura, Cōcilijs, Patribus, Reuelationibus, & Ecclesia perēniter emanans; optimē iudicauī, licet ratione, & labore non attingerem, quod non est opinio contraria; quia nulli Doctōri illam absolutē auderem tribuere; talia fundamenta suspicans ab illo non visa, vel non attenta. Si tamen adhuc aliquis opinionem voluerit præsumere, voluntate intelligens, vel sibi attripiens opinantem, rationi mittat propositionem, tertiam ex sexagintaquinque damnatis, quia iam est periculosius, in probabilitate firmanda, vel vtenda, minus prudenter, quam libenter agere.

Ex quibus omnibus hucusq; dictis, adequatē probatū est, excollatūā esse corruptelam in Hispania, & seclusa leuitate, peccatum mortale. Quid igitur restat in oppositum? magnum refugium, idest opinio magnorum virorum. Ad hoc non possum

possum respondere sine examine huius opinionis. De quo sit quæstio.

An detur opinio contraria?

195 **S**Cio benè, hoc dubium esse nouissimum, & timeo, quod superbum videatur. Quia DD. magni, ut manifestum est in præcedenti, & erit in præsentī quæstione, supponunt opinionem dari excusantem excollaturam a mortali, saltem ex consuetudine. Sed dico. Cur nouissimū dubium semper esse debet nouissimum? Cur speculationi non permittetur alicui, in re tanti momenti, quod ab alio nemine speculatum ex professo non facetur, nec est euidentis suppositum? Erit ne miraculum inter Auctores graues, aliquod falsū, vel dubium suppositum, ut verum, vel certum transire, absque exacto examine primi, in cuius fide alij confisi omittunt laborem? Facile credo quod Auctores etiam graues, qui summam generalē construunt, singulas opiniones, & citatas expurgare, & doctrinas citatorū cōcinnare, ut eos formaliter exprimant, & distinguant, rarò in longa vita possunt. Et sic non semper legaliter citant in loco, vel in formalitate; quia per se velociter aliquandò transie-

runt; vel in fide Parentum, qui idem fecerunt, citarunt: quam communem notam ex multis legi, & sæpè veram inueni. Et ità si quæras, tanges. Et quamuis eo ipso, maxima cura, totum quod in hoc opere legaliter trado, legi, & perlegi; minùs de me confido; solùm assero, me laborem immediatum in nullo omisissè. Sed aliqua exemplaria, vt dictum confirmes, accipe.

Oppositè intelligunt Caramuel, & Tamburrinus, Bonacinà, & Dianam.

196 Grauem Doctorem satis concedes Illustrissimum Caramuelem. (omitto oppositum Cardenas, apud quem si legas, multa ad intentum inuenies. Cuius sit ratio, etiam omitto). Tamburrinum verò, Doctorem dices grauem: hic igitur in Decal. par. 1. lib. 7. c. 9. quandam literam Caramuelis exscribit. Vbi Caramuel pro se citat Bonacinam, & Dianam. Tamburrinus autem conatur probare, falsum esse tale docuisse; sed oppositum, Bonacinam, & Dianam, eisdem in locis. Ego modo nō curo quis vera sit; sed noto cōtradictionem, & infero quod alter eorum vel citò legit, vel non formaliter intellexit Bonacinam, & Dianam. Dato quod non citauit in fide alterius Doctoris, qui etiam mediātè, vel immediatè sic intellexit. Ecce probatum intentum.

Rodericus non bene citatur.

297 Comprobando hoc ipsum, respondeo ad objectionem tactam in fine, num.

175. sup. negando suppositū, nempe quod Rodericus, Villalobos, & Portel. paruitatem materiæ in re venerea ferant. (quamvis paritas argumēti teneret, quod omitto). Sed dices. Quod Amadeus Guimen. seu P. Moya tr. 6. disp. 2. q. 2. n. 5. Emman. Rodr. in verbis Thomæ Sanch. recitauit. Et hinc de matrim. lib. 9. disp. 46. nu. 6. hæc verba tradit. Sic. *Manueli tom. sum. 2. edit. c. 203. nu. 2. Oscula tunc esse mortalia, quando diriguntur ad actum carnalem, vel libidinosum.* Nescio in primis, an sint hæc verba Emmanuelis Rodr. cuius summa, sicut est Hispana, edita fuit ab ipso, ut patet in præuijs instrumentis. Nec ordo citandi tale indicat; quia summa in quatuor tomos est diuisa, & quilibet distinctum numerum capitum habet; & tertius etiam 203. capita includit, & totidem primus. Ideò distinguendus erat prius tomus, & adhuc hinc punctum non tangit, nisi to. 1. c. 201. nec verba Hispana idem sonant: quæ sunt hæc. *Los osculos de suyo son pecado mortal ordenados al acto carnal, ò libidinoso; saluo entre casados. Dixe ordenados al acto carnal, porque sino se ordenan à esse efecto, no son de suyo pecado. Y assi se acostumbran en Francia, y en otras partes.* De parua materia nō agit, nec tangit illam. Nec in his verbis imbibitur. Quia quæstio de parua mate-

Pro osculis licitis, vide nu. 217. infra 222.

ria supponit malitiam. Et hic Auctor distinguit, & concedit vel mortale, vel nullū peccatum, dum est illicitum, vel licitum. Nec in ipsis verbis à Sanchez relatis, parua materia formaliter arguitur. Dicit enim ibi, quando sunt mortalia: quando venialia non dicit. Ideò possunt intelligi sicut ista; quando non mortalia, nec venialia. Ad quid ergò citatur Roder. quāvis sit ille?

Villalobos in-
adequatè cita-
tur.

198 Etiam Moya citat ibi, n. r. Villalobos, ex Caramuele, qui in Regul. S. Benedicti. n. 105 2. citat Villalobos in summ. to. 2. tract. 40. dub. 9. nu. 8. quem ipse doctiss. Episc. expressè numerat inter illos, qui in re venerea dāt parvam materiam. Quam opinionem primam nominat; suamque esse aliam, & tertiam. Pro sua igitur dicit ibi. *Non video cur non possit Petrus leuiter femina pedem, pede comprimere, quin se exponat euidenti periculo consensus, in vltiorem actum... Esto non possit digitum mulieris stringere. vel leuiter, sine periculo consensus: an ideò neganda esset materia parua? minime.* Villalobos verò ait ibi. *Se puede hallar en este pecado paruidad de materia, como en otros: quales son los tocamientos leues, como dela mano de una muger, del piè, torcer los dedos, ò pisar el piè. Sed dixerat antea n. 4. ibi. Los osculos, abrazos, y tactos libidinosos, ò venereos,*
en-

entre personas solteras, son pecado mortal, aunque no se imagine en la fornicacion: y llamanse libidinosos, ò venereos, los que se hazen con la delectacion, que dellos naze. Ecce tactus concedit leues; venereos minimè, nec aliquam delectationem, quam aliquammodo supponit difficultas hæc de parua materia; quã non fert Religio Societatis Iesu, vt visum est, n. 171. & cuius statutum dicit Caram. ibi. se non debere sequi. Ergò in re venerea, paruam materiam non concedit Vilalobos.

199 Etiam Moya ibi, sicut Amadeus tradit ex Portell. in addit. ad dubia Regul. verb. Sollicitare fœminas, num. 4. hæc verba. *Habebit hic locum ad excusandum*, paruitas materiæ, sicut & in alia materia; unde si Confessor dicat fœminæ verba leuia, vel aliud signum, vel opus leue faciat, indicatium amoris lasciuæ; quæ verba ad iudicium prudentis viri, nec sint peccatum mortale, nec sufficientia ad persuadendum: Credo quod talis Confessor non sit accusandus. (& potuit addere, pauca sequentia hæc.) Est enim communis opinio, materiam leuem excusare in omnibus delictis, saltem à pœna Ecclesiastica. Hic est finis opinâtis, qui formaliter agit de materia sollicitationis, quoad pœnam Ecclesiasticam, non quoad quantitatem peccati; quæ pœna nec respicit formaliter, &

Portell. citatur pro opinione, quæ non est sua.

immediatè rem veneream, sed sollicitationem in tali loco. Undè vt Confessorem excuset, *saltem à pœna Ecclesiastica*, parvam materiam quærit, non in re venerea (quæ occulta quit dari, & grauis, absque sollicitatione, de qua non curat); sed in sollicitatione (quæ dabilis est etiam ad rem veneream, absque re venerea: vt si Confessor vellet, & hoc etiam malignè, tentare fragilitatem, vel virtutè pœnitentis, absque fine venereo; & si pœnitēs etiam repugnet; daretur sollicitatio absque re venerea formaliter in vtroque:) & licet signa illa amoris lasciuie, leuia supponere Portellium dicas. Omitto, quod supponit, & non quærit, vel determinat. Sufficit illi vt supponatur opinio, cuiusuis sit, quæ facit in fauorem delinquentis, vt moraliter doceat, illum ab accusatione, quæ odiosa est, excusandum; eo quod materia sollicitationis consequenter debeat leuis indicari. Ex quo Mendo. Stater. dissert. 5. q. 1. n. 1. cum referat Auctores, quos tradit Amadeus; pro tali paruitate materiæ, Portellium omittit. Adde, quod cum stabilita doctrina Iesuitarum, n. 171. adhuc eam componunt cum his, & similibus leuitatibus: explicantes benignè præceptum Generalis. Castropal. tom. 3. disp. 5. q. 9. nu. 8. quem sequitur, & refert Tamburrin. Decal. lib. 7. c. 8.

Potest dari sollicitatio ad libidinem, sine libidine, & è contra.

Aliqua leuia admittunt Iesuitæ, negantes pœnitentiam materiz, in re venerea.

c. 8. §. 1. n. 8. Lessius lib. 4. c. 3. dub. 8. Mēdo;
vbi nuper. Sed alio numero, idest 6. quo re-
sponsum adest ad argumentum, n. 175. po-
situm. Licet ibi teneret paritas: quod vi-
sum ibi manet.

200 Similem igitur casum inuenio in
hac quæstione; quia in Epistola citata
Episcopi Caramuelis, referri lego accu-
ratè, pluriès, & immediatè Albertum de
Albert. vt prober ipsum non damnare
mortaliter pectus nudum, vbi consuetum
est. Et lego Dianam, sicut suprà n. 181. Po-
tes legere ipsum Albertum ad oppositum
tradere; quod idem sentit Tamburrinus
infrà, n. 246. Ortigas n. 188. & Gauarri in
opusculo dicto, n. 191. Quid verò dicam? om-
nes certum dicere? omnes formaliter in-
telligere? non possum ergò specularè, li-
cet, & conuenit; an in hac quæstione opi-
nio contraria adsit; (quamuis non adest
excusatio completa, opinione data;
quia ipsa deberet esse denuò specularanda,
vt Præcepta, Iura, Glossas, Patres, Reuelat-
iones, Ediçta, Exempla, & Rationes tor-
euaderet, cuiusvis sit opinio, quia *Vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Templum
Dei estis; Si quis autem Templum Dei viola-
uerit, disperdet illum Deus. Vt ex Apost. in
principio huius Operis explicatum ma-
net. Et de hoc fuit quæstio, n. 16.)* An scili-

Caramuel, &
Diana opposi-
tè intelligunt
Albertum. Sed
Tamburr. Orti-
gas, & Gauarri
intelligunt si-
cut Diana.

cet in citatione sententiæ Auctorum, aliquid deficiat, vel superfit, vt ipsi vniuocè, iuxta suam doctrinam, & adæquatum sensum, tradantur: est igitur.

Primus quasi oppositus citatus est.

Caietanus.

201 **C**aietanus Eminentiss. Cardin. primus omnium in tempore, & ab omnibus primus, vt Patronus citatus, qui opinionem excusantem excollaturam à mortali, vbi consuetam, dicuntur sublinere. Quam quæstionem, cum alijs de ornatu tractat ipse. In D. Thom. 2. 2. q. 169. ar. 2. ad latus. Vbi supponit, quod nudatio pectoris mulieris, secundum se, est prouocatiuum ad lasciuiam; quod amplius non negat, sed distinguit prouocationem, loquens de ornatu muliebri, vt sic. Quod aliqui citantes confundunt, sed non illemet, qui specialiter, §. Ad obiectionem autem, *De ornatu, & manifestatione pectoris* (ait) dicitur dupliciter. Primò, quod aliud est loqui de ornatu muliebri, aliud est loqui de nuditate muliebri.

202 Et hoc consequenter, quia quæstionem primam mouet sic. *An ornatus prouocatiuus ad lasciuiam, ex sola intentione, in hac specie reponatur; an etiam ex ipsa qualitate*
ope-

operis (quod de cultu muliebri specialiter
quærit, supponens cum D.Tho.ibi. *Quod*
inter alia communia omni cultui, est in illo
quoddam speciale; quod scilicet muliebris cul-
tus viros ad lasciuia[m] prouocat, secundum il-
lud Prouerb.&c. Et quia in hac litera San-
ctus Doctor non discutit de qualitate
operis, sed de intentione tantum, vt nota-
tum est n. 169. sup. Ideò Caietanus profe-
quitur.) Et est ratio dubij, quia in litera, de
sola intentione ornatus muliebris, ponitur pec-
catum mortale, ad prouocationem lasciuie. Cõ-
stat autem quod prouocare ad lasciuia[m], est
actus ex suo genere mortalis. (Ex quo exur-
git obiectio sequens, de qualitate operis,
contrahens prouocationem illam vt sic,
ad excollaturam) in oppositum est, quod or-
natus aliquis secundum se dicitur prouocatiuus
ad lasciuia[m], vt cum ostendunt totum pectus
mulieres, vel viri formam pudendorum .

S.Thomas non
quærit de qua-
litate ornatus,
in istius quæ-
stione . Vt sup.
n.169.

203 Ob quod notabile additamentum,
quamuis in singulis quæstionibus sequen-
tibus de speciebus, & defectibus ornatus,
concludit nullum ex se (nota limitatio-
nem, & clariùs infrà) quauis qualitate, ef-
se mortalem, etiam contra consuetudinē;
excollaturam verò, non contra, sed ex cõ-
suetudine tantum à mortali excusat in
responso, sic. *Ornatus talem habens conditio-*
nem, scilicet nudati pectoris, iuxta Patriæ mo-
rem,

Grauius sentitq[ue]
Caietanus de
excollatura,
quam de orna-
tu quolibet .

rem, non est secundum se mortalis.

204 Iam vides argumentum, & responsum. Si quæras modo, cur hoc determinat. Scilicet, iuxta morem Patriæ, non est secundum se mortalis. Cum non neget esse prouocatum ad lasciuiam, quæ prouocatio conceditur mortalis? Dat rationem hanc unicam: *Quia pectus non est inter pudenda. Vnde primi parentes genitalia tantum cooperuisse dicuntur. Ac per hoc non habet ex ipsa sui specie prouocare ad lasciuiam.*

205 Ex quo contra prædictum dices. Ergo reliqua membra nuda non tenet prouocare. Hoc nego, ut visum est in obiectione ipsius, n. 202. & quia ibi ait. *Vnde de B. Barnaba legitur, quod maledixit nudis viris, ac mulieribus.* Constat autem non maledixisse propter pudenda detecta, quia nulla Ratio tale consuevit, ut nu. 15. nec potuit Caietanus velle excusare inter Catholicos omnia simul membra nuda, solis pudendis relictis.

Excollatura
quamuis con-
fusa monet ad
lasciuiam.

206 Patet amplius eius mens, quæstionem hanc concludens, & aiens. *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpandum, nè cresceret. Quoniam conditio ista, quæ est esse prouocatum ad lasciuiam (scilicet pectus nudum, de quo loquitur) regulanda sic est, nè animi iuuenum mollescant. Quod si pectus nudum concedit prouoca-*

re, potiùs omnia simul membra, præter pudenda. Debent ergò verba componi, & sic intelligi. Quod omnia membra, & singula prouocant genericè; & nullum *habet ex ipsa sui specie prouocare ad lasciuiam*. præter pudenda, quæ sunt vltima differentia prouocationis, seu terminus illius; ideò ex munere naturali specificè prouocant.

207 Nota autem ex dicto fine quaestionis. Quid timer Caietanus? Quod semel introducta nuditate pectoris, vbi nondum est consueta, crescat. Et quid de incremento potest resultare, quantumcumque introductio crescat, vbi consuetudo non est, nisi ipsa consuetudo? Si ergò ipsa nuditas pectoris, quæ aliàs mortalis apud ipsum esset, sola consuetudine excusatur; iam semel introducta, quia mortalis est, oprandum potiùs sequebatur incrementum, & consuetudo, vt excusaretur. Timer tandem Caietanus consuetudinem fieri, quamuis vtentis excusaret vsum, propter conditionem pectoris nudi, *quæ est esse prouocatiuum ad lasciuiam*, quæ prouocatio accusat factum ipsum, occasionem præbens, vt *animi iuuenum mollescant*, & ideò pereant. Vt patet 1. Corint. 6. v. 9. *Neque molles Regnum Dei possidebunt*. Sentit igitur consuetudinem excusare tale vtentes, ad distinctionem primò vtentium; sed quia

non extinguit prouocationem , non excusat scandalum inamissibile; quia conditio illa prouocandi , naturalis est . Et sic desiderat extirpationem scollaturæ , adhuc consuetæ , quia *cum scandalo actiuo nihil fit.* Ex D.Thom.& Hugo,n.22.

208 Vndè duplex consequentia ex Caietani mente oritur . Prima est , quod nuditatem pectoris excusat ex consuetudine , abstrahens ab scandalo; quam abstractionem supponit,& concedit. Probat, quia supponitur , & debet supponi in tota ipsius doctrina (sicut in alia) nullam consuetudinem scandalum excusare , vel contra hoc præualere : siquidem cum illo nihil fit. Et concedit ipse Doctor, num.111. Etiam concedit ex ornatu oriri scādalum. in principio quæstionis . Sic . *Ornatus exterioris peccatum ex septem capitibus pendet.* Et septimum assignat scandalum . Et de excollatura specialiter dixit, n. 202. *Ornatus aliquis secundum se dicitur prouocatiuus ad lasciuiam, ut cum ostendunt totum pectus mulieres.* Quam prouocationem dicit ibi esse mortalem. Ergò excusans excollaturam, à mortali, abstrahit ab scandalo; sicut etiā abstrahit ab intentione ibi. Quæ extrinseca, utpotè accidentia ornatus sunt.

209 Vndè aliqua dicit de ornatu ut sic, quæ non benè intelliguntur, seu conueniunt

niunt ornatui semper, & absolutè. Vt de quolibet ornatu sigillatim asserit, quod nō est mortalis. Non quia prouocatiuus, §. Ad primum in fine, ibi. Non quia excessiuus, contra consuetudinem, vel nouus, §. Ad secundum, ibi. Non quia fucatorius, §. Ad tertium, ibi. Non quia pretiosus, vel superfluous, §. Ad quartum, ibi. Sed attento scandalo, aliud sentit. Patet ex eius verbis (quæ extensius, nu. 113.) *Nullus actus contra charitatem proximi fit, per se loquendo. Grauius tamen peccant primi vtentes nouitatibus occasionaliter damnosis proximo...quia, tamen excusare se possunt...nec contra charitatem, nec contra iustitiam actus iste est: Valdè tamen reprehensibilis...dum...non sine scandalo committitur.* Contraria videntur, quod grauius peccent in actu qui non est contra charitatem. Ait enim ibi, §. Ad quartum. *Nam ad peccatum mortale igitur, quod sit contra charitatem, & non sufficit quod sit contra aliquam virtutem.* Item & quod *Non sine scandalo committitur. Nec contra charitatem fit.* Dum ipse concedit cum D. Thom. 2.2. q. 43. ar. 2. quod *Scandalum peccatum est, quia charitati opponitur* (extensius n. 111.)

Vide Caietanum n. 115. vt hæc verba intelligas.

210 Quem modum dicendi intelligens, totam suam doctrinam capies. Nullus actus contra charitatem fit, *per se loquendo.* Et quare grauius peccant, & valde sunt

repræhensibiles? quia *Non sine scandalo committitur*. Quo attento, est contra charitatem, quod per se physicè, & realiter non est. Et ideò, vt non misceatur æquiuocatio in sensu suæ doctrinæ, finit quæstionem totam de ornatu, dicens. *Et scias, quod hæc omnia supradicta, vt toties expressum est, intelliguntur de ornatu secundum se, &c.* nu. 115. qua regula mensurandum est quidquid dixit in summula. Vbi quæstionem de ornatu finit, cupiens quod discretè intelligatur, aiens. *Si vis diffusè hæc discernere, vide commentaria nostra, quæst. 169. 2.2.* Undè sequitur prima cōsequentia ipsius doctrinæ. Quod vbi excollaturam excusat à mortali, scandalum datum, sicut malam intentionem, non includit, sed abstrahit, vt ex ipso probatum est. Et nè dicas quod talis excusatio inutilis moraliter ponitur (quia excollatura non est dabilis actu, sine scandalo, idest sine prouocatione ad lasciuiam, quia cultus muliebris est, vt ait D. Thom. nu. 202. & quia specialiter excollatura est, vt ait Caietanus nu. 206., quam prouocationem constat ipsi esse mortale, ibi.) in sequenti secunda consequentia, ex eius mente datur utilitas.

211 Secunda consequentia est. Quod absolute seruit excusatio Caietani, ornatui excollato ex Patriæ more, & parua excol-
la-

latura. Primum est expreſſum in concluſione dicta, n. 203. *Nudati peſtoris, iuxta Patriæ morem, non eſt ſecundum ſe mortalis.* Vbi morem aſſignat pro ratione. Et adhuc ſecundum ſe dicit, quia Ornatus talem habens conditionem, vt excuſetur à mortali, adhuc ab intentione abſtrahit. Etiam inferitur ſecundum, ex iſſis verbis relatis ad alia dicta, n. 202. *Ornatus aliquis ſecundum ſe dicitur prouocatiuus ad laſciniam, vt cum oſtendunt totum peſtus.* Et ibi. *Conſtat autem, quod prouocare ad laſciniam, eſt actus ex ſuo genere mortalis.* Ecce vnus actus ſecundum ſe non mortalis, & mortalis ex ſuo genere. Qua diſtinctione? mortalis; quia ex ſe prouocatiuus ad laſciniam; non mortalis iuxta Patriæ morem. Sed hæc ſolutio non ſufficit; quia talis prouocatio mortalis, eo quod naturalis, & inamiſſibilis conditio excollaturæ; *Quæ eſt eſſe prouocatiuum ad laſciniam, nu. 206. Non ſine ſcandalo committitur.* Quod more Patriæ non tollitur, nec mos propriè ſupponitur, ſed abuſus, talis nudatio; vt ait S. Antonin. n. 156. quæ ergo rationem addit Doctor, vt ſufficiat? lege iterum. *Nudatio peſtoris, iuxta Patriæ morem.* Dicit. non eſt actus mortalis, ſed mortalis eſt. *Cum oſtendunt totum peſtus.*

212 Compone modò dicta. Vbi totum peſtus dicit, prouocare ſupponit: vbi ly

totum aufert; prouocare non affirmat, & sibi non esse mortale tenet: nec *morem* tangit, vbi *totum* profert; nec *totum* dicit, vbi *morem* includit. Igitur *totum* pectus nudum, non cum *more*, sed cum mortali vniens; & pectus non *totum*, non cum mortali, sed cum *more* iungens, reliquit intelligere quod *totum*, & mos non compatiuntur: quia *totum* pectus nudum, mortaliter prouocat: & non *totum*, non mortaliter; & sic potest esse iuxta Patriæ *morem*; idest morigerata nudatione; & consequenter prouocatione temperata.

213 Lege *Fumum*, num. 229. qui *Caicetanum* sequitur; inferre ex leuitate, vel excessu nudationis pectoris, peccatum veniale, seu mortale. Et *Diana*, *Albertus*, & *Castillento*, vt tolleretur nudatio, paruam materiam assignant, vt dictum manet: ergo accurate loquens noster Cardinalis; maiorem nuditatem pectoris damnans, & minorem excusans, paruam excollaturam supponit, quæ cum *more* non pugnet grauius, vt mos præualeat, & iuxta Patriæ *morem* non sit mortalis actus; & consequenter supponit illum venialem. Et certè quod ex eius mente, nihil efficax potest opponi; quia materiam maiorem, vel minorem, & peccatum graue, seu leue, circa excollaturam nõ distinguit, vel tangit. Et
me-

melius ex argumentis, ex eius litera videbitur.

*Argumenta ex Caietano
pro ipso.*

214 **A**Rguitur primò. Nullibi dixit Caietanus, excollaturam consuetam, inducere actum venialem; nec bene inferitur ex eo quod dixit. *Iuxta Patrie morem, non est secundum se mortalis.* Ergo venialis; quia potest esse nullus: & sic eius doctrina utilior conscientijs. Respondeo. Nec bene inferitur in aliadoctrina, omitto: in eadem, nego. Probatur primò, quia nunquam conceditur extincta naturalis *Conditio ista, quæ est esse pronocativum ad lasciviam*, adhuc introducta consuetudine; imò consulit ne permittatur crescere, *Ne animi iuuenum mollescant.*

215 Et optimè fundatur, quia ad summum potest consuetudo tollere illud scandalum, quod vulgò pro nota admiratione, seu murmuratione vsurpatur; non naturalem instantiam ad ruinam, quæ propriè scandalum actiuum est: & ex consequuto, nec iuuenum molliciem. Quapropter cum consuetudine manet scandalum excollaturæ, quod mortiferum asserit Ca-

ietanus ; nisi ex parua materia excuset
cum more; & eo ipso manet veniale.

216 Probat^{ur} secundò . Nàm sequens
Angelicum Præceptorem in doctrina
transcendentali data, nu. 167. tunc actum
necesse est , bonum , vel malum esse. Et quia
de solo vano ornatu, dicit Sanctus ibi. *Nō
semper est peccatum mortale , sed quandoque
veniale.* (Et quid diceret de nuditate ?)

Sic etiam in-
telligit Caieta-
nus n. 115,

Quare cum non dicat Caietanus , hunc
actum esse bonum moraliter , sequitur di-
cere esse malum , & saltem veniale , dictis
excusationibus . Et sic de ipso , & de Na-
uarro , Andreas Dubal. ambos iudicare
veniale esse, affirmat, n. 181. Ipse etiam Cai-
etanus in summula, v. Ornatus. Veniale
esse concedit. Sic. *Caput quartum.* (*qualitas
scilicet ornatus*) *communiter peccatum indu-
cit veniale , si indecens est , & minus castus, ut
ornatus mulierum monstrantium media vbera.*

Secundum ar-
gumentum r

217 Sed contra. Ex ipsis verbis constat
Caietanum non supponere paruam ma-
teriam in excollatura , ut venialis sit , sed
in tali indecentia , ut media vbera appa-
reant. Quod ex à nobis allegatis, n. 181. &
182. non solum non dicitur materia par-
ua, sed notabiliter obscœna. Nec consue-
tudinem supponit Caietanus. Quia litera
sic prosequitur ibi . *Verum tamen ubi con-
suetus iam est , sine peccato videtur ; & in re-*
me.

medium, nè peiora fiant, fortè introductus. Unde absque parua materia, & cōsuetudine, peccatum concedit veniale; & nullum, attenta consuetudine. Imò ait vbi sup. nu. 206. Non videtur vituperabilis consuetudo mulierum, pectus nudum deferentium. Ergò nullo medio excusat excollaturam à mortali, quod non supponit, nec veniale, ex sola consuetudine.

218 Respondeo. Quod in primis verbis auctoritatis, loquitur *communiter*: idest transcendentaliter, de qualitate, vt sic ordinatus, pro qua assignat *Caput quartum*; ideò solum determinat, quod quæstio petit, & abstrahit ab intentione, (cum qua, idest mala, non veniale, sed mortale concedit cum Angelico Magistro, n. 202.) & à nouitate, (cum qua graue peccatum asserit, n. 209.) & ab scandalo, (cum quo etiam graue peccatum affirmat ibi.) quod scandalum, non ad hoc, sed ad septimum Caput redigit. Et sic tribuit pro exemplo, dimidiatæ nuditati vberum, veniale contractum ex illa transcendencia qualitatibus; qua abstractione maius pondus non habet, quia sic qualitas indecens, & minus casta, solum videntem damnat leuiter.

219 Et quare in sequentibus verbis nō affirmat, quod data consuetudine, est talis actus sine peccato; & quod non est vitu-

perabilis? Sed dicit. *Sine peccato videtur*. Et etiam. *Non videtur vituperabilis*. Nullus Doctor suum sensum aperit per *videtur*. Sic communiter, qui non audet affirmare, dicit, *videtur*: & quando apparet quod non est. Ideò Scholasticè ad nihil seruit, *videtur*, quia nec verum, nec falsum indicat. Quod meliùs sciuit Cardinalis, sed noluit affirmare; benè autem dum voluit, affirmavit. Sic. *Peccatum inducit veniale*. Et sic. *Iuxtà Patriæ morem, non est secundùm se mortalis*. Et hoc iuxtà eandem materiam: & quibus verbis standum est, determinatis, vel indeterminatis? ergò non vrget replica.

220 Iterum interrogo. Cur non affirmavit? Quia non potuit affirmare, quod data consuetudine, non detur scandalum actiuum; cum ipsa nuditas ex se præbeat occasionem ruinæ. Quod sufficit ad essentiam scandali, n. 5. cui accidit ipsa actualis ruina. Ideò dum affirmat non esse mortalem, iuxtà Patriæ morem; non absolute, sed secundùm se dicit. Et quia non potuit affirmare, (nec alius affirmavit, vel potuit), quod consuetudo extinguat saltem scandalum pusillorū, quod petit sub mortali abstineri ab actu, ex sua doctrina, nu. 111. maximè cum oriatur ex facto minùs recto, n. 5. & quia non potuit affirmare, quod

quod talis actus non sit malus moraliter. Et sic ut dicatur cum ipso, quod *Peccatum inducit veniale* absolute, sine abstractione; debent supponi consuetudo, & parua materia. Et ut ampliùs clarescat sua intentio. fit tertium argumentum.

221 Ante illa verba. *Non videtur vituperabilis consuetudo, &c.* sunt hæc. *Et licet turpis videatur huiusmodi consuetudo insuetis; si tamen consideremus, quod consuetudo tactus, qui plus viget, quam visus, non vituperatur ubi consueta sunt oscula, &c.* Ecce sentit Caietanus has consuetudines excollandi, & osculandi, eiusdem rationis esse ad prouocandum, quamuis magis prouocatiua sit secunda; ideò efficacius probat excollaturam esse licitam, ubi consuetam; & sic sine vilo peccato; & consequenter suam mentem aperit, absque abstractione scandalali, vel parua materiae. Et bene fundatum, nam totum conuincitur ex paritate. Quia in consuetudine osculandi non praesumitur scandalum, nisi passiuum, fortè, & non pusillorum, sed Phariseorum; quod accidit osculatae feminae, illesa conscientia; nec parua materia petitur, vel distinguitur, & adhuc osculum, ex natura rei est periculosum, & illicitum, ubi non consuetum.

Tertium argumentum.

222 Respondeo. Si tam efficax currit, &

similis paritas; cur de consuetudine osculandi, cum affirmatione dixit. *Non vituperatur*. Et de alia sine affirmatione. *Non videtur vituperabilis*? ex distinctione proferendi videbis differentiam securitatis, & paritatis. Cuius disparitate data, formalius respondebo circa mentem Doctoris. Est enim consuetudo osculorum, eo fine, quem ipsa supponit, ex se licita, & bona formaliter, moraliter; & sic approbata, & monita ab Apostolis Petro, & Paulo. Ille. 1. Epist. in fine, ait. *Salutate inuicem, in osculo sancto*. Hic 1. Thessal. in fine. *Salutate fratres omnes, in osculo sancto*. Vbi S. Chrysostom. in Epist. ad Cor. 2. c. 13. hom. 30. tom. 4. *Quid est sancto? ut charitatis fiat symbolum*. Et Caietanus in summ. v. Osculum, ait. *Osculum beneuolentiæ bonum, ac laudabile est*. Ob quod talis vsus non est decens, quia conuetus, sed quia bonus; & ubi indecens, non quia insuetus, sed quia vitiatus; nec insuetus ex ratione, sed ex fragilitate. Ab opposito, ex collatura ex se est non bona, & omni fine bono caret. Et opposita præceptis amborum Apostolorum. Et quid prouocatiuum ad lasciuiam, ex Caietano. Ecce disparitas.

223 Datur etiam ratione. Quia licet concedatur tactus semper efficacior visu; non utcumque dicam, sed cæteris paribus. Minus

nus enim mouet obiectum, quod leuiter, & breuiter attingitur, vt in tali osculo; quam quod permanenter, vt in visione pectoris: etiamque ex visu generatur desiderium, & apprehensio, quæ semel orta, ex quouis sensu facit casum. Et quod non honestè, nec bono fine, sed vt appetibile sensui, huic proponitur, facillimè apprehenditur male; quod è contra, non facilè. Sed illo modo proponitur pectus visui; & hoc modo facies tactui: ergò non currit exemplar.

224 Sed nè præsumas, quod sic intenditur argumentum Caietani exprimere vanum: Dico, quod ipse infert ex paritate, quod verè sequitur. Hoc est, quod sicut consuetudo osculorum *Non vituperatur, vbi consueta sunt oscula*; Quia experitur nõ oriri periculum ibi. Ita vbi etiam experiat idem, *Non videtur vituperabilis consuetudo mulierum, pectus nudum deferentium*. Quod argumentum non fecit pro Hispania, vt ex se patet; vbi non suffert natura illibatam consuetudinem osculi. Vbi nam suffert? vbi temperantia, vel frigiditas Regionis, & Clymatis, synceritatem actus tolerat. Quod si non tolerare experiretur, illicitum foret practicè, monitis Apostolorum acquiescere; vt in Hispania; & hoc de intrinsecè licito; quid de illicito? & illicitet, Doctor, vbi temperatior natura, non

non adesse periculum, de nuditate muliebri asserit? Non. Sed *videtur* illi, candidis oculis, per candida pectora transiens. Et de omnibus id non potens firmare; imò suspicās aliter aliquibus euenire, eo quod ante ipsum alij Doctores, quos non sequitur, sed temperat, aliter sentierūt, & scripserunt, periculum affirmantes, quod præsumitur, consequutos personaliter, vel sacramentaliter fuisse; non ausus fuit communem securitatem supponens, consuetudinem, vt imputabilem asserere; sed quod aliquibus, vel sibi, seū in se *videtur* proferre: quia in re scandali, sufficit quod aliqui sciant id, quod alij non.

225 Quod verò, vt securiūs proferret, non ad omnes fœminas, sed ad maritatas râtum extedit. De quibus ait. *Non videtur vituperabilis consuetudo mulierum, pectus nudum deferentium*; & clarè sensum aperit, prosequens sic. *Fortè enim vix sic à viris amantur, & eos diuertunt a maioribus criminibus.* Non autem dicas: quia non exprefit, mulierum nuptarum; & viris suis, seū terminum limitans, vel distinguens; nos distinguere non debemus. Hoc enim non pro Caietano, sed contra esset. Ecce distinctionem. *Vix sic à viris amantur, & eos diuertunt à maioribus criminibus.* Quod de solis nuptis intelligere licet. Quia fœmina
non

non est Parochus virorum; si charitatem habeat, oratione, non corpore, cur & eos diuertere. Non igitur de tanti viri mente suspicandum est, quod illicitum quid, pro excusatione afferret, vt eadem ratione excusetur à mortali scortum; quia scilicet, suo corpore, à maioribus criminibus viros diuertit: ergò solùm de nuptis loquitur, & vbi solos maritos prouocare queat, quia peius esset illis, quam scorto, alios prouocare, vt n. 157. & 162.

226 Idem dat intelligere in summul. vt sup. n. 217. *Sine peccato videtur, & in remedium ne peiora fiant, fortè introductus*. Vbi etiam introductionem pro remedio excusat, cum antè dixerat. *Longè tamen grauius peccat, qui primus est consuetudinis violator*. Ergò de solis nuptis potest excusari introductio, quarum interest, & quibus solis, licet prouidere nè peiora fiant à suis viris. Ex qua explicatione, aliqua dubitabis? primum, quod Caietanus loquens de nuptis, non excusaret, nec anceps diceret. *Videtur*. Sed firmiter. *Sine peccato est*. Secundum, quod loquitur de consuetudine, quæ supponitur de omnibus fœminis, sine discretionem. Tertium, quod dicens de viris. *Nè peiora fiant*. Et quod *Eos diuertunt à maioribus criminibus*. Supponit malum, & crimen, quod de maritorum diuersione nequit

quit intelligi. Ad quæ dico. Quod intelligentia data non potest extendi; cum solis nuptis licitum sit, remediū lasciuia virorū suorū prauiderē: & intelligētia contra licitum, est etiam contra Auctorem. Nec ideo deficit responsum aptissimum. Ad primum. Non est absolutè licita nuptis; in ornatu. *Conditio ista, quæ est esse pronocatiuum ad lasciuia, concessa à Caetano, nu. 206.* & hoc intentionaliter: Vt Augustinus, cum Apostolo, quid minùs ait. *Net maritatus decet, n. 99.* & istius, nu. 70. quia non tantum pronocatio illa, sed occultus vsus matrimonij lasciuus, non fit sine peccato. Ex ipso S. Aug. nu. 101. sed vbi peiora fiunt, id est non naturalia, vel adulteria, non videtur nuptis, remedium suis viris præuidentibus, vituperabilis, grauiter pronocatio in scissura; licet oratione, vel consilio, & non carne nuda deberent illos diuertere à maioribus criminibus. Et quale est sic in viris minùs crimen? conuerti ex libidine ad vxores, sic prouocatos, ex dictis ad primum, quæ faciunt ad tertium. Ad secundum dico. Quod habitus consuetudo ex se, non ad vtrumque sexum, vel ad vnum adæquatè præcisè se extendit. Vt habitum diffiniens dixit B. Basilii vbi sup. n. 63. *Qui ad propositum cuiusque finem accommodatus est; cum decore, & digni-*

Vide quid liceat nuptis in ornatu, ex 55. Chrysostom. & Thom. nu. 75. 104. 145. cum Apostolo num. 69.

gnitate, habita ratione temporis, loci, personæ, utilitatisque. Alia enim vestis conuenit, &c. ibi. Sic in solis nuptis saluatur consuetudo latè dicta, excollaturæ, quia solis illis conuenit, ubi peiora fiunt. Quod si peiora, contra naturam intelligatur; & ideò velis quod pro bono communi, de omnibus sceminis sit sermo; in Hispania non vrget tale periculum, nec scio ubi: si autem alibi sit; ibi iuxta notam corruptelam, communem, aliter potest moueri quaestio.

227 Adhuc argues sic. Non excusat Caietanus pectoris nuditatem, quia paruam materialiter supponat, sed ornatus est reductiuè. Patet ipsius verbis dictis. Ornatus, talem habens conditionem, scilicet nudati pectoris, &c. Et quia ornatus est ars quæ iuuat pulchritudinem naturæ; natura verò superat artem, ideò magis prouocat; & sicut natura inculpabiliter, ita quælibet ars, & ornatus. Respondetur ex ipsis verbis: excollaturam non esse ornatum, sed ornatus conditionem; cui aliam tribuit Caietanus. Nempe *Conditio ista, quæ est esse prouocatiuum ad lasciniam*. Ideò dixit. *Aliud est loqui de ornatu, aliud de nuditate*. Loquens de nuditate pectoris. Et sic sicut non est ornatus, ita non est ars, sed vtriusque carentia; & potius ipsa caro complens, & supplens defectum vestis, & artis. Ex quo

Quantum argumentum.

non tenet argumentum ; ideò quamuis sit
 ipſius Doct̃oris, nō vtitur illo in hac quæ-
 ſtione , nec ad excuſationem excollaturæ.
 Quod ſi aliter relatum inuenies : crede
 hoc, vel lege ipſum Doct̃orem . Verum eſt
 tamen, quod in hac quæſtione, non tangēs
 rationem, de arte nuditatem peſtoris pro-
 uocare, vt confert ad maiorem pulchritu-
 dinem , & ideò eiſdem rationis eſſe cum
 pulchritudine , quoad eſſe prouocatiuum
 dicit, ſed quoad eſſe imputabile, non dicit.
 Vndè non timet , quod facies pulchra vi-
 deatur, timet verò, quod peſtus nudum
 videatur. num. 206. & eſt ratio, quod nudi-
 tas non prædicatur propriè de facie , ſed
 de peſtore ; & ideò quod prouocet facies,
 naturale eſt ; quod peſtus, voluntarium : &
 de naturali ad liberum, non tenet impuni-
 tatis conſequentia.

Quintum ar-
 gumentum.

Aſſioma ab af-
 ſuetis non fit
 paſſio, non vr-
 get in genera-
 tione, & nutri-
 tione.

228 Vltimò dices . In illis verbis dictis,
 n. 221. *Licet turpis videatur... inſuetis* , &c.
 includit Doct̃or pro ſuo ſenſu, aſſioma il-
 lud. *Ab aſſuetis non fit paſſio*. quod validiſſi-
 mum eſt, & ſufficiens , vt conſuetæ excol-
 laturæ non concedatur efficacia prono-
 cationis : & ſic excuſatur à culpa. Reſpon-
 deo negando, quod huius Doct̃oris mens,
 tale aſſioma includat, vel tangat in litera.
 Ipſe enim ſciuit, cur illud ibi omiſit, (quā-
 uis ab aliquibus in argumentum traha-
 tur)

tur,) fortè, quia non vrget vniuersaliter, vt in generatione, & nutritione; quia alimentum assuetissimum, quod hodiè fastidit, manè appetitur, & desideratur, eo quod adest principium intrinsecum, suscitans appetitum extinctum, in fauorem naturæ conseruationis: quod in generatione, & ad illam excitantibus magis euenit, dum magis assuetus, magis patitur, quia assuetissimum obiectum magis mouet in re venerea; masque prohibitum, quàm permissum. Et è contra, à minùs assuetis fit minor passio, seù motio, & aliquando nulla in castis, & virginibus. Sequitur ergò, quod mens Caietani solùm ex parua materia, excusat à mortali, nuditatem pectoris consuetam; & in nuptis, apud suos viros, magis illam, seù clariùs excusat, dū remedium suis viris auersis præuident, absque aliorum scandalo; à quo abstrahit in omnibus quæstionibus de ornatu; quo etiam attento scandalo, vel alia grauitate, mortale concedit in quolibet ornatu. Quod totum, ex ipso manet expressum in argumentis; & totius iudicium à fortiori manet Confessario. In quo non opponitur dictis S. Antonini, num. 156. & Angeli, Rosellæ, Buft. Syluestri, n. 176. & seq.

Auctores Caietanum sequentes.

Lessius, de quo
latius infra n.
246.

229 **L** Essius lib. 4. c. 4. dub. 14. de orna-
tu, quique detur, & citatur ut op-
positus, dicit n. 112. ibi. *Dico quartò. Potest
tamen in excessu ipsius ornatus, esse peccatum
mortiferum per accidens, &c. Tertiò, ratione
scandali; ut si quis uteretur veste adeò tenui,
vel ità conformata, ut per eam verenda non
satis tegeantur... Secùs est in nudando pectore,
ut Caietanus, Fumus, & Nauarrus, præsertim
ubi est ea consuetudo; nam pars illa honesta
censetur, nec natura, aut pudor humanus postu-
lat, illam absolutè tegi. Graue tamen peccatum
esse, huiusmodi morem introducere, ubi non est
consuetus; insolita enim magis mouent; & re
ipsa, merito, ob periculum, etiam ubi est recep-
ta, tanquam illicitum libidinis, esset abroganda,
ut Doctores monent. Vbi satis clarè videtur
pondus veritatis trahere ad se benignita-
tem intentionis ipsius. Quia non potest
Doctòr Catholicus ità excusare delictum
proximi, ut veritatem non depromat. Si
pars illa, quia honesta, nec natura petit,
nec pudor, quod tegatur, cur graue pecca-
tum erit introducere? Quia insolita ma-
gis mouent. Ait ergò. Pars illa nuda mouet
solita, & magis insolita. Concedit, & qua-
li-*

Illicitam con-
suetudinem ef-
se renet, & ab-
rogandam ef-
fe.

liter mouet solita? tali periculo, vt *Tanquam illicitum libidinis esset abroganda*, ex eius, & Doctorum mente. Quod si illicitè ad libidinem mouet, iam non honestè: & consequenter, nec consuetudine excusatur ab scandalo, in eius sententia, cum ipsam consuetudinem illicitam, & abrogandam doceat. Non enim potest quid illicitum, ex alio illicito excusari. Quidquid amplius dicat, hoc non tollit. De quo amplius infra, cum de Tamburrino.

230 Sed ex Doctoribus traditis ibi, iam vidimus Caietanum; videamus nunc Fumum. Ipse verb. Ornatus ait, *Solet multipliciter esse peccatum: Quartò, ex qualitate. Vt quando habitus est indecens, vel minus honestus. Vt quando ostendunt pectus, & huiusmodi; si desit mala intentio, non videtur mortale, potest tamen esse ita inhonestus, quod ex eo persone scandalizentur, & esset mortale, quia daretur alijs materia scandali. Ecce ostensionem pectoris inhonestam fatetur. Saltem venialem supponit; & in excessu mortalem docet. De quo nihil amplius dicit. Ergò apud ipsum quandoque venialis, quandoque mortalis, & semper mala est. In quo cum dictis Doctoribus tenet.*

Fumus habitum inhonestum dicit, vel indecentem qui ex se potest scandalizare, & mortalem esse.

Nauarrus relaxatiue loquitur in sensu Caietani, veniale non negat, extirpari consuetudinem monet.

231 Nauarrus autem in Manuali c. 23. nu. 19. ait. *Neque etiam femina mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchrior*

res videantur, absque alia mala intentione mortali, secundum eundem, (idest Caietanum. Dixit enim antea. Ex mente Caietani, quem sequimur,) quia id nullo iure naturali, Divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur. Nihil enim aliud est hoc, quam pulchritudinem ostendere, quæ quamvis summa esset, non tamen adeò incendit ut ea, cui inest dicatur peccare, eo quod alius per eam mortaliter peccet. Quod ille ibidem nervo e probat. Et deduci potest ex his, quæ de occasione vitanda dicta sunt. Quamquam consuetudo hæc digna sit, ut a locis, in quibus est, paulatim extirpetur. ibi. Et licet candidè, iam vides quod relativè verbis, & sensu Caietani loquitur, & ideo parvam offensionem pectoris supponit, citrà scandalum, in quo aliquid addit ad pietatem Caietani, non inveniens periculum mortale in offensione summæ pulchritudinis, quod, non ut Doctor, sed quasi testis asserit, quod omitto. (Nullum in hoc habet votum homo castissimæ mentis; qui, vel auditu, nescit miseras in pectore proximorum latentes. Potior est auctoritas patientis, quam vincentis: & Confessoris, quam Doctoris:) Caietanus verò cautiùs timet iuvenes. Ideò Nauarrus, qui sua privata libertate periculum mortis non inuenit in ista consuetudine, extirpandam tandem esse, ut Doctor communis consue-

lit,

lit cum alijs. Ex quo patet. Quod dictum à se antea, abstrahit ab scandalo, seu occasione mortifera, siquidem illam non supponit, & eo ipso nullum ius inuenit veras sub mortali. Et est certissimum, quod non supposito scandalo, totum corpus potest ostendi, quando fiat omitto; & nulli dubium est, quod omni iure vetatur scandali occasio. Qua abstractione solum potest intelligi, & verè loqui. Sed quia in eadem doctrina, quam se fatetur sequi, scandalum posse oriri mortale ex aperitione pectoris, non potuit dubitare; & prouocatiua ex se ad lasciuia[m] esse, vt probatum ex Caietano manet. Ideò ad illius extirpationem tendit, & consequenter illicitam esse fatetur; Ius adinuenit, scandalum cognouit, periculum vidit, & ruinam multorum timuit. Aliàs non esset cur extirpationem, consuetudinis moneret. Ideò cum Caietano, Lessio, Fumo, præcæteris Doctõribus est numerandus.

232 Sed nota, quod vnicum argumentum de summa pulchritudine, non sibi tribuit, sed Caietano applicat; quare non attingo. Quia ille eo vtitur non in hac, sed in quæstione fucationis, (cuius vim omitto hîc, nihil impugno, veritatem tamen, explano:) & non est idem, nec vt exemplar currit. Quia in fucatione non ostenditur

Argumentum
Caietani tradit
pro se vnicum,
quo ille vtitur
ad aliud inten-
tum,

obiectum, (ostensum enim supponitur,)
sed pulchritudo: Illud non augetur, sed
hæc; non quantitativè, sed qualificativè;
non natura, sed arte; non carne, sed albe-
dine. Ostinio ergo maioris pulchritudi-
nis apud Caietanum, non est extensio. Vn-
de argumentum hoc nec Caietani est, nec
currit, nec virget in hac quæstione.

Filiucius sem-
per expressè
supponit ve-
niale; & mor-
tale, ubi non
est cōsuetudo,
quam monet
extirpari.

233 Filiucius tom. 2. tract. 30. c. 10. nu.
220. qui cū Caietano solet numerari, ait.

Est autem peccatum mortale, vel veniale....

Tertio, ex qualitate habitus. Si enim esset mi-

nus castus, si apparerent in muliere vbera ex

toto, pectus totum, nisi consuetudo loci excusa-

ret, esset peccatum mortale. Hic loquitur ex

mente Caietani, & Sylvestri, ut patet num.

seq. dicens. In sequentibus casibus erit mor-

tale, vel veniale. Tertius, si ubi non est con-

suetudo, fœmina ostēdant pectora nuda, ut pul-

chriores videantur; ubi esset, excusari possunt,

quamvis præstaret auferre talem consuetudinē.

Caiet. 2. 2. q. 169. Sylvest. v. Ornatus, q. 7. Et

sufficit, quod mentes amborum iam ex-

planatæ maneat; semper tamen veniale,

supponit; mortale ubi non est cōsuetudo,

quam extirpare monet. Et ipse ibi num.

priori, satis exprimit se loqui, non atten-

to scandalo. Quia si addatur, iam est alius

casus, quem notat infrà. Sic. Sexto, ex scan-

dalo, ut quia mulier se ornet, intentione mouē-

di alios ad sui concupiscentiam; & id esset peccatum mortale: absque tali intentione, ornatus ex se rarò inducit peccatum mortale. Caietan. Quod videtur (non mihi) oppositum. Ecce in casu scandali, non excusat ex consuetudine: ergò peccus nudum excusat, nò attento scandalo, ex consuetudine. Quia potest consuetudo aliquando tollere scandalum, non autem, quod ipsum, si detur, nò sit peccatum. Vt num. 165. & etiam sentit quod ista consuetudo non tollit scandalū, dum dicit. *Præstaret auferre talem consuetudinem.* Ergò nec tollit peccatum, & hoc mortale; quia absque scandalo supponit veniale, & solūm ex consuetudine excusat à mortali. Sed consuetudo non tollens scandalum, non tollit mortale, vt in casu scandali ait. *Et id esset peccatum mortale.* Ergò hæc non tollit mortale.

234 Sed video, quod velis apponere contra hoc, verba antecedentia. Scilicet. Vide infra nu. 240.

Quia mulier ornet se intentione mouendi, &c. Et hæc. *Absque tali intentione, ornatus ex se rarò inducit peccatum mortale.* Ergò deficient intentione, in huius mente deficit mortale, vel rarò accidit. (quam vim habeat ratio hæc, vide sup. à nu. 96.) Respondeo, quod petit intentionem illam, vt peccet mulier, quæ ornet se; non mulier quæ nudet se. Quod diuersum est in doctrina.

Caietani, quam sequitur, vt nu. 201. *Aliud est loqui de ornatu, aliud de nuditate.* Et quāuis sub nomine ornatus, reductiue loquatur Filiucius, cum Caietano de nuditate; adhuc hinc inuenit magnam distinctionē; idest quod nuditas ex se est prouocatiua, absque intentione. Et etiam Filiucius, ex qualitate habitus ponit expressē in relatis verbis peccatum scādalizati, siquidem ex qualitate, & non ex intēctione procedit.

235 Sequitur ergo, quod Filiucius petit intentionem vtentis, vt ipse absolutē peccet, non attento scandalo; sed non petit illam, vt proximus prouocatus peccet, qui non alterius intentione, sed actione ruit. Et petit etiam intentionem cum ornatu, qui absque illa ex se non scandalizat. Et confirmatur, quia dicitur. *ibi. Ornatus ex se rarò inducit, &c.* Ergo non loquitur de nuditate, nec de peccato re nudo, sed ornato. Non dubito igitur, quod ipse nobiscum sentiat ex dictis.

236 Sanchez alius ex allegatis cum Caietano. de matrim. tom. 3. lib. 9. disp. 49. n. 25. ait. *Ex dictis deducitur primò, inspicere crura, brachia, vel pectora nuda fœminarum, non esse de se mortale, secluso alio periculo, quoniam ex his aspectibus non est tanta inhoestas, nec adeò ad malum prouocant. Atque idè Caietanus, Armilla, Nanarrus, excusant à mor-*

Sanchez
Paruam materiam supponēs,
vel ab scandalo abstrahens,
non esse mortale affirmat,
vnde veniale supponit.

mortali feminam, ita indutam, ut pectora nuda
 appareant; & hos aspectus non esse mortales, vi-
 dentur tenere Nauarrus (citatus) & Corduba
 summ. q. 4. coroll. 7. fol. 26.

237 Certè benè explicat quos citat, &
 breuiter. Atque idèd excusant à mortali. ait.
 Et cur? Quoniam hi aspectus non adèd ad
 malum prouocant. Supponit cum Caietano
 prouocare, sed non adèd, idest mortaliter,
 & semper. Et sic non absolutè mortale
 voluit determinare, quod ex parua mate-
 ria multoties minùs prouocat, vel alia ex
 causa. Et quod hæc sit ipsius mens. Pater,
 quia non dubitauit, quod nò solum prop-
 ter pectus nudum, sed propter ornatum
 superfluum (qui minùs prouocatiuus, in
 omnium sensu supponitur) cadit sæpè vi-
 dens, in turpem appetitum. Vt lib. 1. De-
 cal. cap. 6. n. 17. ait. Ex hac causa (idest ex
 egressu de domo cum necessitate, sine illa
 verò, oppositum tenet. ibi. nu. 16. Mulieres
 se ornantes superflue, non peccant mortaliter,
 iuxta communem sententiam, cum tamen luce
 meridiana, clariùs eis pateat fore, ut ob id à ple-
 risque iuuenibus turpiter amentur. Cum au-
 tem illi constet, aspectum minùs periculo-
 sum dari mortale, non potuit negare hoc
 de pectore nudo; sed loquitur de illo, sup-
 ponens materiam paruam, cum Caietano;
 vel loquitur de illo, ex se. Etiam more Ca-

ietani: id est quantum est ex se, non attento scandalo. Quod clarum reliquit dicens; *Non esse de se mortale, secluso alio periculo, ut sup.* Quod omnes fatentur.

Azorius
Nihil addit,
sed refert, pec-
caminosam nu-
ditatem pecto-
ris, ex se esse
affirmat, cum
omnibus; &
tollendam, ubi
est consuetudo

238 Azorius par. 2. lib. 12. c. 18. qu. 13. qui simul quasi oppositus citatur, ait ibi. *Due sunt opiniones. Prima asserentium.... Sic Angelus.... Secunda asserentium, non esse mortale. Sic Caietan. Nauarr. Syluest. Rosell.* (iam citati) *hoc est probabilius, ut recte probat Caiet. At omnes conueniunt, ubi non est talis consuetudo, eam non debere admitti, & esse peccatum, hoc uti vestitu. At ubi talis consuetudo posset commodè tolli, esset tollenda.* Relatiuè tantum loquitur. Suam tamen inclinatione insinuat. Et rationabiliter. Quia interrogat, & determinat de re, ut sic. In cuius membris est maior, vel minor malitia; & sic non debet determinari cum maiori, & mortali malitia. Sufficit se referre ad Caietanum, Syluest. & Rosella, in quibus latius intelligatur. Sed nota, quod Azorius sequitur hos simul, qui alijs oppositi videbantur, v.g. Diana, qui plures Auctores citat, ut num. 181. Rosella ponit cum Angelo, quasi oppositum Caietano, pro quo non tradit Syluestrum. Unde patet, quod non omnes Doctores æqualem sensum tribuunt Caietano; quia hic Caietanus, Syluester, & Rosella, (qui ex clarioribus defensoribus pri-

primæ sententiæ traditur, n. 178. & n. seq. Syluest.) vniuntur ab Azorio, Caietanum sequente; qui etiam nuditatem pectoris ex se peccaminosam esse clarè sentit. Quia dicit sup. *esse peccatum*, vbi non est consuetudo; vbi autem est, *esset tollenda*. In quibus ait. *Omnes conueniunt*.

239 Trullench, qui inter hos numeratur à Diana in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 6. dub. 5. num. 21. ait ibi. *Feminae verò vtentes veste tenui, ita ut pectora, & mammilla solim inspiciantur, excusari possunt à mortali, vt in 6. precepto, dub. 12. nu. 21. vide Bonacin. vbi de matrim. q. 4. puncto 9. in secunda editione*. Et vbi se ipsum citat, ait. *Nec peccat mortaliter mulier sic ornata, vt media vbera monstrat, secundum Caietanum, verb. Ornatus. Si fiat secundum morem Patriæ, & absque vlla intentione deprauata. Qui addit. Verūtamen vbi consuetus iam est, sine peccato videtur, & in remedium ne peiora fiant, fortè introductus; esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem, quia insolita magis mouent, & extant. Bonacin. d. punct. 9. n. 23. Quibus locis, primus refertur ad secundum, secundus ad Caietanum, nec ex propria mente aliquid addit. Et ideò non oppositum debet intelligi, sicut suprà Caietanus.*

240 Grassius similiter à Diana traditur, qui non ibidem, sed in decis. lib. 2. c. 77. n.

1. ait.

Trullench:
Nihil ex se addit, sed refert, & affert Caietanum.

Grassius
Veniale communiter concedit, absque scandalo. Sic enim est semper intelligendus cum ceteris.

1. ait. Ornatus exterior solet multipliciter esse peccatum mort. vel veniale. (& num. seq.)

Quartò, ex qualitate habitus, ut habitus mulierum minus castus, ostendentium media vbera. Et communiter est peccatum veniale. Septimo, ex scandalo, ut quia hac intentione ornetur mulier. Vbi nota. Quod aliud est scandalum intentum, aliud ortum ex qualitate operis. Quod S. Thom. diuidit in per se, & per accidens 2. 2. q. 45. art. 1. §. Ad quartū. Sic. Dicendum, quod dictum, vel factum alterius potest esse dupliciter alteri causa peccandi. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, quando aliquis suo malo verbo, vel facto, intendit alium ad peccandum inducere; vel etiam si ipse hoc non intendat, & ipsum factū est tale, quod de sui ratione habet, quod sit induciuum ad peccandum. (De quo vide nu. 97. 98. 111. 115. Ad intelligentiam Doctoris, & grauitatem operis.) hic ergò loquitur Graffius de qualitate operis, cum dicit. Quartò ex qualitate. Ut qualitas ex se ad superbiam reducitur ex vanitate; & illa vtens, seipsam solum lædit. Et communiter (ait) est peccatum veniale. Postea tribuit aliā causam peccati. Cum dicit. Septimò, ex scandalo. Et ponit exemplum. Ut quia hac intentione ornetur mulier. Quod est scandalum per se, quod est mortale apud omnes, & in doctrina Angelica, ex sæpius dictis,

S. Thom. pro scandalo per se, & per accidens, id est cum intentione, & sine illa.

Etis, idem est, & ad idem reducitur per accidens. Quod si Graffius absque scandalo, locum finit in qualitate; mortali peccato, potius concedit cum illo, data, vel non intentione, quod est per se, vel per accidens. Communiter ergo peccatum veniale concedit, ex sola vanitate. Et cum prius dicat. *Ornatus exterior solet multipliciter esse peccatum mortale, vel veniale.* Aliquando mortale supponit, quod communiter veniale cognoscit. Quia aliquando mulier vtens, potest superbire mortaliter: quod, addito scandalo, communiter erit mortale, & sic fatentur omnes.

241 Corduba, quem suprà notauit Sanchez in summ. q. 4. coroll. 7. ait ibi. *Lo mismo se sigue, que concurriendo las dichas 4. condiciones se puede absolver la persona, que por hablar, escriuir, &c. à pecado muchas vezes, cõ delectacion morosa, y dañada voluntad, sin que proponga nunca mas vsar de aquella ocasion, &c. lo mesmo se hà de decir de aquella persona, que por ver labar las mozas en el rio, ò por ver los pies, y piernas, pechos, ò cinturas, han pecado muchas vezes.* Conditiones autem illas quatuor ad hunc absoluendum, ponit antea. s. *Y entonzes 1. Arrepentimiento 2. proposito 3. Cautela de con la ajuda de Dios no pecar por la tal ocasion, &c.* Hic loquitur de vidente, non de muliere nuda;

Corduba
Peccantem,
quia vidit peccatū nudum,
absolui posse,
conditione nō peccandi amplius tali occasione, tenet. Unde sequitur, mulierem, talē occasione præbentem, absoluendam esse mihi cond. si ne, per opitium. poss.

quæ nuditas est transiens, non permanens. Et nobis magis vrget, quod visio casualis sit sufficiens occasio ad mortale, sicut hic supponitur, vt habitualis occasio in muliere dicatur mortalis. Et si conditio absoluedi est fugere occasionem videndi pectus nudum; potius erit conditio, non dare mulierem talem occasionem habitua-lem, qua conditione poterit absolui, & nõ aliter, ex hac doctrina; quod per oppositum sequitur, vt est pro sententia Angeli, & aliorum.

Bonacina
Pectus velatũ,
à veniali non
excusat, sed à
mortali ex cõ-
suetudine, quia
sic non constat
trahere ad pec-
catum, circa
quod timide
pronunciat.

242 Bonc. suprà à Trullench citatus. ait
ibi. *Fæmine vtentes veste ita tenui, vt pecto-
ra. & mammille solùm conspiciantur, excusari
possunt à mortali, si hoc faciant iuxtà consue-
tudinem Patriæ, & absque praua intentione.*
*Nàm pars illa videtur honesta, & fæmine vi-
dentur habere ius accommodandi se consuetudi-
ni iam receptæ, quàm non faciliè constat trahere
ad peccatum. Esset tamen peccatum mortale,
introducere huiusmodi morem, quia insolita
magis mouent, & excitant. Quod nobis non
opponitur, quia loquitur de pectore vela-
to, licet tenuiter, de quo non est quæstio.*
*Attamen sic non eam à veniali excusat,
sed à mortali. Et ideo, quia non faciliè con-
stat trahere ad peccatum: quod si illi consta-
ret, non excusaret, nec Ius accommodandi se
consuetudini tali, supponeret: qui sub eodẽ*

numero ait. Ex alia causa. *Excitantes ad libidinem, peccare mortaliter, quia dant causam ruinæ, quamvis illam non intendant.* Sed cum hic sit effectus sensibilis, & non merè speculatiuus, accidit quod illi non constet, hic, & nunc, quod aliquo modo constitit immediatè, vel mediatè alijs dictis, qui vniocè cum D. Thomæ doctrina, fatentur nuditatem pectoris, & ornatum muliebrem ex se prouocare ad libidinem. Et ipsi Bonacinæ constitit aliud ibi, num. 15. & non à se, vbi contra Sanchez ait. *Ego verò non facile excusarem à mortali....tum quia valdè disponit ad ulteriorem libidinem, ut me docuit aliquorum attestatio, dum Penitentiarij munus obirem in Metropol. Ecclesia.* Circa quod adfuit illi attestatio, quæ defuit Sánchez (vbi de alia materia est quæstio) & sic opponuntur. Et quia in præsentī materia defuit illi attestatio, non indicat cum alijs, esse sufficientem prouocationem ad mortale; & adhuc non firmus manlit, quia posse constare, non negat, sed quod facile constet; & ideò rationem excusationis asserens, non dicit quod est, sed videtur. Quod si honestum firmiter putaret, & ad peccatum non trahere mortale, introductionem non damneret lethaliter, & consuetudo etiam à veniali excusaret; ex quibus eius doctrina, & mens, pro nobis est.

Ledesma.
Vbi adest con-
suetudo, venia-
le ad minùs
concedit ordi-
nariè.

243 Adducam ex non citatis, alios Au-
ctores, quos oppositos aliquis legens iu-
dicabit; quia non fugio, sed inquirò veri-
tatem. Ledesma summ. tract. 31. c. 3. to. 2.
*El atauio delas mugeres, que muestran los pe-
chos, Caietano enseña, que donde ay costumbres
no es pecado, però à mi me pareze, que de ordi-
nario es pecado venial por lo menos. Non con-
cedo quod de Caietano asserit; quod etià
Trullench supradictus, videtur de illo
sentire, vt fusè suo loco manifestum est à
n. 216. & hoc dico, si assertum absolutè in-
telligatur; nec iudico hos Doctores in il-
lius sensum laborasse. Ledesma igitur, vbi
consuetudo, veniale ad minùs concedit:
ergò aliquoties supponit mortale, quod
certum est, dum non sit ad minùs; & nos
idem asserimus.*

Layman.
Supponit scan-
dalum, & ve-
niale, vbi con-
suetudo est, cū
communi, asse-
sum ipse verò
non excusat.

244 Layman tom. 1. lib. 2. tract. 3. c. 13.
§. Est circumstantia scandali. *Cultus enim
muliebris viros ad lasciniā prouocat, ait S.
Thom. (& prosequitur) Tertiò v. g. vt pe-
flora nuda, vel nonnisi tenuiter testa aspician-
tur. Licet enim Doctores communiter Caietan.
Nauarr. Azor. Lessius, & alij, citatis locis, fœ-
minas ità incedentes in locis vbi talis consuetu-
do viget, à peccato mortali excusent. Tamen
de nouo introducere talem non laudabilem con-
suetudinem, graue peccatum est, ait Lessius. Ec-
ce non sentit, quod Caietanus à veniali
excu-*

excuset, sed à mortali. Aliter sentit Ledesma, & insinuat Trullench, & contra citat Azor. sequens Caietanum; ut non mireris quod ex varietate testium non resultet indubitabilis attestatio, quam ideo nō fuit superfluum dubitare, & indagare. Sed dū Layman supponit scandalum, ubi consuetudinem, & cum communi sensu veniale; nec materiam distinguit magnā, vel parvam; supponitur quod ex parua materia excusat, quia concessio scandalo, nō potest ex consuetudine, sed ex parua materia excusare à mortali: quod si ex proprio capite loqueretur, clariùs concluderet; & sic nobiscum tenet.

245. Castropalao. de temperantia, disp. 3. punct. 8. in fin. ait. *Ratione scandali triplici tantum euentu mortale esse potest... Tertio, si consuetudinem introducas ad Venerem excitationem, ut esset nuda pectora deferre, vel tenuiter tecta. Quia esto DD. communiter Caietan. Nauarr. Lessius, & Layman excusent fœminam, nuda pectora deferentem illis in locis, ubi ea viget consuetudo; at excusare nequeunt eam consuetudinem introducentem. Tum quia introducit rem in se periculosam, & consequenter graviter bono publico, & proximorum spirituali saluti prœiudicantem. De quo dicendum, quod de præcedenti Doctore. Et ampliùs nota communiter, quod om-*

Varietas DD. intelligentium, & sequentium Caietanum.

Castropal. nihil à se affirmat, nisi damnare introductionem, nihil excusat.

Omnes qui excusant à mortali, propter consuetudinem, damnant introductionem: ergo abstrahunt ab scandalo.

omnes DD. qui introductionem talis rei damnant lethaliter, quando excusant ex consuetudine, debent intelligi abstrahentes ab scandalo; nam ideò antea damnant, quia ex se scandalum tribuit, & consuetudine supponunt aliquam vim prouocationis extingui, vt mortifera non maneat; si autem constar, quod scandalum permanet, iam quia materia non parua sit; iam, quia in tali Regione naturà non fert illud leuiter; vel aliter: à fortiori intelligi debet, quod ipsi DD. idem dicent de consuetudine, (sic nominata) quod de introductione; & tot numerari debent damnantes, supposito ablato; quot in tali supposito excusantes à mortali consuetudinem de qua loquimur, si scandalum appareat. Et sicut omnes, nemine dempto, damnant consuetudinis introductionem; ita sunt omnes, qui damnant consuetudinem, scandalum permanente.

Tamburrinus
nō alius à Lessio est hic,

246 Tamburrinus in Decal. par. 1. lib. 7. c. 8. §. 8. n. 7. ait. Scio Albertum Alberti fuisse de ornatu mulieris disputare, sed me iuuat Lessium sequi benigniorem. Potest (ait Lessius) in excessu istius ornatus, esse peccatum mortiferum... Tertio, ratione scandali. Vt si.... pudenda non satis tegerentur. Secus est in nudando pectore, vt Caietanus, &c. (vt suprā n. 227. vbi satis pro nobis est.) Notandum tamen

non

non ex eo censeretur ornatum scandalosum, quod multi, occasione illius putentur ad praua desideria prouocandi, ut rectè prædicti DD. tradunt. Alioquin etiam pulchritudo naturalis scandalosa esset, nam multò magis prouocat quam artificiosa, cum natura longè superet artem. Itaque, etiam si fœmina putet aliquos peccaturos, non tamen idcirco, sub peccato mortali tenetur talem ornatum dimittere. Sicut is, qui à multis odio habetur, non tenetur à publico abstinere, ut inimicis non detur occasio odij. Ratio est, quia ornatus iste solùm remotè ad malum prouocat: ergò non tenetur ab eo abstinere, ne alij peccet, alioquin perpetuò abstinere deberet, (cum illa occasio sit perpetua, & vniuersalis) quod nimis graue esset humanæ conditioni. Sufficit igitur, ut ei peccatum proximi displiceat, & illius salutem non contemnat. Et confirmatur. Quia quod illi peccent, ex eorum prouenit malitia, non ex conditione ornatus; sicut enim circa hanc peccant, ita etiam circa aliàs eximie pulchritudinis: atque id, quod ex aliorum malitia prouenit, non tenemur cum tanto grauamine nostro impedire. Hæc Lessius. Et hæc Tamburrinus, nihil suprâ Lessium addens.

247 Nihil omitto, quod opponi possit, ut legalius agam; & vltra dictum de Lessio suprâ, idem hinc sequitur, quod de Laymano, & Castro. Et meliùs, quia Lessius in hac questione materiam non distinguit

grauem, vel leuem. Introductionem dam-
nat grauiter, & introductam excollaturā,
tanquam illicitum libidinis abrogandam,
cum Doctoribus monet: ex quo sequitur
hoc vltimum, quod notandum tradit, non
posse etiam de nuditate pectoris intelligi,
ex eius mente. Sed ibi prouidit, ne ornatū
quemlibet (de quibus fusiùs antè tractat)
scandalosum censeatur, vel illicitum, sicut
nuditatem pectoris asserit esse, eo præcisè
quod prouocet, vel putetur prouocare ad
libidinem. Et ratio est, quia quilibet orna-
tus ex se, indifferens indicatur in prædi-
ctis ab eo in eadem quæstione: quo suppo-
sito, conuincit rationibus dictis; non obli-
gare sub mortali eius abstinentiam, ob
præuisum, non intentum peccatum alio-
rum, quia, vt concludit. *Ex eorum prouenit
malitia, non ex conditione ornatus, quod non te-
nemur tanto grauamine nostro impedire.*

248 Hinc patet, eum non loqui de nudi-
tate, quam illicitam asserit. Primò, quia
iàm ex conditione ornatus proueniret
peccatum aliorum. Secundò, quia non po-
tuit indicare, grauamen esse abstinentiam
ab illicito, ob proximorum ruinam ap-
præhensam, & ad hoc nos non teneri (præ-
fertim cum in Republica non omnes iu-
dicari possunt, ex malitiæ promptitudine
labi, sed aliquos pusillos, quos acerrimè
cha;

charitas, & Euangelium, sub mortali defendit.)

249 Aliàs etiam nihil probaret, dum dicit. *Alioquin etiam pulchritudo naturalis, scandalosa esset.* Et dicens. *Sicut qui à multis odio habetur, non tenetur à publico abstinere.* Nàm ista non abstinencia, & illa pulchritudo non sunt ex se malæ, sed indifferentes, ex quibus, comparatio ad indifferens tenet; ad malum ex se, non tenet, sed omnè ornatum licitum, & indifferens, quantum est ex se, concedit; nuditatem verò pectoris, illicitam ex se esse, omnibus constat, & etiam consuetam, illicitam ipse profert: ergò ex ipsis argumentis patet, non de nuditate, sed de ornatu ipsum loqui, in hoc notabili. Nec doctrina Caietani quem Less. hic expressè sequitur, hoc suffert. In qua, ut vidimus, nec nuditas est ornatus, nec de ornatu, ad nuditatem tenet argumentum. Ex quibus, nihil aliud absque iniuria potest asseri de tam formali Doctore, cum eius doctrina planè conformis sit, & non aliter, adest intellecta; & nobis prona.

250 Sed dices; ad quid igitur Tamburinus nolens cū Alberto de Albertis sentire, tradit Lessium ad literam, quæ ita prona iudicatur sententiæ quam sequitur ipse Albertus. Fortè dicetur, quod non intellexit

xit Lessium Tamburrinus ? Respondeo, quod non tradit Lessium vt oppositum, sed vt dixit. *Me inuat Lessium sequi benigniorem*. Et est sic. Vt in relatis de Alberto, nu. 181. videtur. Et cum ex proprio capite nihil addat Tamburrinus, sequens Lessium, non opponitur huius sententiæ.

Busembau refert.

251 Busembau. Medul. lib. 2. tract. 3. c. 2. n. 9. aiens. *Azor. Lessius, Bonacina excusant à mortali eas quæ, ex consuetudine loci, media vbera detegunt.... Addunt tamen, fore mortale peccatum huiusmodi morem intraducere. Nauarrus, Lessius, Layman. Vide Bonac.* Non est hic alius Doctor, sed relator; & sic de ipso dicendum est, quod de alijs relatis.

Herinck, refert.

252 Guilielm. Herinck. to. & par. 3. trac. de virtutibus, disp. 2. q. 6. n. 113. ait. *Locum habet scandalum, si... pudenda non satis tegantur. Secus est, iuxta Caietan. Fum. Nauarr. & Lessium, in nudando pectore, præsertim ubi ea est consuetudo, eo quod pars illa honesta censeatur, nec natura, aut pudor humanus absolute possulet eam tegi. Addit tamen ibi Lessius, & Castropalao, graue peccatum esse huiusmodi morem intraducere, veluti de re periculosa, & nocente bono publico, ac saluti proximi, & quia insolita magis mouent. Imò etiam ubi consuetudo recepta est, meritò ob periculum, tanquam illicitum libidinis esset adroganda, vt DD. mouent, inquit Lessius. Meritò etiam contra into-*
le-

Bonò publico nocet.

*lerabilem luxum in rhedis, & vestibus conde-
rentur leges politicæ; & quidem extant, circa
modestiam in vestitu, varia Principum Belgij
edicta, ut videre est in Codice Belgico. 5. &c.
Idem quod in Lessio inuenio, & sic idem
intelligo.*

253 De Episcopo Caramuele (si eius
Epistolam tactam n. 157. & 165. attigisti)
quem oppositum iudicabis, seu de eius sē-
su quid dicendum sit, intelligo te deside-
rare. Et melius est, ut dicat ipse Doctor in
principio 3. §. *Habitu scandalosum damna-
ri à Theologis, & à Superioribus inhiberi de-
bere, ut indubitatum suppono.... Iudicium
enim quod in hac materia, inconsulta experiē-
tia fundatur, non est prudens. Audi Sfortiam
Pallanic. apud Albertum de Albert. lib. de mu-
lier. ornatu, disp. 2. c. 263. nu. 40. pag. 291. asse-
rentem, id posse, & debere constare ex iudicio
prudentum, & ex experiētia, quam habent ho-
mines, & præsertim Confessarij; nec enim aliū-
dè videtur oriri potuisse, ut Scriptores illam
detestentur. (hec Cardinalis. Et prosequitur
Episcopus.) Ergò ubi ex experientia consti-
terit, aliquem muliebre habitum præbere
scandalum; (sit iuxta morem Patriæ, vel non,)
incriminari, & tolli debet. Quidquid am-
plius speculetur quivis de hoc opusculo,
contra dictum, incertum est, in eadem sen-
tentia; quia hoc ab ipso Doctore, ut indu-*

*Caram. in sua
priuata Episto-
la exhibetur,
quia ab aliqui-
bus dicitur, op-
positum senti-
re.*

bitatum profertur, Coadiuvante Cardina-
li, qui scandalum supponit de facto, cum
Scriptoribus detestantibus. Quo supposi-
to, quid aliter dicat, supponitur loqui ubi,
vel quando non detur scandalum, vel at-
testatio Confessariorum in contra.

254 Et ut magis clareat eius sensus cir-
ca dictum ex ipso nu. 157. & 165. etiam §.
Sanè si habitus (ait immediatè) scandalosus
est, & ad peccandum inducilius, nulla potest
consuetudine cohonestari. Quod ibi probat
cum Viguerio ex Apost. Petro, & Paulo. Et
§. Vbi agitur (prosequens ait) de nuditate
corporis, non à magnitudine partis detectæ, sed
à magnitudine dati scandali, debet peccati ma-
gnitudo desumi. Et §. Et Lessium (dicit) Suf-
ficit, ut vel unum unicum in ruinam inducat,
ut peccatum mortale committatur. Et §. Nec
considerandum erit (prosequitur) qua in-
tentione pectus denudant femina: quod enim
ex se præbet scandalum, non potest bona inten-
tione fieri. Ergò si nec consuetudo, nec par-
citas, nec intentio excusant à mortali, stā-
te scandalo, cuius existentia solùm expe-
rientia consequitur; potiùs caro proximi
audienda est, & credenda, quam intelle-
ctus subtilis ipsius Episcopi, ex eiusdem
mente, licet contrarium alibi diceret. Etiā
si vnus vnicus confiteatur infirmitatis
scandalum, sufficit attestatio Confessoris,

vt mortis consuetudo damnetur. Vt dam-
nauit Deipara, teste B. Birgitta: quam re-
uelationem tradit in principio ipse Do-
ctor: (& bipartitam inuenies supra nu. 47.
& 49.) vbi ipsa Domina nostra ait. *Di-*
abolus distant mulieribus contemnentibus mo-
res Patriæ suæ antiquos, & laudabiles, quandā
nouam abusionem, &c. Vndè ipse Episcopus
ibi. §. *Nec indè inferas.* Fatetur se videre cū
redio nuditatem partium superiorum,
pectoris, ex more Patriæ; & reassumere ve-
stes, quas nostræ Auię gestabant antiquas,
& laudabiles, in fauorem honestatis, vide-
re desiderat. Quia in doctrina S. Thomæ
facillimè infert ad minùs peccatum ve-
niale. Vt ex ipso notatum est, n. 167.

Resolutio dubij, de quo
num. 195.

255 **E**rgò non est opinio contraria. Con-
sequentia hæc demonstratiuè
probata est in exhibitione Doctorum. A
cuius demonstratione, orta ratione pro-
batur primò. Caietanus non est contra-
rius, sed omnes existimati vsque modo,
quasi oppositi, citatique communiter, &
plures non citati, qui transcripti monent
legaliter, sequuntur Caietanum omnimo-
dè.

Ex dictis se-
quitur non da-
ri opinionem
contrariam.

dè . Ergò . Maior fusè est examinata suo loco : minor patet ex illorum dictis , ex quibus constat, quod non alia ratione , vt oppositi suspicari potuerunt, nisi quia sequuntur Caietanum, & taliter parcè, quod cum sint DD. graues, noluerunt suprâ se assertum imponere, vel rationes augere, seû oppositas contradicere , aut proponere, vt ipsorum mens in resolutione appareret; sed breuiter, sine quæstione, & relationè tantum, quasi omnes transierunt; quod si de ornatu aliquis paulisper ampliùs examinauit, de formali nuditate nemo voluit dubium facere, imò hæc tacito studio , singuli duo prouiderunt. Primum, quod per ipsos opinio non extenderetur, radicàretur, vel graduaretur : Secundum: quod Scriptores huius sententiæ, illos ad se trahere possent, vel saltem oppositos esse negarent; aliquos, quia de parua materia loquuntur, vel locum præbent , vt sic supponatur: alios, quia suum votum tacuerunt : & omnes, quia ab scandalo abstrahant, quo dato , iam aliter tenent ; & quia excusant ex consuetudine, quam illicò damnant; & quos ego auxi, nō pro maiori oppositione tradidi, nisi quia protulerunt verba Caietani, qui etiam de formali excollatura paucū ubique loquitur . Ex quo sequitur, quod ex his Doctoribus, plures,

res, qui noluerunt suam mentem aperire, nec sectatores Caietani sunt, nec alterius; cæteri verò pauci, qui suauem stylum Caietani amplexati sūt, cum nihil addant, vel ex se determinent supra illam, vnum numero extensum Caietanū efficiunt. Quod cauerē, & maturē sibi prouiderunt in materia periculosa, in quo abundanter clarescit minor. Et consequentia sequitur.

256 Ad quod facit, quod dixit cum alijs Doctoribus Villalobos par. 1. tract. 1. dif. 4. n. 3. *No se dice comun opinion para preindicar ala contraria, la que tienen muchos Doctores, que la siguen de paso, como dice Alciato de præsumpt. regul. 1. præsumptio § 1. nu. 2. ni aun la que siguen muchos como ovejas vnos tras otras, segun Decio, al qual sigue Nauarro cap. 17. n. 18. Y assi tendria por mas comun opinion la que siguen seis, ò siete Autores clasicos, que la tratasen ex professo, que otra, que aprobassen cinquenta Doctores guiados por auctoridad no mas, como dice Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 44. siguiendo Nauarro, y Alexandro.*

Quid de opinionione, quæ passim, vel relatiuè à Doctoribus fertur?

257 Audiendus est etiam Anton. Cellæ-Dei, n. 20. dictus. Vt apud ambos, plures Doctores congeram. De recta doctrina, morum, par. 1. lib. 1. q. 9. §. 1. circa finem. *Longè itaque (ait) accordatorum omnium sensu, ac mente abest modus ille philosophandi; hæc opinio in libro est: Auctores habet vnum,*
vel

vel duos, vel etiam plures: ergò probabilis est, probabilitate conscientie, ac tuta, & sana. Quin præterea satis luculenter hoc contestatū reliquerunt Auctores quinque, qui vsum probabilitatum, licitum esse tradiderunt. Vasquez 1.2. disp. 62. c. 4. n. 13. negare videtur, turbam etiam Doctorum aliquando sufficere ad probabile apud Ioann. Sanchez disp. 29. nu. 7. Azorius, & alij, ipso etiam Ioanne Sanchez probante, testantur aliquam turbam Doctorum sequi sententiam aliquam, sine delectu rationū. Thomas Sanchez lib. 1. in Decal. c. 9. & lib. 4. de matrim. disp. 44. Granadus 1.2. controu. 2. tr. 12. disp. 12. Isquierdo in Phan. disp. 6. qu. 2. & 3. & sic fermè omnes (quos supponunt dari) qui instar ouium, & auium sequuntur aliorum vestigia. Vasquez disp. 62. c. 2. n. 5. ait. Non debere censi opinionem magis communem, quando eam turmatim, & sine delectu sequuntur. Supponit ergò dari hos turmatim, & sine delectu sequentes. Et quia in præsentī, opinionem distinctam non inuenio, sed quēdam benignum (vt itā loquar) modum proximis applicandi communem sententiam, (relinquens alijs, qui opinionem talem iudicarent esse, quod vtile sibi sit assumendum) ex allegatis consequor solum, quod prædicti Auctores noluerunt augere numerum opinācium, nec delectionem habuisse in sententia explicanda; vt proximos

mos excusarent, illa ab alio inuenta suauitate. Quod generaliter, ex à se prædictis, ipse Cella-Dei ibi. par. 1. lib. 2. q. 5. §. 4. in fine consequutus ait. Negari non posse aliquando ratò turbam Doctorum sine delectu rationum sequi aliquid.

258 Probatur secundò consequentia illa prima. Omnes DD. vno ore affirmant introductionem excollaturę esse lethalem, propter scandalum; hoc est propter occasionem ruinę, vt nu. 22. & 111. & 5. Ergò semper quod scandalum præbeat, idem sentiunt; quia cum scandalo actiuo (scilicet dicto, vel facto minùs recto, vt nn. 22.) nihil fit. Ergò illi qui ex consuetudine excusant à mortali, & illi qui non, idem sentiunt, licet diuersa proferant. Probo. Quia primi putant scandalum minui; secundi indicant augeri. Cuius suppositi variatio est materialis, non formalis; facti, non iuris; cuius veritas debet reduci ad oculum, vel aurem, non ad intellectum; seu ad effectus communes proximorum, non ad priuatos opinantium. Et ideò ex S. Antonio n. 156. Syluestro n. 179. Pallauicino, Caramuele num. 253. (adde Caietan. vbi n. seq.) dictum est, in hoc non posse dari regulã vniuersalem, sed relinquendum est iudicio Confessorum: ergò accidit quod hi, vel illi proferant de facto, quod in tali

Iterum probatur consequentia illata, num. 255.

Vide nu. 144. quid est minùs rectum.

Regione, vel de talibus indiuiduis, seu in seipsis experierunt, vel audierunt; quia si simul essent, & audirent, idem simul proferrent, à fortiori, (vt Zafran de Lessio dixit, quod aliter scripsisset in Hispania. sup. nu. 183.) scilicet, quod manente scandalo, eodem vel aucto, lethalis est introductio, & consuetudo; minorata vel leui occasione, leuis consuetudo. Vt n. 173. Ergò quamuis diuersa asserant circa cōsuetudinem, formaliter in sensu, & doctrina, conueniunt, & debent; quia radix principiorum in quibus vniuocantur, est Euangelium; & quibus deficit experientia, supplet intentio; taliter quod data opposita experientia, iuxtà horum mentem, & contra eorundem assertum, inferunt legitima consequentia, & communis omnibus; quā habes apud Fumum, (qui Caietanum sequitur) & Caramuelem nuper, suis locis dictis. Sic. *Ergò ubi experientia constiterit, aliquem muliebre habitum præbere scādālū, (sit iuxtà morem Patriæ, vel non) incriminari, & tolli debet.* Et licet non sit communis omnibus experiētia vna conscientiarum, sufficit aliquibus esse, vt talis consuetudo deponatur ab omnibus, vt S. Cyprian. 8. d. *Consuetudo.* (ait) *Consuetudo, quæ apud quosdā obrepserat, impedire non debet, quominus veritas præualeat, & vincat.*

259 Efficacius probatur in Hispania, (& extenditur hæc probatio ad totum in hoc opere assertum.) ubi per omnes Ciuitates, & Vicos Missionarij Apostolici, quos vsque modo audiuius, omnes vnuocè, lingua, & pluma, & eorū comites, pro viribus affirmarunt, hoc esse vitium lethale, quia scandalosum: & similiter de omnibus assertis suprà, circa quæstiones tactas, firmiter prædicarunt, ex quibus alia asserta non indigent testibus, quia publici, & communes effectus excessus, superfluitatis, præciositatis, & nouitatis, quibus Cuium vnus alterū inuitat ad vanitatem, & superbiam, peccata externa, & sensibilia, dupliciter sunt, cum occasione communis ruinæ, etiam expertæ in sumptibus, & Venereis; vt à num. 78. visum manet: & quia experientia communis, & notoria, petor: Attamen fuerunt illi publici testes, & correctores. Nec etiam nouum quid dicentes, sed Sanctos, Patres, Concilia, Episcopalia Edicta, Reuelationes, Doctoresque, modernos sequentes; cum alijs priuatis Magistris, Zelatoribus, & Confessoribus confirmantibus. Audi modo. Hæc non est quæstio speculatiua, vt ex se patet; sed attestatio de facto. Vbi est ergo Scriptor asserens, his omnibus credi non debere? Aliquem nè inuenisti? minimè. Inuenisti sal-

Probatur consequentia (præpue in Hispania, omnia asserta huius operis includendo) præcise ex testibus, quibus probari debet, an maneat scandalum?

saltem, qui supposito scandalo orto, tales mores excuset à mortali? minùs. Inuenisti denique, qui testificans affirmet, ex talibus moribus scandalum in Hispania non oriri? Nec hoc. Quid ergò inuenisti? Aliquos excusantes ex consuetudine. Et cur? Dicit nè illorum aliquis, quod data consuetudine non potest dari occasio peccati? nemo. Sed quia sic iudicant de facto contingere (idest cessare in ornatu per consuetudinem, scandalum,) possibilitatem, oppositi non negantes, nec aliquid de Hispania specificantes. Hoc ad summum inuenisti. Ego autem inueni omnes dictos, qui in toto Mundo, & ex eis multos, qui specialiter in Hispania, magnum scandalum ortum testificantur. (de primò inuenies hoc opus plenum; de secundò à n. 78. & à n. 183. vsque ad 194.) inueni etiam S. Antoninum, Syluestrum, Pallauicin. Caram. vt nu. 258. Angelum ver. Ornatus. in fine quæstionis. Rosella. verb. eodem, §. 7. qui pondus huius materiæ, ad munus Confessariorum, & discretionem, distinguendum spectare tenent. In primò etiam inueni, quod nulla est oppositio inter Auctores; quia excusantes, sic speculatiuè indicant, oppositum enim nondum experti sunt: vel fortè, quia id ipsum experti sunt in se ipsis, vel in alijs, quod affirmant. Damna-

tes

tes verò, non tantum speculatiuè, non ver-
bis timidis pronunciant, sed tali vi, & ca-
lore, quod non est dubium, experientijs
onustos, id protulisse; præcipuè Missiona-
rios, quibus cum ferè omnis populus, vbi
adsunt, confitetur. Quare ergo tot magnis
testibus fide dignis, ruinam pusillorum,
declarantibus, fides negari potest; cum ex
dictis Doctoribus, sine cōtradictōe, ad ta-
les spectat talis dispositio, & determina-
tio, omni speculatione seposita? Qua-
igitur opinione confusus, in contra consu-
lere poteris? erit nē, quam vocabas Caie-
tani? Audi, vt intelligas non esse ipsum.
nu. 111. qui loquens de scandalo per acci-
dens, hoc est, non ex intentione, ex actu non
verè malo, sed speciem mali, seu apparen-
tiam habente, ait. *Si enim ex actu meo, ha-
bente mali speciem, audio à fide dignis, ignorā-
tes, aut infirmos scandalizari, (hoc est disponi
ad ruinam peccati mortalis,) abstinere debeo,
donec informentur, & clarificentur de bonitate,
& qualitate operis; ita quod peccarem morta-
liter, non curando de proximorum ruina. Vbi
latius hoc dicit de actu non malo; de ve-
rè autem malo, vt ille de quo ait n. 201. es-
se secundum se prouocatiuum ad lasci-
uiam, idest de excollatura, vel simili, quid
diceret?*

260 Adde, quod hæc ratio abundat fun-
da-

damentis, & excedit id, quod sufficit; quia omnes Sancti, & Doctores antiqui, & moderni, simul concedunt, ex collaturam ex se esse malam, quia prouocatiuam; & de alio quolibet cultu, vel ornatu, non seruata, modestia, vt in conclusionibus præcedentibus, eandem prouocationem ad lasciuia concedunt, cum D. Thom. nu. 67. & 75. & ad alia mala prouocare, ex pluribus capitibus concedunt, quæ reducunt communiter ad septem, cum Caietano. Ex quo deducitur, non indigere præcedētē rationē tot testibus, de actuali scandalo, vel ruina pusillorum: quia licet talis ruina, de facto non accideret fortē, hoc non tollit, quod illud sit peccaminosum ex se, & consequēter vitandum. Ex doctrina S. Thomæ, cum S. Chrysost. vt notatum manet num. 75. & 104. & 145. in qua doctrina datur scandalum actiuum per accidens, hoc est sine intentione, absq; peccato alterius non cōsētientis, pro quo vide etiam D. Thom. & Caietan. n. 111. & n. 240. & per oppositum licet cultus regens non concederetur malus ex se, sed cum specie, vel quod idem est, apparentia mali: cum autem constet ex fide dignis scandalum pusillorum; peccaminosum est, & dimittendum, in eadem doctrina. Vide eosdem numeros, & præcipuē 111. vbi Caietanus ait. *Non est ad quali-*

Quamuis scandalum nō probaretur testibus, non excusatur profanitas, ex occasione data, quæ sufficit ad scandalum, quod abstrahit à ruina secutura.

*litatem actus in se spectandum, quia sola appa-
rentia mali in illo ponitur, sed ad periculum
ruinæ alienæ. (Vide ibi S. Thom.)* ubi non
solum ruinæ actualis attestationem non
petit, sed ruinæ periculum fugit.

261 Infer modò , si cultus detegens,
adhuc consuetus, est malus ex se, quia om-
nes DD. simul extinguendum esse consu-
lunt; & cultus tegens , dictis circumstan-
tijs, etiam consuetus, est malus lethaliter,
quia licet non ab omnibus sic concedatur
indistinctè , specificatiuè in Hispania , ab
omnibus, de illa loquentibus conceditur;
nam oculus cingit , & determinat ad hoc
discursum; & hoc supposito, non est præci-
sa attestatio à fide dignis, de actuali ruina
pusillorum , quia sufficit præbere scanda-
lum, & accidit, quod accipiatur; vel quia
si accipitur, nescitur; quod congruenter
debet credi, & timeri ; & aliàs à nullo di-
ctum est, vel potest dici, quod abstinencia
ab scandalo non obligat, nisi præcedat
peccatum alterius , & sciatur, quia iam
præcederet proprium; ex quo plura ab-
surda sequerentur; & sic per prouidentiam,
ex charitate tenetur à malo actu quis ab-
stinere. Vt Tapian. cum D. Thom. & pluri-
bus DD. tenet, tom. 2. lib. 3. num. 1. additis
adhuc suprâ hoc, tot testibus, de ruina sibi
cognita, & causa sui muneris experta, pu-

fillorum; qua via, qua opinione potest Confessor consulere abſtinentiam non tenere; cum data additione teſtium, ſufficit hæc, vt abſtinentia teneat, quamuis actus non eſſet malus, quia vt dictum eſt, n. 22. *Cum ſcandalo nihil eſt faciendum*. Ergò ſpecialiter in Hiſpania non datur opinio contra aliquod aſſertum huius operis; pœnitenti, vel Confefſori fauens.

262 Probatur denuò. Quamuis actus quilibet de quibus abſtinentiam quærimus, eſſet bonus omnimodè aliquibus Reipublicæ, facilè probaretur abſtinentiã ab illo tenere, cum bono communi hoc ineſſet, ſed hoc non eſt ad rem, quia non ſupponitur talis bonitas, & ſic faciliùs probatur intentum, ſic. De factò quilibet actus ex dictis eſt oppoſitus bono communi, & publico Reipublicæ in tota Hiſpania; & abſtinentia illius eſſet e contra boniſſima, & utiliſſima: ergò quidquid ſit de bonitate, vel malitia illius, huic, vel illi particulari, tenet ab illo abſtinentia; ſed ſic eſt, quod de factò etiam cuilibet Ciui eſt actus malus, vel ad ſummum, in aliqua doctrina non omnes, ſed aliquis illorum actus non bonus: ergò fortiùs tenet abſtinentia. Hanc cauſam boni communis præbet Herinck, cum Leſſio, & Caſtropalao, nu. 252, Et mea Seraphica Religio, nu.

Quantum no-
ceat in Hiſpa-
nia, ornatus tẽ-
poraliter, &
ſpiritualiter.
Vt debis nu. 78.
§ 2. 130. 259.

166. ad intentum excollaturæ, fuci, & capillaturæ alienæ, vt diceret. *In istis casibus nemo absolueret, sub pœna prædicta audeat: nec per hoc affirmatiuè, & firmiter tenemus hoc semper esse peccatum mortale, sed quod hoc expedit toti Christianæ Religioni, & nostræ Familiæ.*

263. Vltima probatio est magni ponderis. Pro qua suppono omnes Doctores conuenire in hoc, quod excollatura sit peccatum veniale: (dico conuenire, ad minus, quia mitiores concedunt; vndè saltè in hoc, quod sit peccatum, adest communis concordia.) de Caietano enim, quod dixit Ledesma, iam visum est, n. 216. quomodo debeat intelligi; nec aliter intelligi potest, cum non possit cum suis dictis componi, excollaturam consuetam positiuè bonam, quam citò extirpare desiderat, nu. 203. ergò positiuè malam, quia in sua doctrina non est medium; nisi dicas, secutum fuisse Scotum, contra D. Thom. num. 167. quod ipse noluit. Ideò Duballius apud Dianam, nu. 181. & Graffius nu. 240. aliter intelligentes, veniale in sua doctrina, innuere concesserunt. De Caietani autem sequacibus, nullus, ex consuetudine, excusare ampliùs, quam à mortali, ablato scandalo, intendit; vt suis locis videtur: & ideò extirpandam esse, singuli, cum ceteris morientur.

Communis doctrina cōcedit aliquod peccatum in excollatura.

264 Etiam suppono eandem communē concordiam, circa alium cultum pretiosum, vt superfluum, vel vt nouum, vel vt excessiuum. Quia licet aliqui existiment, negare aliquos Auctores esse mortales, quia inadequatē eorundem doctrina assumitur: (quilibet nempē, quod ex vno capite negat, ex alio asserit, & quod secundū se excusat; ex vanagloria, vel iactantia, vel superbia, vel scandalo concedit. Quod expressum habes de Caietano, n. 113. & seqq. ex quibus defectibus, cultus, quia finis actus mali, malus debet esse, cuius intentio vel adest, vel supponitur à fortiori, & tacita reducitur ad expressam, seu implicita ad explicitā: quod potes videre clarū, n. 97. & seq.) nihilominus, quomodo cumque intelligantur, omnes peccatum supponunt in his speciebus, & inquirunt (omnes etiam breuiter:) an sit mortale, vel veniale? (de scandalo autem in Hispania; omnes qui tangunt affirmant) sufficit verò mihi modò, quod omnis ornatus detegens, vel regens, cum aliqua ex dictis circumstantijs, supponatur ab omnibus peccatum veniale.

Difficile creditur, multos nō labi mortaliter in abusu, qui ex se veniale est.

265 Inquiro modò, est ne facile, quod omnes, talibus vestibus vtentes in Ciuitate, itā cordaces sint, quod ex præcisa causa ipsius abusus, æquē, & vnanimiter, ad

mor-

mortale non transeant? omitto rapinas, furtos, luxurias, adulteria, & alia passim experta particularia, sed intra lineam, transcendentalis superbix, iactantiæ, æmulationis, vel vanagloriæ, in quibus adest imbibitum scandalum occasionatum; hoc magnum inconueniens est, quia, & si plurimos ex malitia suspicatur cadere, dum tamen ex fragilitate vnus saltem detur, adest Iudex, dicens. *Qui autem scandalizauerit vnum, &c.*

266 Suppono consequenter, quod multi sine dubio peccent mortaliter, peius ab vtentes, communiter verò audientes, ex opinione existimata, in his ordinariè committi tantum veniale. Est nè facile, quod ipsi distinguant, an veniale, an mortale se commisisse, vt pœniteant? hæc enim distinctio est illa, de qua S. August. tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 21. c. 27. in fin. de distinctione peccatorum loquens, ait. Ego certè, vsque ad hoc tempus, cum inde satagerem, ad eorū indagationem peruenire non potui. Ecce rationem ipsius, tom. 8. in Psalm. 129. circa med. Audi sermonem Euangelij: qui dixerit fratri suo, fatue. Ab istis peccatis linguæ, quis abstinet? sed fortè dicis. Parua sunt. Reus erit, inquit, gehennæ ignis. Si paruum tibi videtur, aut modicum, fratri dicere, fatue, vel gehennæ ignis videatur tibi magna. Vnde tom. 3. En-

Ardua est distinctio inter veniale, & mortale.

chyrid.c.78. hoc fatetur. *Quæ sint leuia, & quæ graua peccata, non humano, sed Diuino sunt pensanda iudicio.* Et certè à quolibet Doctore, difficiliùs erit hoc determinare practicè, quam speculatiuè, si fortè sua interfit. Et quid erit Laico minùs timorato? quid mulieri? quod illud taliter paruipèdant, quod rarò in confessionibus aliquid de hac præfenti materia audiatur. Quod est magnum inconueniens. Sed dices. Hæc difficultas non est peculiaris de hac materia. Concedo. Sed inconueniens ortum, est peculiare in magnitudine, propter innumera peccata ineuitabilia, & certa, quæ quotidie committuntur; ideò, licet in cæteris casibus, in quibus accidit veniale, vitandum est; fortiùs in hoc, propter certitudinem, & magnitudinem numericam.

Qualiter veniale transeat ad mortale?

267 Est modo suprà hæc inconuenientia, hoc argumentum. Ad quod suppono esse communem doctrinam, licet diuersimodè explicatam, quod veniale transeat ad mortale, diuersis ex causis. Quod affirmat Mastrius in Theolog. moral. disp. 15. q. 2. ar. 3. nu. 52. Sic. *Secundò conueniunt Doctores, peccatum quoque veniale ex suo genere, posse ex accidenti fieri mortale varijs modis; qui tamen omnes hac vniuersali regula comprehenduntur, scilicet, tunc fieri mortale, quando supervenit aliqua circumstantia transferens*
ad

*ad speciem peccati mortalis . Ad quod in sequentibus numeris citat D. Thom. Scotū, Caietan. Suarez, Vasquez, Beccan. Lezanā, Caspens. Bonac. & alios . Idipsum inuenies apud Tapiam, lib. 3. q. 17. art. 9. & 10. Sic Sanchez tom. 1. Decal. c. 1. nu. 3. & c. 5. n. 2. & 3. cum Azor. & sic P. Moya. tract. 6. disp. 2. q. 1. nu. 4. & 9. cum Salas, Granado, Corrado, Soto, & alijs. Etiam Rosell. deponend. conscient. c. 32. nu. 43. Ex quo habes, quam facillimè possit in hac materia, adeò periculi obnoxia, (cum semper ultra, & in peius progrediēdi aditus pateat) transitus fieri ad mortale, posito quod talis peccati malitia nonnisi venialis putetur: quod clarissimè patet ex occasionum propinquitate, & circumstantiarum, quæ haud difficiliter addi possent, ex quibus, vel additis, vel immutatis, deterior fieret culpa . Vbi reducenda sunt ea quæ transitum à veniali ad mortale, passim à DD. dicuntur inducere . Pro qua re vide Sanchez in summ. lib. 1. c. 5. audiatut sic S. Bernardus in Matth. 19. *Ecce nos reliquim. Ante medium ait. Nemo repētē fit turpissimus, & vix aliquis in hunc affectum nequitiae, nisi praua consuetudine pertransiuit, &c. S. Isid. de Sap. lib. 2. c. 23. Nequissimum est peccare; peius est peccandi consuetudinem facere; mora peccandi, immanitatem facit sceleris . Vnde**

Propheta. Væ, inquit, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis.... Et Psal. Prolongauerunt iniquitates suas. Dominus iustus, &c.

267 Et hæc de toto opere, præcis alijs, quæ adduci possent argumētis. Quod utinam sit ad laudem, & gloriam Vnius, & Trini Dei; & Deiparæ Mariæ Virginis ab omni labe immunis; & pedibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subiectum, omni breuitate, qua potui, relinquo. Multa enim elaborata, silentio damnata manent, iam propter breuitatem; iamque suspicionem oppositionis cauens, nè præsumptio oriatur, me aliquam contradictionem suscitare; quod cedit in maiore breuitate, ut sic Lectori dicam cum S. Bernardo circa finem Apologiæ. *Facio itaque quod vis, & dimitto, & sermonem breuio, præsertim quia utiliora sunt pauca in pace, quam multa cum scandalo.*

L A V S D E O.

I N

I N D E X

R E R V M,

Per paragraphorum numeros :

A

A B assuctis non fit passio. non semper. Paragrapho, & numero 228.

Equalitas in ornatu, in Republica, mala. 63.

Apostolorum præcepta, sunt à Deo. 94.

Auctores, qui videntur oppositi doctrinæ hîc traditæ, probatur quod non sunt. à 229. ad 254.

S. Augustinus quid de his sentiat. à 99. ad 101.

B

S Birgittæ revelationes ad rem. 47. 49. 53.
146. 269.

C

C Haritatis præcepto non fracto formaliter, potest frangi aliud. 108.

Charitatis præceptum quomodo sit finis legis?
109. 110.

Ca-

I N D E X

*Caietanus non opponitur in aliquo doctrina
hîc traditæ. 12. & seqq. probatur præcipue
à 201. ad 228.*

Comatus vir. 103.

*Consuetudo, quæ affert mortem animæ, non ex-
cusat. 62.*

*Consuetudo, & multitudo, quid ex iure valeat?
86. & seqq.*

Legi, & rationi cedit. 94.

D

Doctores omnes præceptum Diuinum
circa ornatum cognoscunt. 89.

*Illi, qui de intentione curant, sicut D. Tho-
mas; quomodo intelligendi? 169.*

*Aliquandò non benè intelliguntur ad inuicem,
vel citantur. à 196. ad 200.*

Nullus oppositus huic doctrina. 118.

E

Eleemosynæ de superfluis præceptum. 90.

*Excollaturæ non conuenit, quod positiuè
dicitur de ornatu. 24. & 201. est mortalis.*

*Quot præceptis, rationibus, paritatibus? à
121. & seqq. & à quot Sanctis? à 154. Cõ-*

*cilijs, & censuris? à 158. ad 194. Auctori-
bus. à 176. ad 193. quot probationibus, au-*

*thoritatibus, & locis sacris. à 130. In Scrip-
tura*

R E R V M.

tura non inuenitur talis abusus memoria,
quod aliquando extitisset, sed in ea quomodo
nuncupatur? 132.

Ex se prouocat. 172.

F

F Amam propriam nemo potest contemnere.
109.

G

G Ratia deficiente, ideo semper deficit cha-
ritas, sed non ideo semper deficit gratia,
quia defecit formaliter charitas, sed alia
virtus; quia non omne mortale opponitur
directè charitati. 108. & seqq.

H

H Ispania aggrauata in particulari, tempo-
raliter, & spiritualiter, propter orna-
tum. 78. 82. 259. cuius flagella præsentia.
120.

I

I Mpudicitia; quid sit? 140. datur in orna-
tu, seu libido. 27. 67. 68.

Indifferens non manet, quod legi obijcitur. 91.

In-

I N D E X

Indifferentia specifica in actu. 25.

Intentio opinantis non saluat. 5.

Intentio operantis, quid, & quando excuset. à
5. ad 17. 54. & seq. 79. & seq. 176.

Non est de ratione scandalii. 6.

In facto, vel est, vel supponitur. 97.

Implicita reducitur ad explicitam. 98.

L

L *Eges ad rem.* 80.

M

M *Aritatē apud viros solum excusantur.*
à 99. ad 104. vide 151.

Materia parua in ornatu. 181. & seq.

Modestia ab Adamo in ornatu. 15.

Mortale à veniali distinguere, quam difficile?
266.

Mulieres velare caput tenentur. à 99. ad 103.

N

N *Obilis pauper non ornandus pretiosè ex
alieno.* 28. & seq.

O

O *Pinio contraria, an detur circa conclusio-
nes huius operis? à 195. vsque in finē,*
& 259.

R E R V M.

- & 259. præcipue contra primam conclusio-
 nem. 57.
 Opinio, ut sic. 5.
 Auctores, qui de ea agunt. 20. eius securitas.
 16.
 Ea data, non ideo est probabilis, sed exami-
 nanda. 20. & seq.
 Ornatus pretiosus superfluus, lethalis. 58. &
 seqq. & 73.
 Talis opponitur modestiæ. 72.
 Bono communi lædit. 81.
 Illius effectus mali. 27. 219. & seqq.
 Ornatus quid sit? 24.
 Pretiosus indifferens est. 26. & seqq.
 Pertinet ad quatuor virtutes cardinales, &
 ad veritatem, & charitatem. à 32. ad 40.
 Ornatus pretiosus nouus, lethalis. 41. & seqq.

P

- P**auperum necessitas aggrauat superfluita-
 tem ornatus pretiosi. 90.
 Præceptum de ornatu est negatiuum. 95. vide
 circa præceptum. 24. 41. 67. 68.
 Pretiosum, quid sit in Scriptura. 30.
 Probabilitas quid? & quid intrinseca? 16. &
 18. §. 1. & seqq. & 19.
 Probabilitatis probabilitas. 17.

I N D E X

Q

Qualitas ornatus non attenditur, sed periculum ruinae. 260.

Mala, vel bona in opere, accidit scandalo. 7.
& seqq.

R

Religio Seraphica quid de excollatura, fuce, & capillatura aliena sentiat? 166.
Prædicatorum, & omnes, qui doctrinam Angelicam sequuntur, idem debent sentire de excollatura, & alijs in hoc opere affirmatis illatiue. 167.

Societatis Iesu idem supponit. 171.

Reipublicæ remedium, particulariter obligat particulari. 83.

Res licita non est facienda cum scandalo. 10.

Reuelationes ad rem. 147. vide verb. S. Birg.

S

Scandali definitio. 5.

Et gravitas. 54.

Cum eo nihil est faciendum. 22.

Scandalum in sumptibus ornatus. 66.

Et venereum. 67.

Scandalum opponitur charitati. 111.

Actiuum

R E R V M.

- Actuum per accidens, idest prater intentionem. ibi. & 115.*
Scandalum sumit gravitatem ab occasione.
173.
Scandalo accidit peccatum alterius. 75. 104.
145.
Scriptor quomodo ledat. 4.
Syracusanum Edictum ad literam. 163.
Superfluum ad nihil bonum. 90.

T

- T***emperantia respicit charitatem. 110.*
De ea, & eius partibus precepta. 95.
Testes, qui physice, & moraliter probant totam hanc doctrinam. 259.
S. Thomas quam consuetudinem, & cur excusat? à 99. ad 102. eius doctrina in toto hoc opere sequitur. 112. 167. & seqq.
Et Caietani. vide verb. Caiet.

V

- V***eniale saltem peccatum esse ornatum, in conclusionibus expressum, ab omnibus conceditur. 263. & seq.*
Sapè fit mortale, quomodo? 273. usque ad finem.
Vestis manicata, & caudata. 55. & seq.
Virtus specialis, speciali peccato opponitur.
110.

I N D E X

Vitium, & virtus in ornatu quomodo? 31.

Vsura digressio. 18. §. & seqq.

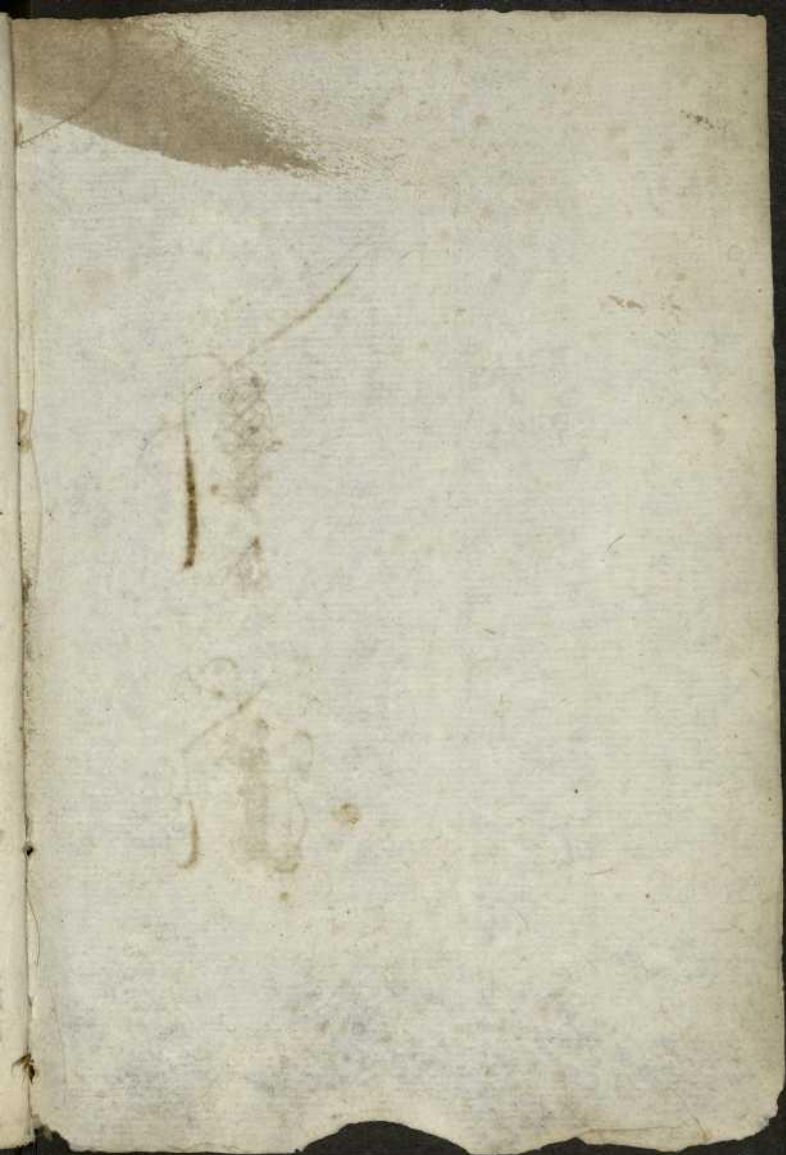
Vxor, quia talis, non excusatur publicè. 69. & seqq. & 75.

Z

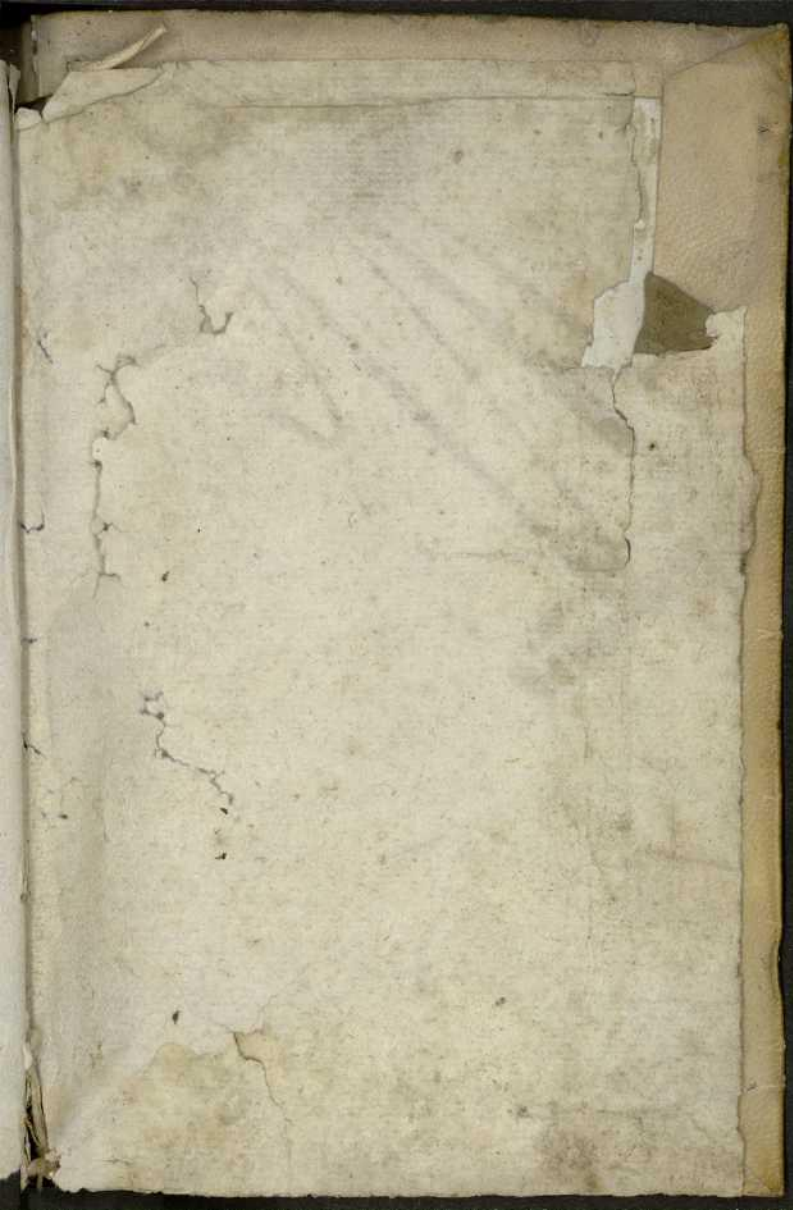
Z *Elus Prælatorum, & obligatio circa ornatum. 154. & seqq. vide 139.*

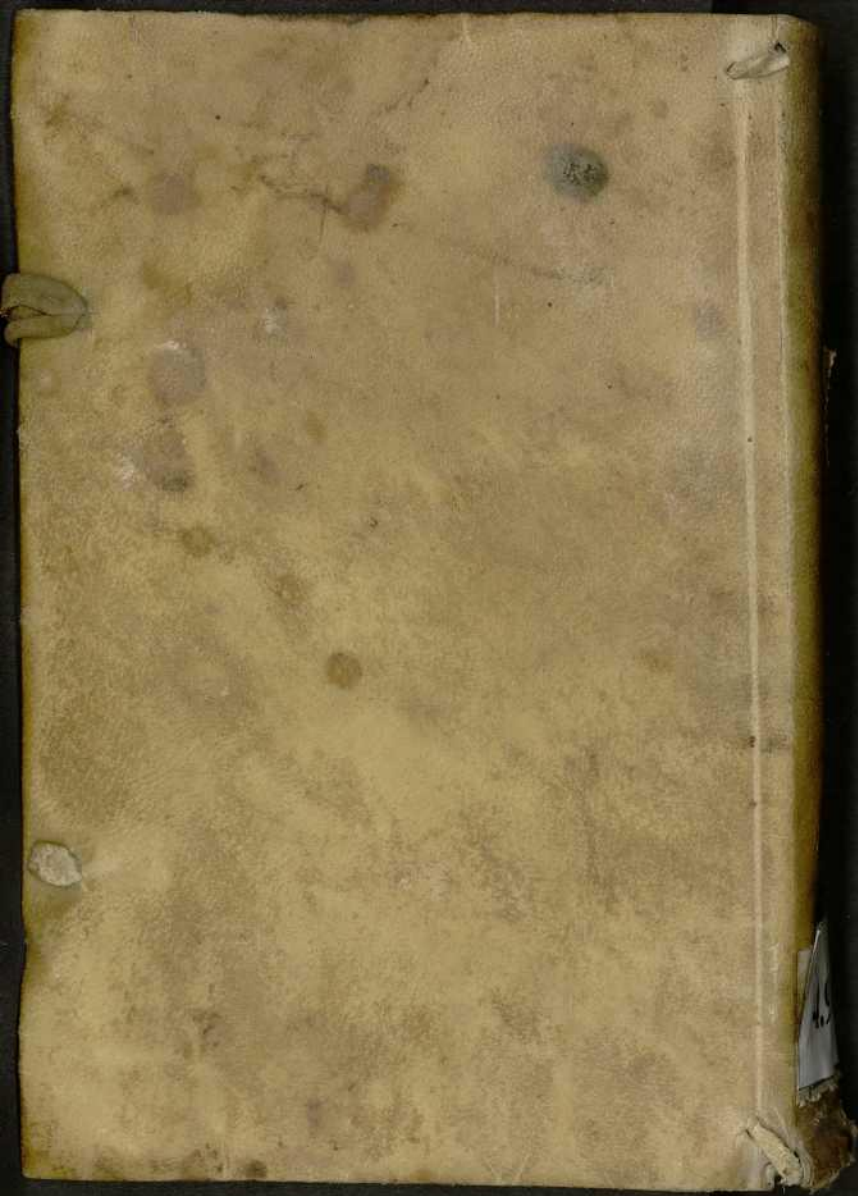
Prohibuit nuditatem pictam. 159.

F I N I S.

44
203

4.916